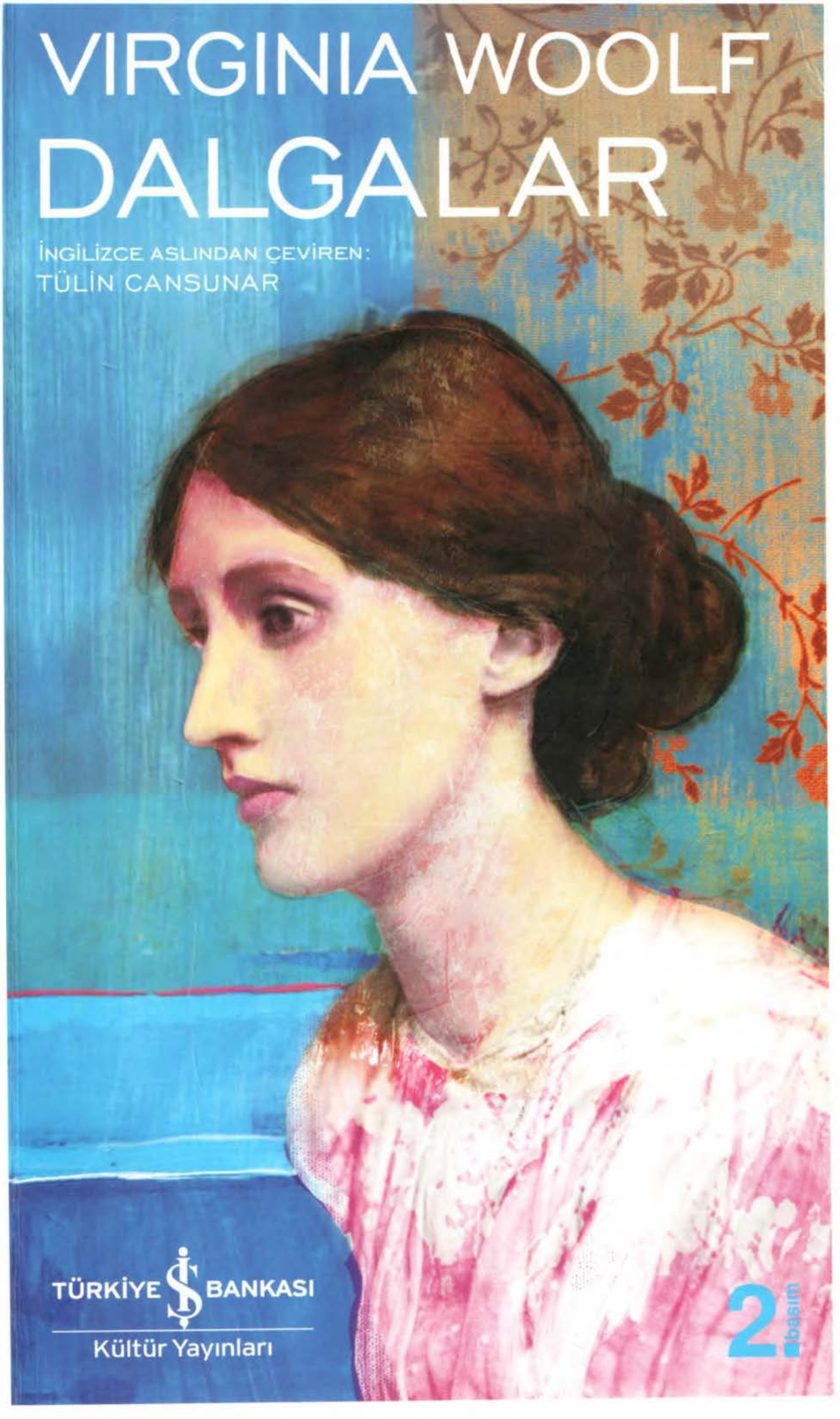
Modern Klasikler Dizisi - 84

VIRGINIA WOOLF

DALGALAR

İngilizce aslından çeviren:
Tülin Cansunar

Türkiye İş Bankası
Kültür Yayınları

2. basım

Genel Yayın: 3644

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

VIRGINIA WOOLF
DALGALAR

ÖZGÜN ADI
THE WAVES

ÇEVİREN
TÜLİN CANSUNAR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2016
SERTİFİKA NO: 29619

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM EKİM 2016, İSTANBUL
2. BASIM OCAK 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-860-5 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
BAŞAK MAT. TAN. HİZM. İTH. İHR. TİC. LTD. ŞTİ.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/15 Gimat-Yenimahalle-Ankara
(0312) 397 16 17
Sertifika No: 12689

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi - 84

Virginia Woolf

Dalgalar

İngilizce aslından
çeviren: Tülin Cansunar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Güneş daha doğmamıştı. Yer yer buruşmuş bir kumaşı andıran hafif kırışıklıkları da olmasa, deniz gökyüzünden ayırt edilemezdi. Gök yavaş yavaş beyazlaştıkça, ufukta, denizle göğü bölen koyu renk bir çizgi oluştu; derken gri kumaş, birbiri peşi sıra, yüzeyin hemen altında hareket eden, birbirini kovalayan ve ara vermeksizin bir diğerini devam ettiren sık çırpınışlarla yol yol oldu.

Kıyıya yaklaştıkça her sığlık yükseliyor, kendi üstüne yığılıyor, sonra kırılıp kumu boylu boyunca incecik ak bir su peçesiyle yalıyordu. Dalga duraklıyor, ardından uyurken soluğu bilinçsizce gidip gelen biri gibi iç çekerek öne atılıyordu. Eski bir şarap şişesinin dibine çöken tortunun boş camı yemyeşil bırakması gibi ufuktaki koyu renk çizgi de giderek netleşiyordu. Arkasındaysa gök, o ak tortu dibe çökmüşçesine açılmış ya da ufkun altında yatan bir kadın kolu bir lambayı kaldırmış da dümdüz beyaz, yeşil, sarı ışık huzmeleri bir yelpazenin çubukları gibi göğe yayılmıştı sanki. Sonra kadın lambasını daha yükseğe kaldırdı, hava yol yol oldu; şenlik ateşlerinden kükreyerek yükselen dumanlı alevler gibi kırmızı, sarı dillerle titreşip tutuşturduğu yeşil yüzeyden kendini koparmak ister gibiydi. Giderek tutuşmuş şenlik ateşinin dilleri eriyip pusa ve tepesindeki gri yünlü ku-

maşın ağırlığını taşıyan akkora dönüştü, onu da uçuk mavinin milyonlarca atomuna dönüştürdü. Denizin yüzü usulca saydamlaştı ve koyu renk çizgiler silininceye kadar minik dalgacıklarla parıldayıp durdu. Yavaş yavaş lambayı tutan kol geniş bir alaz belirinceye kadar onu yükseğe, sonra daha yükseğe kaldırdı; ufuk çizgisinin hemen kıyısında ateşten bir kemer tutuştu, ardından çevresindeki tüm deniz altına kesti.

Işık bahçedeki ağaçlara vurdu, yaprakları birbiri ardına saydamlaştırdı. Bir kuş yükseklerde şakıdı; bir suskunluk oldu; derken başka biri, daha aşağıda şakıdı. Güneş evin duvarlarını keskinleştirdi, sonra da beyaz bir güneşliğin üstünde bir yelpazenin ucu gibi kaldı; derken yatak odası penceresinin yanındaki bir yaprağın altında parmak izimsi mavi bir gölge bıraktı. Güneşlik hafifçe dalgalanır gibi oldu, ama içerideki her şey loş ve cisimsizdi. Dışarıda kuşlar duygusuz şarkılarını söylüyorlardı.

"Bir halka görüyorum," dedi Bernard, "tepemde asılı duruyor. Titreşiyor ve bir ışık ilmeği içinde asılı duruyor."

"Ben soluk sarı bir dilim görüyorum," dedi Susan, "mor çizgiye kadar yayılarak uzaklaşıyor."

"Ben bir ses duyuyorum," dedi Rhoda, "cik cik, cik cik, yükselip alçalıyor."

"Ben bir küre görüyorum," dedi Neville, "tepenin birinin devasa böğrüne yaslanmış bir damlanın içinde sallanıyor."

"Ben kızıl bir püskül görüyorum," dedi Jinny, "altın ipliklerle örülü."

"Ben yere vuran ayakların sesini duyuyorum," dedi Louis. "Ayağı zincirli devasa bir hayvan. Yere vura vura yürüyor da yürüyor."

"Balkonun köşesindeki örümcek ağına bakın," dedi Bernard. "Üstünde su boncukları var, ak ışık benekleri."

"Yapraklar pencereyi dört bir yanından sivri kulaklar gibi sarmış," dedi Susan.

"Yola bir gölge düşüyor," dedi Louis, "aynı kıvrılmış bir dirseğe benziyor."

"Çimenlerin üstünde ışık adaları yüzüyor," dedi Rhoda. "Ağaçların arasından süzülüyor."

"Yaprakların arasındaki tünellerde kuş gözleri parlıyor," dedi Neville.

"Saplar kısa, sert tüylerle kaplı," dedi Jinny, "üstlerine su damlaları yapışmış."

"Yeşil bir halkanın içinde kıvrılmış bir tırtıl var," dedi Susan, "küt ayaklarıyla iz bırakıyor."

"Gri kabuklu salyangoz yolunda giderken ardındaki ince, uzun yaprakları dümdüz yapıyor," dedi Rhoda.

"Ve tutuşan ışık pervazdan içeri doluyor, dışarıdaki çimenlerde parlıyor," dedi Louis.

"Taşlar ayaklarıma soğuk geliyor," dedi Neville. "Her birini tek tek hissediyorum, yuvarlağı da var sivrisi de."

"Elimin üstü yanıyor," dedi Jinny, "ama avucum çiyden yapışkan, nemli."

"Beyaz gelgitin ortasından güçlü, kıpkırmızı bir su fışkırmış gibi ötüyor horoz," dedi Bernard.

"Kuşlar dört bir yanımızda, yukarıda aşağıda, içeride dışarıda ötüyor," dedi Susan.

"Hayvanın ağır adımları; ayakları zincirlenmiş fil, kumsaldaki yarı hayvan adam ayağını vurarak yürüyor," dedi Louis.

"Eve bakın," dedi Jinny, "tüm pencereler güneşliklerle nasıl da bembeyaz."

"Soğuk su bulaşıkhanedeki musluktan kâsedeki uskumruların üzerine akmaya başladı," dedi Rhoda.

"Duvarda altın sarısı çatlaklar, pencerelerin altında da yaprakların mavi, parmak gibi gölgeleri var," dedi Bernard.

"Şimdi Bayan Constable kalın, siyah çoraplarını giyiyordur," dedi Susan.

"Pus kalktığında, uyku sis gibi kıvrılarak çatıdan uçup gider," dedi Louis.

"Kuşlar önce koro halinde ötüyor," dedi Rhoda. "Şu anda bulaşıkhanenin kapısı kapalı değil. Uçup gidiyorlar. Bir avuç tohum savurmuşsun gibi uçup gidiyorlar. Ama biri yatak odası penceresinin yanında tek başına şarkı söylüyor."

"Tavanın dibinde baloncuklar oluştu," dedi Jinny. "Sonra gitgide hızlanarak gümüş bir zincir gibi yükseliyorlar."

"Billy çentikli bir bıçakla tahtanın üzerinde balıkların pullarını ayıklıyor," dedi Neville.

"Yemek odasının penceresi koyu mavi oldu," dedi Bernard. "Bacaların üzerine gelen yerde hava titreşiyor."

"Serçenin biri paratonere tünemiş," dedi Susan. "Biddy de kovayı gürültüyle mutfağın taşına vurdu."

"Kilise çanının ilk vuruşu bu," dedi Louis. "Ardından öbürleri gelir; bir iki, bir iki."

"Masa örtüsüne bakın, masanın üzerinde bembeyaz uçuşuyor," dedi Rhoda. "Çepeçevre dizilmiş Çin porselenleri ve her tabağın yanında gümüşi yollar var."

"Ansızın arının biri kulağımda vızıldadı," dedi Neville. "Şu an, burada geçmiş oldu."

"Yanarken titriyorum," dedi Jinny, "güneşten gölgeye geçince."

"Artık hepsi gitti," dedi Louis. "Yalnızım. Kahvaltı etmek için eve girdiler, bense duvarın yanında çiçeklerin arasında bir başıma öylece duruyorum. Çok erken, dersler bile başlamadı daha. Yeşilin derinliklerinde çiçek çiçek lekeler var. Taçyaprakları soytarılar gibi rengârenk. Sapları en alttaki kara oyuklardan yükseliyor. Çiçekler, koyu renk yeşil suların üzerindeki ışıktan denizde balıklar gibi yüzüyor. Bir çiçeğin sapını tutuyorum. Sap ben oldum. Köklerim dünyanın derinliklerine iniyor, kilden kaskatı olmuş ve nemli topraklardan sonra da kurşun ve gümüş damarlarından geçiyorum. Tepeden tırnağa lif lif olmuşum. Bütün titreyişler beni sarsıyor, toprağın ağırlığı kaburgalarıma baskı yapıyor. Burada, yukarıda gözlerim hiçbir şey görmeyen yeşil yapraklar. Tokası pirinç yılanlı kemeri olan gri flanel giysiler içinde bir erkek çocuğuyum. Orada, aşağıda gözlerim Nil kıyısında bir çöldeki taş heykelin kapaksız gözleri. Kırmızı testileriyle önümden geçip nehre giden kadınlar görüyorum; sallanan develerle türbanlı erkekler görüyorum. Dört bir yanımda gezinerek ağır ağır ilerleyen ayak sesleri, titreyişler, bir faaliyet var.

Burada, yukarıda Bernard, Neville, Jinny ve Susan (ama Rhoda yok) ağlarıyla çiçek tarhlarını tarıyorlar. Çiçeklerin eğilmiş başlarındaki kelebekleri topluyorlar. Dünyanın yüzeyini fırçalıyorlar. Ağları çırpınan kanatlarla dolu. 'Louis, Louis, Louis,' diye bağırıyorlar. Ama beni göremezler. Ben çitin öte yanındayım. Yaprakların arasında yalnızca küçük gözetleme delikleri var. Ah Tanrım, n'olur geçip gitsinler. Tanrım, kelebeklerini çakılların üzerine koydukları bir mendile boşaltsınlar. Kaplumbağa kabuklarını, kızıl amiral denen kırmızı kelebekleriyle lahana beyazı denen beyaz kelebeklerini saysınlar. Ama ben görünmeyeyim. Çitin gölgesindeki bir porsuk ağacı kadar yeşilim. Saçlarım yapraklarından oluşmuş. Dünyanın tam orta yerine kök salmışım. Bedenim benim sapım. Sapa bastırıyorum. Ağızdaki delikten bir damla sızıyor, yavaşça ve yoğun, giderek genişliyor. Şimdi de gözetleme deliğinin önünden pembe bir şey geçiyor. Yarıktan içeri bir göz atıyorum. Oradan çıkan ışık huzmesi sarsıyor beni. Ben gri flanel takım elbise giymiş bir erkek çocuğuyum. O beni buldu. Enseme bir tokat yemiş gibi oldum. Beni öptü. Her şey paramparça oldu."

"Koşuyordum," dedi Jinny, "kahvaltıdan sonra. Çitteki bir delikte baktım yapraklar kımıldıyor. 'Yuvasındaki bir kuştur' diye düşündüm. Yaprakları ayırıp baktım ama yuvada kuş falan yoktu. Yapraklar hâlâ kımıldıyordu. Korktum. Atölyede konuşan Susan'ı, Rhoda'yı, Neville'le Bernard'ı koşarak geçtim. Hızlanarak koşuyor, bir yandan da bağırıyordum. Yaprakları oynatan neydi? Yüreğimi oynatan, bacaklarımı hızlandıran neydi? Son hızla buraya geldiğimde, seni çalılar gibi yemyeşil gördüm, bir dal gibiydin, hiç kımıldamıyordun, Louis, gözlerin bir noktaya dikiliydi. 'Ölmüş mü?' dedim kendi kendime ve seni öptüm, bu arada pembe giysimin altında yüreğim hiçbir neden olmaksızın kımıldayan yapraklar gibi oynuyordu. Şimdi ıtırların kokusunu duyuyorum; gübreli toprağın kokusunu duyuyorum.

Dans ediyorum. Minik dalgacıklarla çağlıyorum. Üstüne bir ışık ağı gibi düştüm. Savrulduğum yerde, üstünde titreyerek yatıyorum."

"Çitteki yarıktan Jinny'nin onu öptüğünü gördüm," dedi Susan. "Saksıdan kafamı kaldırdım, çitteki yarıktan baktım. Onu öptüğünü gördüm. Onları gördüm, Jinny'yle Louis öpüşüyorlardı. Şimdi acımı mendilime koyup saracağım. İyice sıkıştırılıp yumak yapılacak. Derslerden önce kayın ormanına yalnız gideceğim. Bir masaya oturup, sonuçları toplamayacağım. Ne Jinny'nin ne de Louis'in yanına oturacağım. Acımı alıp, kayın ağaçlarının altındaki köklerin üstüne sereceğim. Önce yoklayacağım, sonra parmaklarımın arasına alacağım. Beni bulamayacaklar. Yemişlerle besleneceğim, böğürtlen çalılarında yumurta arayacağım, saçlarım keçeleşecek, çitlerin altında uyuyacağım, hendeklerden su içeceğim ve orada öleceğim."

"Susan önümüzden geçti," dedi Bernard. "Mendilini top gibi yapmış, atölyenin kapısının önünden geçti. Ağlamıyordu ama o güzelim gözleri bir şeyin üzerine atlamaya hazırlanan kedilerinki gibi kısılmıştı. Peşinden gideceğim, Neville. Yardım için, merakımdan, öfkeyle patlayıp 'Yalnızım' dediğinde onu rahatlatmak için usulca ardından gideceğim.

Şimdi bizi aldatmak için kayıtsızmışçasına sallanarak bir tarlayı geçiyor. Sonra o çukur yere geldiğinde, görünmediğini sanıyor; yumrukları önünde sıkılı, koşmaya başlıyor. Tırnakları mendil topağına batıyor. Işığın dışında kalan kayın ormanına koşuyor. Yaklaştığında kollarını açıyor ve bir yüzücü gibi kendini gölgeye atıyor. Ne var ki, onca ışıktan sonra körleşmiş gibi, tökezliyor ve kendini ağaçların altına, ışığın soluksuz kalmışçasına bir gelip bir gittiği yere köklerin üstüne fırlatıyor. Dallar inip kalkıyor. Burada heyecan ve sorun var. Kasvet var. Işık düzensiz, kesik kesik. Burada acı var. Kökler toprakta bir iskelet oluşturmuş, köşelerde ölü yapraklar birikmiş. Susan acısını çıkarıp yaydı. Sonra men-

dili kayın ağaçlarının köklerine yayılı, düştüğü yerde çöküp oturmuş, hıçkıra hıçkıra ağlıyor."

"Onu öptüğünü gördüm," dedi Susan. "Yaprakların arasından baktım, gördüm onu. Elmaslarla benek benek dans ediyordu, toz kadar hafifti. Bense tıknazım Bernard, kısa boyluyum. Yere daha yakın bakan ve çimenlerin arasındaki böcekleri gören gözlerim var. Jinny'nin Louis'i öptüğünü gördüğümde böğrümdeki o sapsarı sıcak, taşa dönüştü. Çimen yiyip, hendekteki ölü yaprakların çürüdüğü kahverengi suyun içinde öleceğim."

"Gittiğini gördüm," dedi Bernard. "Atölyenin kapısının önünden geçerken 'Mutsuzum' diye bağırdığını duydum. Bıçağımı bıraktım. Neville'le odundan kayık yapıyorduk. Saçlarım karmakarışık, çünkü Bayan Constable fırçalamamı söylediğinde, örümcek ağında takılmış bir sinek vardı, ben de 'Sineği kurtarayım mı? Yoksa yenmesi için bırakayım mı?' dedim. Yani hep geç kalırım. Saçlarım fırçalanmadı, içinde de odun yongaları var. Ağladığını gördüğümde peşinden geldim ve derilip bükülmüş, öfkesiyle nefreti içine düğümlü mendilini yere koyduğunu gördüm. Ama yakında bu sona erecek. Şimdi bedenlerimiz birbirine yakın. Soluk aldığımı duyuyorsun. Sırtında bir yaprak taşıyarak uzaklaşan böceği de görüyorsun. Bir o yana, bir bu yana koşuyor, yani gözün böcekteyken tüm arzun tek bir şeye sahip olmak olsa da (şu anda Louis) duraksamalısın; aynı ışığın kayın yapraklarının arasından gelip gitmesi gibi; sonra zihninin derinliklerinde kapkara dolaşan sözcükler, mendiline sımsıkı sarılı bu kaskatı düğümü parçalayacak."

"Seviyorum ve nefret ediyorum," dedi Susan. "Tek bir şey arzu ediyorum. Benim gözlerim kaskatı. Jinny'nin gözlerinden binlerce ışık saçılıyor. Rhoda'nınkiler akşamları pervanelerin geldiği solgun çiçeklere benziyor. Seninkiler tok, dopdolu bir noktaya ulaşmış, hiç de sarsılmıyorlar. Ama ben hâlâ bir şeylerin peşindeyim. Çimenlerde böcekler görüyo-

rum. Annem benim için hâlâ beyaz çoraplar örüyor, önlük kenarları bastırıyor olsa da ve ben hâlâ çocuk olsam da, seviyor ve nefret ediyorum."

"Ama yakın oturduğumuzda, cümlelerimizle birbirimizde eriyoruz," dedi Bernard. "Bir sisle çevriliyoruz. Soyut bir alan yaratıyoruz."

"Böceği görüyorum," dedi Susan. "Siyah renkli, görüyorum; yeşil, görüyorum; basit sözcüklerle kısıtlanıyorum. Ama sen sözcükler ve cümlelerin içindeki sözcüklerle istediğince dolaşıyor, kayıp gidiyor, yükseliyorsun."

"Haydi," dedi Bernard, "şimdi keşfedelim. O beyaz ev ağaçların arasında. Bugüne kadar hep aşağıda olageldi. Aynı yüzücülerin yaptığı gibi yere ayak başparmağımızın ucuyla dokunarak alçalacağız. Yaprakların yeşil havasının içine gömüleceğiz geçerken, Susan. Koşarken derinlere batacağız. Dalgalar üstümüze kapanacak, kayın yaprakları başlarımızın üstünde birleşecek. İşte parlayan yaldızlı akrep ve yelkovanıyla ahırın saati. Şunlar da büyük evin çatısının sivri ve düz yerleri. İşte lastik çizmeleriyle avluda gürültüyle dolaşan seyis yamağı. Orası Elvedon.

Şimdi ağaç tepelerinin arasından toprağa düştük. Hava artık uzun, kederli ve mor dalgalarını üstümüzden aşırmıyor. Yere dokunuyoruz; toprağı ayaklarımızla çiğniyoruz. Burası hanımların bahçesinin düzgünce budanmış çalılardan oluşan çiti. Öğlenleri buraya yürüyüp makaslarıyla gül keserler. Şimdi çepeçevre duvarlarla çevrili ormandayız. Burası Elvedon. Yol ağızlarında bir kolunda 'Elvedon'a gider' yazan yön tabelaları görmüştüm. Kimse gitmedi oraya. Eğrelti otlarının kokusu çok keskin, altlarında kırmızı mantarlar büyüyor. Daha önce hiç insan biçimi görmemiş, uyuyan kargaları uyandırıyoruz; yaşlandıkça kızıllaşmış, kaygan, çürümüş yaş mazıları çiğneyerek yürüyoruz. Bu ormanın çevresi bir duvar halkasıyla sarılı, kimse gelmez buraya. Dinle! Bu, ağacın altındaki çalılarda dev bir kurbağanın çıkardığı atla-

ma sesi; bu da eğrelti otlarının arasında çürüyecek olan ilkel bir çam kozalağının düşerken çıkardığı pıtırtı.

Ayağını şu tuğlanın üzerine koy. Duvarın üstünden bak. Burası Elvedon. Hanımefendi iki uzun pencerenin arasında oturmuş, yazıyor. Bahçıvanlar çimenliği koca süpürgelerle süpürüyorlar. Buraya ilk gelen biziz. Bilinmeyen bir ülkenin kâşifleriyiz biz. Kımıldayıp durma; bahçıvanlar bizi görürlerse vururlar. Ahır kapısına kakımlar gibi çivileniriz. Bak! Kımıldama. Duvarın üstündeki eğrelti otlarına sımsıkı tutun."

"Hanımefendinin yazdığını görüyorum. Bahçıvanların süpürdüğünü görüyorum," dedi Susan. "Burada ölsek kimse bizi gömmez."

"Koş!" dedi Bernard. "Koş! Siyah sakallı bahçıvan bizi gördü! Vurulacağız! Alakargalar gibi vurulup duvara mıhlanacağız! Düşman bir ülkedeyiz. Kayın ormanına kaçmalıyız. Ağaçların altına saklanmalıyız. Gelirken bir dalı büküp bırakmıştım. Gizli bir patika var orada. Eğilebildiğin kadar eğil. Arkana bakmadan izle. Tilki olduğumuzu sansınlar. Koş!

Artık güvendeyiz. Doğrulabiliriz. Şimdi bu yüksek kubbenin altında, bu engin ormanda, kollarımızı uzatıp gerebiliriz. Hiçbir şey duymuyorum. Yalnız havadaki dalgaların mırıltısı. Bu, kayın ağaçlarının tepesinde kabuğu delen bir tahtalı güvercin. Güvercin havayı dövüyor, güvercin havayı tahta kanatlarla dövüyor."

"Şimdi sesin hafifliyor," dedi Susan. "Cümleler kuruyorsun. Bir hava balonunun ipi gibi yaprak katmanları arasından giderek daha yükseğe tırmanıyor, ulaşılmaz oluyorsun. Şimdi yavaşlıyorsun. Şimdi de eteğimden çekiştiriyor, arkana bakıp cümleler kuruyorsun. Elimden kurtuldun. İşte bahçe. Bu da çit. Rhoda, patikada kahverengi leğenindeki çiçek yapraklarını öne arkaya sallıyor."

"Benim gemilerimin hepsi beyaz," dedi Rhoda. "Gülhatmilerin ya da sardunyaların kırmızı yapraklarını istemi-

yorum. Leğeni eğdiğimde yüzen beyaz taçyaprakları istiyorum. Artık kıyıdan kıyıya yüzen bir filom var. Boğulan bir denizciye sal olması için suya bir dal atacağım. Bir de taş atıp denizin derinliklerinden baloncukların yükselmesini izleyeceğim. Neville gitmiş, Susan da gitmiş, Jinny ise mutfak bahçesinde belki de Louis'le kuşüzümü topluyordur. Bayan Hudson defterlerimizi sınıf masasının üzerine yayıncaya kadar yalnız kalabileceğim kısa bir süre var. Kısacık bir özgürlük boşluğu. Dökülmüş ne kadar taçyaprağı varsa hepsini toplayıp yüzdürdüm. Kimilerine yağmur damlaları ekledim. Şuraya bir deniz feneri, bir de Sweet Alice başı konduracağım. Şimdi de gemilerimin dalgalarla boğuşması için kahverengi leğeni sallayacağım. Kimi su dolup batacak. Kimi kayalara çarpacak. Bir tanesi yalnız seyrediyor. O benim gemim. Denizayılarının bağırdığı, sarkıtların yeşil zincirler sallandırdığı buzlu, koca mağaralara giriyor. Dalgalar yükseliyor; dorukları kıvrılıyor; direğin ucundaki ışıklara bak. Öbürleri darmadağın oldu, su dolup battı, benim gemimse dalganın tepesine çıkıyor, fırtınanın önünde sürükleniyor ve o adalara ulaşıyor, papağanların çene çaldığı, sürüngenlerin..."

"Bernard nerede?" dedi Neville. "Bıçağım onda. Susan kapının önünden geçtiğinde barakada kayık yapıyorduk. Bernard da kayığı bıraktı, omurgayı kesen benim keskin bıçağı alıp peşinden gitti. Sarktığı yerde sallanan bir tel, kopuk bir zil ipi gibi hep tıngırdayıp duruyor. Pencerenin dışında asılı, kâh ıslak kâh kuru yosuna benziyor. Zor bir durumdayken beni bırakıp Susan'ın peşinden gidiyor, Susan ağlarsa bıçağımı alıp ona öyküler anlatır. Büyük bıçak imparator demektir, kırık bıçaksa zencidir. Sallantıda şeylerden nefret ederim, ıslağımsı şeylerden nefret ederim. Amaçsız dolaşmaktan ve her şeyi birbirine karıştırmaktan nefret ederim. Şimdi zil çalıyor ve biz geç kalacağız. Şimdi oyuncakları bırakma zamanı. Şimdi hep birlikte içeri girmemiz gerek. Yeşil keçe kaplı masanın üstünde defterler yan yana dizilidir."

"Bernard söyleyinceye kadar fiili çekmeyeceğim," dedi Louis. "Babam Brisbane'de bankerlik yapıyor, ben de Avustralya aksanıyla konuşuyorum. Bekleyip Bernard'ı yansılayacağım. O İngiliz. Hepsi İngiliz. Susan'ın babası rahip. Rhoda'nın babası yok. Bernard ile Neville'in babaları birer beyefendi. Jinny Londra'da büyükannesiyle oturuyor. Şimdi kalemlerini emiyorlar. Defterlerini bükmüşler, Bayan Hudson'a yan gözle bakıp yeleğindeki mor düğmeleri sayıyorlar. Bernard'ın saçında bir yonga parçası var. Susan'ın gözlerine kızıl bir bakış yerleşmiş. İkisinin de yüzleri kızarmış. Ama ben solgun tenliyim; tertemizim ve golf pantolonum pirinç yılanlı tokası olan bir kemerle derli toplu. Dersi ezbere biliyorum. Onların bilebileceklerinden çok fazlasını biliyorum. İçinde bulunduğum durumları ve adımın cinsiyetini biliyorum; isteseydim dünyadaki her şeyi bilebilirdim. Ne var ki, dersimi anlatmak için en tepeye çıkmak istemiyorum. Köklerim, bir çiçeğin saksısındaki lifleri gibi iplik iplik dört bir yanından dünyayı çepeçevre sarmış. Yine de en tepeye çıkıp, tik tak eden o koskoca saatin ışığında sapsarı bir suratla yaşamak istemem. Jinny ve Susan, Bernard ve Neville beni kamçılayabilecekleri bir kaytanla bağlamışlar kendilerini. Benim temiz pak olmama, Avustralya aksanıma gülüyorlar. Artık ben de peltek Latincemle yavaştan Bernard'ı yansılamaya çalışacağım."

"Bunlar beyaz sözcükler," dedi Susan, "deniz kıyısından topladığın beyaz çakıllar gibi."

"Onlardan söz ettikçe kuyruklarını sağa sola sallıyorlar," dedi Bernard. "Kuyruklarını sallıyorlar, titretiyorlar; havada sürü halinde hareket ediyorlar, bir o yana bir bu yana hep birlikte hareket halindeler, kâh bölünüp kâh birleşiyorlar."

"Bunlar sarı sözcükler, hınçlı sözcükler," dedi Jinny. "Kızgın bir giysim olsun isterdim, sarı bir giysi, akşam giymek için kırmızımsı sarı bir giysi."

"Her fiil zamanının anlamı farklıdır," dedi Neville. "Bu dünyada bir düzen var; ayağımın sınırında durduğu bu dünyada farklılıklar, ayırt edici üstünlükler var. Çünkü bu daha başlangıç."

"Şimdi Bayan Hudson," dedi Rhoda, "kitabı kapadı. Terör başlıyor. Bir tebeşir parçası alıp tahtaya sayılar yazıyor; altı, yedi, sekiz, sonra bir çarpı, sonra da bir çizgi. Yanıt nedir? Öbürleri bakıyor, anladıklarını gösteren bir bakışla bakıyorlar. Louis yazıyor; Susan yazıyor; Neville yazıyor; Jinny yazıyor; Bernard bile yazmaya başladı şimdi. Ama ben yazamıyorum. Yalnızca sayıları görüyorum. Öbürleri birer birer yanıt kâğıtlarını veriyorlar. Şimdi benim sıram. Ama benim yanıtım yok. Öbürlerinin çıkmasına izin verildi. Kapıyı çarptılar. Bayan Hudson gidiyor. Ben bir yanıt bulmak için yalnız bırakıldım. Şimdi sayılar hiçbir şey ifade etmiyor. Anlam yok oldu. Saat çalışıyor. İbreleri bir çölü geçen konvoylar. Saatin yüzündeki kara kollar yeşil vahalar. Yelkovan su bulmak için önden gitmiş. Öbürü çöldeki kızgın taşların arasında acıyla tökezliyor. O çölde ölecek. Mutfak kapısı çarpıyor. Uzakta yaban köpekleri havlıyor. Şeklin yuvarlağı zamanla dolmaya başlıyor; dünyayı tutuyor içinde. Bir şekil çizmeye başlıyorum, dünya şeklin yuvarlaklığının içinde, bense halkanın dışındayım; derken katılıyorum, içinde hapsoluyorum, bütünleşiyorum. Dünya bir bütün, bense dışındayım, bağırıyorum: 'Ah! Kurtarın beni, zaman halkasının dışına sonsuza dek savrulmaktan kurtarın!'"

"İşte Rhoda gözünü tahtaya dikmiş oturuyor sınıfta," dedi Louis, "biz gezinirken, azıcık kekik toplarken, güney korusunun yapraklarından birini aşırırken, Bernard bir öykü anlatır. Kürekkemikleri sırtında küçük bir kelebeğin kanatları gibi birleşiyor. Tebeşirle yazılmış sayılara bakarken zihni bir an için o beyaz yuvarlakların içine gömülüyor, o beyaz halkalardan dışarı çıkarak bir başına boşluğa uzanıyor. Sayıların onun için hiçbir anlamı yok. Onun da bir yanıtı

yok. Rhoda'nın öbürleri gibi bir bedeni yok. Ve Avustralya aksanıyla konuşan, babası Brisbane'de banker olan ben, öbürlerinden korktuğum gibi korkmuyorum ondan."

"Hadi şimdi kuşüzümü yapraklarının kubbesi altında sürünerek ilerleyelim ve öyküler anlatalım," dedi Bernard. "Toprağın altındaki ruhlar âleminde yaşayalım. İşlemeli şamdanlar gibi bir yanı kırmızı, bir yanı siyah parlayan sallantılı kuşüzümleriyle aydınlanan gizli arazimizi ele geçirelim. Haydi Jinny, iyice birbirimize sokulursak, kuşüzümü yapraklarının kubbesi altında oturup buhurdanlıkların sallanmasını izleyebiliriz. Burası bizim evrenimiz. Diğerleri araba yolundan geçer. Bayan Hudson'la Bayan Curry'nin etekleri mum alevini söndürmek için üstüne kapatılan külahlar gibi yeri süpürerek geçip gidiyorlar. Bunlar Susan'ın beyaz çorapları. Bunlar Louis'in temiz pak kum ayakkabıları, çakıllarda belirgin izler bırakıyor. Çürümüş bitkilerin dağılan yapraklarının sıcak esintisi geliyor. Şimdi bir bataklıkta, sıtmalı bir ormandayız. Okla gözünden vurulup ölmüş, beyaz kurtçuklarla kaplı bir fil var. Sekerek yürüyen kuşların, –kartalların, akbabaların– parlak gözleri hemen göze çarpıyor. Bizi devrilmiş ağaç sanıyorlar. Bir kurda gaga atıyorlar –bu bir başlıklı kobra– ve aslanların hırpalayacağı kahverengi, iltihaplı bir izle bırakıp gidiyorlar. Bu bizim dünyamız, hilaller ve ışık yıldızlarıyla aydınlanıyor; kocaman, yarı saydam taçyaprakları açıklıklara mor pencereler gibi set çekiyor. Her şey garip. Nesneler devasa ve minicik. Çiçeklerin sapları meşe ağaçları kadar kalın. Yapraklar uçsuz bucaksız katedrallerin kubbeleri kadar yüksek. Bizlerse orada yatan ve ormanı ürpertebilen devleriz."

"Tam burası," dedi Jinny, "şu an. Ama az sonra gideceğiz. Biraz sonra Bayan Curry düdüğünü çalacak. Yürüyeceğiz. Birbirimizden ayrılacağız. Siz okula gideceksiniz. Beyaz kravatla haç takan öğretmenleriniz olacak. Benim Doğu Yakasındaki bir okulda Kraliçe Alexandra'nın portresi al-

tında oturan bir hanım öğretmenim olacak. Benim gittiğim yer orası, Susan'ın ve Rhoda'nın da. Yalnızca burası var, yalnızca şu an var. Şu an kuşüzümü çalılarının altında yatıyoruz, ne zaman rüzgâr çıksa tepeden tırnağa benek benek oluyoruz. Elim bir yılanın derisi gibi. Dizlerim, yüzen pembe adalar. Senin yüzün, altına ağ gerili elma ağacı gibi."

"Sıcak ormandan çekiliyor," dedi Bernard. "Yapraklar üstümüzde kara kanatlarını çırpıyor. Bayan Curry terasta düdüğünü çaldı. Kuşüzümü yapraklarının tentesinden dışarı sürünüp dimdik ayağa kalkmalıyız. Saçlarında küçük dallar var, Jinny. Boynunda da yeşil bir tırtıl. İkişerli sıra olmalıyız. Bayan Curry bizi sıkı bir yürüyüşe çıkaracak, bu arada Bayan Hudson da masasında oturup hesaplarını düzenleyecek."

"Bakacak pencere olmadan, mavi camların kaldırımdaki sulanmış göz gibi yansımaları olmadan anayolda yürümek sıkıcı," dedi Jinny.

"İkişerli sıra olmalı," dedi Susan, "ve düzen içinde yürümeliyiz; ayağımızı sürümemeli, oyalanmamalıyız; Louis tetikte olduğu ve dalgacı olmadığı için bize önderlik etmeli."

"Onlarla gidemeyecek kadar kırılgan olduğum, çok çabuk yorulup sonra da hastalandığım kabul edildiğine göre," dedi Neville, "ben bu yalnızlık saatini, sohbetten yoksun kalmayı, evin yakınlarında dolanarak kullanacağım ve yapabilirsem sahanlıktan yukarı çıkan merdivenlerin ortasındaki aynı basamakta durarak, dün gece aşçı kapaklarla uğraşırken iki tarafa da açılan kapıdan ölü adamla ilgili konuşulanları duyduğumda ne hissetmiş olduğumu keşfedeceğim. Boğazı kesilmiş olarak bulunmuş. Elma ağacının yaprakları gökyüzüne saplanıp kaldı; ay ışıldadı; ayağımı merdivene bile atacak halim kalmadı. Adam suyolunda bulunmuş. Kanı lıkır lıkır suyolundan akmış. Çene kemiği, ölü bir morina balığı kadar beyazmış. Bu acımasızlığı, bu hoşgörüsüzlüğü sonsuza dek 'elma ağaçları arasında ölüm' olarak

adlandıracağım. Yüzen soluk gri bulutlar ve o yatıştırılamayan ağaç; zırhlı gümüş kabuğuyla o amansız ağaç var. Yaşamının küçük dalgacığı boşa gitti. Aşmaya gücüm yetmedi. Bir engel vardı. 'Bu akıl almaz engelin üstesinden gelemiyorum,' dedim. Öbürleri de geçip gittiler. Ne var ki biz, hepimiz elma ağaçları tarafından mahkûm edilmiştik, özellikle de aşamadığımız o yatıştırılamayan ağaç tarafından.

Artık acımasızlık ve hoşgörüsüzlük sona erdiğine göre, evin çevresindeki araştırınama akşamüstü geç saatlerde, güneş batarken ve muşambada yağ dökülmüş gibi lekeler bırakırken, çakan bir ışık duvarda bükülürken ve iskemlenin ayaklarını kırık gibi gösterirken devam edeceğim."

"Florrie'yi mutfak bahçesinde gördüm," dedi Susan. "Biz yürüyüşten dönerken gördüm, çamaşırlara dolanmıştı, pijamalar, külotlar, geceliklerle sımsıkı sarılıydı. Sonra Ernest öptü onu. Yeşil çuha önlüğünü giymişti, gümüşleri parlatıyordu; ağzı buruşuk bir para kesesi gibi büzülmüştü, pijamalar ikisinin arasında sert rüzgârla uçuşurken kucakladı onu. Bir boğa kadar gözü kararmıştı, Florrie acıyla kendinden geçti, yalnızca küçük damarlar beyaz yanaklarında kırmızı çizgiler oluşturdu. Şimdi çay zamanı, tabaklar dolusu tereyağlı ekmekle, fincanlar dolusu süt elden ele dolaşıyor olsa da, toprakta bir yarık görüyorum, kızgın buharlar tıslayarak çıkıyor ve ölü küllerinin kapları aynı Ernest gibi kükrüyor ve ben, dişlerim yumuşak tereyağlı ekmekteyken ve taze ılık sütü yudumluyorken bile pijamalar gibi sertçe savruluyorum. Ne sıcaktan ne de dondurucu kıştan korkum var. Rhoda süte batırdığı kabuğu emerken düşler kuruyor; Louis salyangoz yeşili gözleriyle karşısındaki duvara bakıyor; Bernard ekmeğini küçük topaklar yapıp üst üste yığıyor, 'insanlar' diyor onlara. Neville tertipli ve kararlı tavrıyla bitirdi. Peçetesini katladı ve yuvarlak gümüşün arasına yerleştirdi. Jinny parmaklarını masa örtüsünde döndürüyor, güneşin altında parmak uçlarında dönerek dans edenlere

benziyorlar. Ama benim ne sıcaktan ne de dondurucu kıştan korkum var."

"Şimdi," dedi Louis, "hepimiz kalkıyoruz, hepimiz ayağa dikiliyoruz. Bayan Curry geniş kara kitabı orgun üstüne yerleştirir. Ezgiyi söylerken, uyurken bizi koruması için Tanrı'ya dua ederken ve kendimize küçük çocuklar derken ağlamamak zordur. Hüzünlüyken, kuruntulardan içimiz titrerken; ben Susan'a, Susan Bernard'a doğru hafifçe eğilirken, sıkıca el ele tutuşmuş ve daha ötesinden, ben aksanımdan, Rhoda sayılardan korkarken, yine de üstesinden gelmeye kararlı, hep birlikte ilahi söylemek hoştur."

"Yukarı, taylar gibi toplu halde, sırayla banyoya girebilmek için, birbiri ardına paldır küldür çıktık," dedi Bernard. "Beyaz sert yatakların üstünde yumruklaştık, itişip kakıştık, yukarı aşağı zıpladık. Sıram geldi. Şimdi geliyorum.

Banyo havlusuna sarılmış Bayan Constable limon rengi süngerini alıp suya batırıyor; sünger çikolata kahverengisine dönüyor, sular damlıyor; başımın üstünde, yüksekte tutuyor, ben altında titrerken süngeri sıkıyor. Su belkemiğim boyunca akıyor. Heyecanın parlak okları iki yandan vuruyor. Sıcak etle kaplıyım. Kuru kıvrımlarımın tümü ıslandı; soğuk bedenim ısındı; suya batıp çıktı, parlıyor. Su iniyor, bir yılanbalığı gibi her yerimi kaplıyor. Şimdi sıcak havlular sarmaya başlıyor beni, sırtımı ovarken sertliklerimden kanım mırıldanıyor gibi geliyor. Beynimin üstünde çok renkli ve yoğun duygular oluşuyor; günü yıkayıp aşağı indiriyor – ormanlar ve Elvedon; Susan'la güvercin. Beynimin duvarlarından aşağı boşalıyor, her şey birlikte günün tüm verimliliği ve göz alıcılığıyla iniyor. Pijamamı gevşekçe bağlıyorum ve bir dalganın gözlerimin üzerine çektiği su tabakası gibi hafifçe hissedilen ışıkta yüzen ince çarşafın altına uzanıyorum. Çarşafın arasından uzakta, ta ötelerde koronun başladığını hafifçe duyuyorum; tekerlekler, köpekler, bağrışan insanlar, kilise çanları ve başlayan koro."

"Giysimle bluzumu katlarken, Susan olmak için de, Jinny olmak için de duyduğum umutsuz arzuyu kafamdan attım," dedi Rhoda. "Ama başparmaklarım yatağın başındaki parmaklığa değinceye kadar uzatacağım ayaklarımı ve oraya, sert bir şeye dokunmakla kendime güven vereceğim. Artık batmam; ince çarşafın arasından geçip düşmem. Bedenimi bu incecik çarşafın üstüne yayıp havada asılı kalıyorum. Şimdi yeryüzünün üstünde, yüksekteyim. Bir yere çarpıp zarar görmemek için dikey değilim artık. Her şey yumuşak, eğilip bükülüyor. Duvarlarla dolaplar beyazlanmış ve tepelerinde soluk renkli bir camın parladığı sarı karelerini bükmüşler. Artık aklım dışarıda olduğuna göre boşalabilir. Armadalarımın yüksek dalgalarda yüzdüğünü düşünebilirim. Sert ilişkilerden ve fikir ayrılıklarından kaynaklanan sıkıntıdan kurtuldum. Beyaz kayalıkların altında bir başıma suyun üstünde gidiyorum. Ah ama batıyorum, düşüyorum! Şu dolabın köşesi, şu da çocuk odasındaki ayna. Ne var ki gerilip uzuyorlar. Uykunun kara tüylerine gömülüyorum; kalın kanatlarını gözlerime bastırıyor. Karanlığın içinde giderken uzayan çiçek tarhlarını görüyorum, Bayan Constable, teyzemin arabayla beni almaya geldiğini söylemek için koşarak püsküllü uzun kamışların köşesinden çıkıyor. Yükseliyorum, kaçıyorum, topukları yaylı çizmelerimle ağaç tepelerine kadar fırlıyorum. Ama yine de hol kapısının önünde duran, içinde teyzemin başındaki sarı süsleri öne arkaya sallayarak cilalanmış mermerler gibi sert gözleriyle oturduğu arabanın içine düşüyorum. Ah düşten uyanmak! Bak, çekmeceli dolap işte orada. Şu sulardan kendimi bir çekeyim. Ama üstüme yığılıyor, devasa omuzları arasında sallıyorlar beni; dönüyorum, yuvarlanıyorum; bu uzun ışıklar, bu uzun dalgalar, bu sonsuz yollar arasında çekiştiriliyorum; insanlarsa peşimde kovalıyor, kovalıyor."

Güneş biraz yükseldi. Mavi dalgalar, yeşil dalgalar, boğadikeninin başağının etrafında daire çizerek ve kumsalın orasında burasında sığ ışık havuzcukları bırakarak, plajı yelpaze gibi süpürüp geçti. Arkalarında belli belirsiz siyah bir sınır kaldı. Daha önce bulanık ve yumuşak olan kayalar sertleşti, üstlerinde yer yer kırmızı yarıklar belirdi.

Çimende kenarları keskin gölge şeritleri vardı; çiçeklerle yaprakların uçlarında dans eden çiy taneleri, bahçeyi henüz bir bütüne dönüşmemiş ayrı ayrı kıvılcımlardan oluşmuş bir mozaiğe benzetiyordu. Göğüsleri sarı ve pembe benekli kuşlar, biri ikisi bir arada, kol kola kayan patenciler gibi çılgınca ezgilerini söylerken, ansızın birbirlerinden ayrılıp suskunluğa gömüldüler.

Güneşin evin üstüne yaydığı ince ve yassı gölgeler genişledi. Işık, pencerenin köşesindeki yeşil bir şeye dokundu ve onu bir zümrüt topağına, çekirdeksiz bir meyve gibi som yeşil bir oyuğa çevirdi. İskemlelerle masaların köşelerini keskinleştiriyor ve beyaz masa örtülerini harika altın ipliklerle işliyordu. Işık çoğaldıkça şurada burada bir tomurcuk patlıyor; açma çabasıyla sarsılmış gibi yeşil damarlı titreyen çiçeklerini silkeliyor ve narin çan dillerini beyaz duvarlarına vururken farklı tonlarda çalınan çanların çıkardığına benzer bir ezgi çıkarıyordu. Tabağın Çin desenleri akmış, bıçağın

çeliği sıvılaşmış gibi her şey hafifçe biçimsizleşiyordu. Bu arada kırılan dalgaların çarpışması, kıyıya kütükler düşüyormuş duygusu veren boğuk vurma sesleriyle kısılıyordu.

"Şimdi, vakit geldi," dedi Bernard. "O gün geldi. Araba kapıda. Koskoca kutum George'un çarpık bacaklarını daha da çarpıtıyor. Korkunç tören, bahşişleri ve holdeki vedalaşmalarıyla sona erdi. Şimdi annemle boğaz düğümlendiren tören, babamla el sıkışma töreni var; şimdi el sallamaya devam etmeliyim, el sallamaya devam etmeliyim, köşeyi dönünceye kadar. Artık tören bitti. Şükürler olsun, bütün törenler sona erdi. Yalnızım; ilk kez okula gidiyorum.

Herkes yalnızca bu an için bir şeyler yapıyor gibi; sonra asla. Sonra asla. Her şeyin bu kadar ivedi olması zorunluluğu korkunç. Herkes okula gittiğimi, ilk kez okula gittiğimi biliyor. Hizmetçi merdivenleri temizlerken 'Çocuk ilk kez okula gidiyor,' diyor. Ağlamamalıyım. Kayıtsızca bakmalıyım onlara. Şimdi istasyonun o korkunç kapıları ardına kadar açılıyor; 'ay yüzlü saat bana bakıyor'. Durmadan cümleler, cümleler kurmalıyım ki hizmetçilerin bakışıyla, saatlerin bakışıyla, gözlerini bana dikmiş bakan yüzlerle, kayıtsız yüzlerle arama katı bir şey koyayım, yoksa ağlayacağım. İşte Louis, işte Neville, uzun paltolarıyla bilet gişesinin yanındalar, ellerinde çantaları var. Sakinler. Ama kayıtsız görünüyorlar."

"İşte Bernard," dedi Louis. "Sakin ve rahat. Yürürken çantasını sallıyor. Ben Bernard'ı izleyeceğim, çünkü o korkmuyor. Köprü ayaklarının çevresinde akıntının ince dallarla samanları sürüklediği gibi bilet gişesinden perona sürükleniyoruz. İşte boyunsuz şişeye benzeyen, sırtla, baldırdan oluşmuş cam yeşili çok güçlü lokomotif orada, buhar soluyor.

Memur düdüğünü çalıyor; bayrak kalkıp iniyor ve hiç güç harcamaksızın kendi kendine hareket edercesine, aynı ufacık bir dokunuşla harekete geçen çığ kütlesi gibi ileri doğru hareket etmeye başlıyoruz. Bernard bir örtü yayıp aşık oyunu oynamaya başlıyor. Neville okuyor. Londra un ufak oluyor. Londra kabarıyor ve taşıyor. Bacalar ve kulelerle tüyleri diken diken. Orada ak bir kilise var, şurada kulelerin sivri tepeleri arasında bir direk. Ötede bir kanal. Aralarından, insanların bu saatte yürümesi garip görünen asfalt patikalar geçen açıklık alanlar var. Kırmızı evlerle çizgi çizgi görünen bir tepe var. Adamın biri topuklarının hizasında yürüyen bir köpekle köprüden geçiyor. Derken kırmızılı oğlan bir sülüne ateş etmeye başlıyor. Mavili oğlan bir kenara itiyor onu. 'Amcam İngiltere'nin en iyi atıcısıdır. Kuzenim tilki avı ustasıdır.' Övünme başlıyor. Ben övünemem, çünkü babam Brisbane'de banker, ben de Avustralya aksanıyla konuşuyorum."

"Tüm bu kargaşadan," dedi Neville, "tüm bu kargaşadan, itiş kakıştan sonra geldik. Bu önemli bir an gerçekten – gerçekten yüce bir an. Kararlaştırılmış bu okul binasına bir lort gibi geliyorum. Bu bizim kurucumuz; avluda, bir ayağını kaldırmış duran bizim şerefli kurucumuz. Kurucumuzu selamlıyorum. Bu hoşgörüsüz dörtgen avlularda soylu bir Romalı hava asılı durur. Sınıflarda ışıklar şimdiden yanmış. Buralar, laboratuvarlar da olabilir; şurası Latin dilinin kusursuzluğunu keşfedeceğim, iyi kurulmuş cümlelere sağlamca basacağım; Vergilius ile Lucretius'un üstün ses uyumlu altı ayaklı dizelerini apaçık telafuz edebileceğim; Catullus'un aşklarını asla sönük ya da soyut olmayan bir tutkuyla sayfa kenarları çizgili dört sütunlu büyük bir kitaptan ilahi söyler gibi okuyacağım kütüphane. Ayrıca gıdıklayan çimenlerin arasındaki tarlalarda yatacağım. Kule gibi karaağaçların altında arkadaşlarımla yatacağım.

Hah, işte müdür. Ne yazık ki alay duygumu tahrik ediyor. Çok kaypak tavırlı, parktaki bir heykel gibi, fazlasıyla

parlak ve siyah. Yeleğinin, davul gibi gergin duran yeleğinin sol yanından bir haç sarkıyor."

"Koca Crane," dedi Bernard, "şimdi bize konuşma yapmak için ayağa kalkıyor. Müdür Koca Crane'in günbatımında belirginleşen dağlar gibi bir burnu, çenesinde de gezginlerin ateş ettiği ağaçlık koyakları andıran mavi bir yarık var; hani şu tren penceresinden gördüğümüz ağaçlık koyaklardan. Hafifçe sallanarak o muhteşem hafif ve güzel tınılı sözcüklerini telaffuz ediyor. Muhteşem ve güzel tınılı sözcüklere bayılırım. Ne var ki onunkiler gerçek olamayacak kadar içten. Yine de şu ana kadar gerçekliklerine inanmış. İki yana ağır ağır yalpalayarak odadan çıkar, yaylı kapılardan savrularak geçerken, diğer tüm öğretmenler de iki yana ağır ağır sallanarak yaylı kapılardan hızla geçiyorlar. Bu, okulda, kız kardeşlerimizden ayrı, ilk gecemiz."

"Bu benim okuldaki ilk gecem," dedi Susan, "babamdan uzakta, evden uzakta. Gözlerim şişiyor, yaşlarla doluyor. Çam ve muşamba kokusundan nefret ediyorum. Rüzgârın dondurduğu çalılardan ve sıhhi taş döşemelerden nefret ediyorum. Neşeli şakalardan, herkesin donuk bakışlarından nefret ediyorum. Sincabımla güvercinlerimi bakması için o çocuğa bıraktım. Mutfak kapısı gürültüyle vuruyor ve Percy kayalara ateş ettiğinde yapraklardan pıtır pıtır sesler çıkıyor. Buradaki her şey sahte, her şey cafcaflı. Rhoda ile Jinny uzakta kahverengi yünlü giysileriyle oturmuş, Kraliçe Alexandra'nın resminin altında önündeki kitabı okuyan Bayan Lambert'a bakıyorlar. Bir de eskilerden bir kızın yaptığı tomar biçimli mavi iğne oyası bir süs var. Dudaklarımı büzmesem, mendilimi burmasam, ağlayacağım."

"Bayan Lambert'ın yüzüğündeki mor ışık," dedi Rhoda, "dua kitabının beyaz sayfasındaki kara lekenin bir başından öbür başına gidip geliyor. Şarap gibi, âşıkane bir ışık. Artık valizlerimiz yatakhanelerde açıldı; biz de bütün dün-

yanın haritaları altında sürü halinde oturuyoruz. Sıralarda mürekkep koymak için yuvarlak yuvalar var. Kompozisyonlarımızı burada mürekkeple yazacağız. Ama ben burada hiç kimseyim. Yüzüm yok. Herkesin tepeden tırnağa kahverengi yünlü kumaşlara büründüğü bu büyük kuruluş kimliğimden yoksun bıraktı beni. Hepimiz duyarsızız ve arkadaştan yoksunuz. Bir yüz bakınacağım, pek çok şeyin birleşimi olan görkemli bir yüz, sonra da bilgiyle donatıp giysimin altına tılsım gibi iliştireceğim onu, ardından da (buna söz veriyorum) ormanda her tür garip hazinemi sergileyebileceğim bir derecik bulacağım. Bu sözü kendime veriyorum. Böylece ağlamam."

"Şu elmacıkkemikleri çıkık esmer kadının, kabuk gibi parlak, ebrulu bir akşam giysisi var," dedi Jinny. "Yaz için bu güzel, ama ben kış için ateşin ışığında parlayacak kırmızı ipliklerle dokunmuş ince bir giysiyi yeğlerdim. Sonra da lambalar yandığında kırmızı elbisemi giyerdim, duvak kadar ince olur, bedenimin çevresinde savrulur, parmak uçlarımda dönerek odaya girdiğimde, dalgalanırdı. Odanın ortasında yaldızlı bir koltuğa kendimi attığımda bir çiçek gibi açılırdı. Ama Bayan Lambert, Kraliçe Alexandra'nın resminin altında beyaz parmağını sayfaya sımsıkı bastırmış otururken, kar beyazı kırmaların şelale gibi döküldüğü donuk renkli bir elbise giymiş. Dua ediyoruz."

"Şimdi marş adımlarıyla ikişer ikişer yürüyoruz," dedi Louis, "düzen içinde ilahi söyleyerek şapele gireceğiz. Kutsal binaya girerken çöken loşluk hoşuma gidiyor. Düzen içinde ilerlemek hoşuma gidiyor. Sıra halinde içeri girip oturuyoruz. Girerken tüm farklılıklarımızı geride bırakıyoruz. İşte şimdi, Doktor Crane'in hafifçe sallanarak, ama yalnızca doğal hali olduğundan, kürsüye çıkıp pirinç bir kartalın sırtına yayılı Kutsal Kitap'tan bir ders okuduğu bu anı seviyorum. Neşeleniyorum; onun büyüklüğü, otoritesi karşısında yüreğim alabildiğine büyüyor. Girdaplanan toz bulutlarını benim

heyecandan titreyen, utandıracak derecede uyanık beynime yayıyor – ben de Noel ağacının çevresinde nasıl dans ettiğimizi, paketler dağıtılırken beni nasıl unuttuklarını, şişman kadının 'Bu çocuğun armağanı yok,' dediğini ve bana ağacın tepesindeki parlak İngiliz bayrağını verdiklerini, benim de öfkeyle ağladığımı merhamet duygularıyla anımsıyorum. Şimdi her şeyin bedeli Doktor Crane'in yetkinliği, onun çarmıh cefasıyla ödendi ve ben altımdaki toprağı algılıyor, köklerimin aşağılara, tam ortadaki sertliğe dolanıncaya kadar ta aşağılara indiği duygusuna kapılıyorum. O okudukça ben sürekliliğimi kazanıyorum. Sürecin içinde bir figür, dönen devasa çarkta bir parmaklık oluyorum; sonunda da şimdi beni yükseltiyor. Karanlıktaydım, saklıydım, ama çark döndüğünde (o okudukça) bu sönük ışığa yükseliyor, diz çökmüş çocukları, sütunları ve anıtsal pirinç nesneleri güçlükle de olsa algılamaya başlıyorum. Burada kabalık yok, beklenmedik öpücükler yok."

"Dua ettiğinde ortaya çıkan kaba adam, özgürlüğümü tehdit ediyor," dedi Neville. "Düş gücüyle ısınmamış, buz gibi sözcükleri başıma kaldırım taşları gibi düşerken, yaldızlı haç tüm ağırlığıyla yeleğinin üzerine çöküyor. Otoritenin sözleri, söyleyenlerce kirletiliyor. Dinin bu hüzün verici durumuyla, çocukların –çıplak çocukların– tozda sere serpe yattığı yerde incir ağaçlarıyla gölgelenmiş beyaz bir yolda ilerleyen bu kadavramsı, yaralı, bu gamlı ve korkak insanlarla alay ediyor, aşağılıyorum onları – meyhanenin kapısına şarap dolu keçi derisi tulumlar asıldı. Paskalya'da babamla Roma'da gezideydik; İsa'nın annesinin titreyen heykelciği kafası sallana sallana sokaklarda taşınıyordu; yanı başında da cam bir kutu içinde yaralı İsa gidiyordu.

Şimdi bacağımı kaşıyormuş gibi yapıp yana eğileceğim. Böylece Percival'ı göreceğim. İşte orada, en küçük ufaklıkların arasında dimdik oturuyor. Düz burnundan oldukça

derin soluklar alıp veriyor. Garip bir biçimde ifadesiz mavi gözleri bir pagan duygusuzluğuyla karşısındaki sütuna dikili. Ondan herkesin bayılacağı bir kilise mütevellisi olurdu. Huş ağacından sopası olabilir, hafif yaramazlıkları için küçük oğlanları dövebilirdi. Anıtsal pirinç nesnelerin üstündeki Latince cümlelerle akraba olmuş durumda. Hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyor. Bir pagan âleminde, hepimizden uzaklarda. Ama bakın – ensesine fiske atıyor. Bu tür hareketler yüzünden insan birine ömür boyu umutsuzca âşık olabilir. Dalton, Jones, Edgar ve Bateman da aynı biçimde enselerine fiske atıyorlar, ama onlar başarılı olamıyor."

"Sonunda hırıltı kesildi," dedi Bernard. "Vaaz sona eriyor. Beyaz kelebeklerin dansını kapıda ince ince kıyıp toz haline getirdi. Kaba, dikenli sesi, tıraş olmamış çene gibi. Şimdi sarhoş denizciler gibi sallana sallana koltuğuna dönüyor. Bu, tüm öbür öğretmenlerin yansılamaya çalışacağı bir hareket; ama dayanıksız olmakla, esnek olmakla, gri pantolon giymekle, yalnızca kendilerini rezil etmeyi başarabilirler. Onları hor görmüyorum. Soytarılıkları benim gözümde zavallılık. Gelecekteki başvurular için başka bir sürü şeyle birlikte bunu da defterime yazıyorum. Yetişkin olduğumda bir defter taşıyacağım – sistemli bir biçimde harflerle düzenlenmiş bir sürü sayfası olan bir defter. Cümlelerimi kaydedeceğim. K'nin altında 'Kelebek tozu' olacak. Romanımda pencere pervazındaki güneşi betimleyeceksem, K sütununa bakıp kelebek tozunu bulacağım. Yararlı olacak. Ağaç 'yeşil parmaklarla pencereyi gölgeliyor.' Yararlı olacak bu. Ancak ne yazık ki çok kısa süre sonra kıvrık şekerlere benzeyen bir saçla, Celia'nın fildişi kapaklı dua kitabıyla dikkatim başka yana çekildi. Louis gözünü kırpmadan bir saat doğayı izleyebilir. Ben, bana bir şey söylenmedikçe kısa süre sonra vazgeçerim. 'Kafamın içindeki dinginliği küreklerle bozulmamış göl, huzurla kabarıyor, hemen ardından da yağlı, uykulu bir ağırlığa gömülüyor.' Bu yararlı olacak."

"Şimdi bu serin tapınaktan sarı oyun tarlalarına çıkıyoruz," dedi Louis. "Yarı tatil olduğuna göre de (Dük'ün doğum günü) onlar kriket oynarken, uzun çimenlere yayılacağız. 'Onlar'dan olabilseydim, bunu seçerdim. Koruyucu pedlerimi üstüme iliştirerek uzun adımlarla, vuran oyuncuların önü sıra oyun alanının bir başından öbürüne giderdim. Bak, nasıl herkes Percival'ı izliyor. Ağır bir adam. Saha boyunca, uzun çimenlerin arasından hantal bir yürüyüşle büyük karaağaçların olduğu yere gidiyor. Görkemi bir ortaçağ kumandanı gibi. Ardındaki çimenlerde bir ışık lekesi kalmış gibi. Bak, biz sadık hizmetçileri, koyunlar gibi vurulmak için nasıl uygun adım ardından gidiyoruz, nasılsa umutsuz bir girişime soyunacak ve savaşta ölecek. Yüreğim daralıyor, bu sıkıntı bir yanımı çift taraflı eğe gibi törpülüyor; biri, görkemine bayılmam; öbürü, onun o şapşal vurgularını küçümsemem –ondan çok üstün olan ben– onu kıskanıyorum."

"Şimdi de Bernard başlasın," dedi Neville. "Biz uzanmış yatarken bize mırıl mırıl öyküler anlatsın. Hepimizin gördüklerini o anlatsın ki her şey birbirini izlesin. Bernard her zaman bir öykü olduğunu söylüyor. Ben bir öyküyüm. Louis bir öykü. Çizmeleri temizleyen çocuğun bir öyküsü var, tek gözlü adamın bir öyküsü var, deniz salyangozu satan kadının bir öyküsü var. Ben sırtüstü yatıp sallanan çimenlerin arasından, koruyucu pedlerini vücutlarına yerleştirmiş kriketçilerin kaskatı bacaklı görünüşlerini izlerken, o da mırıl mırıl kendi öyküsünü anlatsın. Yeryüzünde ağaçlar, gökyüzünde bulutlar, tüm dünya çağlıyor, kıvrılıp bükülüyor gibi. Ağaçların aşağısından yukarı, gökyüzüne bakıyorum. Maç orada oynanıyor sanki. Yumuşacık beyaz bulutların arasından belli belirsiz 'Koş' diyen o sesi duyuyorum. Rüzgâr darmadağın ettikçe bulutlar ak kümelerini yitiriyor. O mavi sonsuza kadar kalabilse, o delik sonsuza kadar kalabilse, bu an sonsuza kadar kalabilse—

Ama Bernard konuşmaya devam ediyor. Baloncuklar gibi uçuşuyor – imgeler. 'Deve gibi,' ... 'akbaba'. Deve akbabadır, akbaba devedir; Bernard için bu sallanan bir teldir, gevşek ama ayartıcı. Evet, çünkü konuştuğunda, o saçma sapan kıyaslamaları yaptığında, insanın üstüne bir hafiflik gelir. O uçan baloncuklardan biriymiş gibi olur; özgürleşir; kaçtım, der insan. Tombul küçük oğlanlar (Dalton, Larpent ve Baker) bile aynı geride bırakışı hissederler. Bunu kriketten daha çok severler. Canlanıp kaynaşırken cümleleri yakalarlar. Tüylü otların burunlarını gıdıklamasına izin verirler. Derken hepimiz Percival'ın tüm ağırlığıyla aramızda yattığını hissederiz. Onun o ansızın patlayıveren garip kahkahası bizim kahkahalarımızı onaylıyor gibidir. Uzun çimenlerin arasında öbür yanına dönmüş. Dişlerinin arasında bir sap çiğniyormuş gibi geldi bana. Sıkılıyor; ben de sıkılıyorum. Bernard sıkıldığımızı hemen fark ediyor. Sözlerinde 'Bak!' dermiş gibi belirli bir çaba, bir aşırılık arıyorum, ama Percival 'Hayır' diyor. O samimiyetsizliği hep ilk fark eden kişi olmuştur, üstelik alabildiğine de kabadır. Cümle, gücü zayıflayarak bitiyor. Bernard'ın gücü onu yarı yolda bıraktığında korkunç an geliyor, ardından yapacağı bir şey kalmadığı için eğiliyor, bir parça sicimi parmaklarında döndürüp sessiz kalıyor, gözyaşlarına boğulmak üzereymiş gibi ağzı açık. Yaşamın işkence ve yıkımları arasında bu da mı var – o zaman arkadaşlarımız öykülerini bitiremeyecekler."

"Şimdi, yapmaya çalıştığım," dedi Louis, "ayağa kalkmadan, çaya gitmeden önce üstün bir çabanın tek bir hamlesiyle bu anı ölümsüzleştirmek. Bu sürecek. Ayrılıyoruz; kimi çaya, kimi de filelere, bense yazımı göstermek için Bay Barker'a. Bu sürecek. Uyuşmazlıktan, nefretten (imgelerle yüzeysel olarak ilgilenenleri küçümserim – Percival'ın gücüne de fena halde içerliyorum) darmadağın olmuş kafam, ani bir algıyla toparlanıyor. Eksiksiz bütünleşmemin tanığı olarak ağaçları ve bulutları alıyorum. Ben Louis, ben, önümüzdeki

yetmiş yılda dünya yüzünde yürüyecek olan, tamamlanmış olarak ve nefretle uyumsuzluğun dışında doğmuşum. Bu çimen çemberinde içten gelen garip bir zorlanımın görkemli gücüyle kuşatılmış olarak hep birlikte oturuyoruz. Ağaçlar sallanıyor, bulutlar geçiyor. Bu kendi kendine konuşmaların paylaşılacağı zaman yaklaşıyor. Bir duygunun ardından öbürü darbe aldığında her zaman gong çalınmış gibi ses vermeyeceğiz. Çocuklar, bugüne kadarki hayatımız vuran gonglar; yaygara koparmak ve övünmek; umutsuzluk feryatları; bahçelerde rüzgârı hep enseden yemek oldu.

Şimdi çimenlerle ağaçlar ve maviliklerdeki boşluklarda esen, sonra yine kavuştukları gezgin hava, kendi kendilerini yenileyecek olan yaprakları sallıyor; bizimse burada, dizlerimizi kollarımızla sararak oturduğumuz çemberimiz, bir nedeni ebedi kılan başka ve daha iyi bir düzeni anıştırıyor. Bunu bir saniye için görüyorum ve her ne kadar Percival peşi sıra uysalca koşar adım yürüyen ufaklıklarla çimenleri ezerek budala gibi giderken mahvetse de, bu gece bunu sözcüklere sığdırmaya, çelik bir çemberde iyice dövmeye çalışacağım. Yine de ihtiyacım olan, Percival; çünkü şiir için esin veren Percival."

"Kaç ay, kaç yıl," dedi Susan, "kışın kasvetli, baharın serin günlerinde bu merdivenlerden yukarı koştum? Şimdi yaz ortası. Tenis oynamak için giysilerimizi beyazlarla değiştirmeye üst kata çıkıyoruz – Jinny'yle ben, Rhoda da arkadan geliyor. Çıkarken basamakları sayıyorum, saydığım her basamakla işim bitiyor. Bunun gibi her gece biten günün yaprağını takvimden yırtıyorum, sımsıkı bir top yapıyorum. Bunu, Betty'yle Clara diz çökmüşken öç alır gibi yapıyorum. Dua etmiyorum. Günü yaşarken kendimden intikam alıyorum. Gazabımı gün denen şeyden çıkarıyorum. Okul günü, nefret edilen gün, sen şimdi öldün diyorum. Haziranın tüm günlerini –bugün yirmi beşi– gonglarla, derslerle, yıkanma,

üstünü değiştirme, çalışma, yemek yeme emirleriyle parlak ve düzenli yapmışlar. Çin'den gelen misyonerleri dinliyoruz. Salonlardaki konserlere gitmek için asfalt kaldırımda ağır ağır ilerliyoruz. Bize galeriler ve resimler gösteriliyor.

Evde, otlar çayırlıkta dalgalanıyor. Babam çit merdivenine dayanmış, sigara içiyor. Evin içinde, boş koridorlarda yaz havası dolaşırken, bir kapı, ardından öbürü çarpıyor. Eski bir resim belki de duvarda sallanıyordur. Kavanoza konmuş gülden bir taçyaprak düşüyor. Çiftlik vagonları öbek öbek samanları çitlere saçıyor. Jinny önümde, Rhoda da arkada ağır ağır yürürken, sahanlıktaki aynanın önünden geçtiğim sırada bütün bunları görüyorum, hep görürüm. Jinny dans ediyor. Jinny her zaman holde süslemeleri olan çirkin taşların üstünde dans eder, oyun bahçesinde yan taklalar atar, koparılması yasak çiçeklerden koparır, kulağının arkasına takar ve Bayan Perry'nin koyu renk gözleri benim için değil de, onun için hayranlıkla parlar. Bayan Perry Jinny'yi sever, ben de onu sevebilirdim ama artık babamdan, bir de evdeki kafeste bakması için o çocuğa bıraktığım güvercinlerimle sincaptan başka kimseyi sevmiyorum."

"Merdivendeki küçük aynadan nefret ediyorum," dedi Jinny. "Yalnızca başlarımızı gösteriyor, kafalarımızı kesiyor. Benimse dudaklarım çok yayık, gözlerim de birbirine çok yakın; gülünce dişetlerim olduğu gibi ortaya çıkıyor. Acımasız ifadesi ve Bernard'ın dediği gibi beyaz giysiye çok yakıştığı için şairlerin bayılacağı çimen yeşili gözleriyle Susan'ın başı benimkini saf dışı bırakır. Rhoda'nın dalgın, boş yüzü bile leğeninde yüzdürdüğü beyaz taçyaprakları gibi mükemmel. Ben de merdivenlerden atlayarak çıkıp onları geçiyorum ve kendimi bütünüyle görebileceğim uzun aynanın asılı olduğu öbür sahanlığa ulaşıyorum. Bedenimle başımı tek bir parça halinde görüyorum, bu yünlü giysiyle bile bedenimle kafam tek. Bak, başımı oynattığımda hareket daracık bedenim boyunca devam ediyor, ince bacaklarım bile rüz-

gâra kapılmış bitki sapı gibi titriyor. Susan'ın donmuş yüzüyle Rhoda'nınkinin belirsizliği arasında anlık bir duyguya kapılıveriyorum; toprağın çatlakları arasından akan alevlerden biri gibi sıçrıyorum; hareket ediyorum, dans ediyorum; hareket etmekten ve dans etmekten hiç vazgeçmiyorum. Çocukken çitte oynayan, beni korkutan yaprak gibi hareket halindeydim. Ateşin ışığı çaydanlıklarda dans ederken, bu yol yol olmuş, gayrişahsi sarı süpürgelikli duvarlara karşı dans ediyorum. Kadınların soğuk gözlerinde bile ateşi yakalıyorum. Okuduğumda, incecik bir morluk kitabın siyah kenarları boyunca dolaşıp duruyor. Ancak değişmesi yüzünden hiçbir sözcüğü izleyemiyorum. Bugünden geçmişe hiçbir düşünceyi izleyemiyorum. Susan gibi evi anımsayıp gözlerim yaş dolu ve yitik, dikilmiyorum ya da Rhoda gibi denizin altındaki çiçek açan bitkilerle balıkların aralarında yavaşça yüzdüğü kayalıkları düşleyerek, pembe pamuklumda yeşil lekeler olması pahasına eğrelti otlarının arasında tükenmiş, yatmıyorum. Ben düş kurmam.

Hadi, artık çabuk olalım. Şu kaba saba giysileri üstünden ilk atan ben olmak istiyorum. İşte temiz beyaz çoraplarım burada. Yeni ayakkabılarım da burada. Saçımı beyaz bir kurdeleyle bağlıyorum ki kortta sıçradığımda bir an pırıl pırıl dalgalansın, sonra da boynuma tam olması gerektiği yere dolansın. Tek bir saç teli bile dağınık durmamalı."

"Aynada, Susan'ın omzunun arkasından görünen benim yüzüm – o yüz benim," dedi Rhoda. "Ama saklamak için arkasında başımı eğeceğim çünkü burada değilim. Benim yüzüm yok. Başka insanların yüzleri var; Susan'la Jinny'nin yüzleri var; onlar buradalar. Onların dünyası gerçek dünya. Kaldırdıkları şeyler ağır. Evet diyorlar; Hayır diyorlar; oysa ben değişip bir halden öbürüne geçiyorum ve arada bir saniye için görünüyorum. Onlar bir hizmetçiyle karşılaştıklarında kadın onlara gülmeden bakıyor. Ama bana gülüyor. Kendileriyle konuşulduğunda ne söyleneceğini biliyor onlar.

Öbür insanlar bir şey yaptıklarında benim önce bakıp, sonra da onların yaptıklarını yapmam gerekirken, onlar gerçekten gülüyor, gerçekten kızıyorlar.

Yalnızca tenis oynamak için bile olsa Jinny'nin çoraplarını çekişindeki olağanüstü kesinliğe dikkat et. Bu, hayranlık duyduğum bir şey. Ama Susan'ın tarzını yeğliyorum; çünkü o Jinny'den daha kararlı ve üstünlük sağlama konusunda o kadar hırslı değil. İkisi de yaptıklarını kopya ettiğim için beni küçümsüyor, ama Susan kimi zaman bana bir kurdelenin nasıl bağlanacağı gibi şeyler öğretir; Jinny'nin de bildiği şeyler var, ama o bildiklerini kendine saklar. Yanlarında oturacakları arkadaşları var onların. Köşelerde gizlice söyleyecekleri şeyleri var. Ama ben kendimi yalnızca adlarla yüzlere bağlamışım, felaketlere karşı tılsım gibi saklıyorum onları. Holün öbür ucundan bilinmedik bir yüz ayırıyorum ve o adını bilmediğim karşımda otururken çayımı zor içiyorum. Boğulur gibi oluyorum. Duygumun şiddetinden iki yana sallanıyorum. Bu adsız ve kusursuz insanların çalılıkların arkasından beni gözlediğini hayal ediyorum. Onların hayranlığını galeyana getirmek için yükseklere sıçrıyorum. Gece yatakta tümüyle şaşkınlık içinde bırakıyorum onları. Gözyaşlarını akıtmak için sık sık oklarla delik deşik olup ölüyorum. Geçen tatilde Scarborough'da olduklarını söylerlerse ya da sandıklarının üstündeki etiketlerden görmüşsem, tüm kasaba altına keser, kaldırımlar ışır. İşte bu yüzden bana gerçek yüzümü gösteren aynalardan nefret ederim. Bir başıma çoğu kez hiçliğe düşerim. Dünyanın kenarından hiçliğe düşmemek için ayağımı gizlice itmem gerekir. Kendimi bedenime geri çağırmak için kafamı sert bir kapıya vurmalıyım."

"Geç kaldık," dedi Susan. "Oyun sıramızı beklememiz gerekiyor. Burada uzun çimenlerin arasında yerleşip, Jinny, Clara, Betty ve Mavis'i izliyormuş gibi yapacağız. Ama izlemeyeceğiz. İnsanları oyun oynarken izlemekten nefret ederim. En nefret ettiğim şeylerden imgeler yaratıp, onla-

rı toprağa gömeceğim. Bu parlak çakıl taşı Madam Carlo; yaltaklanan ve yağcı tavırları, parçamı çalarken parmak eklemlerimi düz tutmam için verdiği altı peni için onu derine gömeceğim. Onun altı penisini de gömdüm. Bütün okulu gömebilirdim: Spor salonu, sınıf, hep et kokan yemek salonu ve şapel. Kırmızımsı kahverengi taşları, yaşlı adamların –hayır sahipleriyle okulların kurucuları– yağlıboya portrelerini de gömebilirdim. Sevdiğim bazı ağaçlar var; kabuğunda saydam sakız topakları olan kiraz ağacı; bir de tavan arasından uzaktaki tepelere bakınca görünen bir manzara. Bu ikisi dışında, iskeleleri ve turistleriyle bu tuzlu kıyıya dağılmış çirkin taşları gömdüğüm gibi ne varsa gömebilirdim. Evimizin olduğu yerde dalgaların uzunluğu bir mili bulur. Kış gecelerinde uğultusunu duyarız. Geçen Noel, adamın biri tek başına arabasında otururken boğulmuştu."

"Bayan Lambert rahiple konuşarak geçerken," dedi Rhoda, "öbürleri gülüyor, kamburunu yansılıyorlar; yine de her şey değişiyor ve aydınlanıyor. Bayan Lambert geçerken Jinny de havalara zıplıyor. Farz et ki şu papatyayı gördü, o değişir. Nereye gitse, o bakarken her şey değişir; yine de o gittikten sonra o şey yine aynı olmuyor mu? Bayan Lambert rahibi küçük yan kapıdan geçirip özel bahçesine götürüyor; havuza geldiğinde yaprağın üstünde bir kurbağa görüyor, o değişecektir artık. Onun durduğu yerde her şey, korudaki bir heykel gibi ağırbaşlı ve soluktur. Püsküllü ipek pelerinini üstüne kaydırıverir, yalnızca o mor, şarabı anımsatan, ametist yüzüğü hep parlar. Bizi terk ettiklerinde insanların gizemi ortaya çıkar. Bizi terk ettiklerinde onlara havuza kadar eşlik eder, kendilerini azametli hissetmelerini sağlayabilirim. Bayan Lambert geçtiğinde papatyayı değiştiriyor; sığır etini bölerken ise her şeyden ateş çubukları fışkırır gibi oluyor. Aylar geçtikçe nesneler katılıklarını yitiriyor; benim bedenim bile ışığı geçiriyor; belkemiğim mum alevlerinin yanındaki bal mumu gibi yumuşacık. Düş kuruyorum; düş kuruyorum."

"Oyunu kazandım," dedi Jinny. "Şimdi sıra senin. Ben kendimi yere atıp nefes nefese kalmalıyım. Koşmaktan, zafer duygusundan soluğum tıkandı. Bedenimdeki her şey koşmaktan ve zafer duygusundan seyrelmiş gibi geliyor. Kanım parlak kırmızıya kesmiş, uyarılmış, kaburgalarımı dövüyor olmalı. Tabanlarım, içinde tel çemberler açılıp kapanmış gibi uyuşup karıncalanıyor. Her bir çimen tanesini çok net görüyorum. Ama nabzım alnımda, gözlerimin arkasında davul çalarcasına öyle bir atıyor ki her şey dans ediyor – ağ, çimenler; yüzleriniz kelebekler gibi hopluyor; ağaçlar aşağı yukarı sıçrıyorlarmış gibi geliyor. Bu evrende hiçbir şey sabit, hiçbir şey yerli yerinde değil. Her şey dalgalanıyor, her şey dans ediyor; her şey hız ve zaferden ibaret. Ancak sert toprakta bir başıma yatmış oyununuzu izlerken, içimde, seçilmiş ve davet edilmiş biri olmak; beni bulmak için gelen biri tarafından çağrılmak, çekimime kapılmış, kendini benden uzak tutamayan, bu yüzden de giysimin çevremde çiçek gibi dalgalandığı süslü iskemlede oturduğum yere gelen biri için bir istek uyanmaya başladı. Bir girintiye çekilmiş, bir balkonda yalnız ikimiz, konuşuyoruz.

Şimdi sular alçalıyor. Şimdi ağaçlar yeniden yeryüzünde beliriyor; kaburgalarıma vuran sert dalgalar daha yumuşak ve yüreğim, yelkenleri kayarak yavaşça beyaz güverteye inen bir yelkenli gibi demir atmışken sürükleniyor. Oyun bitti. Şimdi gidip çay içmeliyiz."

"Kurumlanan çocuklar, koca bir takım olarak kriket oynamaya gittiler," dedi Louis. "Koro halinde şarkılar söyleyerek o koca taşıtlarıyla gittiler. Defne çalılarının yanındaki sapakta kafaları aynı anda döndü. Şimdi sıra övünmeye geldi. Larpent'ın kardeşi Oxford'un futbolcusuymuş. Smith'in babası Lords kriket sahasında yüz koşu sayısı yapmış. Archie ile Hugh; Parker ile Dalton; Larpent ile Smith; sonra yine Archie ile Hugh; Parker ile Dalton; Larpent ile Smith – adlar

kendilerini yineliyor, adlar hep aynı. Onlar gönüllüler, onlar kriket oyuncuları, onlar Doğa Tarihi Derneği'nin görevlileri. Hep dörtlü ekipler olarak, keplerinde armalarla uygun adım yürürler; üstlerinden biri geçerken aynı anda selamlarlar. Düzenleri nasıl da haşmetli, biatları nasıl da güzeldir! Bir peşlerinden gidebilsem, bir onlarla olabilsem, bildiğim her şeyi feda ederdim. Ne var ki bir yandan da kelebekleri kanatlarından iğneleyip titrer halde bırakıyorlar; kan lekeli pis mendillerini derip büküp köşelere atıyorlar. Küçük çocukları karanlık köşelerde ağlatıyorlar. Keplerinin altından çıkan büyük kırmızı kulakları var. Yine de Neville ile benim olmak istediğimiz bu. Onların geçişini gıptayla izliyorum. Bir perdenin arkasından gözetlerken, hareketlerinin nasıl da eşzamanlı olduğunu hoşnutlukla fark ediyorum. Bacaklarım onlarınkilerle güçlendirilseydi, kim bilir nasıl koşarlardı! Onlarla birlikte olsaydım, maçlar kazanıp büyük yarışlarda kürek çekseydim, gün boyu dörtnala gitseydim, gece yarısı nasıl bir şarkı fırtınası yaşatırdım! Sözcükler boğazımdan nasıl sel gibi boşalırdı!"

"Percival şimdi gitmiştir," dedi Neville. "Maçtan başka bir şey düşünmüyor. Araba defne çalısının sapağından dönerken hiç el sallamadı. Oynayamayacak kadar zayıf olduğum için beni küçümsüyor (yine de zayıflığım konusunda hep nazik davranmıştır). Onların kazanıp kaybetmelerini umursamadığım için beni adam yerine koymuyor, ama o umursuyor. Bağlılığımı alıyor; korkak ve köle gibi olduğu tartışmasız sunuşumu kendi kafasındaki değerlendirmeye göre hor görmeyle karışık kabul ediyor. Nedeni de okuyamaması. Yine de ben uzun çimenlerin arasında yatıp Shakespeare ya da Catullus okurken, Louis'den daha çok anlıyor. Sözcükleri değil – ama sözcük dediğimiz nedir ki? Ben bile uyaklı yazmayı; Pope'a, Dryden'a, hatta Shakespeare'e öykünmeyi bilmiyor muyum? Ne var ki sabahtan akşama kadar güneşin altında gözlerim topa dikili duramam; to-

pun havalanışını içimde hissedip yalnızca topu düşünemem; ömrüm boyunca sözcüklerin en uç anlamlarına sarılacağım. Yine de onunla ve onun saçmalıklarıyla yaşayamadım. Kabalaşacak, horlayacak. Evlenecek ve kahvaltıda şefkat sahneleri yaşanacak. Ama şimdi daha genç. Çırılçıplak kendini attığı yatağında kızışmış yatarken güneşle de, yağmurla da, ayla da arasına tek bir iplik, tek bir sayfa kâğıt bile sığmaz. Şimdi arabalarıyla yolda giderlerken yüzü kırmızı, sarı beneklerle kaplı. Ceketini fırlatıp atacak, bacakları ayrık, elleri hazır durup kriket kalesini gözleyecek ve içinden, 'Tanrım n'olur kazanalım,' diye dua edecek; yalnızca tek bir şey düşünecek, kazanmaları gerektiğini.

Nasıl onlarla birlikte arabayla kriket oynamaya gidebilirim? Yalnız Bernard onlarla gidebilirdi, ama o da gitmek için çok geç kaldı. Hep çok geç kalır. Onun o iflah olmaz karamsarlığı gitmekten alıkoyar onu. Ellerini yıkarken, 'Ağa bir sinek takılmış, onu kurtarayım mı, yoksa bırakayım örümcek mi yesin?' diye sormak için durur. Sayısız karmaşayla gölgelenmiş olmasa o da onlarla kriket oynamaya gider, çimenlere yatıp göğü seyreder, top atılınca da fırlardı. Ama hoş görürlerdi onu, çünkü bir öykü anlatırdı onlara."

"Topu fırlattılar bile," dedi Bernard, "ben onlarla gitmekte çok geç kaldım. Senin, Louis'in, Neville'in onca gıpta ettiği o korkunç, bir o kadar da güzel, küçük oğlanlar başları aynı yöne dönük, fırlattılar topu. Ne var ki ben bu derin farklılıkların ayırdında değilim. Parmaklarım klavyede hangisinin ak hangisinin kara olduğunu bilmeksizin kayıyor. Archie kolayca yüz sayı yapıyor; bense rastlantı eseri kimi zaman on beş yapıyorum. Ama aramızdaki fark ne? Dur Neville, bırak konuşayım. Kabarcıklar tavanın dibinden yukarı çıkan gümüş kabarcıklar gibi yükseliyor; imge üstüne imge. Louis gibi aşırı bir azimle oturmuyorum kitabın başına. Ben, küçük tuzak kapısını açmalı ve ne olursa olsun benim de onlarla birlikte koştuğum birbirine bağlı bu cüm-

leleri özgür bırakmalıyım, böylece tutarsızlık yerine bir şeyi hafifçe öbürüne bağlayan gezgin bir iplik ortaya çıkmış olur. Sana doktorun öyküsünü anlatacağım.

Doktor Crane duaların ardından, anlaşılan o su katılmamış üstünlük duygusuna son derece inanmış bir halde yaylı kapılardan sallanarak geçtiğinde, aslında Neville, geride yalnızca bir ferahlama duygusu değil, aynı zamanda bir diş gibi yerinden çıkarılmış bir şeyin rahatlatıcılığını da bıraktığını yadsıyamayız. Şimdi yaylı kapılardan geçerken onu dairesine kadar izleyelim. Ahırların üstündeki odasında soyunduğunu hayal edelim. Çorap jartiyerlerini açıyor (önemsizden söz edelim, özele girelim). Derken kendine has özel bir hareketle (bu hazır cümlelerden kaçınmak zor, beri yandan bu durumda uygun da düşüyor) pantolon ceplerinden gümüşlerle bakırları çıkarıp tuvalet masasının üstüne oraya, bir de şuraya koyar. Koltuğunun kollarına uzattığı kollarıyla yansıttığı şuydu (bu onun özel bir anıdır; bu noktada onu yakalamaya çalışmalıyız): Yatak odasına giden pembe köprüyü geçecek mi, geçmeyecek mi? İki oda, Bayan Crane'in saçları yastığa yayılı Fransızca bir anı kitabı okuduğu yatağın yanındaki başucu lambasının gül rengi ışığından bir köprüyle bağlı. Okurken, kendini tümüyle kaptırmış ve kederli bir hareketle elini alnından geçiriyor, kendini Fransız düşesin biriyle kıyaslarken, 'Hepsi bu kadar mı?' diye iç geçiriyor. Şimdi, diyor doktor, iki yıl içinde emekli olacağım. Batıda bir banliyö bahçesinde porsuk çiti budayacağım. Bir amiral olabilirdim ya da bir yargıç, ama okul müdürü değil. Omuzları bildiğimizden daha da heybetle kalkık, (gömleğiyle olduğunu anımsayın) gaz alevine gözünü dikmiş, hangi güçler buraya sürükledi beni diye soruyor. Omzunun üstünden pencereye bakarken kendi haşmetli cümlelerinin havasına girerek, hangi muazzam güçler diye düşünüyor. Fırtınalı bir gece; kestane ağaçlarının dalları altüst oluyor. Aralarında yıldızlar yanıp sönüyor. İyiyle kötünün hangi sonsuz gücü

beni buralara getirdi, diye soruyor; koltuğunun mor halının kalınlığında küçük bir delik açmış olduğunu üzüntüyle görüyor. Orada öylece pantolon askılarını sallayarak oturuyor. Ne var ki, insanların peşinden özel odalarına kadar gelen öyküler zordur. Bu öyküye devam edemem. Bir parça sicimi çeviriyor; dört beş madeni parayı pantolon cebimde çeviriyorum."

"Bernard'ın öyküleri en başta eğlendiriyor beni," dedi Neville, "ama arkası saçma geldiğinde bir parça sicimle oynarmışçasına bir boşluk olmuyor mu, kendi yalnızlığımı duyumsuyorum. Herkesi bulanık sınırlarla görüyor. Bu yüzden de ona Percival'dan söz edemiyorum. Anlamsız ve çılgın tutkumu onun içinde duygudaşlık barındıran anlayışlılığı karşısında açığa vuramam. Bu da bir 'öykü' olur sonra. Kütüğe balta gibi inen beyni olan birisi gerek bana; saçmalık haznesi çok yüce, ayakkabı bağı tapılası olan biri. Tutkumun bunca acil oluşunu kime açabilirim ki? Louis çok soğuk, çok evrensel. Kimse yok – bu gri kemerler, inleyen güvercinler, tümü de kendini yalnız hissetmeyi önlemek için ustaca düzenlenmiş neşeli oyunlar, gelenek ve taklitlerin arasında hiç kimse yok. Yine de gelecek olanın ani önsezisiyle yürürken darbe yemiş durumdayım. Dün, özel bahçeye çıkan açık bir kapının önünden geçerken sopasını kaldırmış Fenwick'i gördüm. Çayırın ortasındaki çaydanlıktan buhar tütüyordu. Mavi çiçek sıraları vardı. Derken ansızın hayranlığın ve kaosa üstün gelmiş tamamlanmışlığın o belirsiz, mistik duygusu çöktü üstüme. Hiç kimse açık kapının önünde dimdik, kararlı duruşumu görmedi. Hiç kimse varlığımı tek bir tanrıya sunma, can verme ve yok olma gereksinimimi tahmin etmedi. Fenwick'in sopası indi; düş dağıldı.

Bir ağaç mı aramalıyım? Bu sınıflarla kütüphaneleri, Catullus'u okuduğum geniş sarı sayfaları, ormanlarla tarlalar uğruna terk mi etmeliyim? Kayın ağaçlarının altında mı yürümeliyim, yoksa suda âşıklar gibi sarmaş dolaş olmuş

ağaçların bulunduğu nehir kıyısında avare avare dolaşmalı mıyım? Ama doğa öylesine bitkilere ait, öylesine yavan ki. Doğa ananın yalnızca yüceliği, uçsuz bucaksızlığı, suyu ve yaprakları var. Ateş ışığını, mahremiyeti ve birinin kollarını özlemeye başlıyorum."

"Ben," dedi Louis, "gecenin gelmesini özlemeye başlıyorum. Burada elim Bay Wickham'ın pütürlü meşe kapısının kanadında dikilirken, kendimi Richelieu'nün ya da krala enfiye kutusu sunan St. Simon Dükü'nün arkadaşı olarak düşünüyorum. Benim ayrıcalığım da bu. Nükteli sözlerim 'sarayın dört bir yanında söndürülmesi zor bir ateş gibi dolaşıyor.' Düşes hayranlıktan zümrütleri küpelerinden söküp çıkarıyor, ne ki bu düş roketlerinin en güzel yükselişi karanlıkta, odacığımda olur. Ben şimdi elleri Bay Wickham'ın pütürlü meşe kapısında, yalnızca sömürge aksanıyla konuşan bir çocuğum. Gün gülme korkusundan uzak rezillikler ve zaferlerle doluydu. Ben, okuldaki en iyi âlimim. Ama karanlık bastığında bu gıpta edilmeyen bedenden –büyük burnumdan, ince dudaklarımdan ve sömürge aksanımdan– sıyrılır, uzayı mesken tutarım. O zaman Vergilius ve Platon'un dostu olurum. O zaman Fransa'nın büyük ailelerinden birinin son evladı olurum. Aynı zamanda da bu rüzgârlı ve ay ışığıyla aydınlanan yerleri, gece yarısı dolaşmalarını ve karşısına çıkan pürüzlü meşe kapıları terk etmek için kendini zorlayanım. Yaşamımdaki kazanımım –Tanrı'ya şükür ki uzun sürmeyecek– en çirkin biçimiyle iyi bildiğim iki zıtlık arasındaki muazzam alaşım olacak. Çektiğim acıya karşın bunu yapacağım. Kapıyı vuracağım. İçeri gireceğim."

"Bütün mayısla haziranı kopardım," dedi Susan. "Temmuzdan da yirmi gün. Onları koparıp büktüm ki yanı başıma koyduğum bir yükten öte var olmasınlar. Büzülmüş kanatlarıyla uçamayan pervaneler gibi sakat günlerdi. Yalnızca sekiz gün kaldı. Sekiz gün içinde trenden çıkıp, altı yirmi

beşte peronda duracağım. Sonra özgürlüğüm fora edilecek, kırışıp buruşan tüm sınırlayıcı kurallar –saatler, emirler, disiplin ve dakikası dakikasına orada ya da burada olmak– çatlayıp paramparça olacak. Arabamın kapısını açıp babamı eski şapkası ve tozluklarıyla gördüğümde de gün dışarı fırlayacak. Ben titreyeceğim. Gözyaşlarına boğulacağım. Sonra ertesi sabah gün doğarken kalkacağım. Mutfak kapısından kendimi dışarı salacağım. Kırlarda yürüyeceğim. Hayalet binicilerin koca atları arkamda gök gürültüleri koparacak ve ansızın duracaklar. Kırlangıçların çayırın üstünde sektiğini göreceğim. Kendimi nehir kıyısında bir banka atıp, sazların arasından balıkların içeri dışarı süzülüşünü izleyeceğim. Avuçlarım çam iğnelerinden benek benek olacak. Orada yaptığım her neyse, o zor olan şey, orada açıklayıp dışarı çıkaracağım. Çünkü burada bir şey büyüdü içimde, yazlar ve kışlar boyunca, merdivenlerde ve yatak odalarında. Ben, Jinny gibi hayran olunmak istemiyorum. İçeri girdiğimde insanların başlarını kaldırıp beni hayranlıkla süzmelerini istemiyorum. Vermek, almak ve sahip olduklarımı ortaya sermek için yalnızlık benim istediğim.

Sonra ceviz yapraklarından kemerlerin altında titreşen çayırlardan geri döneceğim. Değneklerle dolu bir çocuk arabası süren yaşlı bir kadınla bir çobanı geçeceğim. Ama konuşmayacağız. Mutfak bahçesinden geçip geleceğim; lahanaların kıvrık yapraklarının çiyle beneklenmiş olduğunu ve perdeleri inik olduğundan ışık görmeyen pencereleriyle bahçe içindeki evi göreceğim. Yukarı odama çıkıp gardıroba dikkatle kitlediğim ıvır zıvırımı dökeceğim: Kabuklarım; yumurtalarım; garip sazlarım. Güvercinlerimi ve sincabımı besleyeceğim. Köpek kulübesine gidip spaniel cinsi köpeğimin tüylerini tarayacağım. Derken yavaş yavaş şurada, yan tarafımda büyümüş olan o sert şeyi tersyüz edeceğim. Ama burada çanlar çalıyor, sürekli bir ayak sürüme sesi var."

"Karanlıktan ve gece uyumaktan nefret ediyorum," dedi Jinny, "ve öylece yatıp günün başlamasını bekliyorum. Günün birinde haftanın bölünmez koca bir gün olmasını çok isterdim. Erken uyandığımda –kuşlar uyandırdığında– yattığım yerden dolabın pirinç tokmaklarının netleşmesini izliyorum; sonra yüz yıkama kabının, ardından da havluluğun. Yatak odasındaki her bir nesne belirginleştikçe, yüreğim biraz daha hızlı çarpıyor. Bedenimin sertleştiğini, pembeye, sarıya, kahverengine dönüştüğünü duyumsuyorum. Ellerim bacaklarımda, bedenimde dolaşıyor. Kabarıklıklarını, inceliğini hissediyorum. Gongun evin içinde gümbürdemesini ve kaynaşmanın başlamasını duymaya bayılıyorum – burada bir ayak sesi, orada mırıl mırıl konuşmalar. Kapılar çarpıyor; su akıyor. Ayaklarım yere değerken, işte başka bir gün, başka bir gün daha diye bağırıyorum. Yaralı bir gün, mükemmel olmayan bir gün olabilir. Çoğu zaman azar işitirim. Sık sık aylaklık yüzünden, kahkahalarım yüzünden ayıplanırım; ama Bayan Matthews sersemce umursamazlığıma homurdanırken bile hareket eden bir şey çarpar gözüme – bir resmin üstüne düşüvermiş bir ışık beneği olabilir ya da çayırda biçme makinesini çeken bir eşek ya da defne yapraklarının arasından geçerken gözüme ilişiveren bir yelkenli olabilir, yani asla keyfim kaçmaz. Duaya giderken Bayan Matthews'un arkasında parmak uçlarımda dönerek yürümem engellenemez.

Artık okuldan ayrılıp uzun etek giyme zamanımız yaklaşıyor. Gece, gerdanlık takıp kolsuz, beyaz bir giysi giyeceğim. Parlak odalarda eğlenceler olacak, bir adam beni ayırt edecek ve başka hiç kimseye söylemediği şeyleri söyleyecek. Susan ve Rhoda'dan hoşlandığından daha çok hoşlanacak benden. Bende bir üstünlük, özel bir şey bulacak. Ne ki ben tek bir kişiye bağlanmaya bırakmayacağım kendimi. Saplanmaya, tek bir şeye yoğunlaşmaya niyetim yok. Önümde açılacak yeni bir günle, yatağın kenarında ayaklarımı salla-

mış otururken, çitteki bir yaprak gibi titriyor, ürperiyorum. Harcayacak elli, altmış yılım var. Daha biriktirdiklerimi kullanmadım. Bu, başlangıç."

"Işığı söndürüp dünyanın üstünde asılı yatağımda yatmama, günü tükenmeye bırakmama, başımın üstünde kocaman yeşil çadırlar gibi titreşen ağacımı büyütmeme saatler, saatler var daha," dedi Rhoda. "Burada büyümesine izin veremem. Biri ezip geçer. Sorular sorarlar, karışırlar, çiğnerler.

Şimdi banyoya gideceğim, ayakkabılarımı çıkarıp yıkanacağım, ama yıkanırken, küvete başımı eğdiğimde Rus İmparatoriçesinin tülü omuzlarımdan aşağı akacak. İmparatorluk tacının elmasları alnımda ışıldayacak. Balkona adımımı atarken, düşman kalabalığın homurtusunu duyacağım. Şimdi ellerimi coşkuyla kuruluyorum ki, adını unuttuğum o Bayan, öfkeli kalabalığa yumruğumu salladığımdan kuşku duymasın. 'Ben sizin imparatoriçenizim, halkım.' Tavrım, bir tür meydan okumadır. Ben korkusuzum. Fethederim.

Ne var ki bu zayıf bir düş. Kâğıt gibi incecik bir ağaç. Bayan Lambert üfleyip yerle bir eder. Koridorun ucunda gözden kaybolması bile onu atomlarına ayırmaya yeter. Somut bir şey değil; bana hiçbir tatmin duygusu vermiyor – bu imparatoriçelik düşü. Beni terk ediyor, şu koridorda, düştüğü yerde ürpertiler içinde. Her şey daha soluk görünüyor. Şimdi kütüphaneye gideceğim, bir kitap alacağım, okuyup bakacağım; sonra yine okuyup bakacağım. İşte bir çit için yazılmış bir şiir. Çit boyunca gezinip çiçekler toplayacağım; yeşil şeytanşalgamları, ay ışığı renkli mayıs ve yaban gülleri, yılan sarmaşığı. Ellerimi doldurup sonra masanın cilalı yüzüne yayacağım onları. Irmağın ürpertiler içindeki ucunda oturup, çitin üstüne sarkan meşeyi kendi sulu ay ışığı huzmeleriyle aydınlatan geniş ve parlak su zambaklarına bakacağım. Çiçekler toplayacağım; çelenk yapıp sımsıkı kavrayacak ve sunacağım – ah, kime! Varlığımın akışını kesintiye uğratan bir şey var; derin ırmak bir engele takılıyor; hızla vuruyor,

güçle çekiyor, ama merkezdeki bir düğüm direniyor. Ah, bu acı, bu şiddetli keder! Bayılıyorum ve düşüyorum. Şimdi bedenim eriyor, kitlenmiş değilim artık, akkorum. Şimdi ırmak derin bir gelgite akarak onu döllüyor, kapalı olanı açıyor, sımsıkı katlanmış olanı zorluyor, sel gibi akarak özgür bırakıyor. Şimdi o sıcak, gözenekli bedenimden ve içimden çağlayan tüm o şeyleri kime vereceğim ben? Çiçeklerimi toplayıp sunacağım – ah, kime?

Gezinti yolunda denizciler ve birkaç âşık çift dolaşarak oyalanıyor; otobüsler sahil boyunca tıngırdayarak kente gidiyor. Verip, zenginleştirip, dünyaya iade edeceğim bu güzelliği. Çiçeklerimi tek bir çelenk yapıp, elimi öne uzatarak sunacağım onları – ah, kime?"

"Artık alacağımızı aldık," dedi Louis, "bugün son sömestrin son günü –Neville'in, Bernard'ın ve benim son günümüz– öğretmenlerimiz neyi vermek zorunda olurlarsa olsunlar. Takdim faslı bitti, dünya sunuldu. Onlar kalıyorlar, biz ayrılıyoruz. Tüm insanların içinde en saygı duyduğum büyük Doktor, masaların, ciltli kitapların arasında iki yana hafifçe sallanarak, Horatius'tan, Tennyson'dan, Keats'in ve Matthew Arnold'ın nitelikli toplu yapıtlarından eşit oranda söz etti. Onlara uzattığı ele saygı duyuyorum. Tümüyle inanmış olarak konuşuyor. Bizim için olmasa bile onun için söyledikleri gerçek. Derin duygular içinde pürüzlü sesiyle, şevk ve şefkatle gitmek üzere olduğumuzu söyledi. 'Erkekçe davranmaya' davet etti bizi (Dudaklarından dökülen Kutsal Kitap alıntıları da, *Times*'tan yaptığı alıntılar da aynı derecede muhteşem geliyordu kulağa.) Kimi şunu yapacak, öbürleri bunu. Kimileri bir daha hiç karşılaşmayacak. Neville, Bernard ve ben bir daha burada karşılaşmayacağız. Yaşam bölecek bizi. Ne var ki belirli bağları oluşturduk biz. Çocukça, sorumsuz yıllarımız sona erdi artık. Ama yine de ağır ağır o bağları ördük. Üstelik gelenekleri de miras aldık. Bu taş

flamalar altı yüz yıldır taşınıyor. Bu duvarlarda savaşmış erkeklerin, devlet adamlarının, bazı mutsuz şairlerin (benimki de aralarında olacak) adları yazılı. Dualar tüm geleneklere, koruyuculara ve kısıtlamalara! Siyah cüppeli adamlar en derin minnettarlığım size ve siz, ölmüş olanlar, yol gösterdiğiniz ve koruduğunuz için; ama yine de, her şey bir yana sorun olduğu yerde duruyor. Farklılıklar henüz çözüme ulaşmadı. Çiçekler, pencerenin önünde başlarını öne arkaya sallıyorlar. Yaban kuşları görüyorum ve en yabanıl kuşlardan daha yabanıl dürtüler çılgınca yabansı yüreğimde atıyor. Gözlerim vahşi, dudaklarım sımsıkı kenetli. Kuşlar uçuyor; çiçekler dans ediyor, ama ben hep dalgaların o kasvetli gürültüsünü duyuyorum ve zincirlenmiş hayvan ayağını yere vurarak yürüyor kumsalda. Ayağını vuruyor da vuruyor."

"Bu sonuncu tören," dedi. Bernard. "Bütün törenlerimizin sonuncusu. Garip duygular alt ediyor bizi. Flamasını tutan nöbetçi düdüğünü çalmak üzere; buhar soluyan tren her an hareket edebilir. İnsan kesinkes duruma uyan bir şey söylemek, duruma uyan bir şey hissetmek istiyor. Zihin hazırlandı, dudaklar büküldü. Derken bir arı içeri sürükleniyor ve Leydi Hampton'ın, General'in karısının övgüye verdiği değeri göstermek için koklayıp durduğu buketteki çiçeklerin çevresinde vızıldayarak dolanıyor. Ya arı burnunu sokarsa? Hepimiz son derece etkilenmiş durumdayız, ama yine de saygısızız, yine de tövbekârız, yine de bunu aşmak için sabırsızız, yine de ayrılmak için gönülsüzüz. Arı ilgimizi başka yana çekiyor; umursamaz uçuşu bizim dikkatimizin yoğunluğuyla alay ediyor gibi. Hafifçe vızıldayarak ve geniş bir alanı tarayarak sonunda karanfilde karar kıldı. Pek çoğumuz bir daha karşılaşmayacak. Yatağa gitmek ya da oturmakta özgür olduğumuzda, son mum parçacıkları ya da edepsiz edebiyat kaçakçılığı yapmama artık gerek kalmadığında belirli hazların tadını çıkaramayacağız. Arı şimdi büyük Doktor'un başının çevresinde vızıldıyor. Larpent,

John, Archie, Percival, Baker ve Smith – hepsini de büyük ölçüde sevdim. Tek bir tane deli oğlan tanıdım. Tek bir kötü çocuktan nefret ettim. Müdürün masasında kızarmış ekmek ve marmelatla ettiğimiz, insanı son derece zora sokan kahvaltılar geçmişi anımsama hazzını yaşatıyor bana. Yalnız o arının farkında değil. Burnuna konsa azametli bir hareketle kovuverirdi. Şimdi esprisini yaptı, sesi tam olmasa da azıcık duraksamalı çıkıyor. Artık biz salıverildik – Louis, Neville ve ben, sonsuza kadar. Kapakları hayli parlak, üzerlerine kargacık burgacık öğrenci yazısıyla isimlerimiz yazılmış kitaplarımızı alıyoruz. Ayağa kalkıyoruz, dağılıyoruz; baskı yok oluyor. Arı, ne idüğü belirsiz, göz ardı edilmiş bir böcek olmuş, açık pencereden belirsizliğe uçup gitmiş. Yarın ayrılıyoruz."

"Ayrılmak üzereyiz," dedi Neville. "Sandıklar da burada, arabalar da. İşte melon şapkasıyla Percival. Beni unutacak. Mektuplarımı tüfeklerle köpeklerin arasında ortada öylece yanıtlanmamış bırakacak. Ona şiirler göndereceğim. O da belki resimli bir posta kartıyla yanıtlayacak. Ama onu bunun için seviyorum. Buluşmamızı önereceğim – bir saatin ya da haçın altında; bekleyeceğim ve o gelmeyecek. Bunun için seviyorum onu. İlgisizce ve tümüyle umursamazca, hayatımdan geçip gidecek. Ben de görünüşe göre inanılmaz biçimde başka hayatlara geçeceğim; belki bu yalnızca bir serüvendir, yalnızca bir başlangıçtır. Her ne kadar Doktor'un azametli maskaralığına ve sahte duygularına katlanamıyorsam da, yalnızca belli belirsiz sezebildiğimiz şeylerin giderek yaklaştığını şimdiden hissediyorum. Fenwick'in sopasını kaldırdığı bahçeye girmekte özgür olacağım. Beni küçümsemiş olanlar, hâkimiyetimi kabul edecekler. Ne var ki hâkim ve güç sahibi olmanın açıklanamaz kuralı yeterli olmayacaktır; her zaman perdelerin arasından mahremiyete doğru yolumu bulacak, yalnızca fısıldanmış sözcükleri isteyeceğim. Bu yüzden sonu belirsiz bir yere doğru gidiyorum ama kıvançlıyım; katlanıla-

maz acılar içinse kaygılıyım; yine de büyük acılar sonrasında zafer kazanma serüvenime bağlılığımın kesinlikle sonunda arzumu keşfetmeme neden olacağını düşünüyorum. Orada, son kez, başının üstünde güvercinlerle dindar kurucumuzun heykelini görüyorum. Org şapelde inlerken, başının üstünde sonsuza kadar dönüp duracak, onu beyazlatacaklar. Sonunda yerime oturuyorum, ayırtılmış kompartımanımızın bir köşesindeki yerimi bulduğumda, tek bir damla gözyaşımı saklamak için gözlerimi bir kitapla gölgeleyeceğim; gözlemlemek ve tek bir yüzü gözetlemek için saklayacağım gözlerimi. Yaz tatilimin ilk günü."

"Yaz tatilinin ilk günü," dedi Susan. "Ama günün düğümü hâlâ çözülmedi. Akşam perona ayak basmadan da incelemeyeceğim onu. Tarlaların soğuk yeşil havasını koklamadan, günü koklama izni bile vermeyeceğim kendime. Ne var ki daha şimdiden bunlar okulun tarlaları değil; bu çitler okul çitleri değil; bu tarlalarındaki adamlar gerçek işler yapıyorlar; arabaları gerçek samanla dolduruyorlar; bunlar da gerçek inekler, okul inekleri değil. Ama koridorlardaki fenol ve sınıflardaki tebeşir kokusu hâlâ burun deliklerimde. Kaygan, parlak puan tablosunun görüntüsü hâlâ gözlerimin önünde. Beklemeliyim tarlalarla çitler için, ormanlarla tarlalar; yer yer katırtırnaklarının serpilmiş olduğu dik demiryolu setleri, yan demiryolu hatlarındaki yük vagonları için; tüneller ve çamaşır asan kadınlarla banliyö bahçeleri için; sonra yine tarlalar ve bahçe kapılarında sallanan çocuklar için; hepsini örtüp nefret ettiğim bu okulu denize gömmek için beklemeliyim.

Ne çocuklarımı okula göndereceğim ne de ömrüm boyunca Londra'da tek bir gece geçireceğim. Bu uçsuz bucaksız istasyonda her şey yankı yapıyor ve boşlukta patlıyor. Işıksa bir tentenin altındaki sarı ışık gibi. Jinny burada oturuyor. Jinny bu kaldırımlarda köpeğini yürüyüşe çıkarıyor.

Burada insanlar aceleyle sessiz sedasız sokaklardan geçip gidiyorlar. Dükkân vitrinlerinden başka bir şeye de bakmıyorlar. Kafaları neredeyse aynı yükseklikte yukarı aşağı kalkıp iniyor. Sokaklar telgraf telleriyle örülü. Evlerin cepheleri camla, çiçek zincirleriyle ve parlak süslerle kaplı; ön kapılar ve dantel perdelerden, sütunlardan ve beyaz basamaklardan başka bir şey görünmüyor. Ama ben şimdi geçip gidiyorum, Londra'dan çıkıyorum yine; tarlalar yeniden başlıyor ve evler, çamaşır asan kadınlar, ağaçlar ve tarlalar. Londra şimdi bir örtünün altında, gözden silinmiş, ufalanmış düşüyor şimdi. Fenolle çıralı çam, kokularını yitirmeye başlıyor. Mısır ve şalgam kokuları geliyor burnuma. Bir parça beyaz pamuk iplikle sarılı kâğıt paketi açıyorum. Yumurta kabukları dizlerimin arasındaki ayrığa yuvarlanıyor. Her istasyonda durup süt güğümlerini indiriyoruz. Kadınlar öpüşüp birbirlerinin sepetlerini taşımaya yardım ediyor. Şimdi pencereden iyice dışarı sarkacağım. Burnuma ve boğazıma hava doluyor – içinde şalgam tarlalarının kokusu olan tuzlu soğuk hava. İşte babam sırtı dönük, bir çiftçiyle konuşuyor. Titriyorum. Ağlıyorum. İşte babam tozluklarıyla orada. Babam orada işte."

"Bu gürleyen, ama yine de çitleri düzleyecek, tepeleri uzamış gösterecek kadar sorunsuz, kayarcasına ilerleyen trende," dedi Jinny, "köşeme rahatça kuruldum, kuzeye gidiyorum. İşaret kulübelerini şimşek gibi geçiyoruz, dünyayı bir yandan öbür yana hafifçe sallıyoruz. Aradaki uzaklık bir noktada sonsuza dek kapanıyor, bizse sonuna kadar açıyoruz. Telgraf direkleri birbiri ardına ansızın ortaya çıkıveriyor; biri yiterken öbürü beliriyor. Şimdi kükreyerek hızla bir tünele dalıyoruz. Beyefendi pencereyi kaldırıyor. Tünel boyunca giden parlak camda yansımalar görüyorum. Gazetesini indiriyor. Tüneldeyken, yansımama gülümsüyor. Bedenim, onun bakışı karşısında ansızın, kendi isteğiyle gereksiz bir hareket yapıyor. Bedenim kendine ait bir hayat yaşar. Şimdi

kara pencere camı yine yeşil oldu. Tünelden çıktık. O gazetesini okuyor. Ama bedenlerimizin onayını değiş tokuş ettik. Büyük bir bedenler topluluğu varmış da, benimki tanıtılmış ve yaldızlı iskemlelerin olduğu odaya alınmış gibi. Bakın – villaların tüm pencereleriyle, beyaz güneşlikli perdeleri dans ediyor ve düğümlü mavi mendilleriyle buğday tarlalarındaki çitlerde oturan adamlar da benim gibi sıcağın ve coşkunun farkındalar. Yanından geçerken biri el sallıyor. Bu villaların bahçelerinde çardaklar ve kameriyeler var, gömlekleri kısa kollu genç adamlar merdivenlere çıkmış gülleri buduyor. At üzerindeki bir adam atın eşkin yürüyüşüyle tarlayı geçiyor. Tam biz geçerken at ileri atılıyor. Binici de bize bakmak için başını çeviriyor. Bizse siyahlığın içinden gümbürdüyoruz. Sırtüstü yatıyorum; kendimi bu sevince bırakıyorum; tünelin ucunda lamba yanan, koltuklarla dolu bir odaya girdiğimde, o koltuklardan birine, en beğendiğime kendimi attığımı, eteklerimin çevremde dalgalandığını düşünüyorum. Ama işte, başımı kaldırdığımda sevincim için kötü düşünen ters bir kadının gözleriyle karşılaşıyorum. Bedenim onun yüzüne karşı bir şemsiye gibi kabaca kapanıyor. Bedenimi kendi irademle açarım kaparım. Yaşam başlıyor. Şimdi yaşam için biriktirdiklerimin arasına dalıyorum."

"Yaz tatilinin ilk günü," dedi Rhoda. "Ve şimdi tren bu kızıl kayaların, bu mavi denizin yanından geçerken, bitirdiğimiz dönem arkamızda tek bir biçim alıyor. Rengini görebiliyorum. Haziran beyazdı. Tarlalar papatyalarla ve giysilerle bembeyazdı; tenis kortları da beyazla göze çarpıyordu. Derken rüzgâr çıktı ve gök şiddetle gürledi. Bir gece bulutların arasında dolaşan bir yıldız vardı, ben o yıldıza 'Tüket beni,' dedim. Bu, yazın ortasında, garden partiden ve orada benim rezil oluşumdan sonraydı. Temmuza rengini rüzgâr ve fırtına vermişti. Bir de üstelik avluda, tam ortada berbat, leş gibi, gri bir kirli su birikintisi oluşmuştu, bense elimde bir zarf, bir mesaj iletmekteydim. Su birikintisine geldim. Geçemedim.

Kimliğim beni yarı yolda bıraktı. Biz hiçiz dedim ve düştüm. Tüy gibi uçtum, tünellerden aşağı sürüklendim. Sonra çok sakınarak ayağımı öbür yana bastım. Tuğla duvara da elimi dayadım. Kirli su birikintisinin aşağıdaki o gri, leş gibi yüzeyinden kendimi acıyla yine bedenimin içine çekip geri döndüm. O halde kendimi adadığım yaşam bu.

Böylece yaz döneminin yapraklarını takvimden koparıyorum. Ara ara bir kaplanın sıçramaları kadar ani sarsıntılarla, hayat karanlık doruklarını denizden kabartarak ortaya çıkar. Bizim bağlılık hissettiğimiz budur; bağlı olduğumuz budur, aynı yaban atlarına bağlanmış bedenler gibi. Yine de bu yarıkları doldurmak ve bu çatlakları gizlemek için hileler icat etmişizdir. İşte biletçi. İşte iki adam; üç kadın; bir sepetin içinde kedi var; dirseğimi pencere pervazına dayamış olan bendeniz – buradayım şu an. Altın buğdayların fısıldayan tarlalarına doğru hızla ilerleyip, onları hızla geride bırakıyoruz. Tarlalardaki kadınlar, orada çapa yaparlarken geride bırakılmaktan şaşkın. Şimdi tren giderek daha yükseklere tırmanırken ayağıyla yeri çiğniyor, hırıltıyla soluk alıp veriyor. Sonunda kırın en tepesindeyiz. Burada yalnızca birkaç yaban koyunuyla, kaba tüylü birkaç midilli yaşıyor; ama bize, gazetelerimizi koyacağımız masalar ve bardaklarımızı yerleştireceğimiz çemberlerle her türlü konfor sağlanmış durumda. Bu gereçleri beraberimizde taşıyarak tepelere tırmanıyoruz. Şimdi en tepedeyiz. Sessizlik kapanacak ardımızdan. Şu çıplak kafanın tepesinden arkama bakarsam, sessizliğin şimdiden kapandığını ve boş kırın üstünde bulut gölgelerinin birbiriyle yarıştığını görebilirim; sessizlik kısa süre kaldığımız geçidin üstüne kapanıyor. Bunun, yaşadığımız an olduğunu söylüyorum; bu, yaz tatilinin ilk günü. Bu, ortaya çıkan, bağlı olduğumuz canavarın bir parçası."

"Artık yoldayız," dedi Louis. "Şimdi hiçbir bağım olmaksızın boşlukta asılı duruyorum. Hiçbir yerdeyiz. İngil-

tere'yi bir baştan bir başa trenle geçiyoruz. İngiltere tepeden ormana, ırmaklarından söğütlere, sonra yine kasabalara hep değişerek pencereden kayıp gidiyor. Benimse gidebileceğim sağlam bir zemin yok. Bernard ve Neville, Percival, Archie, Larpent ve Baker, Oxford'a ya da Cambridge'e, Edinburgh'a, Roma'ya, Paris'e, Berlin'e ya da bir Amerikan üniversitesine gidecekler. Ben, belirsizliğe gidiyorum, para kazanmaya gitmem de belirsiz. Bu yüzden de insanın içine dokunan bir gölge, ağır bir aksan, bu altın kıllara, bu gelincik kırmızısı tarlalara, sınırlarını asla aşamayan ama ta en uca kadar dalgalanarak giden bu buğday çağlayanına düşüverir. Bu, yeni bir yaşamın ilk günü, yükselen çarkın başka bir parmaklığı. Ne var ki bedenim bir kuşun gölgesi kadar avare, geçiveriyor. Alnımın ardındaki beynimi gelişmesi için zorlamasam, çayırın üstünde az sonra solacak, az sonra kararacak ve çayırla ormanın buluştuğu yerde ölecek olan gölge kadar geçici olabilirim; Mısır'da kadınların Nil'e kırmızı testiler taşıdığı Firavunlar çağında başlayan uzun, upuzun tarihteki bu kısacık anı işaretlemek adına yazılmamış şiirin tek bir dizesini bile olsa şu anda ifade edebilmek için kendimi zorluyorum. Daha şimdiden binlerce yıl yaşamışım gibi geliyor. Ama şimdi gözlerimi kaparsam, geçmişle geleceğin buluşma noktasını, tatil için eve giden erkek çocuklarla dolu bir üçüncü mevki kompartımanda olduğumu kavrayamazsam, insanlık tarihi bir anlık görüntüden yoksun kalır. Benim aracılığımla görecek olan o bir anın gözleri kapanır – şapşallık ya da korkaklıktan, kendimi geçmişe, karanlığa gömerek uyursam ya da öyküler anlatan Bernard'ın boyun eğdiği gibi boyun eğersem ya da Percival, Archie, John, Walter, Lathom, Larpent, Roper ve Smith gibi övünürsem– isimler hep aynıdır, övünen erkek çocukların isimleri. Neville dışında hepsi övünüyor, hepsi konuşuyor; yalnızca o ki bir Fransızca romanın kenarından arada sırada kaçamak bir bakış fırlatır, her an yastıklarla kaplı, şöminedeki ateşin

ışığıyla aydınlanmış, bir sürü kitapla tek bir dostun olduğu, benimse bir masanın arkasındaki ofis koltuğunda eğilmiş oturduğum bir odaya süzülür her zaman. Sonra ben sinirlenip, onlarla alay etmeye başlarım. Ben Doğu Londralılar ve yazmanlarla haşır neşir olur, kentin sokaklarını arşınlarken, onların yaşlı porsuk ağaçlarının gölgesi altında o güvenli, geleneksel tarzlarını sürdürmelerine gıpta ederim.

Şimdiyse bedenimin dışında kalarak, buralarda kalacak bir yerim olmaksızın tarlaların arasından geçerken –(bir ırmak var; bir adam balık tutuyor; bir kule var, köyün kavisli pencereleriyle bir hanın bulunduğu sokağı var)– her şey benim için düşsel ve bulanık. Bu katı düşünceler, bu gıpta, bu burukluk bende yerleşip kalmıyor. Ben zihninde düşlerin ve sabahın erken saatlerinde, taçyaprakları erişilmez derinliklerde yüzdüğünde ve kuşlar şarkı söylediğinde bahçeden gelen seslerin güç sahibi olduğu Louis'in; gelip geçici bir gezginin hayaletiyim. Bir atılışta kendimi çocukluğumun parlak sularının serpintisine bırakıyorum. Çocukluğun ince peçesi titriyor ama zincirlenmiş hayvanın ağır adımları kıyıyı dövüyor."

"Louis'le Neville," dedi Bernard, "ikisi de sessiz sedasız oturuyor. İkisi de dalmış. İkisi de kendilerinden başka insanların varlığını ayırıcı bir duvar gibi algılıyor. Ama ben kendimi başka insanlarla birlikte bulursam, sözcükler bir anda duman halkalarına dönüşür – bak cümleler nasıl da dudaklarımı sarmaya başlıyor. Sanki bir kibritle bir şey tutuşturur gibi, bir şey yanıyor gibi. Yaşlıca, besbelli hali vakti yerinde bir adam, bir gezgin giriyor içeri şimdi. Bir anda ona yaklaşmak istiyorum; içgüdüsel olarak varlığının verdiği duygudan hoşlanmıyorum; aramızda soğuk, bizden uzak kalıyor. Bölünmeye inanmam ben. Tek değiliz ki. Ayrıca insan yaşamının gerçek doğası üzerine değerli gözlemlerimden oluşan koleksiyonuma bir şeyler eklemek isterim. Kitabının, bilinen her tür erkek ve kadını kapsayarak pek çok ciltten oluşaca-

ğına hiç kuşku yok. Bir odanın ya da tren kompartımanının içinde her ne varsa mürekkep hokkasından dolmakalem doldurur gibi onlarla beynimi dolduruyorum. Hiç değişmeyen, giderilemeyen bir susuzluğum var. Şu anda yorumlayamadığım ama daha sonra yorumlayacağım bazı belli belirsiz işaretlerle onun karşı koyuşunun çözülmek üzere olduğunu hissediyorum. Yalnızlığı çatlama belirtileri gösteriyor. Bir kır eviyle ilgili bir şey söylemişti. Dudaklarımdan (ürünlerle ilgili) bir duman çemberi çıkıp onu sarıyor, onu da konuşmaya katıyor. İnsan sesinin yatıştırıcı bir özelliği var – (tek değiliz, biriz). Kır evlerine ilişkin bu birkaç samimi görüşü karşılıklı paylaşırken, adamı canlandırıp ona gerçeklik katıyorum. Bir koca için hoşgörülü olabilir ama sadık değil; birkaç adamı istihdam eden küçük bir inşaatçı. Küçük bir kentteki sosyal çevrede önemlidir; belediye meclisi üyesi olmuştur bile, zamanla belediye reisi de olabilir. Köküyle sökülmüş çifte diş gibi mercandan yapılmış, saat zincirinden sarkan koca süsler takıyor. Walter J. Trumble ona uyan bir isim. Bir iş gezisi için karısıyla Amerika'ya gitmiş, küçükçe bir otelde çift kişilik oda bir aylık gelirine mal olmuş. Ön dişi altın kaplama.

Derin düşünmeye biraz meyilli olduğum bir gerçek, her şeyde somut olanı ararım. Dünyayla ancak bu şekilde temas kurabiliyorum. Ancak, iyi bir anlatım bağımsız bir varoluşa sahiptir gibi gelir bana. Yine de sanırım en iyi anlatımlar yalnızlıkta dile geliyor. Son olarak dondurulup saklanmaları gerekiyor ki ben bunu yapamıyorum; her zaman sıcak, çözülebilen sözcüklerle oynuyorum. Yine de benim yöntemimin onlarınkine üstün gelen belli avantajları var. Neville, Trumble'ın kabalığından iğrenmiş durumda. Louis şöyle bir göz atıyor ve kibirli bir turna kuşunun yüksek adımlarıyla dans eder gibi hızlı hızlı yürüyor, sözcükleriyse şeker maşasıyla alır gibi seçiyor. Yabani, gülen, ancak yine de umutsuz gözlerinin, henüz kestiremediğimiz bir şey ifade ettiği doğrudur. Neville'de olsun, Louis'de olsun, çok beğendiğim, be-

nim asla sahip olmadığım bir kusursuzluk ve dakiklik var. Şimdi eyleme geçme zamanının geldiğini fark etmeye başlıyorum. Bir kavşağa yaklaşıyoruz, bir kavşakta tren değiştirmem gerekiyor. Edinburgh'a giden bir trene binmeliyim. Bu duruma tam olarak parmak basamıyorum, düşüncelerimin arasında bir düğme, bir madeni para gibi gevşekçe duruyor şimdilik. İşte biletleri toplayan bizim neşeli adamımız. Bir tane almıştım –kesinlikle bir biletim vardı. Ama önemli değil. Ya bulurum ya bulamam. Cüzdanımı araştırıyorum. Tüm ceplerime bakıyorum. Yaşadığım şu ana tam olarak uyacak kusursuz bir ifade bulmaya kendimi ebediyen verdiğim bu süreci sonsuza dek bölen şeyler bunlar."

"Bernard gitmiş," dedi Neville. "Hem de biletsiz. Bir şeyler söyleyerek, elini sallayarak, bizden kaçtı. At yetiştiricisiyle de, musluk tamircisiyle de bizimle konuştuğu kadar rahat konuşuyordu. Tamirci sadakatle benimsedi onu. 'Keşke onun gibi bir oğlu olsa,' diye düşünüyordu, 'bir yolunu bulur Oxford'a gönderirdi onu.' Bernard tamirci için ne hissediyordu acaba? Tek isteği, bizzat anlatmaktan hiç vazgeçmediği öykünün devamını getirmek değil miydi? Çocukken ekmeğini yuvarlayıp minik toplar yaptığı sırada başlamıştı buna. Topun biri erkek, öbürü kadındı. Hepimiz minik toplarız. Hepimiz Bernard'ın öyküsündeki anlatımlarız, defterine A'nın ya da B'nin altına yazdığı şeyleriz. Bizim öykümüzü olağanüstü bir anlayışla, çoğumuzun hissettiklerini katmadan anlatır. Zira bize gereksinimi yoktur. İnsafımıza kalmaz. İşte orada, peronda kollarını sallıyor. Tren onsuz gitmiş. Bağlantılı seferi kaçırdı. Biletini kaybetmiş. Ama bunun önemi yok. İnsan yazgısının doğasıyla ilgili kadın barmenle konuşur. Biz işin dışındayız; bizi şimdiden unuttu bile; görüş alanından çıktık; yarı acı yarı tatlı, geçmek bilmeyen hislerle dolarak, yolumuza devam ediyoruz; zira dünyayı yarı tamamlanmış ifadelerle göğüslediğinden, biletini kaybettiğinden, bir biçimde ona acınacak; aynı zamanda da sevilecek.

Şimdi yine okurmuş gibi yapıyorum. Gözlerimi neredeyse kapayacak kadar kitabımı kaldırıyorum. Ama at satıcılarıyla musluk tamircilerinin olduğu yerde okuyamam. Kendini sevdirme gücü diye bir şey yok bende. O adama hayranlık duymuyorum; o da bana duymuyor. Hiç olmazsa dürüst olayım. Şu saçmalayan, boş sözlerle oyalanan, kendinden hoşnut dünyanın; at kılı koltukların, rıhtımların ve geçit törenlerinin renkli fotoğraflarının kusurlarını açıklayayım. Bu fazlasıyla kendinden hoşnutluğa ve saat zincirlerinden mercan süsler sarkan at satıcılarını yetiştiren bu dünyanın bayağılığına karşı avazım çıktığı kadar bağırabilirim. Onları tümüyle yok edecek o şey var içimde. Kahkaham oturdukları yerde döndürecek onları, karşıma geçip uluyacaklar. Hayır, ölümsüz onlar. Zafer onların. Üçüncü sınıf bir tren kompartımanında Catullus okumayı benim için hep olanaksızlaştıracaklar. Ekimde üniversitelerden birine yerleşmem için arabayla götürecekler, orada öğretim görevlisi olacağım; erkek öğretmenlerle Yunanistan'a gideceğim ve Parthenon harabelerinde konferans vereceğim. At yetiştirip, şu kırmızı villalardan birinde yaşamak, o üniversiteli kadınlardan zeki ve asil ruhlu bir eşle, bir larva gibi Sophokles ve Euripides'in kafataslarına girip çıkmaktan daha iyi olurdu. Gelgelelim, benim kaderim bu olacak. Acı çekeceğim. Şimdiden, on sekizimde at satıcılarının nefret edeceği kadar kibirli olabiliyorum. Bu benim zaferim; ben uzlaşmam. Ürkek değilim, İngilizceyi aksansız konuşuyorum. Louis gibi 'babamın Brisbane'de banker olması' konusunda insanların ne düşüneceğinden korkup gereksiz titizlik göstermem.

Şimdi uygar dünyanın merkezine yaklaşıyoruz. Tanıdık gazölçerler var. Asfalt patikalarla bölünmüş parklar var. Yanmış otların üstünde utanmazca ağız ağıza yatan âşıklar var. Percival İskoçya'ya varmak üzeredir; treni kırmızı fundalık arazilerden gidiyordur, uzun bir sıra halindeki Border

tepelerini ve Roma duvarını görüyordur. Her şeyi anlamasına karşın yine de bir polisiye roman okuyordur.

Londra'ya, merkeze yaklaştıkça tren yavaşlıyor ve ağır ağır yol alıyor, benim yüreğim de korku ve sevinçten tereddüt ediyor. Karşılaşmak üzereyim – ama neyle? Bu posta vagonları, bu hamallar, taksi çağıran bu insan yığınlarının arasında hangi olağanüstü serüven beni bekliyor? Kendimi önemsiz, kaybolmuş, ama mutlu ve heyecanlı hissediyorum. Hafif bir sarsıntıyla duruyoruz. Bırakacağım öbürleri benden önce insin. O kargaşaya, o kaosa dalmadan önce bir dakika hiç kımıldamadan oturacağım. Gelecek olanı kafamda kurgulamayacağım. O müthiş gürültü kulaklarımda. Bu cam tavanın altında denizin kabarıp dalgalanması gibi kükrüyor, sonra yine kükrüyor. El çantalarımızla perona saçılmış durumdayız. Hızla farklı yönlere savruluyoruz. Benlik duygum neredeyde yok oluyor; kibrim. Sürükleniyorum, yuvarlanıp, gökyüzüne fırlatılıyorum. Perona adımımı atıyorum ve sahip olduğum tek şeyi sıkıca kavrıyorum – bir çanta."

Güneş doğdu. Sarı, yeşil huzmeler, aşınmış kayığın kaburgalarını yaldızlayarak ve boğadikenleriyle zırhlı yapraklarını çelik gibi masmavi parlatarak kıyıya düştü. Işık, birbiriyle yarışarak kıyıya yelpaze biçiminde yayılan incecik, hızlı dalgaların neredeyse içine işliyordu. Başını sallayıp tüm mücevherlerine, topazlara, deniz yeşili beril taşlarına, içlerinde ateş yalazlarıyla su renkli mücevherlere dans ettiren kız, şimdi alnını açıkta bırakmış ve kocaman açılmış gözleriyle dalgaların üzerinden düz bir yol açıyor kendine. Dalgaların uskumrulardan yansıyan titrek parıltısı koyulaştı; gezinen büyük balık sürülerinin ortalarından geçebileceği dalgalar bir kütleye dönüştü; yeşil çukurları daha da derinleşti, kararda. Kıyıya şapırtıyla çarpıp geri çekilirken, sanki hafif bir sandal su dolup yanlarını patlatmış, denizci de kıyıya yüzüp kırılgan yükünü yıkansın diye kıyıda bırakıp kayalara yönelmiş gibi çalı çırpı, mantar sap saman ve değnek parçalarından kara bir çizgi bıraktı.

Bahçede, şafakta o ağacın, şu çalının üstünde ara ara gelişigüzel öten kuşlar, şimdi tiz, kesin sesleriyle bir koro oluşturdular; kâh arkadaşlığın bilincindeymişçesine birlikteler, kâh soluk mavi göğe seslenirmişçesine yalnızlar. Kara kedi çalıların arasında hareket ettiğinde, aşçı kül yığınlarına cüruf döküp onları korkuttuğunda, hep birden aynı yöne

doğru bir anda havalandılar. Şarkılarında korku, acı çekme kaygısı ve o anda çabucak kapılıp onlardan alınıverecek neşe vardı. Tertemiz sabah havasında birbirleriyle yarışırcasına şarkı söylüyorlar, karaağacın üstünde döne döne havalanıyor, birbirlerinin peşine takılırken hep birlikte şarkı söylüyorlar, havada yükselirken kaçıyor, kovalıyor, birbirlerini gagalıyorlardı. Derken kovalamaktan ve uçmaktan yorgun düşünce, o güzelim hareketle alçalmaya başladılar; zarafetle süzülerek, düşercesine indiler ve parlak gözleriyle bakınarak, kafaları bir o yana bir bu yana dönerek; uyanık, tetikte; tek bir şeyin, özellikle bir nesnenin son derece farkında olarak sessizce ağaca, duvara tünediler.*

Bu belki de çimenlerin üstünde gri bir katedral gibi yükselen bir salyangoz kabuğuydu; yanmış gibi koyu renk halkaları ve çimenin yeşiliyle gölgelenmiş şişkin bir yapı. Ya da belki saplarının arasından mor gölgeli karanlık tünellerin dolandığı tarhların üstünde mor bir ışık çağlayanı oluşturan çiçeklerin harika güzelliğini görmüşlerdi. Ya da belki gözlerini, dansa başlamış ama tam açmamış, pembe uçlu goncaların arasından minik sert yüzeyleri parlayan küçük parlak elma yaprakçıklarına dikmişlerdi. Ya da içinde tüm evin ve kule gibi yükselen karaağaçların eğilmiş yansıması olan yağmur damlalarının çitte asılı durduğunu, ama düşmediğini gördüler; ya da dosdoğru güneşe baktıklarından, gözleri birer altın boncuk oldu.

Şimdi de bir o yana, bir bu yana bakınırken, daha derinlere, çiçeklerin altına, çürük yapraklarla, çiçeklerin düştüğü ışıksız dünyaya varan karanlık yollara baktılar. Derken içlerinden biri ansızın harika bir atılışla tam üstüne konarak, savunmasız bir kurtçuğun yumuşak, korku uyandıran bedenine bir gaga vurdu, sonra yine, ardından da bir kez daha gagalayıp çürümeye bıraktı onu. Orada, aşağıda, çiçeklerin

---

* Burada kullanılan "lovelily" sözcüğü Byron'a bir gönderme olabilir: "So lovelily the morning shone" ("The Bride of Abydos", I. iii). (ç.n.)

çürüdüğü yerdeki köklerin arasında ani bir esintiyle ölü kokuların dalgası geliyor; şişmiş şeylerin kabaran yerlerinde damlalar oluşuyordu. Çürümüş meyvenin kabuğu yarılıyordu, ama içerideki dışarı sızdırmayacak kadar yoğundu. Sarı salgılar salyangozlardan sızıyor, ikide bir başı ya o ya da bu uçta, biçimi belirsiz bir beden yavaş yavaş iki yana sallanıyordu. Yaprakların arasında hızla hareket eden altın gözlü kuşlar bu irin birikintisine, bu ıslaklığa soran gözlerle baktılar. İkide bir, gagalarının uçlarını vahşice o yapışkan karışıma daldırıyorlardı.

Şimdi doğan güneş de kırmızı kenarlı perdeye dokunarak pencereye vurdu ve çemberlerle çizgiler çizmeye koyuldu. Şimdi büyüyen ışıkta aklığı tabağın içine yerleşti; bıçaksa onun parıltısını yoğunlaştırdı. İskemlelerle dolaplar arkada heyula gibi görünüyorlardı, öyle ki birbirlerinden ayrı olmalarına karşın ayrılmaz bir bütün gibiydiler. Ayna, duvardaki havuzunu beyazlattı. Pervazdaki gerçek çiçeğe hayalet bir çiçek eşlik etmeye başladı. Ne var ki, hayalet çiçeğin bir parçasıydı, çünkü bir tomurcuk baş verdiğinde aynadaki daha soluk çiçek de tomurcuklandı.

Rüzgâr çıktı. Dalgalar kollarını havada döndürerek o hayvan sürülerine, beyaz koyunlara yaklaşan zehirli mızraklı türbanlılar, türbanlı savaşçılar gibi ritmik hareketlerle kıyıyı dövüyordu.

"Burada okulda, yaşam kargaşasıyla baskısının bunca yoğunlaştığı; sadece yaşam heyecanınınsa her geçen gün daha zorlayıcı olduğu bu yerde olayların karmaşası giderek daha bunaltıcı oluyor," dedi Bernard. "Her saat o kocaman şekerlemeler ve sürprizler çantasının derinliklerinden yeni bir şey çıkıyor. Ben neyim? Soruyorum. Bu mu? Hayır, ben şuyum. Özellikle de şimdi, insanlar konuşurken bir odadan çıktığımda, yalnız adımlarımla döşeme taşları çınlarken, eski şapelin üstünden ayın o olağanüstü güzelliği ve kayıtsızlığıyla yükseldiğini görüyorum – derken tek ve basit değil, karmaşık ve çok olduğum netleşiyor kafamda. Bernard kalabalıkta atar tutar, yalnızken ketumdur. Onların anlamadığı bu, şu anda hiç kuşkusuz beni tartışıyorlar; onlardan kaçtığımı, onları başımdan savdığımı söylüyorlardır. Farklı geçişleri etkilemem gerektiğini, rollerini sırayla Bernard olarak oynayacak birkaç farklı adamın giriş çıkışlarını gizlemem gerektiğini anlamıyorlar. Anormal derecede koşulların farkındayım. Bir tren kompartımanında 'İnşaatçı mı o adam?' diye sormadan asla bir kitabı okuyamam. O kadın mutsuz mu? Bugün zavallı sivilceli Simes'in Billy Jackson üzerinde iyi bir etki bırakma fırsatının uzaklaştığını ne kadar keskin bir acıyla hissettiğinin farkındaydım. Bunu acıyla hissettiğim için onu şevkle yemeğe davet ettim. Bunu bana ait olmayan bir hayranlığa yükleyecektir. Doğru. Ne var ki, 'bir kadının duyarlığına katılmakla' (burada kendi biyografi yazarımdan alıntı yapıyorum) 'Bernard bir erkeğin mantıklı ağırbaşlılığını göstermiştir'. Şimdi tek bir izlenim bırakanlar ve genellik-

le iyi bir izlenim bırakanlar (çünkü anlaşılan sadelikte erdem vardır) terazisini akıntının orta yerinde tutanlardır. (Bir anda burunları aynı yönde balıkların akıntıda birbirlerini geçmek için çabalamaları gözümün önüme geldi.) Canon, Lycett, Peters, Hawkins, Larpent, Neville – tümü de akıntının ortasındaki balıklar. Ama *siz* anlıyorsunuz, *siz*, bir çağrıya her zaman gelen bendenizi (çağırıp da kimsenin gelmemesi asap bozucu bir deneyim olur; gece yarısını anlamsızlaştırır, kulüplerdeki yaşlı adamların yüzlerindeki ifadeyi açıklar – onlar gelmeyen kişiyi çağırmaktan vazgeçmişlerdir), bu akşam söylediklerimin beni ancak yüzeysel olarak tanımladığını anlıyorsunuzdur. Aslında, en farklı olduğum şu anda, aynı zamanda bütünleşmiş durumdayım. Coşku dolu bir sempati duyuyorum; beri yandan da, delikteki kurbağa gibi oturup ne gelirse gelsin son derece soğukkanlılıkla karşılıyorum. Şu anda beni tartışanlardan pek azınız hissetmek ve akıl yürütmek için çifte kapasiteye sahipsiniz. Lycett, biliyorsunuz, tavşan peşinde koşmaya inanır; Hawkins kütüphanede en çalışkan öğleden sonrasını geçirmiştir. Peters genç hanımefendisini gezici kütüphaneye götürdü. Hepiniz bağlı, ilişkili, işin içindesiniz ve kapasitenizin en üst sınırına kadar kesinlikle enerji dolusunuz – kafası tek bir eylem için harekete geçemeyecek kadar karmaşık olan Neville dışında. Ben de çok karmaşık biriyim. Benim durumumda havada kalan, bir yere bağlı olmayan bir şey var.

Şimdi, buradaki havaya karşı hassasiyetime kanıt olarak, odama girip ışığı açtığımda, bir tabaka kâğıdı, masayı, iskemlenin arkasına, öylesine atılıvermiş duran sabahlığımı görünce, o atılgan ama yine de derin düşünen, o yürekli muzır kişi olduğumu hissediyorum; o adam pelerinini yumuşak bir hareketle sırtından atarak, kalemini kavrar ve çılgınca âşık olduğu kıza aşağıdaki mektubu bir an önce yazar.

Evet, her şey umut verici. Ben de şimdi hazırım. Pek çok kez başladığım mektubu rahatça yazıp bitirebilirim.

Az önce geldim; şapkamla bastonumu bir yana fırlattım; aklıma gelen ilk şeyi kâğıdı düzeltme zahmetine girmeden yazıyorum. Hiç duraklamadan, silip değişiklik yapılmadan yazılmış olduğunu düşüneceği, parlak bir taslak olmalı. Bak harfler nasıl da biçimsiz – şurada da dikkatsizce yapılmış bir mürekkep lekesi var. Her şey hıza ve dikkatsizliğe kurban edilmeli. Hızlı, işlek, küçük bir el yazısı kullanacağım, 'y'nin kuyruğunu biraz abartacağım ve 't'nin çizgisini de bir tireyle dümdüz çekivereceğim. Tarih yalnızca 17'si Salı olacak, sonra da bir soru işareti. Aynı zamanda kadına öyle bir izlenim vermeliyim ki adam –çünkü o ben değilim– rastgele, savruk bir tarzda yazıyorsa da, ince bir teklifsizlik ve saygı iması sezilmeli. Birlikte konuştuklarımıza gönderme yapmalıyım – anımsadığımız bir sahneyi geri getirmeliyim. Ama ona (bu çok önemli) konudan konuya dünyanın en kolay işiymişçesine geçiyor görünmeliyim. Boğulan adama yapılan yardımlardan (bunun için bir cümlem var) Bayan Moffat ve onun sözlerine (bunlar için de notlarım var) geçeceğim, ardından da okumakta olduğum pek bilinmeyen bir kitapla ilgili görünürde rastgele ama derinliği olan (zaten derinliği olan eleştiri genellikle rastgele yazılır) bazı derin düşünceler gelecek. Saçını fırçalarken ya da mum söndürürken, 'Nerede okumuştum onu? Hah Bernard'ın mektubunda,' demesini istiyorum. İhtiyacım olan şey hız, kızgın, ergimiş maden gibi bir etki, cümleden cümleye akan bir lav sağanağı. Peki düşündüğüm kim? Byron elbet. Ben de, bazı bakımlardan, Byron gibiyim. Byron'dan tek bir yudum beni istenen kıvama getirebilir. Durun bir sayfa okuyayım. Hayır, bu sıkıcı; bu çalakalem yazılmış. Bu çok resmi. Şimdi nasıl yapıldığını kavrıyorum. Şimdi onun ritmini beynime kaydediyorum (yazarken ritim en başta gelen önceliktir). Şimdi hiç duraklamadan başlayacağım, başlarken, daha ilk nağmesinde—

Yine de tam bir başarısızlığa uğruyor. Tavsıyor. Geçişlerimi gerçekleştirecek kadar istim alamıyorum. Gerçek ben-

liğim hayali olandan kopuyor. Yeni baştan yazmaya başlarsam da, 'Bernard edebiyatçı numarası yapıyor; biyografi yazarını düşünüyor' (ki bu doğru) diyecek. Hayır, mektubu yarın kahvaltıdan hemen sonra yazacağım.

Şimdi zihnimi düşsel resimlerle doldurayım. Üç mil ötedeki Restover, King's Laughton, Langley istasyonunda kalmam istendi. Oraya alacakaranlık çöktüğünde vardım. Bu seçkin ama yıkık dökük evin avlusunda sinsice sıvışan, uzun bacaklı, iki üç köpek var. Holde solmuş halılar göze çarpıyor; ordu mensubu bir bey, terası adımlarken bir yandan piposunu içiyor. Can alıcı nokta, bariz bir yoksulluk ve askeri ilişkiler. Yazı masasında bir avcının en sevdiği atının toynak izi var. 'At biner misiniz?' 'Evet, efendim, at binmeye bayılırım.' 'Kızım oturma odasında bekliyor bizi.' Yüreğim kaburgalarımda atıyor. Kız alçak bir masanın başında ayakta; avdan gelmiş, sandviçleri oğlan çocukları gibi katır kutur yiyor. Albayın üstünde enikonu iyi bir izlenim bırakıyorum. Fazla zeki sayılmam, öyle düşünüyor; çok yontulmamış değilim. Bilardo da oynuyorum. Derken otuz yıldır aileyle olan hoş hizmetçi kız giriyor içeri. Tabaklarda uzun kuyruklu Doğulu kuş motifleri var. Annesinin müslinler içindeki portresi şöminenin üstünde asılı. Çevredeki nesneleri bir noktaya kadar olağanüstü kolaylıkla çizebilirim. Ama bu işe yarar mı? Sesini – yalnızken 'Bernard' dediğinde sesindeki o kesin tonu duyabilir miyim? Peki ya sonra?

Gerçek şu ki başka insanların dürtülerine gereksinimim var. Tek başıma, ölü ateşimin üstünden kendi öykülerimin zayıf yanlarını görmeye yatkınım. Gerçek romancı, mükemmel sadelikteki insan, belli bir zamanla sınırlı olmaksızın hayal kurmayı sürdürebilir. Benim gibi bütünleşmez. Bu yanmış ızgaradaki gri küllerin yıkıcı duygusunu yaşamaz. Gözlerimde bir tür kör kapak var. Her şey nüfuz edilmez oluyor. Yaratmaktan vazgeçiyorum.

Şöyle bir anımsayayım. Genelde iyi bir gün oldu. Akşam ruhumun çatısında biçimlenen damla yuvarlak ve çok renkli. Sabah derseniz hoştu; öğlenden sonraysa yürüyüşle geçti. Gri tarlaların öte yanındaki uzun otların görünümünü seviyorum. İnsanların omuzları arasından bir an için gözüme ilişen şeyleri seviyorum. Kafamın içinde bir şeyler belirmeye devam ediyor. Gün boyu yaratıcı ve hünerliydim. Akşam yemeğinden sonra aşırı duygusallaştım. Sıradan arkadaşlarımızla ilgili belli belirsiz gözlemlediğimiz pek çok şeye somut bir biçim verdim. Bağlantılarımı çabucak kurdum. Ama şimdi kara kömürden çıplak sivrilikleriyle bu gri ateşin başında otururken son soruyu soruyorum kendime, bu insanlardan hangisi benim? Her şey odaya o kadar bağlı ki. Kendime 'Bernard' dediğimde gelen kim? Vefakâr, alaycı bir adam, düş kırıklığına uğramış, ama hayata küsmemiş. Belirli bir yaşı ve mesleği olmayan bir adam. Salt ben. Sopayı alıp cürufu karıştırarak ızgaradan aşağı sağanak gibi indiren o. İzlerken 'Tanrım' diyor kendi kendine, 'amma da toz duman oldu!'; ardından da kederli bir halde, ama yine de azıcık kendini avutma duygusuyla ekliyor: 'Bayan Moffat şimdi gelir hepsini süpürür—' Yaşamın içinde sarsılır ve çarpar, arabanın bir o bir bu yanına vururken, bu cümleyi kendi kendime sıkça yinelemek hoşuma gidiyor: 'Ah evet, Bayan Moffat gelir hepsini süpürür.' Ardından da yatak."

"Şu anın olduğu bir dünyada," dedi Neville, "fark gözetmek niye? Hiçbir şey bizim onu değiştirmemize göre tanımlanmamalı. Bırakın var olsun, bu kıyı, bu güzellik ve ben bir an için hazza gömüleyim. Güneş sıcak. Nehri görüyorum. Benek benek ağaçların güz güneşinin ışığında yandığını görüyorum. Kırmızının arasından, yeşilin arasından kayıklar yüzerek geçiyor. Uzakta bir çan çalıyor, ama ölüm için değil. Yaşam için çalan çanlar var. Bir yaprak sevinçten düşüyor. Ah, âşığım yaşama! Bak söğüt o güzelim serpintilerini nasıl boşluğa fırlatıyor! Bak nasıl aralarından içi üşengeç, bilinç-

siz, güçlü genç adamlarla dolu bir kayık geçiyor. Gramofon dinliyorlar, bir yandan da kesekâğıtlarından meyve yiyorlar. Muz kabuklarını fırlatıyorlar, onlar da yılanbalıkları gibi nehre batıyor. Her yaptıkları güzel. Arkalarında şişeler ve süsler var; odalarıysa kürekler ve yağlıboya taklidi tablolarla dolu ama her şeyi güzelliğe çevirmişler. Kayık köprünün altından geçiyor. Bir başkası geliyor. Derken bir tane daha. Bu Percival, yastıklara gömülmüş, yekpare taş anıtlar gibi büyük bir dinginlik içinde. Hayır, onun o yekpare anıtlar gibi duruşunu ve büyük dinginliğini yansılayan uydularından biri yalnızca. Bir tek Percival onların numaralarının farkında değil, onları yakaladığındaysa şakacı bir tavırla pençesiyle hafifçe şöyle bir yumruk atar. Onlar da köprünün altından, 'dalları gürül gürül pınarları andıran ağaçlar'ın, sarı ve erik rengi fırça darbelerinin arasından geçtiler. Rüzgâr çıktı; perde titriyor; yaprakların ardında kasvetli, ancak yine de ebediyen neşeli binalar görüyorum, hafızanın alamayacağı kadar eski kesekli toprağa yapılmış olmasına karşın hafif; şişip kalmış değil de, deliklerinden soluk alıyor gibi görünüyorlar. Şimdi içimde o bildik ritim yükselmeye başlıyor; uykuya yatmış sözcükler şimdi yükseliyor; derken sorguçlarını şöyle bir silkeliyor, alçalıp yükseliyor, sonra yine alçalıp yükseliyor. Ben bir şairim, evet. Hiç kuşkusuz büyük bir şairim. Kayıklar ve gençlik geçiyor, uzaktaki ağaçlar, 'dalları gürül gürül akan pınarları andıran ağaçlar'. Tümünü görüyorum. Tümünü hissediyorum. Esinleniyorum. Gözlerim yaşlarla doluyor. Bunu hissederken bile cinnetimi kamçılayarak daha da artırıyorum. Köpürüyor. Yapaylaşıp içtenliksizleşiyor. Sözcükler sözcükler sözcükler, nasıl da dörtnala koşuyorlar – uzun yeleleriyle kuyruklarını nasıl savuruyorlar, ne var ki benim içimdeki bir kusur yüzünden kendimi sırtlarına bırakamıyorum; kadınları ve fileleri dört bir yana saçarak onlarla uçamıyorum. İçimde bir kusur var – ölümcül bir duraksama; öyle ki, göz yumsam köpüğe ve yanlışa dönüşüyor. Yine

de büyük bir şair olmamam inanılmaz. Dün gece yazdığım iyi şiir değilse neydi? Çok mu hızlıyım, çok mu yüzeyselim? Bilmiyorum. Kimi zaman kendimi bilemiyorum, ya da beni ben yapan huyları nasıl ölçeceğimi, nasıl adlandıracağımı ve nasıl değerlendireceğimi kestiremiyorum.

Şimdi bir şey benden ayrılıyor; o gelen kişiyi karşılamak için benden çıkıp gidiyor ve onu görmeden kim olduğunu bileceğim konusunda bana güvence veriyor. İnsan belli bir uzaklıkta bile olsa bir dostun katılımıyla ne kadar garip bir biçimde değişiyor. İnsanın arkadaşlarının çalıştığı bir büro, bizi anımsadıklarında nasıl da yararlı bir yerdir. Yine de anımsanmak, yatıştırılmak, insanın benliğinin saflığının bozulması, kaynaşmak ve bir başkasının parçası olmak ne kadar acı verici. O yaklaşırken ben kendim olmadım ama Neville başkasıyla kaynaştı –kiminle?– Bernard'la mı? Evet, Bernard'la ve benim soruyu yönelteceğim kişi de Bernard Ben kimim?"

"Ne kadar garip," dedi Bernard, "söğüt ağacı, bir bütünmüş gibi görünüyor. Ben Byron'dım, ağaç da Byron'ın ağacıydı, gözü yaşlı, sağanak şeklinde ve matemli. Şimdi ağaca birlikte bakarken, birleşik bir görünümü var, her dal ayrı, berraklığınızın beni zorlamasıyla, ne hissettiğimi söyleyeyim size.

Onaylamadığınızı hissediyorum, gücünüzü hissediyorum. Sizinle, bandana mendili hep yağ lekeleri içinde, derbeder, düşünmeden hareket eden bir insan oluyorum. Evet, bir elimde Thomas Gray'in *Elegy*'si var, öbür elimle de tüm tereyağını içip tabağın dibine yapışmış en alttaki hamur tatlısını kepçeyle çıkarıyorum. Bu sizin sinirinize dokunuyor; sıkıntınızı şiddetle hissediyorum. Bundan esinlenerek ve olumlu düşüncelerinizi yeniden kazanma telaşıyla, size Percival'ı az önce yataktan nasıl çekip çıkardığımı anlatmaya girişiyorum; terliklerini, masasını, eriyip akmış mumunu; battaniyeyi ayaklarından çekerken o ters ve yakınan sözle-

rini; bu arada koca bir kozadaymış gibi saklanmaya çalıştığını anlatıyorum. Bunları öyle bir tarzda tanımlıyorum ki, siz kişisel bir üzüntüye odaklanmışken (çünkü kapşonlu bir figür karşılaşmamıza nezaret ediyor), siz boyun eğiyor, gülüyorsunuz ve benden hoşnutsunuz. Çekiciliğim, umulmadık biçimde ve kendiliğinden, akıcı konuşmam beni de hoşnut ediyor. Sözlerle olayları açığa çıkarırken, ne kadar çok, ifade edemeyeceğim kadar çok gözlem yapmış olduğuma şaşıp kaldım. Konuştukça giderek daha çok kaynıyor beynim; görüntüler, görüntüler. Bu, diyorum kendi kendime, gereksinimim olan şey; neden diye soruyorum, yazdığım mektubu bitiremiyorum? Odama hep bitirilmemiş mektuplar saçılmış. Sizinleyken insanların en yeteneklileri arasında olduğumdan kuşkulanmaya başladım. Genç olmanın hazzıyla, güçle, olacaklara dair bir hisle dopdoluyum. Gaf yaparak ama şevkle dolu, kendimi çiçeklerin çevresinde vızıldarken, kızıl kâselere vınlayarak dalarken, mavi hunileri müthiş gümbürtümle çınlatırken görüyorum. Gençliğimin tadını çıkaracağım (sen bana bunu hissettiriyorsun). Ve Londra. Ve özgürlük. Ama dur. Dinlemiyorsun. Tarifi olanaksız tanıdık bir hareketle elini dizinden kaydırırken karşı çıkıyorsun. Bu tür işaretlerle arkadaşlarımızın hastalıklarına teşhis koyuyoruz. 'Refah ve bolluğun içinde' diyor gibisin, 'sakın beni es geçme.' 'Dur,' diyorsun. 'Ne için acı çektiğimi sor.'

Öyleyse yaratayım seni. (Sen de benim için bu kadarını yaptın.) Bu harika, bu solmakta olan, ama hâlâ parlak, güzel ekim gününde bu sıcak bankta uzanmış, söğüt ağacının 'taranmış' dallarının arasından birbiri ardına kayıkların geçişini izliyorsun. Ve şair olmak istiyorsun ve bir âşık olmak istiyorsun. Ne var ki zekânın o müthiş berraklığı, aklının amansız dürüstlüğü (bu Latince sözcükleri sana borçluyum; senin bu niteliklerin biraz tedirgince kıpırdanmama ve kendi donanımımdaki pürüzleri, zayıf unsurları görmeme neden oluyor) seni durduruyor. Gizem yaratma arzusuna kapılmı-

yorsun. Kendini pembe ya da sarı bulutların sisinin ardına gizlemiyorsun.

Haklı mıyım? Sol elinin küçük hareketini doğru yorumlamış mıyım? Öyleyse, şiirlerini ver bana; dün gece öylesine bir esin coşkusuyla yazdığın için şimdi kendini azıcık koyunsu hissettiğin o sayfaları ver. Çünkü sen esine güvenmezsin; seninkine de, benimkine de. Hadi geri dönelim birlikte, köprüden, karaağaçların altından, duvarlarla kuşatıldığımız, kırmızı şayak perdeleri çekili odama gidelim; orada dikkat dağıtan bu sesleri susturabilir; limon ağaçlarının ve başka yaşamların kokusuyla tadına; kibirle dans eder gibi yürüyen arsız tezgâhtar kızlara; ayaklarını sürüyen yükü ağır yaşlı kadınlara; belirsiz ve ortadan yok oluveren bir kişinin –Jinny olabilirdi, Susan olabilirdi, yoksa caddenin sonunda gözden kaybolan Rhoda mıydı?– kaçamak bakışlarına kendimizi kapayabiliriz. Yine belli belirsiz bir seğirmeyle duygunu tahmin ediyorum; senin o tek bir nesneye acımasızca yoğunlaşma gücünün zerresi olmadan, sonsuz bir aylaklık içinde ve arı kovanı gibi vızıldarken senden kaçtım. Ama döneceğim."

"Böyle binalar varken," dedi Neville, "tezgâhtar kızların gerekliliğine katlanamıyorum. Kıkırdayışları, dedikoduları kızdırıyor beni; en saf sevinç anlarında nasıl bir düşüş içinde olduğumuzu anımsatmak için dinginliğimi bozup dürtüyor beni.

Ne var ki şimdi bisikletlerimizle o kısa karşılaşmadan, yeşil limon kokusundan ve karmakarışık caddede gözden yiten kişilerden sonra alanımızı yeniden kazandık. İşte biz, dinginlikle düzenin efendileri ve gururlu geleneğin mirasçıları olarak buradayız. Işıklar meydan boyunca sarı ince uzun yarıklar oluşturmaya başlıyor. Nehirden gelen pus bu kadim boşlukları dolduruyor. Usulca ağarmış taşlara tutunuyor. Artık kır patikalarındaki yapraklar kalın, nemli tarlalarda koyunlar öksürüyor, ama burada senin odanda biz kuruyuz.

Özel şeylerden söz ediyoruz. Alazlar bir tokmağı parlatarak sıçrıyor, ardından hafifliyor.

Byron okuyordun. Kendi kişiliğini onaylıyor gibi görünen pasajları işaretliyordun. Kendini sert cama çarpan güve benzeri bir telaşla, küçümseyici ama tutkulu bir kişiliği anlatıyor gibi gelen tüm cümlelerin yanında işaretler buluyorum. Kaleminle orayı çizerken 'Ben de pelerinimi sırtımdan böyle atıyorum. Ben de parmaklarımı yazgının karşısında şaklatıyorum,' diye düşündün. Yine de Byron asla senin gibi çay yapamadı, sen demliği dolduruyorsun, kapağı kapatınca da çay taşıyor. Masanın üstünde kahverengi bir havuzcuk oluşuyor, kitaplarının ve kâğıtlarının arasından akıyor. Cebindeki mendilinle beceriksizce kuruluyorsun. Sonra mendilini yine cebine tıkıştırıyorsun – bu Byron değil; bu sensin; bu öylesine asıl sensin ki yirmi yıl sonra her ikimiz de gut hastalığına tutulmuş ve hoşgörüsüz, ünlü insanlar olduğumuzda, bu sahneyle düşüneceğim seni ve ölmüşsen ağlayacağım. Bir zamanlar Tolstoy'un genç adamıydın; şimdi Byron'ın genç adamısın; belki Meredith'in genç adamı olacaksın; sonra Paskalya tatilinde Paris'e gidecek ve kimsenin adını duymadığı iğrenç bir Fransız olarak siyah bir boyunbağıyla geri geleceksin. Sonra da ben seni bırakacağım.

Ben bir kişiyim – kendim. O hayranı olduğum Catullus'un kimliğine bürünmüyorum. Şurada bir sözlük, orada içine geçmiş zamanın garip kullanımlarını yazdığım bir defterle öğrencilerin en köle tiplisiyim. Ne var ki, insan bu eski yazıtları bıçakla kesip netleştirerek sonsuza kadar devam edemez. Ben hep kırmızı şayak perdelerimi kapatıp, lambanın altında bir mermer bloku gibi soluk duran kitabıma mı bakacağım? Bu muhteşem bir yaşam olurdu; insanın kusursuzluğa bağımlı olması; cümlemin kıvrımının peşinden nereye götürecekse oraya gitmek; çöllere, rüzgârla yığılmış kumların altına, yemleri ve baştan çıkarmaları önemsemeden; hep yoksul ve bakımsız olmaya, Piccadilly'de rezil olmaya.

Ne var ki cümlemi doğru dürüst bitiremeyecek kadar sinirliyim. Bir yukarı bir aşağı yürürken, heyecanımı gizlemek için hızlı hızlı konuşuyorum. Senin o yağlı mendillerinden nefret ediyorum – *Don Juan* kopyanı lekeleyeceksin. Beni dinlemiyorsun ki. Byron'la ilgili cümleler kuruyorsun. Pelerinin ve bastonunla el kol hareketleri yaparak konuşurken, ben henüz kimseye söylenmemiş bir sırrı açığa çıkarmaya çalışıyorum ve (sırtım sana dönük dururken) senden hayatımı ellerine almanı ve sevdiklerimde hep tiksinti yaratmaya yazgılı olup olmadığımı söylemeni istiyorum.

Sırtım sana dönük, yerimde duramıyorum bir türlü. Hayır, ellerim bütünüyle hareketsiz. Titizlikle kitaplıkta bir yer açıp *Don Juan*'ı oraya yerleştiriyorum. Sevilmeyi yeğlerim, çölde mükemmelliğin peşine düşmektense ünlü olmayı yeğlerim. Ama tiksinti uyandırmaya mı yazgılıyım? Ben şair miyim? Öyle kabul edin. Dudaklarımın gerisinde yüklü olan o tutku, kurşun gibi soğuk, mermi kadar yok edici olan ve tezgâhtar kızlara, kadınlara, yaşamın aldatıcılığına ve kabalığına (çünkü onu severim) doğrulttuğum şey, attığımda vurur seni –yakala onu– şiirimi."

"Odadan ok gibi vurdu," dedi Bernard. "Bana şiirini bırakmış. Ey dostluk, ben de Shakespeare'in sonelerinin sayfaları arasına çiçekler sıkıştıracağım! Ey dostluk, küçük okların ne kadar delici – orada, orada, yine orada. Benimle yüz yüze gelmek için döndü ve bana baktı; bana şiirini verdi. Ne kadar sis varsa varlığımın tepesinden kıvrılarak uçup gitti. O güveni öleceğim güne kadar koruyacağım. Uzun süren bir dalga gibi, yoğun suların yuvarlanışı gibi, o yıkıcı varlığıyla üstümden geçti – beni sürükleyerek açıp, ruhumun kıyısındaki çakılları ortada çıplak bıraktı. Aşağılayıcıydı; minik taşlara dönüştüm.Tüm benzerlikler sökün etti. 'Sen Byron değilsin, kendinsin.' Başka bir kişi tarafından büzüştürülüp tek bir varlığa indirgenmek – ne garip.

Bizden fırlayan ve ince tellerini aramıza giren dünyanın bulanık boşluklarına uzatan o çizgiyi hissetmek ne kadar garip. O gitti; bense elimde şiiriyle burada duruyorum. Aramızda bu çizgi var. Ama şimdi, o yabancı varoluşun ortadan kaldırıldığını, o sıkı denetimin karardığını ve üstünün örtüldüğünü hissetmek ne kadar rahatlatıcı, ne kadar güven verici! Storları çekip, başka birinin varlığını kabul etmemek ve üstün gücüyle saklanmaya zorladığı o kılıksız ev sakinlerinin, o aile fertlerinin sığındıkları karanlık köşelerden döndüklerini hissetmek ne kadar minnet duyulası bir şey. Alay eden, gözleyen ruhlar kriz anında ve bir anlık yoğun acıyla bile benim adıma izlediler, şimdi de bir sürü olarak eve dönüyorlar. Onların da eklenmesiyle ben Bernard'ım; ben Byron'ım; ben buyum, şuyum, öbürüyüm. Soytarılıklarıyla, yorumlarıyla eskiden olduğu gibi havayı karartıp, beni zenginleştiriyorlar ve duygulu anımın o harika sadeliğini gölgeliyorlar. Çünkü bende Neville'in sandığından daha çok benlik var. Arkadaşlarımızın bize gereksinimlerini karşılattıkları kadar yalın değiliz. Yine de sevgi yalındır.

Evimin sakinleri, aile fertleri döndüler şimdi. Neville'in o şaşırtıcı, o ince kılıcıyla açtığı yara ve kırgınlık şimdi onarıldı. Şimdi neredeyse bir bütünüm; Neville'in bende görmezden geldiği ne varsa oyuna kattığım için ne kadar zafer sarhoşu olduğumu görüyorum. Perdeleri ayırıp pencereden bakarken 'Bu ona haz vermez, ama beni sevindirir,' diye düşünüyorum. (Arkadaşlarımızı kendi boyumuzu ölçmek için kullanırız.) Benim etki alanım Neville'in asla ulaşamayacaklarını kucaklar. Yol boyunca bağıra bağıra av şarkıları söylüyorlar. Av köpekleriyle yaptıkları bir kovalamacayı kutluyorlar. Köşeyi dönerken araba fren yaptığında başlarını aynı anda çeviren kepli küçük oğlanlar birbirlerinin omuzlarına vurup böbürleniyorlar. Ne var ki müdahaleden incelikle kaçınan Neville, hissettirmeden bir komplocu gibi aceleyle odasına sıvışıyor. Orada alçak koltuğuna çökmüş,

o an için somut mimari bir yapıymış duygusu veren ateşe gözlerini dikmiş görüyorum onu. Yaşam bu sürekliliğe katlanabiliyorsa, yaşamın düzeni olabiliyorsa, diye düşünüyor; çünkü her şeyden çok düzen istiyor ve benim Byronvari dağınıklığımdan tiksiniyor; bu yüzden de perdelerini çeker; kapısını sürgüler. Gözleri (âşık olduğu için; aşkın meşum gölgesi karşılaşmamıza hâkim oldu) özlemle dolu, yaşlarla dolu. Demir çubuğu kaptığı gibi tek bir hamleyle, yanan kömürlerin o bir anlık somut görüntüsünü yok ediyor. Her şey değişiyor. Gençlik de, aşk da. Kayık, söğütlerin oluşturduğu kemerin arasından geçmiş, şimdi köprünün altında. Percival, Tony, Archie ya da bir başkası Hindistan'a gidecekler. Bir daha karşılaşmayacağız. Derken elini defterine uzatıyor –alacalı kâğıtlardan düzgün bir cilt– ve o anda en çok kime hayranlık duyuyorsa onun tarzında, hararetle uzun şiir dizeleri yazıyor.

Ama ben oyalanmak istiyorum; pencereden bakmak; dinlemek istiyorum. İşte o eğlenceli koro sesi geliyor yine. Şimdi porselenleri kırıyorlar – bu da âdetten. Koronun sesi kayalardan sıçrayarak akan sel gibi vahşice yaşlı ağaçlara saldırıyor, sarp kayalıkların üzerinden olağanüstü bir kendinden geçişle akıyor. Yuvarlanarak ilerliyor; dörtnala gidiyor; köpeklerin, futbol topunun peşinden seğirtiyor; un çuvalları gibi küreklerin uçlarına bağlanmış, yükselip alçalıyorlar. Tüm kısımlar birleşiyor – tek bir insan gibi hareket ediyor. Ekim rüzgârı ses patlamalarındaki curcunayı ve suskunlukları avlunun öte yanına taşıyor. İşte şimdi yine porselenleri kırıyorlar – âdetten bu. Elinde çantası, yaşlı titrek bir kadın ateş kızılı pencerelerin altından hızlı hızlı evine gidiyor. Pencereler üstüne düşüp onu çukura yuvarlayacakmış gibi yarı korkulu. Yine de boğum boğum romatizmalı ellerini, kıvılcım ırmakları ve uçuşan kâğıt parçalarıyla alazlanıp uzaklaşan şenlik ateşinde ısıtmak istercesine duraklıyor. Yaşlı kadın aydınlık pencerenin yanında duraklıyor. Bir zıtlık.

Bunu ben görüyorum, Neville görmüyor; bunu ben hissediyorum, Neville hissetmiyor. Bundan ötürü o kusursuzluğa ulaşacak, bense başaramayacağım ve arkamda üzerine kum saçılmış bozuk cümlelerden başka bir şey bırakmayacağım.

Şimdi Louis'i düşünüyorum. Şu sönükleşen sonbahar akşamına, bu porselen kırma eylemine ve av şarkılarının nakaratlarına, Neville'e, Byron'a ve buradaki yaşamımıza Louis kim bilir nasıl kötü niyetli, ama araştırıcı bir ışık tutardı? İnce dudakları azıcık büzülmüş, yanakları solgun, bir büroda anlaşılması zor bir ticari belgeyi dikkatle inceliyor. 'Babam, Brisbane'de banker' –ondan utandığı için hep ondan söz eder– başarılı olamadı. Sonuçta bir büroda öylece oturuyor, Louis, okulun en iyi öğrencisi. Ne var ki zıtlıkları arayan ben, sık sık gözlerini; bizi bürosunda hep uğraştığı o büyük toplamdaki ne idüğü belirsiz maddelere ekleyen, o gülen, o çılgın gözlerini üstümüzde hissederim. Sonunda bir gün eline güzel bir kalem alacak, kırmızı mürekkebe batıracak ve eklemeler tamamlanacak; toplamımız belli olacak, ama bu yeterli olmayacak.

Güm! Duvara bir iskemle fırlattılar. O zaman lanetlendik. Benim durumum da kuşku verici. Yersiz duygulardan memnuniyet duymuyor muyum? Evet, pencereden sarkmış, sigaramı hafifçe dönerek düşsün diye yere atarken, Louis'in sigaramı bile izlediğini hissediyorum. Ve Louis 'Bunun bir anlamı var, ama ne?' diyor."

"İnsanlar geçmeye devam ediyor," dedi Louis. "Bu ucuz restoranın vitrininin önünden aralıksız geçiyorlar. Otomobiller, kamyonlar, otobüsler; derken yine otobüsler, kamyonlar, otomobiller; vitrinin önünden geçiyorlar. Arkada dükkânlarla evleri fark ediyorum; bir de kent kilisesinin gri kulelerini. Ön taraftaysa çörekler ve jambonlu sandviçlerle hazırlanmış tabakların durduğu cam raflar var. Her şey semaverden çıkan buharla belirsizleşmiş. Sığır ve koyun etlerinin, sosislerin ve lapanın o etsi, buğulu kokusu resto-

ranın ortasında ıslak bir ağ gibi asılı kalıyor. Kitabımı bir Worcester sosu şişesine dayıyorum ve öbürleri gibi görünmeye çalışıyorum.

Ama yapamıyorum. (Geçmeye devam ediyorlar, düzensiz bir kafile halinde geçmeye devam ediyorlar.) Kendimden emin bir halde kitabımı okuyamıyorum ya da bifteğimi ısmarlayamıyorum. 'Ben sıradan bir İngilizim; sıradan bir yazmanım,' diye yineliyorum; ancak onların yaptıklarını yaptığımdan emin olmak için yan masadaki küçük adamlara bakıyorum. Algılarının çeşitliliğinden her zaman seğiren buruşuk tenleriyle, maymunlar gibi bir cismi tutup kavrayabilme yeteneğine sahip, tam o anda bir yerlerine yağ bulaştırmış bu uysal yüzlüler, bütün doğru jestleri kullanarak bir piyangonun satışını tartışıyorlar. Holü kapatıyormuş; bir onluk alırmış. İnsanlar geçmeye devam ediyor, kilisenin kulelerine ve jambonlu sandviç tabaklarına karşı geçmeye devam ediyorlar. Bilincimin flamaları titreşiyor ve adamların yarattığı karmaşayla sürekli hırpalanıyor ve ıstırap çekiyor. Bu yüzden de dikkatimi yemeğime veremiyorum. 'Bir onluk alırım. İş güzel, ama holü kapatıyor.' Tüyleri yağdan kayganlaşmış karabataklar gibi dalıp duruyorlar. O örneğin ötesindeki tüm aşırılıklar gösteriş. Bu kötü olandır, bu sıradanlıktır. Bu arada şapkalar yukarı aşağı hareket ediyor; kapı sürekli açılıyor ve kapanıyor. Akışın, kargaşanın; tükenişin ve umutsuzluğun bilincindeyim. Her şey bundan ibaretse, her şey değersiz demektir. Yine de ucuz restoranın ritmini de hissediyorum. İçe ve dışa girdaplanan, dönüp duran bir vals ezgisi gibi. Garson kızlar tepsileri dengede tutarak, bir içeri bir dışarı seğirtiyor, dönüyor dönüyor, tabaklar dolusu yeşillik, kayısı ve kremayla uğraşıyor; doğru zamanda doğru müşteriyle ilgileniyorlar. Sıradan adamlar, kızın ritmini kendilerininkine dahil ederken ('Holü kapattığı için bir onluk alırım') yeşilliklerini, kayısılarını ve kremayı da alıyorlar. Öyleyse bu süreklilik ne zaman kesintiye uğrayacak? İnsan

hangi çatlaktan bakınca felaketi görür? Çember bozulmadı, uyum eksiksiz. Ana ritim burada; her zamanki ana zemberek de burada. Genişlemesini, büzüşmesini, sonra yine genişlemesini izliyorum. Yine de ben bunun içinde değilim. Onların aksanını yansılayarak konuşsam, beni nereye koyacaklarına karar vermek için tekrar konuşmamı bekleyerek kulaklarını dikerler – Kanada'dan mı geldim, yoksa Avustralya'dan mı; benimse her şey bir yana, arzum sevgiyle kollara alınmak; ben bir uyumsuzum, her şeyin dışındayım. Sıradanın koruyucu dalgalarını yakınımda hissetmeyi isteyecek olan ben, göz ucuyla uzak bir ufku yakalıyorum; sürekli kargaşa içinde şapkaların inip kalktığının farkındayım. Bana yöneltilense dolaşıp duran, kafası karışmış bir ruhun yakınışı (bakımsız dişleri olan bir kadın kasada bir şeyler geveliyor) 'Bizi ağıla geri götürün, böyle dağılmış, yukarı aşağı inip çıkan ve ön tarafına jambonlu sandviç tabakları konmuş vitrinin önünden geçen bizi.' Evet; seni düzene indirgeyeceğim.

Worcester sosu şişesine dayalı kitapta okuyacağım şeyler var. Biçim verilmiş halkalar, kimi mükemmel ifadeler, birkaç sözcük, şiir dışında. Siz, hepiniz görmezlikten geliyorsunuz. Ölü şairin dediğini unutunuz. Bense çeviremem ki onu size; bağlayıcı gücünün ipi sizi içine çeksin, amaçsız olduğunuzu size açıkça belirtsin; ritmin ucuz ve değersiz olduğunu; amaçsızlığınızın farkında değilseniz eğer, üzerinize sinen, gençken bile sizi bunağa çeviren yozlaşmayı gidersin. Kolay okunsun diye bu şiiri çevirmek benim çabam olsun. Platon'un ve Vergilius'un dostu olan ben, damarlı meşe kapıyı çalacağım. Dövülmüş çelikten bir barut çubuğunun önünden geçen her şeye karşı çıkıyorum. Melon şapkaların, fötr şapkaların, kadınların tüm tüylü, alacalı ve her tür başlığının bu amaçsız geçişine boyun eğmeyeceğim. (Susan, ki saygı duyarım, bir yaz günü sade bir hasır şapka giyerdi.) Öğütülen bir şeyler ve pencerenin pervazından büyüklüğü eşit olmayan damlalarla süzülen buhar; otobüslerin ani sarsılışlarla duruş ve

kalkışları; tezgâhların önünde duraksamalar ve içinde insani bir anlam olmadan umutsuzca sürüklenen sözcükler; sizi de düzene indirgeyeceğim.

Köklerim kurşun ve gümüş damarlardan aşağılara iniyor; koku saçan nemli, bataklık yerlerden geçiyor ve tam ortada birbirine geçmiş meşe köklerinden bir düğüme varıyor. Mühürlü ve kör, toprak kulaklarımı tıkarken, yine de savaş söylentileri duydum; bülbülü de; yaz mevsiminin peşinde göç eden kuş sürüleri gibi uygarlığı arayarak oraya buraya akın eden birçok insan topluluğunun telaşını hissettim; Nil kıyılarına kırmızı testiler taşıyan kadınları gördüm. Ense kökümde bir solukla bir bahçede uyandım, sıcak bir öpücüktü bu, Jinny'nin öpücüğüydü; tüm bunları anımsamak geceleyin çıkan bir yangında şaşkın çığlıkları, devrilen sütunları, ateşin kara ve kırmızı dillerini anımsamaya benziyor. Ben hep uyuyorum ve uyanıyorum. Kâh uyuyorum kâh uyanıyorum. Parlayan semaveri; soluk sarı renkte sandviçlerle dolu cam kutuları; paltolarıyla tezgâhın önündeki taburelere tünemiş adamları görüyorum; onların arkasında da sonsuzluğu. Kukuletalı bir adamın kızgın bir demirle titreyen etimde bıraktığı bir iz bu. Bu ucuz restoranı, geçmişin sıkışmış, çok tüylü, kapanmış kanatlarını çırpan bir kuş sürüsünün oluşturduğu bir fonun önünde görüyorum.

Yüzümü nefret ve acıyla porsuk ağaçlarının altında amaçsızca gezinen, lambanın ışığı kitaplarına vursun diye perdeleri kapatan koltuk mirasçıları Bernard'la Neville'e çevirirken, dudaklarımın büzülmesi, hastalıklı solgunluğum; tatsız ve davetkâr olmayan görünümüm bundan kaynaklanıyor.

Susan'a saygı duyuyorum, çünkü oturmuş teyel yapıyor. Pencerenin yakınındaki buğdayların iç geçirdiği, bana güven veren bir evde loş bir lambanın altında oturmuş dikiş dikiyor. Ben onların en zayıfı, en genciyim. Ayaklarına ve akarsuyun çakılların arasında oluşturduğu derelere bakan bir ço-

cuğum. Bu salyangoz diyorum; şu da yaprak. Salyangozlar içimi sevinçle dolduruyor; yaprak içimi sevinçle dolduruyor. Ben her zaman en genç, en masum, en güvenilir olanım. Sizler hep korunuyorsunuz. Ben çıplağım. Saç örgüsünü başında bir çelenk gibi taşıyan garson kız hızla geçtiğinde, kayısılarınızı ve kremanızı, kız kardeşinizmiş gibi, hiç duraksamadan aranızda paylaştırır. Sizler erkek kardeşlerisiniz onun. Ne var ki ben ayağa kalktığımda paltomdan kırıntıları silkelerim ve tabağımın altına epey dolgun bir bahşiş, bir şilin kaydırıveririm; ben gidene kadar bulmasın ve ben döner kapıdan geçinceye kadar tepeden bakışı, parayı alırken attığı kahkahayla birlikte, beni bulmasın diye."

"Şimdi rüzgâr storu havalandırıyor," dedi Susan. "Kavanozlar, kâseler, hasır yaygı, kumaşı delik biçimsiz koltuk şimdi farklı görünüyor. Her zamanki soluk kurdeleler duvar kâğıdına serpili duruyor. Kuşlar korosu susmuş, yalnızca tek bir kuş yatak odası penceresine yakın bir yerde şakıyor. Çoraplarımı giyip yatak odalarının kapılarının önünden sessizce geçeceğim, aşağı mutfağa ineceğim, dışarı çıkıp bahçe boyunca yürüyeceğim ve limonluğu geçip tarlalara ulaşacağım. Sabahın erken saatleri. Sis bataklıkların üstünde. Gün ketenden bir kefen gibi kaskatı sert. Ama yumuşayacak, ısınacak. Bu saatte, bu dingin erken saatte tarla benmişim; ambar benmişim; ağaçlar benmişim gibi geliyor; kuş sürüleri benim, az kalsın üstüne basacakken son anda sıçrayan bu yavru yabani tavşan da öyle. Muazzam kanatlarını tembelce geren balıkçıl benim; katır kutur geviş getirirken bir ayağını çatırtıyla öbürünün önüne koyan inek de; aniden hızla uçan yabani kırlangıç da; gökteki ölgün kırmızı ve o batınca ortaya çıkan yeşil de; sessizlik de, çan da; arabanın atlarını tarladan getiren adamın haykırışı da – hepsi bana ait.

Ben parçalara bölünemem ya da ayrı tutulamam. Okula gönderildim; eğitimimi tamamlamam için İsviçre'ye gönde-

rildim. Muşambadan nefret ederim; köknar ağaçlarından ve dağlardan nefret ederim. Şimdi bulutların ağır ağır geçtiği solgun bir göğün altındaki düz araziye kendimi atayım. Araba yolda yaklaşırken yavaş yavaş büyüyor. Koyunlar tarlanın ortasında toplanıyor. Kuşlar yolun ortasında toplanıyor – henüz uçmaları gerekmiyor. Odun dumanı yükseliyor. Şafağın sertliği giderek azalıyor. Gün kımıldanıyor şimdi. Renkler geri geliyor. Gün tüm ekinleriyle birlikte sapsarı, sallanıyor. Dünya ayaklarımın altında olanca ağırlığıyla asılı kalıyor.

İyi de, böyle bahçe kapısına dayanmış, seterimin koklayarak çember çizdiğini izleyen ben kimim? Kimi zaman düşünüyorum, (henüz daha yirmi yaşıma basmadım) kadın değilim; ama bu bahçe kapısına, bu toprağa düşen ışığım. Ben mevsimlerim, diye düşünüyorum kimi zaman, ocak, mayıs, kasım aylarıyım; çamur, sis ve şafağım. Sağa sola savrulamam ya da usulca süzülemem ya da diğer insanlarla kaynaşamam. Şimdi yine de, bahçe kapısına kolunda iz bırakıncaya kadar dayanırken, bir yanımda yerleşen ağırlığı duyumsuyorum. İsviçre'de okuldayken bir şey, katı bir şey oluştu. İç çekişler ve kahkaha değil; ortalıkta dolaşan, zekice ifadeler de değil; önümüzden geçerken omuzlarımızın üstünden bize baktığında Rhoda'nın kurduğu o garip iletişim değil; Jinny'nin bacakları ve bedeniyle bir bütün olarak parmak uçlarında dönüşü de değil. Benim yaydığım şey korkunç. Diğer insanlarla kaynaşarak usulca süzülemem. En çok yolda rastladığım çobanların dik bakışlarını seviyorum; benim çocuklarımı emzirdiğim gibi hendekteki arabasının yanında çocuklarını emziren Çingene kadının dik bakışlarını seviyorum. Çünkü az sonra, sıcak gün ortasında arılar gülhatmilerin çevresinde vızıldarken sevgilim gelecek. Sedir ağacının altında duracak. Onun tek bir sözcüğüne ben tek sözcüğümle yanıt vereceğim. İçimde ne olmuşsa ona vereceğim. Çocuklarım olacak; önlüklü hizmetçilerim olacak;

ellerinde yabalarla erkekler; sepetlerde ısınsın diye hasta kuzuları getirdikleri, jambonların asılı durduğu, soğanların ışıldadığı bir mutfak. Mavi önlüğüyle sessiz sedasız dolapları kilitleyen annem gibi olacağım.

Şimdi karnın aç. Seterimi çağıracağım. Güneşli bir odada çıtır çıtır kabukları, ekmek ve tereyağını, beyaz tabakları düşünüyorum. Yine geri dönüp boydan boya tarlalarda yürüyeceğim. Bu çimenli patika boyunca, kâh çamurlu birikintilerden kaçınmak için yönümü değiştirerek kâh bir topağın üzerinden hafifçe sıçrayarak, uzun ve sağlam adımlarla yürüyeceğim. Pürtüklü eteğimde ıslak boncuklar oluşuyor, ayakkabılarım yumuşuyor ve rengi koyulaşıyor. O sertlik günden silinip gitti; gri, yeşil, kırmızı ve kahverengi gölgeler beliriyor. Kuşlar artık anayola konmuyor.

Dönüyorum, kürkü kırağıdan grileşmiş, tabanları ham toprakta sertleşmiş bir kedi ya da tilki gibi. Lahanaların arasından kendime yol açıyorum, yapraklarını gıcırdatıyor, üstündeki damlaları döküyorum. Oturmuş, geçitten ayaklarını sürüyerek gelen, bir yandan da bazı otları parmaklarının arasında sıkıştıran babamı bekliyorum. Masanın üstündeki açmamış çiçekler reçel kavanozları, ekmek somunları ve tereyağının arasında kendilerini dikleştirinceye kadar fincan üstüne fincan boşaltıyorum. Suskunuz.

Sonra dolaba gidip, içinde çekirdeksiz yeşil üzümlerin bulunduğu nemli torbaları alıyorum ve ağır unu tertemiz ovulmuş mutfak masasına koyuyorum. Yoğuruyorum, yayıyorum, çekip uzatıyorum, ellerimi ılık hamura gömüyorum. Bırakıyorum soğuk su parmaklarımın arasından yelpaze gibi aksın. Ateş kükrüyor, sinekler vızıldayarak çember çiziyor. Ne kadar kuru üzümüm, pirincim, gümüş rengi ve mavi torbam varsa hepsi yine dolaba kitlendi. Et fırında duruyor, ekmek temiz bir havlunun altında hafifçe kubbelenerek kabarıyor. Akşamüstü yürüyerek ırmağa iniyorum. Tüm dünya ürüyor. Sinekler ottan ota uçuyorlar. Çiçekler

polenden kalınlaşmış. Kuğuları sıra halinde yüzüyor. Bulutlar artık ısınmış, güneşin üzerlerinde oluşturduğu koyu renk beneklerle, suda ve kuğuların boyunlarında altın sarısı izler bırakarak tepelerin üstünde sürükleniyor. İnekler bir ayaklarını öbürünün önüne atarak tarlayı bir baştan bir başa katır kutur geviş getirerek geçiyorlar. Çimenlerin arasından geçip beyaz kubbeli bir mantara doğru yolumu bulmaya çalışıyorum; sapını kırıyorum, yani başında büyümüş mor bir orkideyi koparıp köklerindeki toprakla mantarın yanına bırakıyorum; ardından eve, çay sofrasındaki yeni allanmış güllerin arasında duran çaydanlığı babam için kaynatmaya gidiyorum.

Ne var ki akşam geliyor, lambalar yakılıyor. Akşam olup da lambalar yakıldığında ışığı sarmaşıkta sarı bir ateş yakıyor. Dikişimi alıp masanın yanına oturuyorum. Jinny'yi, Rhoda'yı düşünüyorum; çiftlik atları ağır ağır yürüyerek eve dönerken asfaltlanmış yolda tekerleklerin tıkırtısını duyuyorum; akşam rüzgârında trafiğin uğultusu geliyor kulağıma. Karanlık bahçedeki titreyen yapraklara bakıp, 'Onlar Londra'da dans ediyorlar. Jinny Louis'i öpüyor,' diye düşünüyorum."

"İnsanların uyumalarının gerekmesi, ışıkları söndürüp yukarı çıkmalarının gerekmesi ne kadar garip," dedi Jinny. "Giysilerini çıkarmış, beyaz geceliklerini giymişler. Bu evlerin hiçbirinde ışık olmuyor. Göğe karşı bir sıra baca; lambaların kimsenin gereksinimi olmadığı zamanlarda yanışı gibi bir iki sokak lambası yanıyor. Sokaklarda yalnızca acele eden yoksul insanlar var. Bu sokakta ne gelen var ne giden; gün sona erdi. Köşe başlarında birkaç polis duruyor. Ancak gece başlıyor. Karanlıkta parladığımı hissediyorum. Dizimde ipek. İpek bacaklarım pürüzsüzce birbirine sürtünüyor. Bir kolyenin taşları boğazımda soğuk soğuk duruyor. Ayakkabılarım ayağımı sıkıyor. Dimdik oturuyorum ki saçım koltuğun arkasına değmesin. Giyinip kuşandım, hazırım. Bu,

anlık bir duraklama; karanlık bir an. Kemancılar yaylarını kaldırdı.

Derken araba kayarcasına duruyor. Kaldırım şeridi aydınlık. Kapı açılıyor ve kapanıyor. İnsanlar geliyor; konuşmuyorlar; aceleyle içeri giriyorlar. Holde savrulan pelerinlerin hışırtısı duyuluyor. Bu giriş, bu başlangıç. Göz gezdiriyorum, gözlüyorum, pudralanıyorum. Her şey tam olması gerektiği gibi ve hazır. Saçım tek bir bukle olacak biçimde taranmış. Dudaklarım tam kırmızı. Şimdi merdivende kadınlarla erkeklere, emsallerime katılmaya hazırım. Bakışları üstümde onları geçiyorum, benim bakışlarım da onların üzerinde. Şimşek çakar gibi bakışıyoruz, ama bakışlarımız yumuşamıyor ve tanıma belirtisi göstermiyoruz. Bedenlerimiz iletişim kuruyor. Bu benim meşgalem. Bu benim dünyam. Her şey kararlaştırılmış ve hazır; hizmetçiler, burada duruyorlar ve yine buradalar; adımı, o tüketilmemiş, bilinmeyen adımı alın ve önüme fırlatın. İçeri giriyorum.

Buradaki beklenti içindeki boş odalarda yaldızlı koltuklarla çiçekler var; büyüyen, duvarların önünde yeşil, beyaz yayılmış duran çiçeklerden daha düzgün, daha göz alıcı çiçekler. Ve küçük bir masanın üstünde ciltli bir kitap duruyor. Düşlediğim buydu; sezdiğim de buydu. Ben buranın yerlisiyim. Kalın halıların üzerinde doğallıkla yürürüm. Düzgünce cilalanmış döşemede kolayca kayıveririm, şimdi bu kokunun ve görkemli ışıltının içinde dolanmış yaprakları açılan bir eğrelti otu gibi açılmaya başlıyorum. Duruyorum. Bu dünya hakkında enine boyuna düşünüyorum. Tanınmayan insan gruplarına bakıyorum. Parlak yeşil, pembe, inci grisi kadınların arasında erkekler dimdik ayakta duruyor. Siyah beyazlar; giysilerimin altında derin derelerin açtığı oluklar var. Yine tünelin penceresindeki o yansımayı hissediyorum; hareket ediyor. Tanımadığım adamların siyah beyaz bedenleri, öne doğru eğilirken bana bakıyorlar; bir resme bakmak için yana döndüğümde onlar da dönüyor. Elleri telaşla kra-

vatlarına gidiyor. Yeleklerine, cep mendillerine dokunuyorlar. Çok gençler. İyi bir izlenim bırakma telaşındalar. İçimde binlerce yetinin peyda olduğunu duyumsuyorum. Sırayla cilveliyim, neşeliyim, ağırkanlıyım ve melankoliğim. Kök salmışım, ama akıyorum. Her şey altın, bu yana akıyor, buna 'Gel,' diyorum. Dalgalarım kararınca, öbürüne 'Hayır,' diyorum. Bir tanesi cam dolabın içindeki üssünden çıkıyor. Yaklaşıyor. Bana doğru geliyor. Bu, bildiğim en heyecanlı an. Telaşlanıyorum. Kıpır kıpır dalgalanıyorum. Irmaktaki bir bitki gibi bir o yana, bir bu yana sürüklenerek akıyorum; ama köklerim var ki o bana gelebilsin. 'Gel,' diyorum, 'gel.' Solgun yüzü, koyu renk saçlarıyla gelen, melankolik ve romantik. Ben de cilveli, kıvrak ve kaprisliyim; çünkü o melankolik, o romantik. O burada; yanımda duruyor.

Şimdi küçük bir silkinişle, kayaya yapışık duran küçük bir kabuklunun kopuşu gibi kopuyorum: Onunla birlikte düşüyorum; sürükleniyorum. Ağır ağır akan bu sele teslim oluyoruz. Bu duraksayan müziğin bir içine giriyoruz, bir dışına çıkıyoruz. Kayalar dansın akışını kesintiye uğratıyor; o zaman sarsılıyor, titriyor. Bu büyük dans figürünün içine ve dışına sürükleniyoruz; o bizi bir arada tutuyor; figürün dolambaçlı, duraksayan, haşin, bizi mükemmel biçimde kuşatan duvarlarının dışına çıkamıyoruz. Onun sert, benimse akan bedenlerimiz, figürün bedeninde birbirine kenetlenmiş; bizi bir arada tutuyor; ardından dolambaçlı, yumuşak bükülmelerle uzayarak bizi içinde yuvarlayıp duruyor. Ansızın müzik kesiliyor. Kanım çağlamaya devam ediyor, ama bedenim kımıldamadan duruyor. Oda dönerek gözlerimin önünden geçiyor. Duruyor.

Gel öyleyse, döne döne yaldızlı koltuklara gidelim. Beden düşündüğümden daha güçlü. Başım sandığımdan daha çok dönüyor. Dünyada hiçbir şey umurumda değil. Adını bilmediğim bu adam dışında hiç kimseyi umursamıyorum. Uygun değil miyiz, ay? Burada ben saten elbisem, o siyah be-

yazlar içinde birlikte otururken sevimli değil miyiz? Emsallerim şimdi bana bakabilir. Size dosdoğru bakarak karşılık veririm, kadınlarla erkekler. Ben sizlerden biriyim. Bu benim dünyam. Şimdi şu ince ayaklı kadehi alıp yudumluyorum. Şarabın keskin ve buruk bir tadı var. İçerken elimde olmaksızın gözlerimi kırpıyorum. Rayiha ve çiçekler, görkemli bir ışıltı ve ısı, imbikten geçip ateşten, sarı bir sıvıya dönüşmüş. Tam kürekkemiklerimin arkasında kocaman gözleri olan kuru bir şey usulca kapanıyor, yavaş yavaş uyuşarak kendini uykuya bırakıyor. Bu bir kendinden geçiş; bu bir rahatlama. Boğazımın ardındaki engel aşağı iniyor. Sözcükler üşüşüyor, toplanıyor, birbirlerinin üstünden ite kaka dışarı fırlıyor. Hangi sözcük olduğu önemli değil. İtişip kakışarak birbirlerinin omuzlarına tırmanıyorlar. Tek ve yalnız olan eş yuvarlanıyor, çoğalıyor. Ne söylediğimin önemi yok. Tüm bu üşüşme arasından tek bir cümle, kanat çırpan bir kuş gibi aramızdaki boşluğu geçiyor. Onun dudaklarına yerleşiyor. Kadehimi yeniden dolduruyorum. İçiyorum. Aramızdaki peçe düşüyor. Başka bir ruhun sıcaklığına ve mahremiyetine girmeme izin verildi. Yükseklerde, Alp Dağları'nda bir geçitte birlikteyiz. O, yolun en yüksek noktasında melankolik duruyor. Mavi bir çiçek kopardım ve ona erişebilmek için parmak uçlarımda yükselerek ceketine taktım. İşte! Bu benim esrime anım. Şimdi sona erdi.

Şimdi rehavet ve kayıtsızlık bizi pençesine alıyor. Öbür insanlar yanımızdan geçip gidiyor. Masanın altında bir olan bedenlerimizin bilincini yitirdik. Ben açık renk saçlı, mavi gözlü erkeklerden de hoşlanırım. Kapı açılıyor. Kapı açılmaya devam ediyor. Şimdi, düşünüyorum da, gelecek sefer açıldığında hayatım bütünüyle değişmiş olacak. Gelen kim? Ama gelen yalnızca bir hizmetkâr, bardakları getiriyor. Bu yaşlı adam – onun karşısında çocuk olurum. Buysa seçkin bir hanımefendi – ona karşı ikiyüzlü davranmak zorunda kalırım. Şerefli bir düşmanlık adına kendilerine karşı kılıçla-

rın çekildiğini hissettiğim benim yaşımda kızlar da var. Zira onlar benim emsallerim. Ben bu dünyanın yerlisiyim. İşte benim rizikom, işte benim serüvenim. Kapı açılıyor. Ah gel, diyorum buna, tepeden tırnağa altın ürpertiler içinde. 'Gel' ve o bana doğru geliyor."

"Tanıdığım birini görmüş gibi, arkalarına sokulacağım," diyor Rhoda. "Ama hiç kimseyi tanımıyorum. Perdeyi hafifçe çekip aya bakacağım. Unutuşun yudumları huzursuzluğumu giderecek. Kapı açılıyor ve kaplan sıçrıyor. Kapı açılıyor; dehşet dalıyor içeri; dehşet üstüne dehşet kovalıyor beni. Birbirinden ayırdığım hazineleri gizlice ziyaret etmeme izin ver. Mermer sütunların yansıdığı havuzlar dünyanın öbür yanında duruyor. Kırlangıç kanadını karanlık havuzlara daldırıyor. Ama burada kapı açılıyor ve insanlar geliyorlar; bana doğru geliyorlar. Acımasızlıklarını, kayıtsızlıklarını maskelemek için donuk gülücükler atarak beni ele geçiriyorlar. Kırlangıç kanatlarını daldırıyor; ay mavi denizler boyunca tek başına gidiyor. Elini tutmalıyım; onu yanıtlamalıyım. Ama ne yanıt vereceğim ki? Dünyanın öbür yanındaki mermer sütunların ve kırlangıcın kanadını daldırdığı havuzların hasretini çeken ben, onun kayıtsızlık ve küçümseme mızraklarına maruz kalmak, bu hantal, bu hastalıklı bedende yanmaya katlanmak için geri püskürtülüyorum.

Gece, döngüsünü baca külahlarının üstünde az daha ilerletti. Onun omzu üzerinden baktığım pencereden, dışarıda utanması olmayan bir kedi gözüme ilişiyor, ışıkta boğulmamış, ipeğin tuzağına düşmemiş, duralayıp, gerinip yine yolda devam etmekte özgür. Bireysel yaşamın her ayrıntısından nefret ediyorum. Ne var ki dinlenmek için burada çakılıp kalmışım. Üstümde sınırsız bir baskı var. Asırların ağırlığını yerinden oynatmadan hareket edemiyorum. Milyonlarca ok içime işliyor. Küçümsenme ve alay konusu olma içime işliyor. Fırtınanın göğsümü dövmesine ve dolunun neşeyle soluğumu tıkamasına katlanabilecek olan ben, buraya iğ-

nelenmişim ve korumasızım. Kaplan sıçrıyor. Kamçılarıyla birlikte diller üstümde. Hareketliler, aralıksız üstümde çırpınıyorlar. Kaçamaklı konuşup yalanlarla onları uzaklaştırmalıyım. Bu felakete nasıl bir tılsım karşı koyabilir? Bu ateşi serinletmek için hangi yüzü çağırabilirim. Kutuların üstündeki adları; geniş diz boyu etekleri dümdüz aşağı inen anneleri; bir sürü küçük su birikintisi saklayan dimdik tepelerin yukarıdan aşağı indiği açıklık orman alanlarını düşünüyorum. Saklayın beni, diye bağırıyorum, koruyun beni, ben en gencinizim, hepinizin en çıplağıyım. Jinny görüntüsünü ustalıkla orada burada sergileyerek, bir böyle bir şöyle diyerek, gerçeği söyleyerek bir dalganın üstündeki martı gibi ilerliyor. Bense yalan söylüyorum, kaçamak yanıtlar veriyorum.

Yalnızken leğenlerimdeki suyu karıştırıyorum; gemi filomun hanımefendisiyim. Ama burada, ev sahibemin penceresindeki brokar perdelerin püsküllerini burarken, paramparça olmuş durumdayım; tek bir parça değilim artık. Öyleyse Jinny dans ederken ondaki bilgi ne; lambanın ışığında sessizce eğilip iğnesine beyaz ipliği geçirirken Susan'ın duyduğu güven ne? Evet, diyorlar; Hayır, diyorlar; yumruklarını güm diye masaya indiriyorlar. Ama ben kuşku duyuyorum; titriyorum; yabani dikenli ağacın çöldeki gölgesini salladığını görüyorum.

Şimdi bir amacım varmış gibi odanın bir yanından diğer yanına, tentenin altındaki balkona yürüyeceğim. Göğü görüyorum, ayın bir anda saçtığı parlaklıkla yumuşak tüylerle süslenmiş gibi. Meydandaki parmaklıkları da görüyorum ve göğe karşı heykeller gibi eğilmiş, yüzü olmayan iki kişiyi. Öyleyse değişimden muaf bir âlem var. Beni bıçak gibi kesen, kekeleten, bana yalan söyleten dillerle titreşen bu oturma odasından geçerken, kendi çizgilerinden kurtulup, güzelliği giyinmiş yüzler görüyorum. Âşıklar çınar ağacının altında çömelmiş. Polis köşede durmuş gözcülük yapıyor. Bir adam geçiyor. Öyleyse değişimden muaf bir âlem var.

Ne var ki, ateşin sınırında parmak uçlarımda dikilirken yeterince sakinleşmiş değilim, kapının açılıp kaplanın atlayacağından korktuğumdan, tek bir cümle dahi kuramayacak kadar kızgın soluklarla kavrulmuşum. Ne söylesem sürekli aksi ileri sürülüyor. Kapının her açılışında sözüm kesiliyor. Daha yirmi bir yaşında bile değilim. Paramparça olacağım. Ömrüm boyunca alaya alınacağım. Seğiren suratları, yalan söyleyen dilleriyle bu erkeklerle kadınların arasında fırtınalı denizdeki mantar gibi aşağı yukarı fırlatılıp duracağım. Kapının her açılışında bir yosun şeridi gibi uzaklara fırlatılıyorum. Kayaların en yüksekteki kenarlarını süpüren ve beyazlığıyla dolduran köpüğüm ben; hem de burada, bu odadaki kızım."

Doğan güneş, artık yeşil bir yatakta uzanmış, parlak saydam mücevherler arasından düzensiz bakışlar fırlatmıyordu; yüzünü açmış dosdoğru dalgalara bakıyordu. Düzenli olarak aynı sesle kıyıya vuruyorlardı. At nallarının çayıra çarparken çıkardığı sesle. Serpintileri binicilerin başları üstünden fırlatılan mızraklar ve kargılar gibi fışkırıyordu. Dalgalar kıyıyı çelik mavisi ve elmasların sivri uçlarını andıran sularla yıkıyorlardı. Gücünü hızla ileri geri sürükleyen bir makinenin enerjisi ve kas gücüyle ileri atılıyor, geri çekiliyorlardı. Güneş buğday tarlalarıyla ağaçlara vurdu. Irmaklar mavileşti, kıvrım kıvrım oldu; kuşların tüyleri hafifçe kabarırken, bir eğimle suyun kıyısına kadar inen çayırlıklar yeşerdi. Yuvarlak kıvrımlı munis tepeler, kolun ya da bacağın kasla bağlı oluşu gibi, ince şeritlerle bir yere bağlıymış duygusu veriyor; dallarını gururla yana doğru kabartmış ağaçlarsa atın boynundaki kırpık kısa yeleye benziyordu.

Çiçek tarhlarının, havuzların, seraların üstünün sık ağaçlarla örülü olduğu bahçede, sıcak gün ışığında kuşlar şarkı söylüyordu, her biri tek başına. Biri yatak odası penceresi altında şakıyordu; öbürü leylak çalısının en tepesindeki ince dalda; bir başkası da duvarın kenarında. Her biri tiz seslerle, tutkuyla, coşkuyla şarkısını sanki içinden patlatarak çıkarıyormuşçasına söylüyordu; başka bir kuşun şarkısını sert bir

uyumsuzlukla berbat etmesinin önemi yoktu. Yuvarlak gözlerinde pırıltılı bir patlaklık vardı; pençeleri hep bir dalı ya da parmaklığı kavrıyordu. Sığınaksız ve korunmasız olarak şarkılarını hava ile güneşe söylüyorlardı; deniz kabuğu gibi damarlı ya da parlak zırhlı; orada uçuk mavi çizgili, burada altın sarısı benekli ya da tek bir parlak tüyle çizgili gibi duran yeni tüyleriyle çok güzeldiler. Sabahın baskısı şarkıyı dışarı çıkmaya zorluyormuşçasına ötüyorlardı. Varoluşun kıyısı keskinleşmiş de kesilmesi gerekiyormuş; mavi yeşil ışığın yumuşaklığını, ıslak toprağın nemini, yağlı mutfak buğusunun dumanıyla buharını, koyun ve sığır etinin sıcak kokusunu, hamur işleriyle meyvelerin yoğun tadını, mutfak kovasından boşaltılan nemli parçacıklarla kabukları ve bunların oluşturduğu çöp yığınlarından ağır ağır tüten buharı bölmeleri gerekiyormuş gibi ötüyorlardı. Bütün o sırılsıklam, nemden benek benek, ıslaklıktan kıvrılmış her şeyin üstüne kuru gagalarıyla acımasız ve sert, indiler. Leylak çalısı ya da çitten bir anda inişe geçtiler. Bir salyangozu gizlice gözetlediler, sonra kabuğunu bir taşa vurup kırdılar. Öfkeyle, sistemli hareketlerle, kabuk kırılıp çatlayıncaya, içinden yapışkan bir sıvı sızıncaya kadar gagaladılar. Kısa, keskin seslerle cıvıldayarak, havayı süpürürcesine süzülerek yüksekten uçtular, bir ağacın yüksek dallarına tünediler ve aşağıdaki yapraklarla kulelere, çiçeklerle bembeyaz, çimenlerle çağlayan kırlık araziye, sorguçlu ve türbanlı askerlerden oluşan bir alayı harekete geçiren bir davul gibi vuran denize baktılar. Arada sırada şarkıları, suları karşılaşan, köpüren, ardından karışan ve aynı kanalda giderek daha da hızlanıp aynı geniş yaprakları sürükleyen bir dağ akarsuyunun birleştiği nokta gibi hızlı iniş çıkışlarda bir araya geliyordu. Ama bir kaya var; ayrılıyorlar.

Güneşin keskin yarıkları andıran ışınları odanın içine vurdu. Işık dokunduğu her şeye ölçüsüz bir coşkunluk bahşediyordu. Tabağın biri ak bir göl gibiydi. Bıçaksa buzdan

bir kamaya benziyordu. Ansızın su bardakları ışık huzmeleriyle havalanarak kendilerini sundular. Masalarla iskemleler suya batmışlar gibi, yüzeye çıktılar; olgun bir meyvenin kabuğunda açmış bir çiçek gibi kırmızı, turuncu, mor renklere sarılmış olarak yükseldiler. Porselenlerin parlayan yüzeylerindeki damarlar, tahtanın pürüzleri, örtülerin iplikleri giderek daha da ince işlenmiş gibi görünmeye başladı. Her şey gölgesizdi. Bir kavanoz öylesine yeşil görünüyordu ki, bakan göz rengin yoğunluğundan bir boru tarafından emilmiş gibi oluyor ve kayaya yapışan kabuklular gibi ona dalıp gidiyordu. Derken biçimler hacim kazanmaya ve köşeler belirmeye başladı. Burada bir iskemlenin kabartma süsü, şurada bir dolabın kütlesi ortaya çıktı. Giderek ışık artmaya başladığında da, gölgeler sürüsü ışığın önü sıra sürüklendi, sonra da arka tarafta yığılı kat kat kıvrımlar olarak asılı kaldı.

"Ne hoş, ne garip," dedi Bernard, "parlayan bir sürü sivri ucu ve kubbesiyle Londra sisin altında önümde uzanıyor. Biz yaklaşırken, o gazölçerlerle fabrika bacalarının bekçiliğinde uyuyor. Karınca yuvasını göğsüne bastırmış. Tüm çığlıklar, haykırışlar sessizlik içinde yumuşakça sarmalanmış. Roma bile daha şahane görünemez. Ama bizim hedefimiz o zaten. Anaç uykusu şimdiden tedirginleşti. Evlerin diken diken kabardığı sırtlar sisin içinden yükseliyor. Fabrikalar, katedraller, cam kubbeler, kurumlar ve tiyatrolar doğruluyorlar. Kuzeyden gelen erken bir tren sise füze gibi hızla giriyor. Geçerken perdeyi çekiyoruz. Parlayan ışığımızla istasyonlardan tangır tungur geçerken, beklenti içindeki boş yüzler bize dik dik bakıyor. Rüzgârımız onları yalayıp zihinlerinde ölümü canlandırırken, erkekler gazetelerini biraz daha sıkı kavrıyorlar. Ama kükreyerek ilerliyoruz. Hantal, anaç ve muhteşem bir hayvanın yan tarafındaki bir kabukmuşuz gibi şehrin böğründe patlamak üzereyiz. Şehir uğulduyor, mırıldanıyor; bizi bekliyor.

O sırada, ayakta durmuş trenin penceresinden dışarı bakarken, garip ve ikna edici bir biçimde, büyük mutluluğumdan ötürü (nişanlandım) bu hızın, şehre doğru atılan bu füzenin bir parçası olduğumu hissediyorum. Hoşgörü ve uysallığa karşı duyarsızım. Sevgili beyefendi diyebilirdim, neden bavulunuzu indirip gece boyunca taktığınız takkeyi içine tıkarak, kıpırdanıp duruyorsunuz? Ne yaparsak yapalım, yararı olmayacak. Hepimizin üstüne muhteşem bir görüş birliği heyula gibi çökmüş durumda. Büyümüşüz, törenlerle

resmileşmişiz ve devasa bir kazın gri kanadı gibi türdeşliğe doğru itilmişiz (güzel, ama renksiz bir sabah) çünkü tek bir isteğimiz var – istasyona varmak. Trenin bir gümbürtüyle durmasını istemiyorum. Gece boyu birbirimizin karşısında otururken bizi birbirimize bağlamış olan ilişkinin kopmasını istemiyorum. Nefretle rekabetin yeniden hâkim olduğunu hissetmek istemiyorum. Hızla giden trendeki topluluğumuz, Euston'a varmak olan tek istekleriyle bir arada otururken son derece hoşnutlukla kabul görürdü. İsteğimize ulaştık. Peronda durduk. Herkeste telaş, kargaşa ve asansörün kapısından ilk giren olma isteği vardı. Ama ben bireysel yaşamın yükünü üstlenmek için kapıdan ilk geçen olmak istemiyorum. Beni kabul ettiği pazartesi gününden beri her bir sinirime bir kimlik duygusu yüklüyorum; bardaktaki diş fırçasını '*Benim* diş fırçam' demeden görmeyen ben, şimdi ellerimi gevşetip sahip olduklarımın dökülmesini istiyorum ve yalnızca burada sokakta dikilip, hiçbir şeye katılmaksızın, otobüsleri istek olmaksızın, gıpta etmeksizin izliyorum; aklımın hâlâ bir sınırı varsa, insanoğlunun yazgısı konusundaki o sınırsız merakla. Ne var ki hiç sınır yok. Geldim kabul edildim. Hiçbir şey istemiyorum.

Doyduktan sonra memeyi bırakıvermiş bir çocuk gibi, şimdi olup biten her şeye, bu her yerde her zaman hazır ve nazır olan, her şeyi kapsayan yaşama batmak, iyice de derinlere dalmak için özgürüm. (Bu arada işin ne kadarı pantolona bağlı diye bir not düşmeliyim; akıllı bir kafa için kılıksız pantolon kesinlikle bir engeldir.) İnsan asansörün kapısında garip duraksamalar gözlemliyor. Bu yana mı, şu yana mı, yoksa öbürü mü? Derken bireycilik kendini gösteriyor. Gidiyorlar. Tümü de bir gereklilikle harekete geçirilmiş. Bir buluşmayı gerçekleştirmek ya da bir şapka satın almak gibi acınası bir olay, bir zamanlar bir arada olan bu güzel insanları ayırıyor. Kendi adıma, benim bir amacım yok. Hırsım yok. Kendimi genel akışa bırakacağım. Aklımın yüzeyi geçen her

şeyi yansıtan soluk yeşil bir akarsu gibi kayıp gidiyor. Geçmişimi, burnumu ya da gözlerimin rengini ya da kendimle ilgili genel kanımın ne olduğunu anımsayamıyorum. Yalnızca acil durumlarda, bir geçitte, bir kaldırımın kenarında bedenimi koruma isteği aniden ortaya çıkıyor, beni ele geçirip durduruyor; burada, bu otobüsün önünde. Görünen o ki, yaşamakta ısrarcıyız. Derken yeniden kayıtsızlık üzerimize çullanıyor. Trafiğin gümbürtüsü, belirleyici bir özelliği olmayan yüzlerin geçişi, bir o yana bir bu yana derken beni düşlere daldırıp uyuşturuyor ve yüzlerdeki çizgileri siliyor. İnsanlar içimden geçip gidebilir. Peki kendimi içinde kıstırılmış bulduğum bu belirli gün, zamanın bu anı nedir? Trafiğin gürlemesi herhangi bir gümbürtü olabilir – ormanın ağaçları ya da vahşi hayvanların kükreyişi. Zaman, çarkında bir iki milim geri kaydı, kısacık gelişimimiz iptal edildi. Bir de, bedenlerimizin gerçekte çıplak olduğunu düşünüyorum. Düğmeli kumaşlarla hafifçe örtünmüşüz; bu kaplamanın altında kabuklar, kemikler ve suskunluk var.

Yine de düş kurmamın, bir akıntının dibinden taşınıyormuş gibi duraksamalı ilerleyişimin, uykudaymışım gibi sorumluluğunu hissetmediğim, kendiliğinden oluşan ve bağıntısız merak, açgözlülük ve arzu hisleriyle kesintiye uğradığı, parçalandığı, deşildiği ve söküldüğü doğrudur. (O çantada gözüm kaldı vb.) Hayır, ama ben dipsiz derinliklere girmek için; arada bir de olsa her zaman eyleme geçme değil, keşfetme ayrıcalığımı kullanmak için; mamutların kırdığı dalların atalardan kalma belirsiz seslerini duymak için; tüm dünyayı anlayışın kollarıyla kucaklamak gibi olanaksız arzularla – eyleme geçenler için olanaksız– uğraşmak için aşağılara inmek istiyorum. Yürürken duygudaşlığın garip salınımları ve titreşimleriyle titremiyor muyum ki gizli bir varlıktan emir aldığım için, bu salınım ve titreşimler beni, bu dalgın sürüleri; bu sabit bakışlıları ve gezginleri; kötü yazgılarını umursamadan vitrinlere göz gezdiren bu ayakçıları ve sinsi kaçak

kızları, kucaklamaya davet ediyor. Ne var ki ben o göz açıp kapayıncaya kadar sürecek olan geçişimizin farkındayım.

Bu arada yaşamın benim için gizemli bir biçimde uzadığı duygusunu yadsıyamayacağım da bir gerçek. Bu, çocuklarım olabilir, bir avuç tohumu daha uzağa, bu kuşağın, bu kötü yazgının kuşattığı, caddeler boyunca birbirini sonu gelmez bir rekabetin içine sokan nüfusun ötesine atabilirim demek mi oluyor? Başka yazlarda kızlarım buraya gelecek; oğullarım yine tarlaları ekip biçecek. Bir anda rüzgârla kuruyacak yağmur damlaları olmadığımıza göre, bahçelerde rüzgâr estirip ormanları kükretebiliriz; farklı bir biçimde geliyoruz, sonsuza dek. Öyleyse bu, kendime olan güvenimi, asıl istikrarımı açıklamaya yarayabilir, aksi takdirde, bu kalabalık caddedeki insan selini göğüslemem, insanların bedenleri arasından sürekli kendime bir yol açıp da geçmek için güvenli anlardan yararlanmam son derece anlamsız olurdu. Kendini beğenmişlik değil bu; çünkü hırstan yoksunum; özel yeteneklerimi ya da kişisel tuhaflığımı ya da bedenimde etkisi olan, göz, burun ya da ağız gibi işaretleri anımsamıyorum. Bu noktada ben kendim değilim.

Yine de bak, geri dönüyor işte. İnsan o inatçı kokuyu yok edemiyor. İnsan yapısındaki –kişinin kimliği– bir çatlaktan usulca süzülüyor. Sokağın bir parçası değilim – hayır, sokağı gözlemliyorum. Bu nedenle, insan kopuyor. Örneğin, o arka sokakta bir kız durmuş bekliyor; kimi? Romantik bir öykü. Şu dükkânın duvarına küçük bir vinç yapıştırılmış ve ben de soruyorum, hangi nedenle o vinç yapıştırılmış oraya diye ve iriyarı, heybetli, ter içinde kalmış altmışlı yaşlarındaki kocasının körüklü bir faytondan çekip sürükleyerek indirmeye çalıştığı mor giysiler içinde bir hanımefendi hayal ediyorum. Çirkin ve kaba bir öykü. Bu, benim doğal bir sözcük icatçısı, oradan buradan baloncuklar üfleyen biri olduğum anlamına geliyor. Bu gözlemleri anlık esinlerle yapmakla da kendimi inceden inceye özenle hazırlıyorum; kendimi farklı kılıyor ve

gezinerek giderken 'Bak! Dikkat et buna' diyen sesi dinliyorum. Bir kış gecesi, tüm gözlemlerime bir anlam –birinden diğerine uzanan bir çizgi, tamamlayıcı bir özet– vermek üzere çağrıldığımı gözümün önüne getiriyorum. Ne var ki arka sokaklardaki bu monologlar yakında tatsızlaşacak. Bana izleyici gerekiyor. Bu benim çöküşüm. Bu, her zaman son ifadenin etkisini bozar ve biçimlenmesini engeller. Sefil bir restoranda oturup, günbegün aynı içeceği ısmarlayıp, kendimi tek bir sıvıyla –bu yaşamla– tıka basa dolduramam. Cümlemi kurarım ve o cümlenin onlarca mumla aydınlanacağı mobilyalı bir odaya kaçarım. Bu fırfırlarla farbelaları çizmek için gözlerin üstümde olmasına ihtiyaç duyuyorum. Kendim olmak için (altını çiziyorum) başka insanların gözlerinin ışığı gerekiyor, bu yüzden de kendimin ne olduğundan tam emin olamıyorum. Louis gibi, Rhoda gibi sahici olanlar, tam olarak yalnızlıkta var olurlar. Aydınlatmaya ve tekrar yoluyla anlama güç katmaya içerlerler. Bir zamanlar bitirdikleri resimlerini, tuvalin boyalı yüzü alta gelecek biçimde tarlaya savururlar. Louis'in sözlerini kalın bir buz tabakası örtüyor. Sözleri sıkıştırılmış, yoğunlaşmış ve ebedi olarak çıkıyor.

O halde, bunca uyuşukluktan sonra, arkadaşlarımın yüzlerinin ışığı altında her yanım parlasın istiyorum. Kimliksizliğin güneşsiz alanını baştan sona geçmekteydim. Garip bir ülke. Yatıştığım anda, her şeyi silen tatmin anında, bu parlak ışık çemberinin, bu duygusuz öfkenin davul sesinin ötesine çekilen gelgitin içine giren, dışına çıkan iç çekişi duydum. Bir an için muazzam bir huzur duymuştum. Bu belki de mutluluktur. Şimdiyse bir yerlerim karıncalanıyormuş gibi bir duyguyla; merakla, açgözlülükle (karnım aç) ve karşı konulmaz bir kendim olma arzusuyla geri sürükleniyorum. Bir şeyler söyleyebileceğim insanları düşünüyorum: Louis, Neville, Susan, Jinny ve Rhoda. Onlarla çok yönlüyüm. Beni karanlıktan geri çekiyorlar. Bu gece buluşacağız, şükürler olsun.

Şükürler olsun, yalnız kalmama gerek yok. Birlikte yemek yiyeceğiz. Hindistan'a giden Percival'a güle güle diyeceğiz. Daha çok zaman var, ama ben şimdiden müjde getiren habercileri, arabanın yanında giden atlı uşakları, insanın arkadaşlarının yokluğunda gözünün önünde beliren figürlerini hissediyorum. Louis'i görüyorum, taştan oyulmuş heykel gibi; Neville makasla kesilmiş gibi, tamı tamına nasılsa öyle; kristal topakları andıran gözleriyle Susan; Jinny kuru toprağın üstünde bir alev gibi hummalı, kızgın dans ediyor ve Rhoda, pınarın her daim ıslak su perisi. Bunlar fantastik resimler – bunlar hayal ürünü, arkadaşların yokluklarındaki görüntüleri kaba ve şişkin, gerçek bir çizmenin burnuyla şöyle bir dokunuverişte yok oluyorlar. Yine de beni ısrarla canlı tutuyorlar. Şu buharları süpürüyorlar. Yalnızlık konusunda sabrımı yitirmeye başlıyorum – onun ağır perdelerinin sıcaktan bunaltarak, marazi bir halde dört bir yanımdan sarktığını hissetmek! Ah, onları fırlatıp atmak ve aktif olabilmek! Herkes yapar. Zor beğenir biri değilim. Geçidi süpüren yapar; postacı; bu Fransız lokantasındaki garson; güler yüzlülüğünü anlaşılan kendine saklayan güler yüzlü mal sahibi daha da iyisini yapar. Hatırlı bir müşteri için salatayı elleriyle karıştırıyor. Bu hatırlı müşteri hangisi, diye soruyorum ve neden? Küpeli hanımefendiye ne söylüyor; bir arkadaşı mı, yoksa bir müşteri mi? Bir masaya otururken, hemen karışıklığın, belirsizliğin, olasılığın ve tahmin yürütmenin o hoş iteklemesini hissediyorum. İmgeler hemen üremeye başlıyor. Kendi verimliliğimden mahcubiyet duyuyorum. Her iskemleyi, masayı, yemek yiyen herkesi burada bol bol ve özgürce tanımlayabilirim. Her şey için sözcüklerden oluşan örtüsüyle beynim dört bir yanda harıl harıl çalışıyor. Şarap için garsonla bile konuşmak bir patlamaya neden olacak. Roket yükseliyor. Altın tohumu düş gücümün zengin toprağına düşüp, onu döllüyor. Bu patlamanın bütünüyle beklenmedik doğası – birleşmenin

verdiği haz. Ben meçhul bir İtalyan garsonla kaynaştım – neyim ben? Bu dünyada istikrar diye bir şey yok. Herhangi bir şeyin anlamını kim söyleyecek? Bir sözcüğün nerelere gideceğini kim önceden bilebilirdi? Balon mu ki ağaç tepelerinde uçsun? Bilgi üstüne konuşmak abestir. Her şey deneyim ve serüvendir. Kendimizi sonsuza kadar bilinmeyen sayıda çoklukla kaynaştırıyoruz. Ne olacak? Bilmiyorum. Ama kadehimi bırakırken hatırlıyorum: Nişanlandım. Bu akşam arkadaşlarımla yemek yiyeceğim. Ben bizzat Bernard'ım."

"Saat sekize beş var," dedi Neville. "Erken geldim. Beklentinin her anının tadını çıkarmak ve kapının açıldığını görüp, 'Percival mi? Hayır Percival değil,' demek için buluşma saatinden on dakika önce masadaki yerimi aldım. 'Hayır, Percival değil' demenin marazi bir hazzı var. Şimdiden kapının yirmi kez açılıp kapandığını gördüm; her seferinde gerilim artıyor. Geleceği yer burası. Oturacağı masa da bu. Görünüşe bakılırsa inanılmaz ama kanlı canlı burada olacak. Bu masa, bu iskemleler, üç kırmızı çiçeğiyle bu metal vazo olağanüstü bir değişime uğramak üzere. Döner kapılarıyla, meyveler ve soğuk etlerle yüklü masalarıyla salon şimdiden insanın bir şeyler olmasını beklediği bir mekânın o muallakta kalmış, gerçekdışı görünümüne bürünmüş. Her şey henüz olma aşamasına geçmemiş gibi titreşmekte. Ak masa örtüsünün boşluğu göz kamaştırıyor. Burada yemek yiyen diğer insanların düşmanca tavırları ve kayıtsızlıkları ezici. Birbirimize bakıyoruz, birbirimizi tanımadığımızı görüyoruz ve başımızı çeviriyoruz. Böyle bakışlar kamçı darbesidir. Dünyanın tüm acımasızlığıyla kayıtsızlığını içlerinde hissederim. O gelmeyecek olursa buna dayanamam. Benim de gitmem gerekir. Yine de şu anda biri onu görüyor olmalı. Bir taksidedir; bir dükkânın önünden geçiyordur. Her an bu odaya bu diken gibi batan ışığı, varoluşun bu yoğunluğunu yayıyor sanki, öyle ki nesneler olağan kullanımlarını yitiri-

yor – bu bıçak artık kesmeye yarayan bir gereç değil, sadece ışığın pırıltısı. Normal olan yürürlükten kalkıyor.

Kapı açılıyor, ama o gelmiyor. Orada duraksayan Louis. Bu, ondaki o garip kendine güven ve çekingenlik karışımı. İçeri girerken aynada kendine bakıyor; saçına dokunuyor; görüntüsünden hoşnut kalmıyor. 'Ben bir düküm – köklü bir sülalenin son bireyiyim,' diyor. Sert, alaycı, kuşkucu, buyurgan ve zor biri (onu Percival'la kıyaslıyorum). Aynı zamanda korkulacak biri, çünkü gözlerinde kahkaha var. Beni gördü. İşte burada."

"İşte Susan," dedi Louis. "Bizi görmüyor. Akşam yemeği için giyinmemiş, çünkü Londra'nın anlamsızlığını küçümsüyor. Döner kapının önünde bir an durup, lambanın ışığından gözü kamaşmış bir yaratıkmış gibi çevresine bakıyor. Şimdi harekete geçti. Masalarla işkembelerin arasında bile yabani bir hayvanın sinsi, ancak güvenli edasıyla hareket ediyor. Bu küçük masaların arasında, hiçbirine dokunmadan, garsonlara aldırmadan, oradan girip buradan çıkarak içgüdüyle yolunu buluyor sanki, ama yine de köşedeki masamızın yanı başında bitiyor. Bizi gördüğünde (Neville'le beni) yüzü istediğini almış gibi korkutucu bir kesinliğe bürünüyor. Susan tarafından sevilmek bir kuşun keskin gagasının teninizi delip geçmesi, çiftlik avlusunun kapısına çivilenmek demek. Yine de bir kuş tarafından gagalanmak ve çiftlik avlusunun kapısına çivilenmek isteyebileceğim anlar var; hiç kuşkusuz, bir kereye mahsus.

Rhoda geliyor şimdi, hiçbir yerden, biz bakmıyorken içeri süzülüvermiş. Tanınma anının şokunu mümkün olduğu kadar ertelemek, taçyapraklarını çanağında sallamak için bir an daha kazanmak amacıyla, kâh bir garsonun arkasına kâh süslü bir sütunun ardına saklanarak, dolambaçlı bir güzergâh izlemiş olmalı. Onu uyandırıyoruz. Ona işkence ediyoruz. Bizden korkuyor, bizi küçümsüyor, yine de yaltaklanarak yanımıza geliyor, çünkü tüm acımasızlığımıza kar-

şın ışık saçan, onun kaldırımlarını aydınlatan ve düşlerini tazelemesine olanak veren bir ad, bir yüz var her zaman."

"Kapı açılıyor, kapı açılmaya devam ediyor," dedi Neville, "ama o gelmiyor."

"Jinny o," dedi Susan. "Kapıda duruyor. Her şey olduğu yerde kalakalmış gibi. Garson duruyor. Kapının yanındaki masada yemek yiyenler bakıyorlar. Jinny her şeyin merkezinde sanki; etrafında masalar, sıra sıra kapılar, pencereler, tavanlar, aynı tuzla buz olmuş bir pencere camının ortasında oluşan yıldız biçiminin etrafındaki ışınlar gibi, ışık saçıyor. Jinny her şeyi aynı noktaya getiriyor, düzene sokuyor. Şimdi bizi görüyor, harekete geçiyor ve tüm ışınlar da yeni duygu gelgitleri getirerek, dalgalanıp çağlıyor ve üstümüzde titreşiyor. Değişiyoruz. Louis elini kravatına atıyor. Acı verecek kadar yoğun duygularla oturmuş bekleyen Neville, gergin bir tavırla önündeki çatalları düzeltiyor. Rhoda onu görünce, sanki uzak bir ufukta bir ateş alazlanmış gibi, şaşırıyor. Bense, kafama nemli çimenleri, ıslak tarlaları, çatıdaki yağmurun sesini ve kışın evi döven güçlü ve ani rüzgârları yığmış ve böylece ruhumu ona karşı korumaya almış olmama karşın, alaycılığın beni gizlice kuşatıp ele geçirdiğini hissediyorum; kahkahasının dört bir yanımda ateş dillerini dalgalandırdığını ve merhametsizce, kılıksız giysimle hemen masa örtüsünün altına sakladığım kare uçlu tırnaklarımı aydınlattığını hissediyorum."

"O gelmedi," dedi Neville. "Kapı açılıyor ama o gelmiyor. İşte Bernard. Paltosunu çıkarırken elbette ki koltukaltlarından mavi gömleği görünüyor. Derken, geriye kalan bizlerin aksine, kapıyı itmeden, yabancılarla dolu bir odaya girdiğini bilmeksizin içeri geliyor. Aynaya bakmıyor. Saçı başı dağınık, ama o farkında değil. Farklı olduğumuza ya da hedefinin bizim masa olduğuna dair hiçbir algısı yok. Buraya gelirken yolda duraklıyor. 'Kim bu?' diye soruyor kendi kendine, çünkü opera pelerini giymiş bir kadını hemen he-

men tanıyor. Herkesi hemen hemen tanıyor; hiç kimseyi tam olarak tanımıyor (Percival'la kıyaslıyorum onu). Ama şimdi bizi fark edince, el sallayarak cömert bir selam gönderiyor; öyle bir sevecenlik ve ('insanı sevme'nin yararsızlığıyla dalga geçilmesiyle çelişen) insan sevgisiyle yaklaşıyor ki tüm bunlar onları buharlaştıran Percival için olmasa, insan öbürlerinin çoktan hissettiği gibi hissederdi: Şimdi bizim festivalimiz, şimdi hep birlikteyiz. Ne var ki, Percival'sız beraberliğimiz sağlam olmuyor. Hepimiz bir arka plan olmadan sislerin arasında dolanan gölgeler, içi boş hayaletleriz."

"Kapı açılmaya devam ediyor," dedi Rhoda. "Yabancılar gelmeye devam ediyor, bir daha asla karşılaşmayacağımız insanlar; teklifsizlikleriyle, kayıtsızlıklarıyla ve bizler olmadan sürüp giden bir dünya algılarıyla bizi can sıkıcı bir biçimde kenara iten insanlar. Yok olamayız, yüzlerimizi unutamayız. Yüzü olmayan ve bir yere girdiğinde bir fark yaratmayan ben bile (Susan'la Jinny bedenlerini ve yüzlerini değiştirirler) hiçbir yere demir atmadan, bağlantısız bir telaş içinde, kendimi sağlama almadan, bu bedenlerin önünde hareket ettiği herhangi bir boşluk ya da bir süreklilik ya da bir duvar oluşturamadan çırpınıyorum. Neville ve onun çektiği acı yüzünden. Acısının keskin soluğu varlığımı darmadağın ediyor. Hiçbir şey karara bağlanmıyor, hiçbir şey yatışıp dinmiyor. Kapının her açılışında gözünü masaya dikip bakıyor –gözlerini kaldırmaya cesaret edemiyor– sonra bir saniye için bakıp 'Gelmemiş,' diyor. Ama o burada."

"Şimdi," dedi Neville, "ağacım çiçekleniyor. Yüreğim havalanıyor. Tüm baskılar hafifledi. Tüm engeller kalktı. Kaosun saltanatı sona erdi. Percival düzeni dayattı. Bıçaklar yeniden kesiyor."

"İşte Percival," dedi Jinny. "Akşam yemeği için giyinmemiş."

"İşte Percival," dedi Bernard, "saçını düzeltiyor, kendini beğenmişliğinden değil (aynaya bakmıyor), derli topluluk

tanrısını yatıştırmak için. Gelenekçidir o ve bir kahramandır. Küçük çocuklar oyun alanlarının bir başından öbür başına onun peşi sıra uygun adım giderler. O burnunu silince onlar da siler, ama beceremezler, çünkü o Percival'dır. Şimdi, tam Hindistan'a gitmek için bizi terk edeceği sırada, tüm bu önemsiz ayrıntılar bir araya geliyor. O bir kahraman. Ah evet, bu yadsınamaz ve sevdiği kişi olan Susan'ın yanına oturduğundaysa bu toplantı taçlanıyor. Birbirimizin topuklarını dişleyerek, çakallar gibi uluyan bizler, şimdi yüzbaşılarının huzurundaki askerlerin ciddi ve kendinden emin havasına büründük. Gençliğimizle diğerlerinden ayrılan (en yaşlımız henüz yirmi beşinde bile değil), her biri kendi şarkısını söyleyen ve gençlere özgü o amansız ve yabanıl bencillikle kendi salyangoz kabuğuna çatlayıncaya kadar hafif hafif vuran (ben nişanlıyım) ya da bir yatak odası penceresine tek başına tüneyip aşkın, ünün ya da gagasındaki sarı tüylü sorgucuyla tüyleri bitmemiş bir kuş için çok değerli öbür kişisel deneyimlerin şarkısını söyleyen sabırsız kuşlar gibi şakıyan bizler, şimdi daha da yaklaşıyoruz; ve herkesin ilgilendiği şeylerin birbirinden çok farklı olduğu, durmaksızın geçip giden insanların bize sürünerek dikkatimizi dağıttığı, cam kafesi sürekli açılan kapının bizi sayısız günaha teşvik ettiği, özgüvenimizi hakaretler savurarak incittiği –burada birlikte oturan bizler birbirimizi seviyoruz ve kendi dayanma gücümüze inanıyoruz– bu restoranda ayaklarımızı sürüyerek tünediğimiz yere daha da yaklaşıyoruz."

"Şimdi yalnızlığın karanlığından çıkalım," dedi Louis.

"Şimdi kabaca ve dosdoğru aklımızdakileri söyleyelim," dedi Neville. "Soyutlanmışlığımız da, hazırlığımız da sona erdi. Gizlilik ve saklanmayla geçen kaçak günler, merdivenlerde açıklanan sırlar, dehşet ve coşku anları."

"Yaşlı bayan Constable süngerini kaldırdı ve üstümüze sıcaklık boca etti," dedi Bernard. "Bu değişen, etten giysi duygusuyla giyinmiş olduk."

"Ayak işleri yapan çocuk mutfak bahçesindeki bulaşıkçı kadınla sevişti," dedi Susan, "sabun köpüklü bulaşıkların arasında."

"Rüzgârın soluğu, nefes nefese kalmış bir kaplan gibiydi," dedi Rhoda.

"Adam boğazı kesilmiş olarak çukurda mosmor yatıyor," dedi Neville. "Yukarı kata çıkarken de gümüş yaprakları kaskatı kesilmiş, yatıştırılamayan elma ağacına ayağımı kaldıramadım."

"Yaprak onu üfleyerek uçuracak kimse olmasa da çitte dans ediyor," dedi Jinny.

"Güneşten kavrulan köşede," dedi Louis, "taçyaprakları yeşilin derinliklerinde yüzüyor."

"Elvedon'da koca süpürgeleriyle bahçıvanlar süpürüyor da süpürüyor, kadın da bir masada oturmuş bir şeyler yazıyor," dedi Bernard.

"Bu sımsıkı sicim yumaklarından şimdi her bir ipi çekiyoruz," dedi Louis, "geçmiş buluşmalarımızı hatırlayarak."

"Sonra da," dedi Bernard, "taksi kapıya geldi ve erkeklere yakışmayan gözyaşlarımızı saklamak için yeni melon şapkalarımızı gözlerimizin üstüne sımsıkı bastırarak, hizmetçilerin bile dönüp bize baktığı sokaklar boyunca ilerledik; kutularımızın üstünde beyaz harflerle yazılmış adlarımız, annelerimizin daha önceden kim bilir kaç geçe adlarımızın baş harflerini işlediği çoraplarla çekmeceleri resmi olarak numaralanmış bir okula gittiğimizi bütün dünyaya ilan ediyordu. Annemizin bedeninden ikinci ayrılışımız."

"Ve Bayan Lambert, Bayan Cutting ve Bayan Bard," dedi Jinny, "anıtsal hanımefendiler, beyaz kolalı kırmalı yakalı, taş renkli, esrarengiz; Fransızca, coğrafya ve aritmetik kitaplarının sayfaları üzerinde el değmemiş mum fitiller ve donuk kandilböcekleri gibi kımıldayan ametist yüzükleriyle, o her şeyi denetleyenler; ayrıca haritalar, yeşil çuha tahtlar ve bir rafın üstünde de ayakkabı dizileri vardı."

"Ziller dakikası dakikasına çalardı," dedi Susan, "hizmetçiler itişip kakışır, kıkırdaşırlardı. İskemleler muşambanın üzerinde içeri çekilir ve dışarı çekilirdi.

Ne var ki mavi bir manzaranın, resmi ve gerçekdışı bir varoluşun çürümüşlüğüyle lekelenmemiş uzak bir tarla manzarasının göründüğü bir tavan arası vardı."

"Örtülerimiz başımızdan düştü," dedi Rhoda. "Çelenklerin içine hışırdayan yeşil yapraklarıyla çiçekleri sıkıştırdık."

"Değiştik, tanınmaz hale geldik," dedi Louis. "Tüm bu farklı ışıklarla karşı karşıya kaldığımızdan, içimizde ne varsa (çünkü hepimiz çok farklıyız birbirimizden) aralıklarla, şiddetli parçalar halinde, anlamsız boşluklarla ayrılmış olarak, sanki bir tabağın değişik yerlerine farklı miktarlarda asit damlamış gibi, yüzeye çıkıyor. Ben böyleydim, Neville şöyleydi, Rhoda bambaşka, Bernard da öyle."

"Derken kanolar soluk renkli sarı dalların arasından süzüldü," dedi Neville, "Bernard ise engin yeşilliklere ve yanımdaki toprakta yıkılıp bir yığın oluşturmuş, temelleri çok eski evlere karşı, her zamanki aldırmaz tavrıyla ilerliyor. Bir duygu patlaması sırasında –rüzgârlar artık o kadar kudurmuş değil, şimşekler de o kadar ansızın çakmıyor– şiirimi aldım, şiirimi fırlattım, kapıyı arkamdan çarpıp çıktım."

"Ancak ben," dedi Louis, "seni gözden kaybedince, büromda oturdum, takvimden günün tarihini yırttım ve deniz sigortası acentelerinin, zahire tüccarlarının ve sigorta uzmanlarının dünyasına, ayın onuncu günü cumanın ya da on sekizinci günü salının Londra şehrinin kafasına dank ettiğini ilan ettim."

"Sonra," dedi Jinny, "Rhoda ve ben, parlak giysiler içinde, boynumuzda soğuk bir zincire takılmış birkaç değerli taşla boy gösterdik, eğildik, el sıkıştık ve gülümseyerek tabaktan birer sandviç aldık."

"Kaplan sıçradı ve kırlangıç dünyanın diğer yanında kanatlarını karanlık havuzlara daldırdı," dedi Rhoda.

"Ama bu aralar birlikteyiz," dedi Bernard. "Belirli bir zamanda, bu belirli noktada bir araya geldik. Bu paylaşıma yoğun ve ortak bir duyguyla çekildik. Buna 'sevgi' dememiz uygun olur mu? Percival Hindistan'a gittiği için 'Percival sevgisi' diyebilir miyiz?

Hayır, bu çok küçük, fazla şahsi bir isim olur. Duygularımızın boyutuyla yayılımını bu kadar küçük bir işarete bağlayamayız. Kuzeyden, güneyden, Susan'ın çiftliğinden, Louis'in şirketinden tek bir şey yapmak için bir araya geldik, katlanmak için değil –zaten neye katlanılır ki?– birçok göze aynı anda görünebilmek için. Şu vazoda kırmızı bir karanfil var. Burada oturmuş beklerken tek bir çiçekti, ama şimdi yedi yönlü bir çiçek; bir sürü yaprağı olan, kırmızı, koyu mor, mor gölgeli, gümüşi yapraklarıyla kaskatı – her gözün kendi katkısını getirdiği bütün bir çiçek."

"Keyfince davranan ateşlerden, gençliğin dipsiz yavanlığından sonra," dedi Neville, "ışık şimdi gerçek nesnelerin üstüne düşüyor. İşte bıçaklarla çatallar. Dünya sergileniyor, biz de öyle, demek ki artık konuşabiliriz."

"Farklıyız, bu fark açıklanamayacak kadar derin olabilir," dedi Louis. "Yine de buna kalkışalım. İçeri girdiğimde sizlere benzemek umuduyla saçımı düzelttim. Ama benzeyemem çünkü sizin gibi tek ve bütün değilim. Daha şimdiden binlerce hayat yaşadım. Her gün bir şeyleri açığa çıkarıyorum, kazıyorum. Nil'in kıyısındaki şarkıları ve zincirlenmiş hayvanların ayak seslerini duyduğum zamanlarda, binlerce yıl önce kadınların yaptığı kendi kalıntılarımı buluyorum. Yanı başımızda gördüğünüz bu adam, bu Louis, bir zamanlar harikulade olan bir şeyin cürufu ve atığıdır. Rahat davranışlarımdan da anlayacağınız gibi, ben bir Arap prensiydim. Elizabeth çağının büyük bir şairiydim. On dördüncü Louis'nin maiyetinde bir düktüm. Çok kibirliyim, kendime çok güveniyorum; kadınların karşısında duygudaşlıkla iç geçirdikleri ölçüsüz bir arzum var. Susan beni bir deri bir

kemik görsün, Jinny de duygudaşlığının o muhteşem merhemini bana uzatsın diye bugün öğle yemeği yemedim. Ama Susan ve Percival'a hayranlık duyarken, öbürlerinden nefret ediyorum; çünkü bu soytarılıkları onlar için yapıyorum, saçımı düzeltiyorum, aksanımı gizliyorum. Bir kabuklu yemiş üzerine gevezelik eden küçük maymunum ben; sizlerse bayat çöreklerle dolu parlak çantalarınızla hırpani kılıklı kadınlarsınız; ben kafese konmuş kaplanım aynı zamanda, siz de kızıl kor parmaklıkların bekçilerisiniz. Başka deyişle, sizden daha sert ve daha güçlüyüm. Yine de var olmadan geçen yıllardan sonra toprağın üstünde beliren görüntü, bana gülersiniz diye dehşetle, isli fırtınalara karşı esen rüzgârla yön değiştirerek; öğle yemeğimi alıp şairimi –Lucretius mu?– küçük bir şişeyle üzerine et suyu sıçramış bir mönüye dayadığımda, benim gördüğüm halleriyle martıları, kötü dişli kadınları, kilise kulesini ve melon şapkaları birleştiren saf şiirden çelik bir çember oluşturma çabasıyla boşa gidecek."

"Ama benden asla nefret etmeyeceksin," dedi Jinny. "Yaldızlı koltuklar ve büyükelçilerle dolu bir salonu geçerken bile duygudaşlığımı aramak için o salonu geçip bana doğru gelmedikçe beni asla göremeyeceksin. Hemen şimdi içeri girdiğimde her şey belirli bir düzen içinde öylece kalakaldı. Garsonlar durdu, yemek yiyenler çatallarını kaldırıp öylece tuttular. Olacaklara hazırmışım gibi bir edam vardı. Oturduğumda, sen kravatına el attın, ellerini masanın altına sakladın. Ama ben hiçbir şeyi saklamıyorum. Ben hazırlıklıyım. Kapı her açıldığında, 'Daha!' diye bağırıyorum. Ne var ki, benim düş gücüm bedenlerdir. Bedenimin yansıttığı çemberin ötesinde hiçbir şey düşleyemem. Karanlık bir yoldaki fener gibi, her şeyi karanlıktan birbiri ardına ekleyerek bir ışık çemberine dönüştüren bedenim önümden gidiyor. Gözlerinizi kamaştırıyorum; her şeyin bu kadar olduğuna inandırıyorum sizi."

"Ama kapıda dururken," dedi Neville, "dinginlik saçıyor, hayranlık bekliyordun ki bu da iletişim özgürlüğü için büyük bir engeldir. Kapıda durup seni fark etmemizi sağladın. Ama hiçbiriniz benim yaklaştığımı görmediniz. Erken geldim; hızlı davrandım ve sevdiğim insanın yanına oturmak için dosdoğru *buraya* geldim. Benim hayatımda sizinkinde olmayan bir hız var. Ben koku peşindeki tazı gibiyim. Şafaktan alacakaranlığa kadar avlanırım. Hiçbir şeyin, ne kumların arasında mükemmelliği aramanın ne ünün ne de paranın anlamı var benim için. Servet sahibi olacağım; ünlü olacağım. Ne var ki istediğimi asla alamayacağım, çünkü bedensel zarafetten ve onunla gelen yüreklilikten yoksunum. Aklımın hızı bedenime fazla geliyor. Sonuca ulaşamadan başarısızlığa uğruyorum ve sonunda nemli, belki de iğrenç bir halde yığılıp kalıyorum. Yaşamın krizlerinde acımayı harekete geçiriyorum, sevgiyi değil. Bu yüzden de dehşetli acı çekiyorum. Ama Louis'in yaptığı gibi, elâleme maskara olmak için acı çekmiyorum. Bu hokkabazlıklar, numaralar için kendime izin vermeyecek kadar incelikli bir gerçekçilik duygum var. Her şeyi –tek bir şey dışında– tam bir netlikle görüyorum. O da biriktirdiklerim. Acıma hiç bitmeyen bir heyecan katan bu. Suskun kaldığımda bile emretmeme neden olan bu. Hem, bir açıdan yanıltılmış olduğumdan; arzusu değilse bile, insan her zaman değiştiğinden ve akşam kiminle oturacağımı sabah bilmediğim için asla durağan olamam; en kötü felaketlerden doğrulur; döner, değişirim. Çakıllar kaslı, uzamış bedenimin zırhına çarpıp sıçrıyor. Bu arayışla yaşlanacağım."

"Arayış içinde ve değişerek yaşlanmam gerektiğine inanabilseydim," dedi Rhoda, "korkumdan da kurtulurdum: Hiçbir şey sürekli değil. Bir an, bir sonraki ana hazırlamıyor insanı. Kapı açılır ve kaplan sıçrar. Geldiğimi görmediniz. Sıçramanın dehşetinden kaçınmak için iskemlelerin etrafından dolandım. Hepinizden korkuyorum. Üstüme sıçrayan

duygu şokundan korkuyorum, çünkü sizler gibi baş edemiyorum onunla – bir anı bir sonraki anla karıştırmayı beceremiyorum. Benim için tümü de yoğun ve apayrı; anlık sıçrayışımın şoku altında kalırsam siz üstüme çullanır, parçalarsınız beni. Görünürde benim için bir son yok. Dakikayı dakikaya, saati saate bağlayıp, yaşam dediğiniz bütünlüklü ve bölünmez toplamı oluşturuncaya kadar doğal bir güçle çözümlemeyi bilmiyorum. Zira senin için görünürde bir son var – bir kişi mi, yanında oturulacak, bir düşünce mi, senin güzelliğin mi? Bilmiyorum – senin günlerin ve saatlerin ormandaki ağaçların büyük dalları ve ormanın huzurlu yeşilinin kokuya koşan tazıya verdiği duygu gibi geçiyor. Ama benim izleyeceğim tek bir koku ve tek bir beden yok. Yüzüm de yok benim. Kıyıya hücum eden köpükler ya da ok gibi kâh bir teneke kutuya, kâh zırhlı boğadikeninin başakçığına ya da bir kemiğe veya yarısı yenmiş kayığa vurmuş ay ışığı gibiyim. Hızla döne döne büyük mağaralardan aşağı iniyor, uçsuz bucaksız koridorlarda kâğıt gibi dalgalanıyorum, kendimi geri çekebilmek için elimi duvara dayamam gerekiyor.

Yine de yerleşeceğim bir yere sahip olmayı her şeyin ötesinde istediğime göre, Jinny'yle Susan'ın peşi sıra merdivenlerden ağır ağır çıkarken, görünürde bir sonum olduğunu farz ettim. Onların çoraplarını giydiklerini görünce, ben de benimkileri ayağıma çektim. Senin konuşmanı bekliyorum, sonra senin gibi konuşacağım. Londra'nın öbür ucundan buraya, belirli bir noktaya, belirli bir yere, ne seni ne de seni görmek için değil; bütünlüklü, bölünmez ve aldırışsız bir yaşam süren sizlerin toplu alazınızdan ateşimi yakmak için geldim."

"Bu akşam odaya girdiğimde," dedi Susan, "durdum, sonra da gözleri yere yakın bir hayvanın bakışıyla çevreyi gözetledim. Halılarla eşyaların kokusu ve havadaki koku beni tiksindiriyor. Islak tarlaların arasında tek başıma yürümek ya da bir bahçe kapısında durup seterimin bir çembe-

rin içinde etrafı koklamasını ve şu soruyu sormasını isterim: Tavşan nerede? Otları büken, ateşe tüküren, uzun geçitlerde babam gibi terliklerini sürüyen insanlarla olmak isterim. Anladığım özlü sözler yalnızca aşk, nefret, öfke ve acı çığlıkları. Bu konuşma, elbisesinin kendi parçası gibi durduğu yaşlı bir kadını soyuyor, ama şimdi, biz konuşurken, giysinin altında teni pembeleşiyor; buruşuk uylukları ve sarkmış göğüsleri var. Suskunlaştığında yine güzelleşiyorsun. Hiçbir zaman doğal mutluluktan başka bir şeyim olmayacak. Bu beni neredeyse hoşnut kılar. Yatağa yorgun gireceğim. Sırayla değişik ürünler yetiştiren bir tarla gibi uzanacağım; yaz sıcağı üstümde dans edecek; kışınsa soğuktan yarık yarık olacağım. Ne var ki, sıcakla soğuk benim istemem ya da istememem söz konusu olmaksızın doğallıkla birbirini izleyecek. Çocuklarım beni devam ettirecek; diş çıkarmaları, ağlamaları, okula gitmeleri ve geri dönmeleri altımdaki denizin dalgaları gibi olacak. Hiçbir gün kendi hareketi olmaksızın geçmeyecek. Mevsimlerin sırtında herhangi birinizden daha yükseklere kaldırılacağım. Ölünceye kadar Rhoda'dan da, Jinny'den de daha çok şeye sahip olacağım. Ancak öte yandan, sizin çeşitlendiğiniz ve başkalarının fikirleriyle kahkahalarına milyonlarca kez gamzelerinizi gösterdiğimiz noktada, ben asık suratlı, fırtına renginde ve mora kesmiş olacağım. Annelik halinin güzel ve hayvanca tutkusuyla alçalmış ve dar görüşlü olacağım. Çocukların talihlerini vicdansızca zorlayacağım. Onların kusurlarını görenlerden nefret edeceğim. Onlara yardım etmek için alçakça yalan söyleyeceğim. Onların seninle, seninle ve seninle arama duvar örmesine izin vereceğim. Ayrıca, kıskançlıktan paramparça oldum. Jinny'den nefret ediyorum, çünkü ellerimin kırmızı, tırnaklarının yenik olduğunu gösteriyor bana. Öyle gaddarca seviyorum ki sevgimin nesnesi bir cümleyle benden kaçabileceğini gösterdiğinde beni öldürüyor. O kaçıyor, ben de ağaç tepelerinde kayarak yaprakların

arasına girip çıkan bir ipe sıkı sıkı tutunmuş kalakalıyorum. Cümleleri anlamıyorum."

"Bir sözcüğün öbürünü izlediğini bilmeden doğmuş olsaydım," dedi Bernard, "kim bilir, belki de herhangi bir şey olabilirdim. Şu durumda her yerde birbirini izleyen parçalar görünce, yalnızlığın baskısına dayanamıyorum. Çevremde duman halkaları gibi kıvrılan sözcükleri göremediğimde karanlıktayım – bir hiçim. Yalnız olduğum zamanlarda uyuşukluğa gömülüyorum ve ızgara demirlerinin arasından külleri karıştırırken, kendi kendime keder içinde, Bayan Moffat gelecek diye söyleniyorum. Gelecek ve her şeyi süpürecek. Louis yalnızken hayret verici bir yoğunlukta görür ve hepimizden daha kalıcı olabilecek kimi sözcükler yazacak. Rhoda yalnız olmayı sever. Bizden korkar, çünkü yalnızlıkta uç noktalarda olan var olma duyusunu paramparça ederiz –bakın çatalı nasıl da kavrıyor– bize karşı silahı bu onun. Ama ben yalnızca tesisatçı, at satıcısı ya da her kimse, beni tutuşturacak bir şey söylediğinde var oluyorum. Ondan sonra da benim cümlemin dumanının kırmızı ıstakozlarla sarı meyvelerin üstünde yükselip alçalması, azametle dalgalanıp bu yiyeceklerin üstüne düşmesi ve bunları tek bir güzellikle sarması ne hoş. Ama cümlenin ne kadar süslü püslü olduğuna – hangi kaçamak ifadelerden ve eski yalanlardan oluştuğuna dikkat edin. Bu yüzden de benim karakterim bir dereceye kadar öbür insanlardan gelen dürtülerden oluştu ve sizlerinki gibi, bana ait değil. Yok edici bir yol, dolaşan ve düzensiz bir gümüş damar var, bu onu zayıflatıyor. Bu nedenle de okuldayken Neville'i öfkelendiren onu terk etmemdi. Büyük arabalarla basıp giden, küçük kepli ve armalı, o böbürlenen çocuklarla gittim – bu akşam onlardan burada da var, birlikte yemek yiyorlar, kusursuz bir uyum içinde müzikhollere gitmek için uygun biçimde giyinmişler; onları sevdim. Çünkü onlar da kesinlikle sizin kadar var ediyor beni. Dolayısıyla, senden ayrıldığımda, tren giderken, giden

tren değilmiş de benmişim gibi hissedebilirsin; ben, Bernard, umursamayan, hissetmeyen, bileti olmayan, belki cüzdanını da kaybetmiş olan ben. Kayın ağaçlarının yaprakları arasında kayarak bir görünüp bir kaybolan ipe gözlerini diken Susan bağırıyor: 'Gitti! Benden kaçtı!' Çünkü ele geçirilebilecek hiçbir şey yok. Sürekli yaratılıyor, sonra yeni baştan yaratılıyorum. Farklı insanlar benden farklı sözcükler çekip çıkarıyorlar.

Bunun için de bu akşam yanına oturmak istediğim bir değil, elli insan var. Ama burada saygısızlık etmeksizin kendini evinde hisseden içinizde bir tek ben varım. Kaba değilim; züppe de değilim. Kendimi toplumun baskısına maruz bırakırsam, zor bir şeyi geçerli kılarken dilimin hüneri sayesinde çoğu zaman başarılı olurum. Bir saniye içinde yoktan var edilmiş küçük oyuncaklarıma, nasıl da eğlendirdiklerine bakın. Ben istifçi değilim –öldüğümde topu topu bir dolap eski giysi bırakacağım– üstelik Louis'e o kadar eziyet eden yaşamın küçücük gösterişlerine de neredeyse kayıtsızım. Ama çok özveride bulundum. Demir, gümüş ve adi çamur damarlarıyla kaplı biri olarak, dürtülere bağlı olmaksızın sıkılmış o yumruğun içine sıkışıp kalamam. Louis'le Rhoda'nın inkârlarından da, kahramanlıklarından da acizim. Konuşmada, kusursuz bir cümle kurmakta bile asla başarılı olamayacağım. Ama geçip giden ana herhangi birinizden daha çok katkıda bulunmuş olacağım; herhangi birinize nazaran daha çok odaya, daha farklı odalara gireceğim. Ne var ki, içeriden değil de, dışarıdan gelen bir şey olduğu için unutulacağım; sesim sustuğunda beni anımsamayacaksınız, bir zamanlar meyveyi cümlelerle saran bir sesin yankısı dışında."

"Bakın," dedi Rhoda; "dinleyin. Bakın, ışık saniye saniye nasıl zenginleşiyor; güzellik, tazelik ve olgunluk her yeri sarıyor; gözlerimizse, masaların durduğu bu odada gezinirken, arkasından peçeler gibi düşüp kapanan kırmızı, turun-

cu, amber ve garip belirsiz renklerdeki rengârenk perdelerin arasından geçiyor sanki ve her bir şey öbürünün içinde eriyor."

"Evet," dedi Jinny, "duyularımız genişledi. Beyaz ve gevşek duran hücre zarlarının, sinir ağlarının içleri doldu, yayıldılar, havayı somutlaştırarak ve önceden duyulmamış uzak sesleri içlerinde hapsederek çevremizde tel tel yüzüyorlar."

"Londra'nın kükreyişi," dedi Louis, "dört bir yanımızda. Otomobiller, kamyonlar, otobüsler aralıksız geçiyor. Tümü de dönen bir tekerleğin çıkardığı tek bir sesin içinde eriyor. Tüm farklı sesler –tekerlekler, çanlar, sarhoşların naraları, cümbüşçüler– bir yayıkta çalkalanırcasına karışıp çelik mavisi, dolaylı tek bir sese dönüşüyor. Derken bir siren ötüyor. Aynı zamanda kıyılar usulca çekiliyor, bacalar düzleşiyor, gemiler denize açılıyor."

"Percival gidiyor," dedi Neville. "Biz burada oturuyoruz, kendi çevremiz içindeyiz, ışıklarımız yanıyor, çok renkliyiz; her şey –eller, perdeler, bıçaklarla çatallar, yemek yiyen diğer insanlar– birbiriyle kucaklaşıyor. Burada etrafımız duvarlarla çevrili. Ama Hindistan dışarıda kalıyor."

"Hindistan'ı görüyorum," dedi Bernard. "Alçak, uzun kıyıyı görüyorum; viran pagodaların arasına girip çıkan çiğnenmiş çamurla kaplı dolambaçlı yolları görüyorum; Doğu'daki bir sergi için geçici olarak, öylesine yapılıvermiş gibi kırılgan ve çürümüş gibi bir havası olan yaldızlı ve mazgallı binaları görüyorum. Güneşten kavrulmuş yolda alçak bir arabayı çeken bir çift öküz görüyorum. Araba beceriksizce bir o yana bir bu yana sallanıp duruyor. Derken tekerleğin biri yoldaki saban izlerinden birine saplanıyor ve bir anda peştamallar içinde sayısız yerli başına üşüşüp, heyecanla gevezelik etmeye başlıyor. Ama hiçbir şey yapmıyorlar. Zaman sonsuz, hırs denen şeyse boş sanki. Hepsinin üstüne de insan emeğinin yararsızlığına dair bir duygu çöküyor. Garip ekşi kokular var. Yaşlı bir adam hendeğin birinde betel çiğneye-

rek, göbeğine bakıp derin derin düşünüyor. Ama şimdi, işte Percival yaklaşıyor; Percival pireli bir kısrağa binmiş, başında mantarlı bir güneş şapkası var. Batı'nın temel ölçülerini uygulayarak ve onun için doğal olan o hiddetli dili kullanarak, öküz arabası beş dakikadan az sürede yoluna sokuluyor. Doğu'nun sorunu çözülmüş oldu. Atlar yoluna devam ediyor, çevresindeki kümelenmiş yığınlar ona sanki –aslında bal gibi de öyle– Tanrı'ymış gibi bakıyor."

"Bilinmeyenin bir gizi olsa da olmasa da, fark etmez," dedi Rhoda, "Percival, içinde golyan balıklarının kaynaştığı bir havuza düşen taş gibi. Golyan balıkları gibi bir bu yana bir o yana koşuşan bizler, geldiğinde çevresine üşüşüyoruz. Golyan balıkları gibi koskoca bir taşın bilincinde ve durumdan hoşnut dalgalanıp girdap gibi dönüyoruz. Rahatlık yavaş yavaş bizi ele geçiriyor. Kanımızda altın akıyor. Bir iki, bir iki; kalp huzurla, güvenle, esenlikten kaynaklanan bir kendinden geçmeyle, iyi kalplilikten kaynaklanan bir büyük sevinçle atıyor; bakın –yeryüzünün en dışta kalan parçaları– ufkun en uzak noktasındaki soluk gölgeler, sözgelimi Hindistan, görüş alanımıza giriyor. Kuruyarak büzüşmüş olan dünya kendini yuvarlaklaştırıyor; uzak bölgeler karanlığın içinden ortaya çıkıyor; gururlandığımız o harika coğrafi alanımızın bir parçasında, faaliyet bölgemiz içinde çamurlu yollar, dolambaçlı orman, kaynaşan insan yığınları ve şişmiş bir leşle karnını doyuran bir akbaba görüyoruz; derken Percival bir başına, bindiği o pireli kısrakla boş bir patikadan yaklaşıyor, kampını ıssız ağaçların arasına kurmuş, devasa dağlara bakarak tek başına oturuyor."

"Rüzgâr bulutları dağıtırken ve onlar da yeniden toplanırken, gıdıklayan otların arasında oturur gibi suskun oturan, tek bir bedenle ruhun ayrılmış parçalarıymışçasına bir araya gelerek her zamanki 'Ben buyum, ben şuyum' deme girişimlerimizin yanlış olduğunun farkına varmamızı sağlayan Percival'dır," dedi Louis. "Korku yüzünden bir şeyler

dışarıda bırakıldı. Kibir yüzünden bir şeyler değişti. Farklılıkları vurgulamaya çalıştık. Ayrı olma arzumuz yüzünden yanlışlarımızı ve bize özgü olan şeyleri büyüttük. Ne var ki altta çelik mavisi bir çemberin içinde dönüp duran bir zincir var."

"Bu nefrettir, bu sevgidir," dedi Susan. "Aşağıya bakarsak, başımızı döndürecek olan o korkunç kömür karası akıntı bu. Burada bir çıkıntıda duruyoruz, ama aşağı bakarsak sersemleriz."

"Bu sevgi," dedi Jinny, "Susan'ın bana duyduğu türden nefret, çünkü bir keresinde Louis'i bahçede öpmüştüm; yetenekli olduğum için içeri girdiğimde onun 'Ellerimin kırmızı olduğunu' düşünmesini sağladım ve ellerimi sakladım. Yine de nefretimizin sevgimizden ayırt edilmesi neredeyse olanaksız."

"Yine de üstüne çılgın platformlarımızı inşa ettiğimiz bu kükreyen sular," dedi Neville, "konuşmaya çalışarak ayağa kalktığımızda, düşünüp taşınıp ağzımızdan hızlı hızlı ve kesik kesik 'Ben buyum, ben şuyum' gibi yanlış sözler çıktığında, attığımız o vahşi, zayıf ve mantıksız çığlıklardan daha sağlamdır. Konuşmak hilelidir. Konuşma sahtedir.

Ama yiyorum. Yerken ayrıntılarla ilgili tüm bilgileri yavaş yavaş yitiriyorum. Giderek yiyecekle ağırlaşıyorum. Bu ağız dolusu lezzetli kızarmış ördek, yanında tam gerektiği gibi tepeleme sebzeler, sıcaklığın, ağırlığın, tatlıyla acının enfes sıralanmasıyla birbirini izleyerek damağımdan, sonra da yemek borumdan geçip mideme indi ve bedenimin dengesini sağladı. Kendimi dingin, ağırbaşlı ve kontrollü hissediyorum. Şimdi her şey somut. Şimdi damağım içgüdüsel olarak tatlılık ve hafiflik, şekerli ve uçucu bir şey istiyor, umuyor; bir de (içerken) asma yapraklarıyla yemyeşil, misk kokulu, üzümlerle morarmış kubbeli bir mağaraya yayılan ve damağımda titreşen incecik sinirlerin üstüne eldiven gibi uyan serin bir şarap. Şimdi kımıltısız durup aşağıda köpüklenen değirmen deresine bakabilirim. Ona hangi belirli

ismi vereceğiz? Karşıdaki aynaya yansıyan buğulu yüzünü gördüğüm Rhoda konuşsun; Bernard'ın çaldığı cep çakısını isterken taçyapraklarını kahverengi bir leğende salladığında engellediğim Rhoda. Sevgi onun için bir girdap değildir. Aşağı bakarken başı dönmez onun. Başlarımızın üstünden çok uzaklara, Hindistan'dan da öteye bakar."

"Evet, omuzlarımızın arasından, başlarımızın üstünden görünen manzaraya," dedi Rhoda, "çok sırtlı dik tepelerin katlanmış kuş kanatları gibi indiği bir çukura. Orada o kısa sert çimenlerin üstünde, koyu yapraklı çalılar var ve renklerinin koyuluğunun oluşturduğu fonda bir biçim gözüme ilişiyor, beyaz ama taş değil, hareket ediyor, belki de canlı. Ama sen değilsin, sen değilsin, sen de değilsin; Percival, Susan, Jinny, Neville ya da Louis değil. Beyaz kol dizin üstüne bırakıldığında bir üçgen oluşur; şimdi dik duruyor – bir sütun; şimdiyse bir çeşme, suyu akıyor. Herhangi bir işaret vermiyor, el ya da göz hareketi yapmıyor, bizi görmüyor. Arkada deniz gürlüyor. Erişemiyoruz. Yine de bu tehlikeyi göze alıyorum. Oraya boşluğumu doldurmak, gecelerimi uzatmak ve onları düşlerle, daha çok düşlerle doldurmak için gidiyorum. Şu anda, burada bile bir saniye için hedefime uzanıyor ve 'Artık dolaşıp durma. Başka her şey deneme ve hayal ürünü. Hedefe varıldı,' diyorum. Ne var ki bu hac yolculukları, bu yola çıkma anları, hep sen varken başlar; bu masadan, bu ışıklardan, Percival ile Susan'dan, tam buradan ve şu an. Her zaman başlarınızın üstünden, omuzlarınızın arasından ya da bir partideyken odayı geçip pencereden sokağa baktığımda ağaçlığı görürüm."

"Peki ya terlikleri?" dedi Neville. "Alt kattaki holde duyulan sesi? O kimseyi görmezken senin gözüne ilişmesi? Beklersin, gelmez. Sonra zaman geçer, iyice geç olur. Unutmuştur. Başka biriyledir. Sadakatsizdir, sevgisinin hiçbir anlamı yoktur. Ah, sonra acı – sonra katlanılmaz umutsuzluk! Derken kapı açılır. Gelmiştir."

"Altın dalgacıklar içinde ona 'Gel,' diyorum," dedi Jinny. "O da geliyor; odanın bir ucundan diğerine yürüyerek, yaldızlı koltukta çevremde duvak gibi dalga dalga kabaran giysimle oturduğum yere geliyor. Ellerimiz dokunuyor, bedenlerimiz tutuşuyor. İskemle, fincan, masa – hiçbir şey ışıksız kalmıyor. Her şey titriyor, her şey tutuşuyor, her şey tümüyle yanıyor."

("Bak Rhoda," dedi Louis, "geceye karışıp kendilerinden geçtiler. Gözleri çok hızlı hareket ettiği için kımıldamıyor gibi görünen pervane kanatları gibi."

"Borularla trampetler," dedi Rhoda, "çınlıyor. Yaprakların kıvrımları açılıyor; geyikler ağaçlıklarda boru gibi sesler çıkarıyor. Mızraklı çıplak erkeklerin danslarını ve davul çalmalarını anımsatan bir dans ve davul sesi var."

"Vahşilerin dansı gibi," dedi Louis, "kamp ateşinin çevresinde. Vahşiler, acımasızlar. Bir çember oluşturmuş, torbacıkları çalkalayarak dans ediyorlar. Alevler boyalı yüzlerini, leopar derilerini ve canlı bedenlerinden kopardıkları kanayan kollarıyla bacaklarını yalıyor."

"Şenlik ateşi yukarılara kadar çıkıyor," dedi Rhoda. "Alaylar yeşil dallar ve çiçekli dallar fırlatarak geçiyor. Boruları mavi dumanlar saçıyor, derileri meşalelerin ışığında benek benek, kırmızı ve sarı. Menekşeler fırlatıyorlar. Orada sırtı dimdik tepelerin indiği, çimenlerin çember oluşturduğu yerde sevdiklerini çelenkler ve defne yapraklarıyla donatıyorlar. Alay geçiyor. Geçerken de, Louis, çöküşün farkındayız, çürümeyi önceden sezinliyoruz. Gölge yana eğik. Suikastçı olan bizler, soğuk bir kül kavanozunun üstüne eğilme uğruna hep birlikte her şeyden vazgeçmişiz, mor alevin nasıl aşağı doğru çağladığına dikkat et."

"Menekşeler ölümü dokuyor," dedi Louis. "Ölüm ve yine ölüm.")

"Nasıl da gururla oturuyoruz burada," dedi Jinny, "daha yirmi beşine bile basmamış bizler! Dışarıda ağaçlar çiçek açı-

yor; dışarıda kadınlar aylak aylak dolaşıyor; dışarısı taksi kaynıyor, hızla ilerliyorlar. İkircikli hareket tarzlarından, belirsizliklerden ve gençliğin verdiği göz kamaşmasından çıkmış olarak, karşımıza çıkabilecek olana hazır, dosdoğru önümüze bakıyoruz (kapı açılıyor, açılmaya devam ediyor.) Her şey gerçek; her şey gölgesiz ve aldatmacasız, sapasağlam. Güzellik, yüzümüze taht kurmuş. Şurada benimki, orada da Susan'ınki. Tenimiz sıkı ve serin. Farklılıklarımız bol gün ışığı altındaki kayaların gölgeleri kadar keskin. Yanı başımızda sarı sırlı ve sert, kıtır kıtır ekmekler duruyor; masa örtüsü beyaz; ellerimizse yarı kıvrık, almaya hazır. Günler ve günler gelecek; kış günleri, yaz günleri; istifllediklerimize bir el atarız. Şimdi yaprağın altında meyve şişiyor. Oda altından ve ben ona 'Gel,' diyorum."

"Kırmızı kulakları var," dedi Louis, "ve kentin memurları büfede atıştırırken et kokusu ıslak bir ağ gibi asılı duruyor."

"Önümüzdeki sonsuz zamanla," dedi Neville, "ne yapacağız diye soruyoruz. Oraya buraya bakarak, Bond Caddesi boyunca aylak aylak yürüyerek, yeşil olduğu için bir dolmakalem mi alacağız, yoksa mavi taşlı yüzüğün fiyatını mı soracağız? Ya da evde oturup, kömürlerin kızarmasını mı izleyeceğiz? Ellerimizi kitaplarımıza uzatıp, oradan buradan bir bölüm mü okuyacağız? Hiçbir neden olmaksızın kahkahalarla gülecek miyiz? Çiçeklenmiş çayırlarda yürüyerek papatya zincirleri mi yapacağız? Bir sonraki trenin Hebrides'e gitmek üzere ne zaman kalktığını öğrenip, bir kompartıman mı ayırtacağız? Hepsi önümüzde."

"Senin için öyle," dedi Bernard, "ama dün ben yürürken bir posta kutusuna çarptım birden. Dün nişanlandım."

"Ne garip," dedi Susan, "tabaklarımızın yanında minik şeker tepecikleri göze çarpıyor. Armutların benekli kabuklarıyla, aynaların kenarındaki pelüşler de öyle. Daha önce görmemiştim onları. Şimdi her şey düzenlendi; her şey ka-

rarlaştırıldı. Bernard nişanlandı. Değiştirilemez bir şey oldu. Suların üstüne bir çember fırlatıldı; bir zincir zorla kabul ettirildi. Artık asla özgürce akamayacağız."

"Yalnızca bir an için," dedi Louis. "Zincir kırılmadan, kargaşa yeniden başlamadan, sabitlendiğimizi, kendimizi açığa vurduğumuzu ve bir mengene içinde tutulduğumuzu görebilsek.

Ne var ki şimdi zincir kırılıyor. Şimdi akıntı çağlıyor. Şimdi eskisinden daha hızlı koşuyoruz. Orada aşağılarda, karanlık otların arasında yatmış bekleyen, dipte büyüyen tutkular yükseliyor, dalgalarıyla bizi dövüyorlar. Acı ve kıskançlık, gıpta ve arzu, onlardan daha derin, aşktan daha güçlü ve daha derinlerde saklı bir şey. Eylemin sesi konuşuyor. Dinle Rhoda (bizler, elleri ölüye ait küllerin saklandığı soğuk kapta duran suikastçılar olduğumuza göre) eylemin, kokuya koşan tazıların rastgele, hızlı, heyecan verici sesini dinle. Şimdi cümlelerini bitirme zahmetine girmeden konuşuyorlar. Âşıkların kullandığına benzer naif bir dil bu. Zorba bir hayvan hükmediyor onlara. Uyluklarındaki sinirler titriyor. Yürekler çarpıyor ve böğürlerini dövüyor. Susan mendilini büküyor. Jinny'nin gözleri ateşle dans ediyor."

"Onlar seçici parmaklardan ve araştıran gözlerden etkilenmez," dedi Rhoda. "Nasıl da çabucak dönüp bakıverirler, nasıl da enerjik ve gururlu bir tavır takınırlar! Jinny'nin gözlerinde nasıl bir hayat parlar; köklerdeki böcekleri araştıran Susan'ın bakışları nasıl odaklanmış, nasıl insafsızdır! Saçları pırıl pırıl parlar. Gözleri av kokusunun izini sürerek, yaprakların arasından süzülen hayvanların gözleri gibi yanar. Çember bozuldu. Bizler parçalanıp fırlatıldık."

"Ama yakında, çok yakında," dedi Bernard, "bu bencilce sevinç iflas ediyor. Çok yakında yırtıcı özdeşlik anı sona erecek ve mutluluk, mutluluk ve daha çok mutluluk için duyulan iştah tıka basa doyurulacak. Taş batıyor; o an sona eriyor. Çevremde geniş bir kayıtsızlık sınırı yayılmakta. Şim-

di gözlerimin içinde binlerce meraklı göz açılıyor. Şimdi herhangi bir kişi bu bilinmeyen bölgenin sınırına, bilinmeyen dünyanın bu ormanına dokunmadığı sürece, nişanlanmış olan Bernard'ı öldürme özgürlüğüne sahiptir. Neden diye soruyorum (tedbiri elden bırakmamak için fısıltıyla) kadınlar hep birlikte burada yemek yer? Kim onlar? Hem onları bu belirli akşamda, bu belirli noktaya getiren nedir? Arada bir elini başının arkasına koyarkenki tedirginliğine bakılırsa, köşedeki genç kırsal kesimden olmalı. Yalvarır gibi bir tavrı var ve babasının arkadaşı, davet sahibinin inceliğine uygun yanıtı vermek adına öyle bir telaşa düşmüş ki, ertesi sabah on bir buçukta olsa çok daha tat alacağı şeyin zar zor tadına varabiliyor. Derin bir konuda –belki aşk, belki de en sevgili arkadaşlarının mutsuzluğu hakkında– konuşulurken, bir hanımefendinin üç kez burnunu pudraladığını da gördüm. 'Ah, burnumun haline bak!' diye düşünmüştür ve insan yüreğinin en coşkulu duygularını yol yakınken silmek için pudra ponponunu çıkarıvermiştir ortaya. Ancak, monokl kullanan yalnız adamın, tek başına şampanya içen yaşlıca hanımefendinin sorunu çözümsüz kalıyor. Bu bilinmeyen insanlar kimdir, nedir? Soruyorum. Adamın söylediklerinden de, kadının söylediklerinden de on-on iki öykü kurabilir, bir o kadar resim canlandırabilirim gözümde. İyi de öykü dediğimiz nedir ki? Eğip büktüğüm oyuncaklar, üflediğim baloncuklar, öbürünün içinden geçen bir çember. Kimi zaman öykülerin var olduğundan kuşkuya düşüyorum. Benim öyküm ne? Rhoda'nınki ne? Neville'inki ne? Şöyle durumlar var: 'Ketumluğu öbürlerinin gevezeliğiyle çok garip bir tezat oluşturan, gri takım elbiseli yakışıklı genç adam, şimdi yeleğindeki kırıntıları silkeledi ve hem buyurgan hem de yumuşak, kendine özgü bir hareketle garsona işaret etti; o da anında geldi ve bir dakika sonra da bir tabağın üstünde dikkatlice katlanmış bir hesap pusulasıyla geri döndü.' Gerçek budur; durum budur, gerisi karanlık ve varsayımdır."

"Şimdi bir kez daha," dedi Louis, "hesabımızı ödemiş, ayrılmak üzereyken, çok farklı olduğumuz için sık sık, keskin biçimde kesintiye uğrayan kanımızdaki çember yeniden birleşiyor. Bir şey yapıldı. Evet, ayağa kalkmış durmadan kıpırdanırken, şu ortak duyguyu avuçlarımızda tutarak dua ediyoruz. 'Kımıldama, döner kapıların yaptığımız şeyi; burada, bu ışıkların, bu kabukların, bu ekmek kırıntısı döküntülerinin, gelip geçen insanların arasında küre şeklini alan şeyi paramparça etmesine izin verme. Kımıldama, gitme. Sonsuza kadar elinde tut onu.'"

"Bir an için elimizde tutalım," dedi Jinny; "aşk, nefret, her ne ad verirsek verelim; duvarları Percival'dan, gençlikten ve güzellikten yapılmış bu küre ve içimizde öylesine derine batmış bir şey ki belki de bir daha asla bu anı tek bir adamla yaşayamayacağız."

"Dünyanın öbür ucundaki ormanlarla uzak ülkeler," dedi Rhoda, "onun içinde; denizlerle balta girmemiş ormanlar; çakalların ulumaları ve kartalların süzülerek eriştiği yüksek bir doruğa vuran ay ışığı."

"Mutluluk onun içinde," dedi Neville, "ve sıradan şeylerin sessizliği. Bir masa, bir iskemle, sayfaların arasına sıkışmış bir kâğıt bıçağı. Bizler sessiz sedasız otururken ya da belki önemsiz bir şey düşünerek ansızın konuşurken, gülden düşen taçyaprağı, titreşen ışık."

"Hafta içi günler de onun içinde," dedi Susan, "pazartesi, salı, çarşamba; tarlalara giden atlar ve geri dönen atlar; yükselen ve alçalan, aylardan ister nisan olsun ister kasım, ağlarının içinde karaağaçları yakalayan ekin kargaları."

"Gelecek olan onun içinde," dedi Bernard. "Percival'dan gelen, bizim yarattığımız, bu giderek büyüyen muhteşem anın içine göksel bir cıva damlası gibi düşmesine izin verdiğimiz son ve en parlak damla. Bizi ne bekliyor? Soruyorum, yeleğimdeki ekmek kırıntılarını silkeleyerek, dışarıda ne var? Oturup yiyerek, oturup konuşarak anların hazinesine katkı-

da bulunabileceğimizi kanıtladık. İki büklüm sırtlarımızda kayda geçmemiş önemsiz darbelerle durmaksızın acı çekmeye yazgılı tutsaklar değiliz. Bir liderin peşi sıra giden koyunlar da değiliz. Bizler yaratıcıyız. Biz de geçmiş zamanın sayısız cemaatine katılmak için bir şeyler yaptık. Şapkalarımızı giyip, kapıyı iterek açarken kaosa değil, kendi gücümüzün boyun eğdirebileceği ve aydınlatılmış sonsuz yolun bir parçası haline getirebileceği bir dünyaya adım atıyoruz.

Percival, onlar taksi çağırırken, çok kısa bir sürede kaybedeceğin umuda bak. Sokak çetindir ve sayısız tekerleğin dövmesiyle cilalanmıştır. Bizim o müthiş enerjimizin sarı kubbesi tutuşmuş bir kumaş gibi başlarımızın üstünde asılıdır. Tiyatrolar, müzikholler ve meskenlerdeki lambalar yakıyor o ışığı."

"Sivri tepeli bulutlar," dedi Rhoda, "cilalanmış bir balina kemiği gibi kara bir gökte geziniyor."

"Şimdi acı başlıyor; şimdi dehşet, dişleriyle beni yakaladı," dedi Neville. "Şimdi taksi geliyor; şimdi Percival gidiyor. Onu tutabilmek için ne yapabiliriz? Aramızdaki mesafeyi nasıl kapatabiliriz? Ateşi nasıl yelpazeleyelim ki, sonsuza kadar yansın? Biz, sokakta, lambanın ışığında duranlar, gelecek tüm zamanlara Percival'ı sevdiğimizin işaretini nasıl verelim? Şimdi Percival gitti."

Güneş en yüksek noktasına yükselmişti. Yeşil deniz yatağına uzanmış bir kız, belirsiz havada sıçrayan bir yunusun yanları ya da inen bir bıçağın pırıltısı gibi düşen ve ışıldayan opalimsi ışık hançerleri saçan su küreciklerini andıran mücevherlerle alnını yoruyormuş gibi, belirti ve parlaklığına göre yarı görünür ya da farz edilir olmaktan çıkmıştı. Şimdi güneş inatçı ve yadsınamaz biçimde yakıyordu. Sert kuma çarpıyor, kayalar kızıl ısı ocaklarına dönüşüyordu; her su birikintisini yokluyor, yarıkta saklanan golyan balığını yakalıyor, paslı araba tekerleğiyle beyaz kemiği ya da demir gibi kapkara olmuş bağcıksız, kuma saplı kalmış çizmeyi belirginleştiriyordu. Her şeye gerçek renk ölçüsünü, kum tepelerine sayısız yansımasını, yabani otlara göz alıcı yeşilini veriyor ya da çölün sıcaktan çatlamış çoraklığına, kâh rüzgârla kamçılanmış izlere, kâh rüzgârın süpürüp oluşturduğu boş kurganlara, kâh bodur kalmış benek benek koyu yeşil orman ağaçlarına vuruyordu. Sakin ve huzurlu yaldızlı camiyi, güneydeki köyün kırılgan pembe beyaz mukavva evlerini, dere kıyısında diz çökmüş buruşuk çamaşırları taşlara vuran sarkık göğüslü, beyaz saçlı kadınları aydınlatıyordu. Denizde ağırdan gümbürdeyerek yol alan buharlı gemiler, güneşin düz bakışına yakalanıyordu ve güneş ışığı uyuklayan ya da günbegün yağ içinde, nabız gibi atan pruvaların arasında

baskılanmış olarak, suyun üstündeki bu tekdüzelikten bunaldıklarından, ellerini gözlerine siper edip karayı arayarak güverteyi adımlayan yolcuların üstündeki sarı tenteye çarpıp arasından geçiyordu.

Güneş, güneydeki tepelerin kalabalık doruklarına çarpıyor ve suyun yüksekte asılı duran köprünün altından iyice azalmış olarak aktığı, bu yüzden de sıcak taşlara çömelmiş çamaşırcı kadınların keten çamaşırlarını zar zor ıslattığı taşlı nehir yataklarının derinliklerinde göz alıcasına parlıyor ve dar omuzları arasına asılı kafeslerle sıska katırlar takırdayan gri taşların arasından dikkatli adımlarla yürüyorlardı. Gün ortasında güneşin sıcaklığı tepeleri bir patlamada yüzeyleri sıyrılmış ve kavrulmuşçasına grileştirdi; bu arada, daha kuzeyde, daha yağmurlu ve bulutlu bölgelerde tepeler, küreğin tersiyle yapılmışçasına düzlenmiş kereste dilimlerini andırıyordu ve derinlerinde yeşil bir lamba taşıyan bir bekçi hücreden hücreye dolaşıyormuş duygusu veren bir ışık vardı. Gri mavi havanın atomları arasından güneş, İngiliz tarlalarına vuruyor, bataklıklarla havuzları, direğin üstündeki ak martıyı, tepeleri küt ağaçlardan oluşan koruların üstünde yavaştan süzülen gölgeleri, körpe buğdayları ve her yanı sarmış otlakları aydınlatıyordu. Meyve bahçesinin duvarına vuruyor; her çukur, tuğlaların her zerresi gümüş uçlu görünüyor, mor, sanki dokunulsa yumuşacık gelecekmiş gibi hararetli; dokunulsa eriyip sıcak pişmiş toz zerrelerine dönüşecekmiş duygusu veriyordu. Frenküzümleri duvarda parlak kırmızı dalgacıklar ve çağlayanlar gibi asılı duruyor; erikler yapraklarını kabartmış, çimenlerin incecik tüm yaprakları hep birlikte tek bir yeşil alaz olarak göz alabildiğine uzanıyordu. Ağaçların gölgeleri karanlık bir havuzun dibine batmıştı. İnen ışık selleri tek tek ayrı duran yaprakları aynı yeşil yığında eritiyordu.

Kuşlar tutkulu şarkılarını yalnızca tek bir kulağa söyleyip sustular. Guruldaya, cıvıldaya minik saman ve dal parça-

larını ağaçların daha yüksek dallarındaki karanlık kümelere taşıdılar. Yaldızlanmış, mora bulanmış olarak, sarısalkım hevenkleriyle morların altın sarısı ve leylak renklerini silkeleyip yere indirdiği bahçede tünediler; şimdi gün ortası olduğundan tüm bahçe yığınla çiçek içindeydi, bitkilerin altındaki minik tüneller bile, güneş kırmızı ya da geniş sarı bir taçyaprağa vurur ya da sık tüylü yeşil bir sap yolunu keserken, yeşil, mor ve taba rengiydi.

Güneş dosdoğru eve vuruyor, koyu renk pencerelerin arasındaki ak duvarları göz kamaştırıcı bir ışıkla parlatıyordu. Yeşil dallarla sık örülmüş pervazlarda zifiri karanlık çemberler oluşmuştu. Keskin kenarlı ışık üçgenleri pencerenin pervazına vurmuş; odanın içindeki mavi çizgili tabakları, kıvrık kulplu fincanları, kocaman bir kâsenin şişkin gövdesini, halıdaki çapraz desenleri ve dolaplarla kitap raflarının olağanüstü köşeleriyle çizgilerini aydınlatıyordu. Değişik şeylerden oluşmuş bu karmaşanın ardında, içinde ya gölgeden kurtulmuş sayılabilecek, her şeyden öte bir biçim ya da karanlığın daha da yoğun derinliklerini barındıran bir gölge kuşağı asılı duruyordu sanki.

Dalgalar kırılıyor ve sularını hızla kıyıya yayıyorlardı. Birbiri ardına kendilerini bir kütleye dönüştürüp düşüyorlar; bu düşüşün enerjisiyle serpintiler geriye saçılıyordu. Dalgalar, sırtlarında büyük atların hareket ettiklerinde sırt kaslarındaki dalgalanmayı andıran elmas şeklindeki ışık parçası dışında, koyu mavi bir uçuruma dönüştü. Dalgalar düşüyor; geri çekiliyor ve yeniden düşüyorlardı, aynı devasa bir hayvanın ayak seslerini andıran bir gümbürtüyle.

"Öldü," dedi Neville. "Düştü. Atı tökezledi. O da fırlayıp düştü. Dünyanın tüm yelkenleri savrulup kafama indi. Her şey bitti. Dünyanın ışıkları söndü. Aşamayacağım ağaç orada duruyor.

Ah, bu telgrafı parmaklarımın arasında paramparça edebilmek –dünyanın ışığını geri sarıp her yeri yeniden ışığa boğmak– bunun hiç olmadığını söyleyebilmek! Ama başı oraya buraya çevirmenin ne yararı var ki? Hakikat bu. Gerçek bu. Atı tökezledi; o da fırlayıp düştü. Yanıp sönen parlamalarla ağaçlar ve beyaz raylar bir sağanak gibi indi. Kulaklarında suların kabarışının sesi, bir davul sesi vardı. Derken çarpma; dünya paramparça oldu; zar zor soluk alıyordu. Düştüğü yerde öldü.

Ambarlar ve kırdaki yaz günleri, oturduğumuz odalar – şimdi hepsi geçip gitmiş olan o gerçekdışı dünyada duruyor. Geçmişim ayrılıyor benden. Koşarak geldiler. Binici çizmeleri giymiş, başlarına güneşten koruyan şapkalar takmış adamlar geldi, onu büyük bir çadıra taşıdılar, tanımadığı adamların arasında öldü. Yalnızlıkla suskunluk sıkça sarmalardı onu. Sıkça bırakırdı beni. Ama sonra dönerdi; 'Bak, geldi işte!' derdim ben de.

Kadınlar, sokakta bir yarık açılmamış, aşamayacağımız kadar sık yapraklı bir ağaç yokmuş gibi, ayaklarını sürüyerek pencerenin önünden geçiyorlar. Öyleyse köstebek tepelerine takılıp tökezlemeyi hak ediyoruz. Ayaklarımızı sürüyerek gözlerimiz kapalı geçerken son derece sefiliz. İyi de, neden boyun eğmeliyim? Neden ayağımı kaldırmaya uğ-

raşıp merdiveni çıkayım? Durduğum yer burası; işte, telgrafı tutuyorum. Geçmiş, yaz günleri ve oturduğumuz odalar, içinde kızıl gözler olan yanık kâğıtlar gibi buhar olup uçtu. Neden bir araya gelip yeniden başlayalım? Neden konuşalım, yemek yiyelim, başka insanlarla bir araya gelelim? Şu andan itibaren ben bir başımayım. Şimdi kimse beni bilmeyecek. Üç mektubum var, 'Bir albayla halka oyunu oynamak üzereyim, ama artık,olmayacak', böylece, kalabalığın arasında yol açarak ilerlerken, elini sallamasıyla arkadaşlığımızı sonlandırıyor. Bu maskaralık resmi kutlamaya değmez artık. Yine de biri yalnızca 'Dur,' demiş olsaydı, kayışı sıkıştırıp üç delik öne almış olsaydı, elli yıl için adil davranmış olurdu ve mahkemede oturur, atıyla tek başına askerlerin önünde gider, canavarca bir despotluğu kınar ve yine bize dönerdi.

Şimdi bir sırıtış, bir dalavere olduğunu söylüyorum. Arkamızdan alay ederek bizi küçümseyen bir şey var. Şu çocuk otobüse atlarken neredeyse basamağı kaçırıyordu. Percival düştü; öldü; gömüldü; bense insanların geçişini izliyorum; otobüsün tutamaçlarına sımsıkı tutunmuşum; onların yaşamlarını kurtarmaya kararlıyım.

Merdiveni çıkmak için ayağımı kaldıramayacağım. Bir an için, aşçı aşağıda sobanın kapaklarını açıp kaparken, boğazı kesilen adamla birlikte yatıştırılamayan ağacın altında duracağım. Merdivenden yukarı çıkmayacağım. Bizler kötü yazgılıyız, hepimiz. Kadınlar ayaklarını sürüyerek alışveriş torbalarıyla geçiyorlar. İnsanlar geçmeye devam ediyor. Yine de beni mahvetmeyeceksin. Şu an, bir an için birlikteyiz. Seni kendi bedenime bastırıyorum. Gel acı, benimle beslen. Dişlerini etime göm. Paramparça et beni. Hıçkırıyorum, hıçkırıyorum."

"Akıl almaz bileşim böyle bir şey," dedi Bernard, "karmaşıklık böyle bir şey; öyle ki merdivenlerden inerken hangisi hüzün hangisi neşe, bilmiyorum. Oğlum doğdu; Percival öldü. Sütunlara dayanarak ayakta duruyorum, iki yanım da

katlanması zor duygularla çevrili; ama hangisi hüzün, hangisi neşe? Soruyorum ve bilmiyorum, tek bildiğim sessizliğe, yalnızlığa ve dışarı çıkmaya; dünyama ne olduğunu, ölümün dünyama ne yaptığını düşünmek için bir saat ayırmaya ihtiyacım olduğu.

Öyleyse bu, artık Percival'ın göremediği dünya. Şöyle bir bakayım. Kasap yan kapıya et teslim ediyor; iki yaşlı adam kaldırımda yürürken tökezliyor; serçeler yere iniyor. Derken makine çalışıyor; ritmi, o nabız gibi atışı fark ediyorum, ama içinde yer almadığım bir şey olarak, zira Percival artık onu göremiyor. (Solgun ve sargılar içinde odanın birinde yatıyor.) Öyleyse neyin büyük önem taşıdığını bulmak için elime fırsat geçti; dikkatli olmalı, yalan söylememeliyim. Onunla ilgili duygum şuydu: Orada tam ortada oturuyordu. Şimdi o noktaya gitmiyorum artık. Orası boş.

Ah evet, sizi temin ederim, fötr şapkalı erkekler ve sepet taşıyan kadınlar – sizin için çok değerli olabilecek bir şey yitirdiniz. Peşinden gidebileceğiniz bir lider yitirdiniz; içinizden biri de mutluluğu ve çocuklarını yitirdi. Size bunu verebilecek kişi öldü. O, Hindistan'ın sıcak hastanelerinin birinde, sargılar içinde bir kamp yatağında yatarken, yere diz çökmüş hamallar yelpaze sallıyor – onlara ne deniyordu, unuttum. Ancak şu önemli; güvercinler çatılara inerken ve oğlum dünyaya gelirken, bu bir vakıaymış gibi 'Tamamen kurtuldun,' dedim. Çocukken üzerindeki o garip dalgınlığı anımsıyorum. Derken (gözlerim yaşlarla doluyor, sonra kuruyor), 'Ama bu, insanın umut etmeye cesaret edebileceğinden de iyi,' diyerek sürdürüyorum sözlerimi. Soyut olana, caddenin sonunda, gökyüzünde kör olarak karşıma çıkana hitap ederek 'Yapabileceğinin en iyisi bu mu?' diye soruyorum. Derken zafer bizim oldu. O boş ve acımasız yüze (çünkü yaşı yirmi beşti ve seksenine kadar yaşamalıydı) hiçbir yarar gözetmeden seslenerek, elinden gelenin en iyisini yaptın, diyorum. Sorumlulukla dolu bir hayatı yatıp ağlayarak

ziyan edecek değilim. (Cep defterime bir not düşülecek; birilerini anlamsız bir ölüme maruz bırakanları hakir görme.) Üstelik, bu önemli; tünediği o koskoca atın üstünde kendini gülünç hissetmemesi için, onu önemsiz ve komik durumlara sokabilmeliyim. 'Percival, gülünç bir ad,' diyebilmeliyim.

Bu arada, aceleyle metro istasyonuna seğirten kadınlarla erkekler, size söylemem gerekiyor, ona saygı göstermeliydiniz. Toplanıp onun peşinden gitmeliydiniz. İnsanın yaşamı içi boş gözlerle, tutuşmuş gözlerle görerek, kalabalıklar arasında kürek çekerek yolunu bulması ne garip.

Yine de şimdiden işaretler başladı; el etmeler, geri dönmem için beni ayartma girişimleri. Merak yalnızca kısa bir süre için etkisini yitirdi. İnsan makinenin dışında belki yarım saatten fazla yaşayamaz. Bedenler, dikkatinizi çekerim, şimdiden sıradan görünmeye başladı; ne var ki arkalarındaki şey değişiyor – perspektif. Gazetedeki o ilanın arkasında hastane var; uzun bir odada siyahi erkekler ipleri çekiştiriyor; sonra da onu gömüyorlar. Yine de ünlü bir oyuncunun boşandığını yazdığı için hemen soruyorum 'Hangisi?' diye. Yine de cebimden paramı çıkaramıyorum; gazete alamıyorum; bölünmenin acısını henüz çekemem.

Seni bir daha hiç görmeyeceksem ve gözlerimi o güvenilirliğe dikemeyeceksem, aramızdaki iletişim nasıl bir biçim alır, diye soruyorum. Avlunun bir başından öbür başına, aramızdaki bağı gitgide daha da incelterek, uzağa daha da uzağa gittin. Ama bir yerlerde var oluyorsun. Senden bir şey kalıyor. Bir yargıç. Başka deyişle, kendimde yeni bir damar keşfedersem, onu gizlice sana sunacağım. Hükmün nedir, diye soracağım. Sen son sözü söyleyen olarak kalacaksın. Peki ne kadar süre? Her şey açıklaması çok zor bir duruma gelecek: Yeni şeyler olacak; oğlum var şimdiden. Şimdi ben bir deneyimin doruk noktasındayım. Bunun bir de inişi olacaktır. Şimdiden artık 'Ne şans!' diye inançla haykıramıyorum. Coşkunluk, alçalan güvercinlerin uçuşu sona erdi.

Kaos ve ayrıntılar geri döndü. Artık dükkân vitrinlerinde yazan adlar şaşırtıcı gelmiyor. 'Neden acele etmeli?' hissini taşımıyorum. Neden trenlere yetişmeli? Birbirinin ardından gelme geri dönüyor; bir şey başka bir şeye yol açıyor – her zamanki düzen.

Evet, ama ben hâlâ olağan düzene içerliyorum. Kendimin birbirini izleyen şeyleri kabul eden biri olmasına izin vermeyeceğim. Yürüyeceğim; durmakla ve bakmakla zihnimin ritmini değiştirmeyeceğim; yürüyeceğim. Bu merdivenleri çıkıp salona gireceğim ve benimki gibi ardışıklığın dışında kalan beyinlerin etkisine sunacağım kendimi. Soruyu yanıtlamak için çok az zaman kaldı; güçlerim zayıflıyor; uyuşuklaşıyorum. Resimler işte burada. İşte resimlerin arasındaki soğuk Madonnalar. Hayalimdeki kesintisiz faaliyeti, bandajlı kafayı, iplerle uğraşan adamları durdursunlar ki, bunların altında görsel olmayan bir şey bulabileyim. İşte bahçeler ve çiçeklerinin arasında Venüs; işte azizlerle mavi Madonnalar. Şükürler olsun ki bu resimler bir şeylere gönderme yapmıyor; bir şeyleri hatırlatmıyor ve bir şeylere işaret etmiyor. Böylelikle ona ilişkin farkındalığımı genişletiyor ve onu farklı bir biçimde bana geri getiriyorlar. Onun güzelliğini anımsıyorum. 'Bak, nereye geliyor,' dedim.

Çizgilerle renkler benim de kahramanca davranabileceğime inandırıyor beni neredeyse ve cümleleri bunca kolay kuran ben, çok geçmeden baştan çıkıyorum, ardından geleni seviyorum; yumruğumu sıkamam, ama koşullarıma göre cümleler kurarak, zayıf bir halde bocalıyorum. Şimdi, güçsüzlüğüm sayesinde onun benim için ne anlama geldiğini yeniden kavrıyorum: Benim zıddımdı. Doğuştan doğrucu olduğundan, bu abartmaların can alıcı noktasını görmedi ve onda doğal olarak bulunan uygun davranış algısına dayandı, yaşama sanatının gerçekten öyle büyük bir ustasıydı ki, bu, onu çok yaşamış ve çevresine kimilerinin neredeyse kayıtsızlık diyebileceği bir dinginlik yaymış gibi gösteriyor;

çok şefkatli bir insan olması bir yana, bu kayıtsızlık kendi ilerlemesine yönelikti elbette ki. Oynayan bir çocuk –bir yaz akşamı– kapılar açılıp kapanacak, açılıp kapanmaya devam edecek, aralarından beni ağlatan görüntüler çarpıyor gözüme. Çünkü onlar açığa vurulmaz. Yalnızlığımız bu yüzden; perişanlığımız bu yüzden. Kafamın içindeki o noktaya dönüyor ve orayı bomboş buluyorum. Kendi güçsüzlüklerim eziyet ediyor bana. Onlara engel olacak o da yok artık.

Öyleyse gözyaşlarıyla yol yol olmuş mavi Madonna'ya bakın. Bu benim cenaze törenim. Törenlerimiz yok, yalnızca özel ağıtlar ve sonuç yok, yalnızca birbirinden ayrı, yoğun duygular. Daha önce söylenmiş hiçbir şey bizim durumumuzla örtüşmüyor. Ulusal Galeri'de İtalyan salonunda oturmuş, parçaları topluyoruz. Tiziano'nun bu fare kemirmesini hissetmiş olduğundan kuşkuluyum. Ressamlar fırça darbelerine yenisini eklerken, sistemli bir zihin meşguliyeti yaşar. Şairler gibi değildir onlar – günah keçileri; kayaya zincirli değildirler. Suskunluklarıyla, yüceliklerinin nedeni budur. Yine de o kırmızının Tiziano'nun içinde yanmış olması gerekir. Hiç kuşkusuz boynuz biçimindeki bolluk simgesi kap haşmetli kollarındayken ayağa kalktı ve o çöküşte, düştü. Ne var ki sessizlik ağırlık yapıyor üstümde – gözün bitmeyen isteği. Baskı belirli aralıklarla ve bastırılmış olarak geliyor. Pek az ve belli belirsiz ayırdındayım. Zile basılıyor, bense tümü de ahenksiz seslerden ibaret alakasız yaygaralar koparmıyorum ya da onları yankılamıyorum. Kimi ihtişam büyük ölçüde zevkimi okşuyor; yeşil çizginin üstündeki kabarmış kızıl renk, bir dizi revağın oluşturduğu sınır, siyahın arkasındaki turuncu ışık, zeytin ağaçlarının sivri kulakları andıran yaprakları. Duygu okları belkemiğimden vuruyor, ama beklenmedik zamanlarda.

Yine de bütün bunları anlamlandırmama eklenen bir şey var. Derinlerde yatan bir şey. Bir an onu kavramayı düşündüm. Ama göm onu, göm ki günün birinde meyvesini ver-

mek üzere beynimin derinliklerinde saklı olarak büyüsün. Uzun bir ömrün ardından, bir açığa vurma anında, genel olarak ona el atabilirim, ama şu anda bu düşünce elimde dağılıyor. Düşünceler bütünlenmeden önce binlerce kez dağılır. Dağılıyor, üstüme yağıyorlar. 'Çizgi ve renkler kalır bu nedenle...'

Esniyorum. Duygularla dopdoluyum. Gerginlik ve kendimi tek başıma makinenin dışında tuttuğum uzun, çok uzun zaman –yirmi beş dakika, yarım saat– beni bitkin düşürdü. Uyuştum, kaskatı kaldım. Duygudaş yüreğimi geçersiz kılan bu uyuşukluğu nasıl atacağım üstümden? Acı çeken başkaları da var – çok sayıda insan acı çekiyor. Neville acı çekiyor. Percival'ı severdi o. Ne var ki aşırılıklara katlanamıyorum ben artık; birlikte kahkahayla gülebileceğim, birlikte esneyebileceğim, Percival'ın başını nasıl kaşıdığını birlikte anımsayabileceğim birini; Percival'ın yanında rahat ettiği ve sevdiği (Susan değil, onu severdi, ama daha çok Jinny) birini istiyorum. Jinny'nin odasında günah da çıkarabilirdim. O gün Hampton Court'a gitmemizi teklif ettiğinde onu nasıl reddettiğimi söyledi mi sana, diye sorabilirdim. Gecenin yarısında beni yoğun bir acıyla uykumdan sıçratan düşünceler bunlar –insanın o gün Hampton Court'a gitmediği için dünyanın tüm pazarlarında başı açık kefaret ödeyeceği suçlar bunlar.

Ne var ki şimdi çevremde yaşam istiyorum, kitaplar ve küçük süsler istiyorum, satıcıların bu bitkinlikten sonra kafamı rahatlatacak her zamanki seslerini duymak ve bu ifşaatın ardından gözlerimi kapatmak istiyorum. Dosdoğru merdivenlerden inip ilk taksiyi durduracağım ve Jinny'ye gideceğim."

"Orada kirli su birikintisi var," dedi Rhoda, "geçemiyorum. Kafama bir santim mesafede büyük bileğitaşının gürültüsünü duyuyorum. Rüzgârı yüzüme karşı uğulduyor. Yaşamın tüm somut biçimleri beni yarı yolda bıraktı. Uzanıp

katı bir şeye dokunamazsam, sonsuz koridorlar boyunca sonsuza dek uçacağım. Öyleyse, neye dokunabilirim? Hangi tuğlaya, hangi taşa? Ki ardından da o devasa uçurumdan kazasız belasız kendimi bedenimin içine çekebileyim.

Şimdi gölgeler indi, mor ışık aşağı doğru eğimli vuruyor. Güzelliğe sarınmış olan o bedenin şimdiki giysisi perişanlık. Dik sırtlı tepelerin yukarıdan aşağıya indiği ağaçlıkta dikilmiş duran o beden, onun merdivenlerdeki sesini, eski ayakkabılarını ve birliktelik anlarını sevdiklerini söylediklerinde yanıtladığım gibi şimdi yıkıntıların içine düşmüş durumda.

Şimdi şimşekle yırtılan bir dünyayı gözümde canlandırarak Oxford Caddesi boyunca yürüyeceğim; çiçeklenmiş dalların düştüğü yerde çatlayıp ayrılmış kızıl meşelere bakacağım. Oxford Caddesi'ne gidip bir parti için çorap alacağım. Çakan şimşeklerin altında her zamanki şeyleri yapacağım. Çıplak topraktan menekşeler toplayacağım, onlardan bir demet yapıp, benim tarafımdan verilmiş bir şey olarak Percival'a sunacağım. Şimdi de Percival'ın bana ne verdiğine bakın. Evler tek bir üflemede yıkılacak kadar hafifçe kondurulmuş. Araba yarışları, rastgele ve pervasız, gürleyerek tazı gibi ölümüne avlıyor bizi. Düşman bir dünyada yalnızım. İnsan yüzü korkunç. Bu, benim zevkime uygun. İnsanların dikkatini çekmek, şiddet ve bir taş gibi kayalara fırlatılmak istiyorum. Fabrika bacalarını, vinçleri ve kamyonları seviyorum. Yüzlerin, yüzlerin ve yüzlerin; biçimini yitirmiş, kayıtsız yüzlerin geçişini seviyorum. Güzellikten bıktım usandım; mahremiyetten bıktım usandım. Dalgalı suların üstünde gideceğim ve beni kurtaracak kimse olmaksızın batacağım.

Percival ölümüyle bana bu armağanı bıraktı, bu terörü açığa çıkardı, bu aşağılanmaya katlanmayı bıraktı bana – bulaşıkçıların önüme koyduğu çorba tabakları gibi yüzler ve yüzler; açgözlü, kaba, umursamaz yüzler; sarkan paketleriyle vitrinlere bakan; her şeye iştahla bakan, her şeyi süpüren,

mahveden, şimdi kirli parmakların dokunduğu sevgimizi bile mundar eden yüzler.

İşte çorap satan dükkân burası. Ve güzelliğin bir kez daha çağlamaya başladığına inanabilirim. Fısıltısı bu küçük geçitlerden, dantellerin arasından geliyor, renkli kurdele dolu sepetlerin arasında soluk alıyor. Bir hengâmenin ortasında açılan sıcak oyuklar var öyleyse; istediğim hakikatten güzelliğin kanadı altına sığınarak korunabileceğimiz sessiz oyuklar. Bir kız çekmeceyi usulca çekip açarken, acı havada asılı kalıyor. Sonra da, konuşuyor ve sesi beni uyandırıyor. Yabani otların arasına, dibine atılıyorum ve o konuştukça gıpta, kıskançlık, nefret ve kinin kumun üstündeki yengeçler gibi seğirttiğini görüyorum. Bunlar bizim eşlikçilerimiz. Borcumu ödeyip paketimi alacağım.

Burası Oxford Caddesi. Burada nefret, kıskançlık, telaş ve kayıtsızlık köpürerek yaşamın vahşi görünüşüne dönüşüyor. Bunlar bizim eşlikçilerimiz. Oturup yemek yediğimiz arkadaşları düşün. Ben bir akşam gazetesinin spor sayfasını okuyan, alay konusu olmaktan ödü kopan Louis'i düşünüyorum; bir züppe. Geçen insanlara bakarak, onu izlersek bize çobanlık edeceğini söylüyor. Boyun eğersek bizi hizaya sokacakmış. Böylece, sabit bakışlarını sirke şişesinin üzerinden evlerin ötesine, gökyüzüne dikerek, Percival'ın ölümüyle başa çıkmayı, istediği biçimde kolaylaştıracak. Bu arada, Bernard kızarmış gözleriyle koltuklardan birine çökecek. Not defterini çıkaracak, Ö harfinin altına 'Arkadaşların ölümlerine dair kullanılacak cümleler' başlığını yazacak. Dans edip dönerek odayı baştan başa kateden Jinny, Bernard'ın koltuğunun koluna ilişerek, 'Beni sever miydi?' diye soracak. 'Susan'dan daha mı çok severdi?' Kırsaldaki çiftçisiyle nişanlı olan Susan, elinde bir tabakla, telgrafın önünde bir saniye duracak; sonra fırının kapağını topuğuyla bir tekme atarak kapatacak. Gözyaşları arasında gözünü pencereye diken Neville, gözyaşları arasından görecek ve

'Pencerenin önünden geçen kim?' diye soracak. – 'Ne tatlı çocuk?' Bu benim Percival'a övgümdür; solmuş menekşeler, kararmış menekşeler.

Nereye gideceğim öyleyse? Yüzükleri cam muhafazaların altında sakladıkları, vitrinli dolapların ve kraliçelerin giydikleri giysilerin bulunduğu bir müzeye mi? Ya da Hampton Court'a gidip kırmızı duvarlara, avlulara ve çiçeklerin arasında, çimenlerde simetrik kara piramitler oluşturan, kümelenmiş porsuk ağaçlarının ne kadar seyre değer olduğuna mı bakacağım? Orada güzelliği yeniden elde edip, bir araya getirilmiş, perişan ruhuma düzen mi dayatacağım? İyi ama insan yalnızken ne yapabilir ki? Issız çimenlikte bir başıma dikilip, ekin kargaları uçuyor; elinde torbayla biri geçiyor; orada el arabası süren bir bahçıvan var demeliyim. Bir kuyrukta dikilip, ter kokusu ve onun kadar korkunç kokular duyumsamalı ve öbür et parçalarının arasında bir et parçası gibi diğer insanlarla asılı, durmalıyım.

Burada insanların para ödeyip girdikleri ve sıcak bir öğle sonrası, yemekten sonra gelmiş uykulu insanların arasında müzik dinledikleri bir salon var. Bir hafta ağzımıza lokma koymadan yaşayacak kadar et ve tatlı yedik. Bu yüzden de bizi taşıyacak bir şeyin sırtında kurtçuklar gibi kümeleniyoruz. Ağırbaşlıyız, oturaklıyız – şapkalarımızın altında dalgalı beyaz saçlarımız; zarif ayakkabılarımız; küçük çantalarımız; sinekkaydı tıraşlı yanaklarımız; orada burada asker tarzı bir bıyık ve tek bir toz zerresinin bile hiçbir yerine konmasına izin vermediğimiz ince pamuklularımız var. Ağırdan alarak, arkadaşlara birkaç selam cümlesiyle programları açıyoruz ve kayalara yayılan morslar gibi, paytak paytak denize gidemeyecek kadar ağır bedenlermişiz de bizi kaldıracak bir dalga umudundaymışız, ama çok ağırmışız ve denizle aramızdaki kuru, iri çakıllar çok fazlaymışçasına yerlerimize iyice yerleşiyoruz. Yemekle tıka basa dolu ve güneşten uyuşmuş, uzanıyoruz. Derken, şişmiş ama kaygan satenlere bürünmüş

deniz yeşili kadın imdadımıza yetişiyor. Dudaklarını emiyor, yoğun bir havayı içine çeker gibi yapıyor, kendini şişiriyor ve sanki elma görmüş gibi kendini tam da doğru anda öne fırlatıyor, ağzından ok gibi tek bir ses çıkıyor: 'Ah!'

Balta ağacı ortasındaki öze kadar yardı; öz sıcak; kabuğun içinde ses titreşiyor. Venedik'teki penceresinden eğilen bir kadın sevgilisine 'Ah!' diye bağırdı. 'Ah, ah!' diye bağırdı ve yine 'Ah!' diye bağırıyor. Bizi bir haykırışla donattı. Ama yalnızca bir haykırış. Hem bir haykırış nedir ki? Sonra böcek kılıklı adamlar kemanlarıyla gelirler; beklerler; sayarlar; başlarını sallarlar ve yaylarını indirirler. Derken sıradağların dik inen yamaçlarının kıyıya atladığı yerde, bir denizci dudaklarının arasına bir dal parçası sıkıştırdığında, zeytin ağaçlarıyla onların sayısız dilli gri yapraklarının dansını andıran dalgacıklar oluşuyor ve kahkahalar kopuyor.

'Benzer', 'benzer' ve 'benzer' – ama o şeyin görüntüsünün altında yatan nedir? Şimdi o yıldırım ağacı yaraladı, çiçeklenen dal düştü ve Percival ölümüyle bana bu armağanı verdi, bir bakayım. Bir kare var, bir dikdörtgen var. Oyuncular kareyi alıp dikdörtgenin üstüne yerleştiriyorlar. Tamı tamına uyacak biçimde yerleştiriyorlar; kusursuz bir konut yapıyorlar. Pek azı dışarıda kalıyor. Yapı artık görülebiliyor, tamamlanmamış olan burada anlam kazanıyor; o kadar da çeşitli ya da kötü değiliz; dikdörtgenler yapıp karelerin üstüne yerleştiriyoruz. Bu bizim zaferimiz; bu bizim avuntumuz.

Coşarak taşan bu anlamın tatlılığı beynimin duvarlarından aşağı çağlıyor ve kavrayışı özgür kılıyor. Daha fazla dolaşma diyorum; son bu işte. Karenin üstüne dikdörtgen yerleştirildi, sarmal ise en tepede. Çakılların üstünden denize sürüklendik. Oyuncular yine geliyor. Ama yüzlerini kuruluyorlar. Artık o kadar iki dirhem bir çekirdek ya da o kadar güler yüzlü değiller. Gideceğim. Bu öğleden sonrayı iptal edeceğim. Bir hac yolculuğu yapacağım. Greenwich'e gideceğim. Korkusuzca kendimi tramvaylara, otobüslere ataca-

ğım. Regent Caddesi boyunca yalpalayarak ilerlerken, bir o kadının bir şu adamın üstüne savruldum; yaralanmadım, bu çarpışma yüzünden de çok öfkelenmedim. Bir dikdörtgenin üstünde bir kare duruyor. Burası sokağa kurulmuş pazarlarda çekişmeli pazarlıkların yapıldığı; ne kadar demir çubuk, cıvata, vida varsa ortalığa dökülen; kaldırımların dışında da her yeri insan kaynayan, kalın parmakların etleri mıncıkladığı berbat sokaklar. Yapı görülebiliyor artık. Yaşanacak bir yer yaptık.

Bunlar, ineklerin çiğnediği, rüzgârın içe işlediği, biçimi bozulmaya yüz tutmuş, meyvesiz ve çiçek açmayan tarlanın kaba otları arasında büyüyen çiçeklerdir. Bunlar benim Oxford Caddesi'nin kaldırımlarından kökleriyle söküp getirdiklerim, üç kuruşluk demetim, üç kuruşluk menekşe demetçiğim. Şimdi tramvayın camından bacaların arasındaki direkleri görüyorum; nehir orada; Hindistan'a giden gemiler var. Nehir kıyısında yürüyeceğim. Yaşlı bir adamın cam bir sundurmanın altında gazete okuduğu bu toprak seti adım adım geçeceğim. Bu terastan adım adım geçip gelgitte top gibi yuvarlanan gemileri izleyeceğim. Çevresinde havlayıp duran köpekle bir kadın güvertede yürüyor. Etekliği uçuşuyor; saçları uçuşuyor; denize açılıyorlar; bizi terk ediyorlar; bu yaz akşamında gözden kaybolup gidiyorlar. Şimdi vazgeçeceğim; şimdi her şeyi oluruna bırakacağım. Şimdi en sonunda kullanılmak ve tüketilmek için duyulan, o geri çekiliveren, denetim altında tutulan arzuyu serbest bırakacağım. Birlikte, kırlangıcın kanatlarını karanlık havuzlara daldırdığı çorak tepelerde dörtnala gideceğiz ve sütunlar tek parça halinde dikili duracak. Kıyıya atılan dalganın üstüne; ak köpükleri dünyanın en ücra köşelerine kadar savrulan dalganın üstüne menekşelerimi fırlatıyorum, Percival'a bir sunu olarak."

Güneş artık göğün tam ortasında değildi. Işığı eğimli, eğik vuruyordu. Orada, bir bulutun köşesinde yakalanmış, bir ışık dilimi olarak yanıyordu; hiçbir ayağın basamayacağı, tutuşan bir ada. Derken başka bir bulut ışığa yakalandı, sonra bir başkası, bir başkası daha ve altındaki dalgalar, titreşen maviyi boydan boya rastgele vuran kızgın tüylü mızraklara hedef oldu.

Ağacın en üst yaprakları güneşten kavrulmuştu. Arada bir esen rüzgârda müthiş bir hışırtı çıkarıyorlardı. Kuşlar, başlarını bir yandan öte yana sertçe çevirmeleri dışında kımıltısız duruyorlardı. Şarkılarını söylerken sesle tıka basa doymuşçasına, öğle zamanının bolluğundan tıkanmışçasına sustular. Yusufçuk bir sazın üstünde, havada kımıldamadan asılı kaldı, sonra da kendini mavi giysisiyle havada ötelere fırlattı. Uzaktan duyulan o hafif uğultu, ufukta yukarı aşağı dans eden incecik kanatların kesintili titreşiminden geliyordu sanki. Nehir suyu çevrelerinde sarılı cam varmış da onları sertleştirmiş gibi sazları yerlerine sabitlemişti; derken cam dalgalandı, sazlar da alçakları süpürürcesine eğildi. Derin düşüncelere dalmış, başı öne eğik sığır sürüsü tarlalarda duruyor ve sığırlar ayaklarının önce birini sonra öbürünü hantalca öne atıyorlardı. Suyu evin yanındaki kovaya damlayan musluk, kova dolmuş gibi su damlatmayı kesmişti; sonra art arda bir, iki, üç kez damlattı.

Yanan ateşin rastgele benekleri, bir dalın dirseği ve o duru açıklığın dingin boşluğu camlarda yansıyordu. Perde pencerenin kenarından kıpkırmızı sarkıyor, odanın içinde iskemlelerle masalara düşen ışık hançerleri, leke ve cilaları üstünde yarıklar çiziyorlardı. Beyaz pencerenin yansıması bir yanına vurmuş olan yeşil kâse inanılmaz derecede şişmişti. Usuldan bastıran karanlık, köşe bucağa cömertçe yayılmamıştı daha, ama yine de belirli bir biçimi olmayan karanlık yığınlarını bir araya topluyorlardı.

Dalgalar bir yığın oluşturuyor, sırtlarını kamburlaştırıyor ve parçalanıyordu. Taşlarla çakıllar fışkırıyordu yukarı. Kayaların çevresinde sürükleniyor, ta yükseklere kadar fışkıran serpintiler, daha önce kuru olan bir mağaranın duvarlarına püskürüyor, kıyıdan içeride, dalga geri çekilirken kuyruğunu kamçı gibi indiren karaya vurmuş balıkların olduğu havuzcuklar bırakıyordu.

"İmzamı attım," dedi Louis, "şimdiden yirmiyi buldu. Ben ve yine ben ve yine ben. Açık, kesin ve net, orada duruyor, adım. Ben de açık seçik ve netim. Yine de içimde uçsuz bucaksız bir deneyim mirası saklıyorum. Binlerce yıl yaşadım. Çok yaşlı bir meşe direğin odununun içinde yiyerek yolunu bulan bir kurt gibiyim. Ne var ki şimdi tepeden tırnağa bütünlendim, bu güzel sabahta toparlanmış haldeyim.

Açık bir gökten güneş parlıyor. Ama saat on iki olunca ne yağmur yağıyor ne de güneş parlıyor. Bayan Johnson'ın mektuplarını tel bir tepside bana getirdiği saat. O beyaz sayfaların üstüne adımı basarım. Yaprakların fısıltısı, oluklardan akan sular, yıldızçiçeği ve zinya çiçekleriyle beneklenmiş yeşil derinlikler; bense kâh bir düküm kâh Sokrates'in dostu Platon; doğuya, batıya, kuzeye ve güneye göçen kara ve sarı adamların yürüyüşü, sonsuz geçit töreni, bir zamanlar sepetlerle Nil'e gittikleri gibi şimdi de Strand'den evrak çantalarıyla geçen kadınlar; çok katmanlı yaşamımın sıkıca bağlanmış ve iç içe geçmiş tüm yaprakları varsa şimdi adımda toplanmış; kâğıdın üstüne düzgünce ve açıkça kazınmış. Şimdi gelişimini tamamlamış bir adam; güneşte de yağmurda da dimdik ayakta duruyor. Bir balta gibi ağır düşmeli ve olanca ağırlığımla meşeyi yarmalıyım; yanılıp da bir o yana bir bu yana bakınırsam, kar gibi düşer, ziyan olurum.

Daktilo makinesiyle, telefona yarı âşığım. Harflerle, telgraflarla, Paris, Berlin ve New York'a kısa ama nazik emirlerle bir sürü yaşamımı bir yaşamın içinde erittim; çalışkan-

lığımın ve kararlılığımın dünyanın farklı yerlerini haritada birbirine bağlayan çizgileri işaretlerken faydası oldu. Odama tam saat onda gelmeye bayılıyorum; koyu renk maunun mor ışıltısına bayılıyorum; masaya, keskin ucuna ve yağ gibi kayan çekmecelere bayılıyorum. Telefona ve fısıltılarım için ağzıma uzanan bölümüne ve duvardaki tarihe bayılıyorum; randevu defterime de. Bay Prentice dörtte; Bay Eyres tam dört buçukta.

Bay Burchard'ın odasına buyur edilmek ve Çin'le ilgili taahhütlerimiz konusunda rapor vermemin istenmesi hoşuma gidiyor. Bir koltuk ve Türk halısının bana miras kalacağını ümit ediyorum. Çok yoğun çalışıyorum; dünyanın kaos yaşayan uzak köşelerinde ticareti yayıp önümdeki karanlığı deviriyorum. Kaostan düzen oluşturma konusunda kararlılıkla ilerlersem, kendimi Chatham'ın, Pitt'in, Burke'ün ya da Sir Robert Peel'in durduğu yerde bulacağım. Böylelikle kimi lekeleri çıkarıp eski kirleri sileceğim; Noel ağacının tepesindeki bayrağı bana veren kadın; aksanım; dayak ve öbür işkenceler; böbürlenen çocuklar; Brisbane'de banker olan babam.

Ucuz bir restoranda şiirimi okudum, kahvemi karıştırırken yazmanların küçük masalarda iddiaya tutuşmalarını dinledim, tezgâhın önünde duraksayan kadınları izledim. Hiçbir şey, gelişigüzel yere düşen bir parça kahverengi kâğıt kadar konu dışı olamaz dedim. Yolculuklarımın görünürde bir sonu olmalı dedim; iki sterlin on şilinlik haftalıklarını muhterem bir ustanın emrinde kazanmalılar; biraz yardım, bir de giysi akşam bizi sarıp sarmalar. Gücümüzü tüketen mazeret ve özre gereksinim duymamaları için bu kırıkları onardığımda ve bu gaddarlıkları kavrayabildiğimde, bu zor zamanlara düştüklerinde ve taşlı kıyılarda parçalandıklarında yitirdiklerini sokağa ve restorana geri vereceğim. Birkaç sözcüğü bir araya getirip çevremizde dövülmüş çelikten bir halka oluşturacağım.

Ne var ki şu an ayıracak tek bir dakikam yok. Burada erteleme yok, titreşen yaprakların gölgeleri ya da insanın akşam serinliğinde sevdiğiyle oturabilmek için güneşten kaçacağı bir kameriye yok. Dünyanın yükü omuzlarımızda; görüntüsü gözlerimizde; gözümüzü kırpar ya da kafamızı çevirirsek, ya da Platon'un söylediğini göstermek için arkaya dönersek ya da Napoléon'u ve fetihlerini anımsarsak, dünyaya yolundan sapmanın cefasını çektiririz. Hayat bu; Bay Prentice saat dörtte; Bay Eyres dört buçukta. Asansörün o yumuşak ilerleyişini, benim katımda durduğunda çıkardığı sesi ve koridorda yürüyen sorumluluk sahibi ayakların ağır, erkeksi adımlarını duymak hoşuma gidiyor. Birleştirdiğimiz çabalarımızın gücüyle dünyanın en uzak bölgelerine tuvaletlerle ve spor salonlarıyla dolu gemiler gönderiyoruz. Dünyanın yükü omuzlarımızda. Hayat bu. Kararlılıkla ilerlersem, bir koltukla bir halıyı miras olarak alabilirim; cam evleriyle Surrey'de bir yer ve öbür tüccarların gıpta edeceği ender bulunan kozalaklı bir ağaç, kavun ya da çiçekli bir ağaç.

Yine de tavan arasındaki odam duruyor. Orada her zamanki küçük defteri açıyorum; orada polis yağmurluğu gibi parlayıncaya kadar pervazlarda ışıldayan yağmuru izliyorum; orada yoksul insanların evlerindeki kırık camları görüyorum; sıska kedileri; sokak köşesi için yüzünü boyarken çatlak bir aynaya yan yan bakan pasaklı bir kadını; oraya Rhoda arada gelir. Çünkü biz sevgiliyiz.

Percival öldü (Mısır'da öldü, Yunanistan'da öldü; tüm ölümler tek bir ölümdür). Susan'ın çocukları var. Neville hızla dikkat çeken zirvelere tırmanıyor. Yaşam geçiyor. Bulutlar evlerimizin üstünde sürekli değişiyor. Bunu yapıyorum, şunu yapıyorum, yine bunu yapıyorum, sonra şunu. Buluşup ayrılarak farklı biçimleri bir araya getiriyor, farklı örüntüler oluşturuyoruz. Ancak bu izlenimleri tahtaya çivilemez, içimdeki birçok adamdan tek bir adam çıkaramazsam; uzak dağlarda dağınık duran kar çelenkleri gibi yol yol

lekeler halinde ve parça parça değil de, burada ve şu anda var olmazsam; bürodan geçerken Bayan Johnson'a filmleri sorup, çayımla en sevdiğim bisküviyi almazsam kar gibi düşüp ziyan olurum.

Yine de saat altı olunca, şapkama dokunarak kapıdaki görevliyi selamladığımda, kabul edilmeye can attığım için resmiyette aşırıya kaçıyorum; gözlerim sulanmış, çenelerim morarmış, düğmelerimin hepsi ilikli, öne eğilmiş rüzgârla savaşıyorum, dizlerime sarılmış küçük bir daktilocu kız olsa şimdi diyorum; sanırım en sevdiğim yemek ciğer ve domuz pastırması; nehre doğru, sıra sıra birahanelerin bulunduğu, caddenin sonundan geçen gemilerin gölgesinin düştüğü ve kadınların kavga ettiği ara sokaklara doğru bir gezintiye çıkmak isteyebilirim. Ne var ki aklımı başıma toplayarak, Bay Prentice dörtte, Bay Eyres dört buçukta, diyorum kendi kendime. Balta kütüğün üstüne inmeli; meşe ortadan yarılmalı. Dünyanın yükü omuzlarımda. Kalemle kâğıt burada; tel sepetin içindeki mektuplara imzamı atıyorum, ben, ben ve yine ben."

"Yaz gelir, kış da," dedi Susan. "Mevsimler geçer. Armut içini doldurur, düşer ağaçtan. Ölü yaprak kenarında kalır. Ama pencere buhardan buğulanmış. Ateşin yanında oturmuş, çaydanlığın kaynayışını izliyorum. Pencerede yol yol olmuş buharın arasından armut ağacını görüyorum.

Uyu, uyu, bir şarkı mırıldanıyorum, ister yaz olsun ister kış, ister mayıs olsun ister kasım. Uyu, ben şarkı söylerim – ben, bir köpek havlaması, bir çanın tınlaması ya da çakılları çatırdatan tekerleğin sesinden oluşan kırdaki yaşamın müziği dışında hiç müzik dinlemeyen ve müziğe yatkın olmayan ben. Ateşin yanı başında şarkımı, yaşlı bir deniz kabuğu kıyıda mırıldanırmışçasına söylüyorum. Uyu, uyu diyorum ve süt güğümlerini takırdatanları, kargalara ateş edenleri, tavşan vuranları ya da herhangi bir biçimde yıkımın yarattığı şoku bu sazdan örülmüş, pembe örtünün altında kıvrılmış

yumuşacık kol ve bacaklarla yüklü beşiğin yanına tüm taşıyanları uzak durmaları için sesimle uyarıyorum.

Kayıtsızlığımı yitirdim, ta köke kadar gören armut biçimli ifadesiz gözlerimi de. Artık ocak, mayıs ya da başka bir mevsim değilim, ama ince bir iplikle eğrilerek beşiğin dört bir yanını sarıyorum, bebeğimin narin kollarıyla bacaklarını kendi kanımdan yapılmış bir kozayla sarmalıyorum. Uyu diyorum ve içimden daha yabanıl, daha karanlık bir vahşetin yükseldiğini, odaya zorla girip uyuyanı uyandıracak herhangi bir davetsiz misafirin, herhangi bir kapkaççının beni tek bir darbeyle yere çalabileceğini hissediyorum.

Kanserden ölen annem gibi gün boyu evin içinde önlük ve terliklerle sessizce dolaşıyorum. Yaz mı, kış mı olduğunu artık kırdaki çayırlardan ve süpürgeotlarından değil, penceredeki buhardan ya da dondan anlıyorum. Tarlakuşu ötüşünün çınlayışını en yüksek perdeye çıkardığında, o ses havada soyulan bir elmanın kabuğu gibi süzüldüğünde eğilir, bebeğimi beslerim. Bir zamanlar kayın ağaçlarının arasında yürüdüğümde kestane kargasının düşerken mavileşen tüyünü gözden kaçırmayan ben, bir hendeğin birinde yan yatmış bir arabanın yanına diz çökmüş kadına dik dik bakan çobanla serserinin yanından geçip giden ben, şimdi elimde toz beziyle odadan odaya geçiyorum. Uykunun kuştüyü bir battaniye gibi inip bu zayıf kollarla bacakları örtmesini çok istiyorum ve uyu diyorum; hayatın pençelerini kınına sokmasını, şimşeklerini sarmalayıp geçip gitmesini, bedenimi bebeğimin içinde uyuyabileceği derin, sıcak bir sığınak haline getirmesini diliyorum. Uyu, diyorum, uyu. Ya da pencereye gidiyorum, ekin kargasının yüksekteki yuvasına ve armut ağacına bakıyorum. 'Benim gözlerim kapanınca onunkiler görecek,' diye düşünüyorum. Bedenimin ötesinde onlarla kaynaşacağım ve Hindistan'ı göreceğim. Ayaklarımın dibine sermek için ganimetlerle birlikte eve gelecek o. Sahip olduklarımı çoğaltacak.

Ne var ki ben asla şafakta kalkmam ve lahana yapraklarındaki mor damlalarla, güllerdeki al damlaları görmem. Seterin daireler çizerek etrafını kokladığını ya da geceleri yaprakların yıldızları saklayışını, yıldızlar hareket ederken yaprakların kımıldamadan havada asılı kaldığını gözleyerek yatmasını izlemem. Kasap sesleniyor; süt gölgede durmalı yoksa ekşir.

Çaydanlık kaynar ve soluğu ağzından tek bir buhar sütunu halinde çıkarak giderek yoğunlaşırken, uyu diyorum, uyu. Derken yaşam damarlarımı dolduruyor. Derken yaşam kollarımla bacaklarımda akıyor. Derken şafaktan alacakaranlık çökene dek bir şeyleri açıp kapayarak hareket ederken 'Yeter artık. Doğal mutlulukla dolup taşıyorum,' diye bağırana dek ilerliyorum. Yine de daha fazlası gelecek, daha çok çocuk; daha çok beşik, mutfakta daha çok sepet ve lezzeti kıvama gelen jambonlar; parlayan soğanlar ve daha çok marul, patates tarhı. Fırtınaya kapılmış bir yaprak gibi uçuyorum; kâh ıslak otları süpürüyorum kâh döne döne yükseliyorum. Doğal mutlulukla dolup taşıyorum. Kimi zaman oturmuş okurken ya da iplik iğneye geçmişken durakladığımda, bu doluluk geçip gitse, uyuyan evin ağırlığı kalksa diyorum. Lamba koyu camda bir ateş tutuşturuyor. Sarmaşığın ortasında bir ateş yanıyor. Yaprağını dökmeyen ağaçlarda aydınlatılmış bir cadde görüyorum. Dar yolun aşağısında süpürürcesine esen rüzgârda trafiğin sesini duyuyorum; kırık dökük sesler, kahkahalar geliyor ve kapı açılırken Jinny'nin bağırışı: 'Gel, gel!'

Ne var ki, tarlaların iç çekişlerinin kapıya vardığı evimizin suskunluğunu hiçbir ses bozmuyor. Rüzgâr karaağaçların yapraklarının arasında, yıkıyor onları; bir pervane lambaya çarpıyor; bir inek böğürüyor; çatı kirişinden bir çatırtı geliyor ve ben ipliğimi iğneye geçirip, 'Uyu,' diye mırıldanıyorum."

"Şimdi o an geldi," dedi Jinny. "Şimdi karşılaştık ve bir araya geldik. Artık konuşalım, öyküler anlatalım. O adam kim? O kadın kim? Müthiş merak içindeyim, ne olacağını bilmiyorum. Siz, ilk kez karşılaştıklarım, bana 'Otobüs dörtte Piccadilly'den kalkıyor' demiş olsaydınız, birkaç gerekli şeyi bir şapka kutusuna atıp hemen gelmek için bir an bile duraklamazdım.

Burada, resmin yanı başındaki kanepede, kesme çiçeklerin altında oturalım. Noel ağacımızı gerçeklerle ve yine gerçeklerle süsleyelim. İnsanlar o kadar çabuk gidiyorlar ki, yakalayalım onları. Orada, kulübenin yanındaki adam; porselenlerle çevrili yaşıyor, diyorsun. Birini kır, binlerce sterlini yerlere saçmış olursun. Roma'da bir kızı sevmiş, kız onu terk etmiş. İşte pansiyonlarda bulunan ve çöl kumları kazılarak çıkarılan çanak çömlek, hurdaya çıkarılmış döküntü. Güzelliğin güzel kalması için her gün bozulması gerektiğinden, o da durağan olduğuna göre, ömrü bir porselen denizinde hareketsiz duruyor. Garip gerçi; bir keresinde, genç bir adamken nemli toprağa oturup askerlerle rom içmişti.

İnsan çabuk davranıp, parmaklarının bir bükülüşüyle oyuncakları ağaca sabitlercesine beceriyle gerçekleri eklemeli. Eğiliyor, hem nasıl eğiliyor, açelyaların üstüne bile. Hatta yaşlı kadının üzerine bile eğiliyor, çünkü kadın kulağına elmas küpeler takmış ve tay koşulu arabayla mülkünde telaşla gezinirken, kime yardım edileceği, hangi ağacın kesileceği, ertesi gün kimin geleceği gibi konularda talimat veriyor. (Ben hayatımı yaşadım, bunu size söylemem gerek, bütün bu yıllar boyunca; şimdi otuzumu geçtim, tehlike içinde, bir dağ keçisi gibi bir sarp kayalıktan diğerine atlayarak; hiçbir yere yerleşip uzun süre kalmam; özel olarak bir insana bağlanmam; ne var ki elimi sallasam hemen birinin ortaya çıkıp yaklaştığını görürsünüz.) O adam bir yargıç; o adam bir milyoner; şu gözlüklü olan da on yaşındayken mürebbiyesini kalbinden okla vurmuş. Ardından haberler götürerek çöller-

den geçmiş, devrimlere katılmış, şimdi de annesinin aile tarihi için belge topluyor, uzun süre önce Norfolk'a yerleşmiş. Şu mavi çeneli ufak tefek adamın sağ eli gücünü kaybetmiş. Ama neden? Bilmiyoruz. İhtiyatla fısıldadığın, kulaklarından inci pagodalar sarkan şu kadın, devlet adamlarımızdan birinin hayatını tutuşturmuş gerçek bir alevdi; şimdi adamın ölümünden sonra kadın hayaletler görüyor, fallar bakıyor, Messiah adını verdiği kahverengi tenli bir genci evlat edinmiş. Süvari subayı gibi sarkık bıyıklı şu adam, sefahatin en uç noktalarında bir ömür geçirdi (hepsi anılarında yazılı), ta ki günün birinde trende Edinburgh'la Carlisle arasında Kutsal Kitap okuyarak ona dinini değiştirten bir yabancıya rastlayana dek.

Bu durumda, birkaç saniye içinde, ustaca, beceriyle diğer insanların yüzlerine yazılı hiyeroglifleri deşifre ediyoruz. Burada, bu odada, aşınmış ve ezilmiş deniz kabukları kıyıya saçılmış. Kapı açılmaya devam ediyor. Oda, bilgi, yoğun acı, her tür hırs, çok fazla umursamazlık, biraz da umutsuzlukla doluyor da doluyor. Diyorsun ki, aramızda katedraller inşa edebilir, politikalar dikte edebilir, insanları ölüme mahkûm edebiliriz ve çeşitli devlet dairelerinde işleri yönetebiliriz. Ortak deneyim birikimi çok yoğun. Aramızda her iki cinsten onlarca çocuk var, onlara eğitim veriyoruz, kızamık olduklarında okula, onları görmeye gidiyoruz ve evlerimizin mirasçıları olarak yetiştiriyoruz. Öyle ya da böyle bugünü, bu cuma gününü dolduruyoruz; kimi mahkemeye giderek, öbürleri kente inerek, bir bölümü bakımevine giderek, birileri de uygun adım yürüyüp dörtlü takım oluşturarak. Milyonlarca el teyel yapıyor, tuğla dolu sırt teknelerini kaldırıyor. Eylem sonsuzdur. Ertesi gün yeniden başlar; ertesi gün cumartesiyi doldururuz. Kimileri Fransa'ya giden trene, diğerleri de Hindistan'a giden gemiye biner. Kimisi bu odaya bir daha hiç girmez. Biri bu gece ölebilir. Bir başkası bir çocuk peydahlayacak. Bizden her tür yapı, politika, girişim,

resim, şiir, çocuk, fabrika çıkacak. Hayat gelir; hayat gider; hayatı biz yaratırız. Öyle diyorsun.

Ne var ki bedende yaşayan bizler her şeyi bedenin düş gücüyle ana hatlarıyla görüyoruz. Parlak güneş ışığında kayalar görüyorum. Bu gerçekleri alıp bir mağaraya götürüp gözlerimi örterek sarıların, mavilerin, amber renginin tonlarını sınıflandırıp, tek bir maddeye dönüştüremem. Uzun süre oturur durumda kalamam. Fırlayıp gitmeliyim. Otobüs Piccadilly'den hareket edebilir. Bütün bu gerçekleri – elmasları, gücünü yitirmiş elleri, porselenleri ve geri kalan ne varsa– maymun çıplak ellerinden yemişleri nasıl bırakıp düşürürse, öyle düşürüyorum. Size yaşamın öyle mi, böyle mi olduğunu söyleyemem. Ayrışık kalabalıkta kendime yol açacağım. Erkeklerin arasında örseleneceğim; denizdeki bir gemi gibi bir yukarı bir aşağı savrulacağım.

Çünkü şimdi her zaman sinyallerini gönderen, kapkara 'Hayır', altın sarısı 'Gel' işaretlerini hızla kayan duygu okları gibi veren bedenim, yoldaşım çağırıyor. Biri harekete geçiyor. Kolumu mu kaldırdım? Baktım mı? Çilek benekli sarı eşarbım uçuşup sinyal mi verdi? Duvardan ayrıldı. İzliyor. Ormandan geçerken peşim sıra geliyor. Her şey esriklik içinde, her şey geceye özgü, papağanlar dalların arasından bağırarak ilerliyor. Tüm duygularım dimdik ayakta. Şimdi arasından geçerken ittiğim perdenin dokusunun sertliğini hissediyorum; şimdi soğuk demir tırabzanı ve onun kabarmış boyasını avucumda duyumsuyorum. Şimdi karanlığın soğuk gelgiti sularını üstümden aşırıyor. Dışarıdayız. Gece açılıyor; gece gezinen pervanelerle bir baştan bir başa aşılıyor; gece, serüvene yönelen âşıkları gizliyor. Gül kokusu alıyorum; menekşe kokusu alıyorum; az önce saklanmış kırmızılar ve maviler görüyorum. Şimdi ayaklarımın altında çakıllar; derken çimen oluveriyor. Evlerin baş döndürerek yükselen arka cepheleri ışıklarla suçlu. Bütün Londra yanıp sönen ışıklarla tedirgin. Şimdi aşk şarkımızı söyleyelim – gel,

gel, gel. Şimdi altın sarısı sinyalim gergin uçan bir yusufçuk gibi. Cik cik cik, ezgisi boğazının daracık geçidinde birikmiş bülbül gibi şarkı söylüyorum. Şimdi büyük dalların çatırtı ve kopma sesini, ormandaki bütün hayvanlar avlanıyormuş da yükseklere fırlayıp dikenlerin arasına düşüyorlarmış gibi boynuzların kırıldığını duyuyorum. Dikenlerden biri bana battı. Biri ta içime kadar girdi.

Kadife çiçeklerle, serinlikleri suda korunmuş yapraklar beni çevreleyip yıkıyor, beni içine doğru çekiyor, mumyalıyor."

"Neden bakmalı," dedi Neville, "şöminenin rafında tik tak işleyip duran saate? Zaman geçiyor, evet. Bizse yaşlanıyoruz. Ama seninle oturmak, yalnızca seninle, burada Londra'da, ateşin aydınlattığı bu odada, sen orada, ben burada, bu her şey. Dünya en uç noktasına kadar yağmalanmış, zirveleri soyulup soğana çevrilmiş ve çiçekleri toplanmış, artık kök tutmuyor. Bak, ateşin ışığı perdenin altın ipliğinde nasıl yukarı aşağı çıkıp iniyor. Sarmaladığı meyve ağırlaşıp sarkıyor. Çizmenin burnuna düşüyor ve yüzünü kırmızı bir ışıkla çevreliyor – sanıyorum yüzünün değil de ateşin ışığı bu; sanırım şunlar duvara dayalı kitaplar ve şu da perde, şu da belki bir koltuktur. Ne var ki sen gelince her şey değişiyor. Bu sabah geldiğinde fincanlar ve tabakları değişti. Gazeteyi bir kenara iterek, aşağılık yaşamlarımızın, nahoş oldukları için, ihtişamı kuşandıklarından ve ancak sevginin bakışları altında anlamlı olduklarından kuşku duyulamaz, diye düşündüm.

Kalktım. Kahvaltımı ettim. Önümüzde koca bir gün vardı ve güzel, hoş, çekimserdi, Park'tan Embankment'a, Strand'den St. Paul'a yürüdük sonra benim bir şemsiye aldığım dükkâna gittik, hep konuşarak ve bakınmak için ikide bir durarak. 'İyi de bu devam edebilir mi?' dedim kendi kendime, Trafalgar Meydanı'ndaki bir aslanın yanı başında; bir kez görülmüş ve sonsuza dek görülecek olan o aslanın

yanında; – derken geçmiş yaşamımı sahne sahne yeniden ziyaret ediyorum; orada bir karaağaç var, altında da Percival yatıyor. Sonsuza, sonsuza dek, yemin ederim. Sonra her zamanki kuşkumla atıldım. Elini kavradım. Sen bıraktın beni. Metroya iniş ölüm gibiydi. Bütün o yüzler ve orada o kopmuş, ıssız kaya parçasının üstünde gürleyen, boşluktan gelen rüzgârdan mahvolmuş, parçalanmıştık. Odamda gözüm bir yere dikili oturup kaldım. Saat beşte sadakatsiz olduğuna karar vermiştim. Telefonu kaptım ve boş odanda çalan o aptal zırr zırr sesi yüreğimi yere çaldı, kapı açıldığında eşikte duruyordun. Buluşmalarımızın en mükemmeli olmuştu ama bu buluşmalar ve ayrılıklar sonunda bizi mahvetti.

Şimdi bu oda bana merkezi bir yermiş, sonsuz geceden çıkarılıp alınmış gibi geliyor. Dış çizgileri kıvrılıyor ve kesişiyor, ama bizi kuşatıp sarmalıyor. Burada merkeze yerleşmiş durumdayız. Burada sessiz kalabilir ya da sesimizi yükseltmeden konuşabiliriz. 'Şunu ve şunu fark ettin mi?' deriz. O şunu söylerken demek istediği... Duraksadı, kuşkulandı gibi geldi bana. Her neyse, sesler duydum, gece geç saatlerde merdivende bir hıçkırma sesi. İlişkilerinin sonu geldi. Böylece çevremizde son derece ince iplikleri eğirerek bir sistem kuruyoruz. Platon'la Shakespeare buna dahil, hiç tanınmamış, hiçbir önemi olmayan insanlar da. Yeleklerinin sol yanında haç işli erkeklerden nefret ederim. Törenlerden ve feryat figandan; titreyen, üzgün bir İsa'nın başka bir titreyen, üzgün kişinin yanı başında gösterilmesinden nefret ederim. Aynı zamanda avizelerin altında nutuk atan; yıldızlar, süsler takınmış, akşam için giyinmiş insanların tantanasından, umursamazlığından ve hep yanlış yerde olan vurgusundan da. Yine de bir çitin içindeki sürgün ya da düz bir kış tarlasında günbatımı ya da elleri belinde otobüsün birinde sepetiyle oturan yaşlı bir kadın – bunlar başka birine bakması için gösterdiklerimiz. Başka birine bakması için bir şey gösterebilmek öyle muazzam bir tesellidir ki. Ardından da

hiç konuşmamak. Zihnin karanlık yollarından geçip geçmişe girmek için, kitapları ziyaret etmek için, dallarını bir yana itip meyveden biraz koparmak için. Sen alıyorsun ve hayret ediyorsun; bense senin bedeninin kayıtsız hareketlerini alıp rahatlığına, gücüne hayret ediyorum – pencereleri fırlayıp açıvermene ve ellerinin maharetine. Ne yazık ki zihnime biraz ket vurulmuş, çok geçmeden yorgun düşüyor; hedefe vardığımda kan ter içinde, belki de tiksindirici bir halde çöküyorum.

Ne yazık! Başımda bir koloniyel şapkayla Hindistan'da at üstünde dolaşıp bir bungalova dönemedim! Senin yaptığın gibi, bir geminin güvertesinde birbirlerine hortumla su fışkırtan yarı çıplak çocuklar gibi düşemem. Ben bu ateşi istiyorum, bu koltuğu istiyorum. Günün kovalamacası, bütün kederi, dinlemeleri, beklemeleri ve kuşkularının ardından yanı başında oturacağım birini istiyorum. Tartışma ve uzlaşmaların ardından mahremiyete gereksinim duyuyorum – seninle yalnız kalıp, bu karışıklığı yoluna koymak istiyorum. Çünkü ben alışkanlıklarımda kedi kadar titizimdir. Dünyanın heba edilmesine ve biçimsizleştirilmesine, onun içi boşaltılmış, ayaklar altında çiğnenen girdaplarla dönüp duran kalabalıklarına karşı koymalıyız. İnsan kâğıt açacaklarını tam da romanların sayfaları arasına yerleştirmeli, mektup tomarlarını düzgünce yeşil ipekle bağlamalı ve cürufu ocak süpürgesiyle süpürmeli. Biçimsizleşmenin dehşetini bertaraf etmek için her şey yapılmalı. Romalıların hoşgörüsüzlüğünü ve erdemini anlatan yazarları okuyalım; kumların arasında mükemmeliyeti arayalım. Evet, ama ben soylu Romalıların hoşgörüsüzlüğünü ve erdemlerini, gözlerinizin gri ışığı altına sürmek istiyorum; dans eden çimenleri, yaz esintilerini, oyun oynayan çocukların – geminin güvertesinde birbirlerini hortumla ıslatan çıplak kamarot çocukların kahkahalarını da. Bu yüzden, kumdaki mükemmeliyetten sonra, Louis gibi meraksız bir araştırıcı değilim. Renkler her zaman say-

fada leke bırakır; bulutlarsa üstünden geçip gider. Ve şiir, bence yalnızca senin konuşan sesindir. Alkibiades de, Aias da, Hektor da, Percival da sensin. At binmeye bayılırlar, yaşamlarını kayıtsızca tehlikeye atarlardı, iyi birer kitap okuru da sayılmazlardı. Ancak sen ne Aias'sın ne de Percival. Senin kusursuz bir hareketin karşısında burunlarını kırıştırıp alınlarını kaşımadılar. Sen sensin. Birçok şeyin yokluğunda beni rahatlatan bu –ben çirkinim, ben zayıfım– ve dünyanın ahlaksızlığının, gençliğin hayal âleminde gezinmesinin, Percival'ın ölümünün, acının, kinin ve kıskançlığın haddi hesabı yok.

Ama bir gün kahvaltıdan sonra gelmezsen, bir gün seni belki de bir başkasını arayarak aynaya bakarken görürsem, telefon boş odanda zır zır çalıp durursa, o zaman, o tarifi olanaksız acının ardından, o zaman ben –zira insan yüreğinin ahmaklığının sonu yoktur– başka bir sen arar, başka bir sen bulurum. Bu arada, zamanın saatinin tık tık işleyişini tek darbeyle yok edelim. Yaklaş bana."

Güneş şimdi gökyüzünde daha da alçalmıştı. Bulut adaları yoğunlaşmış, kendilerini güneşin öbür yanına çekmiş, böylece kayalar ansızın kararmış, titrek boğadikenleri mavi renklerini yitirip gümüşileşmiş ve gölgeler denizin üstüne gri çarşaflar gibi sürüklenmişti. Dalgalar artık uzaklardaki havuzları ziyaret etmiyor ya da kıyıda düzensizce uzanan benek benek kara çizgiye ulaşmıyordu. Kum inci beyazı, düzleşmiş ve pırıl pırıldı.

Kuşlar ani süzülüşlerle havada daireler çiziyorlardı. Kimi rüzgârın ardında bıraktığı izlerde yarışıyor, sonra bu izler binlerce küçük parçaya bölünmüş tek bir bedenmiş gibi dönüp aralarından geçiyordu. Kuşlar, bir ağ inmiş gibi düşüyorlardı ağaç tepelerine. Şurada bir kuş bir başına yola koyulup bataklığa doğru kanat çırpıyor ve beyaz bir kazığın üstünde yalnız oturuyor, kanatlarını açıp kapıyordu.

Bahçede bazı çiçeklerin taçyaprakları dökülmüştü. Deniz kabuklarına benzeyen biçimleriyle toprağın üstüne yayılmışlardı. Ölü yaprak artık dalın kenarında durmuyordu, uçmuştu, kâh yuvarlanıyor kâh bir sapa yaslanıp duraklıyordu. Tüm çiçeklerin arasından aynı ışık dalgası beklenmedik bir gösteri ve bir anlık ışıltıyla, bir gölün yeşil camını bir yüzgeç yarıyormuş gibi geçiverdi. Zaman zaman alçaktan olanca görkemiyle esen ani ve şiddetli rüzgâr sayısız yaprağı

uçurup sonra bırakıyor, rüzgâr hafifledikçe her bir yaprak kimliğini yeniden kazanıyordu. Parlak, dairesel yüzlerini güneşte yakan çiçekler, rüzgâr çarpınca güneş ışığını bir yana fırlatıveriyor, sonra da kimilerinin başları yeniden doğrulamayacak kadar ağırlaşıp hafifçe sarkıyordu.

Öğle sonrası güneşi tarlaları ısıtıyor, gölgelere maviler boşaltıyor, ekinleri kızıllaştırıyordu. Yoğun bir cila tarlaların üstüne vernik gibi yayılmıştı. Bir araba, bir at, bir karga sürüsü – tarlaların içinde hareket eden her ne varsa, altında yuvarlanır gibiydi. Bir inek bacağını oynatsa, kırmızı altın dalgalarını karıyor, boynuzlarının kenarları ışıkla çevrelenmiş gibi duruyordu. Çayırların oradan gelirken küt bacaklı, ilkel görünen pösteki tüylü atlarıyla yük arabalarının savurduğu lepiska saçlı buğdayın filizleri çitlerin üstüne yayılmıştı. Top gibi yuvarlanırken yoğunluğu hiç azalmayan yuvarlak kafalı bulutlar, toparlaklıklarının her atomunu koruyorlardı. Şimdi de geçerlerken ağlarını şöyle bir savuruşta koca bir köyün üstüne seriyor, geçtikten sonra o ağı yine özgürce uçuruyorlardı. Uzaklarda, ufukta, milyonlarca mavi-gri toz zerresi arasında bir cam tutuşmuş oluyor, ya bir çan kulesinin ya da bir ağacın silueti görünüyordu.

Kırmızı perdelerle beyaz güneşlikler pencerenin kenarına çarparak içeri, dışarı uçuşuyordu; perde çırpınırken her yandan düzensizce giren ışığın içinde kahverengi bir ton ve uçuşan perdelerin arasından eserken bir anda şiddetlenivereren rüzgârda bir terk edilmişlik vardı. Burada bir dolabı kahverengiye, orada bir iskemleyi kırmızıya boyuyor, şurada da yeşil kavanozun kenarına yansıyan pencereyi dalgalandırıyordu.

Odada süzülen koca bir pervane suda yüzermiş gibi yayılan kanatlarıyla iskemlelerle masaların muazzam katılığını gölgelemişçesine, her şey bir an için dalgalandı, belirsizlik ve bulanıklık içinde eğilip büküldü.

"Ve zaman," dedi Bernard, "damlasını yere bırakıyor. Ruhun çatısında oluşmuş damla düşüyor. Kafamın içindeki zamanın çatısında oluşan damla düşüyor. Geçen hafta tıraş olurken, o damla düştü. Jilet elimde dururken, ansızın hareketimin salt alışıldık doğasının farkına vardım (damlanın oluştuğu nokta burası) ve bu işi sürdürebildikleri için ellerimi alaycı bir tavırla kutladım. Tıraş ol, tıraş ol, tıraş ol dedim. Tıraş olmaya devam et. Damla düştü. Gün boyunca yaptığım işlerde, ara verdiğimde, aklım bomboş bir yere gidiyor ve 'Yiten nedir? Ne bitti?' diye soruyorum. 'Bitti, sona erdi,' diye mırıldanıyorum, 'Bitti, sona erdi,' diye kendimi sözcüklerle teselli ediyorum. İnsanlar yüzümün boşluğunu ve konuşmamın amaçsızlığını fark ettiler. Cümlemin son sözcükleri geride kalıp dağıldı. Eve gitmek üzere paltomu iliklerken daha da dramatik bir şey söyledim: 'Gençliğimi yitirdim.'

Ne gariptir ki her kriz durumunda uygunsuz bir cümle imdada yetişmekte diretir – eski bir uygarlıkta bir defterle yaşamanın cezası. Düşen bu damlanın gençliğimi yitirmemle ilgisi yok. Düşen bu damla bir noktaya doğru giderek azalan zamandır. Dans eden bir ışıkla kaplı güneşli bir çayır olan zaman, gün ortasında bir tarla gibi her yana yayılan zaman havada asılı bir şeye dönüşüyor. Zaman bir noktaya kadar azalır. Tortu dolu bir bardaktan düşen bir damla gibi düşer zaman. Bunlar gerçek döngülerdir, bunlar gerçek olaylardır. Derken atmosferin tüm ışıltısı çekilmişçesine açığa çıkan her yeri dibine kadar görüyorum. Alışkanlığın neyi örttüğünü

görüyorum. Günlerdir tembel tembel yatakta yatıyorum. Dışarıda yiyorum ve morina balığı gibi ağzım açık, bakıyorum. Çoğu kez belirsiz ve mekanik bir kesinlik kazanan cümlelerimi ve eylemlerimi bitirme zahmetine girmiyorum. Bu defa, bir seyahat acentesinin önünden geçerken, içeri girip hareketleri mekanikleşmiş birinin tüm rahatlığıyla Roma'ya bir bilet aldım.

Şimdi bu bahçelerdeki taş kanepelerden birine oturmuş ebedi kente dikkatle göz gezdiriyorum ve beş gün önce Londra'da tıraş olan küçük adam şimdiden eski bir giysi yığınını andırıyor. Londra da harap olmuş. Londra virane fabrikalarla birkaç gazölçerden ibaret. Bu arada, benim bu gösteriyle ilgim yok. Eflatun kuşaklı papazları, resmedilmeye değer dadıları görüyorum; yalnızca yüzeysel olan şeyleri fark ediyorum. Burada, nekahet dönemindeki biri gibi, yalnızca tek heceli sözcükleri bilen çok basit bir adam gibi oturuyorum. 'Güneş sıcak.' Diyorum. 'Rüzgâr soğuk.' Kendimi yeryüzünün tepesinde sürüklenen bir böcek gibi duyumsuyorum ve yemin edebilirim ki burada otururken sertliğini, dönme hareketini duyumsuyorum. Dünyanın aksi yönüne gitmek gibi bir isteğim yok. Bu duyguyu bir altı santim daha uzatabilirsem kuşkulu bir bölgeye dokunabilirmişim gibi kötü bir önsezi var içimde. Ne ki hortumum çok sınırlı. Bu kopuş durumlarını asla uzatmak istemem; hoşlanmam bundan; ayrıca hor görürüm. Aynı noktada elli yıl oturup göbeğini düşünen bir adam olmak istemem. Bir arabaya koşulmak isterdim, kaldırım taşlarının üstünde takırdayan bir sebze arabasına.

Gerçek şu ki, tatminini tek bir kişide ya da sonsuzlukta bulanlardan değilim. Özel odam sıkıyor beni, gökyüzü de. Benim varlığım yalnızca tüm yönleri birçok insana açık olduğunda ışıldar. Onlar akamete uğradığında, ben delik deşik olur, yanık bir kâğıt gibi giderek ufalırım. Ah, Bayan Moffat, Bayan Moffat, diyorum, gel de ne var ne yoksa

süpür. Elimden kaydı her şey. Kimi arzulardan daha uzun yaşadım; dostlar yitirdim, kimini ölümle –Percival– öbürlerini de caddede karşıdan karşıya geçme konusundaki su katılmamış yeteneksizlikleri yüzünden. Bir zamanlar olası göründüğü kadar hünerli değilim. Kimi şeyler alanımın ve hedefimin ötesinde. Felsefenin daha zor problemlerini asla anlayamayacağım. Gezilerimin sınırı Roma. Geceleri tam uykuya dalacağım sırada bazen kafama ok gibi saplanan bir düşünce, alazlanan bir fenerin ışığında balık zıpkınlayan Tahitili vahşileri ya da ormanda sıçrayan bir aslanı ya da çiğ et yiyen çıplak bir adamı bir daha asla göremeyeceğimi söylüyor. Ne Rusça öğreneceğim ne de Vedaları okuyacağım. Bir daha asla yürürken posta kutusuna çarpmayacağım. (Ama o çarpışmanın şiddetiyle hâlâ birkaç yıldız olanca güzellikleriyle geceme düşer.) Yine de düşünürken, hakikat yaklaşıyor. Yıllarca kendimden hoşnut mırıldanıp durdum, 'Çocuklarım... karım... evim... köpeğim,' diye. Anahtarla kapıyı açıp, o bildik ritüele girer, kendimi sıcak örtülerle sarmalardım. Şimdi o sevgili peçe düştü. Sahip olmayı istemiyorum şimdi. (Not: İtalyan bir çamaşırcı kadın, bir İngiliz dükünün kızıyla aynı bedensel saflık basamağındadır.)

Ama bir düşüneyim. Damla düşer; başka bir evreye erişilmemiştir. Evre üstüne evre. Peki neden bu evrelerin bir sonu olsun? Nereye varırlar? Hangi sonuca? Ağırbaşlı giysilerini giyip geliyorlar. Bu açmazda dindar kişi, topluca yanımdan yürüyüp geçen eflatun kuşaklı, kösnül görünüşlü soylu sınıfa danışır. Ne var ki kendi adımıza öğretmenlerimize içerleriz. Adamın biri kalkıp 'Bak, işte hakikat bu,' desin, anında sarı bir kedinin bir balık parçasını çaktırmadan yürüttüğünü sezinlerim. Bak, kediyi unutmuşsun, derim. İşte Neville de okuldaki loş şapelde doktorun haçı karşısında öfkelenmişti. İster bir kedi, ister Leydi Hampden'ın öylesine gayretle burnuna bastırdığı buketin çevresinde vızıldayan arı olsun, her zaman dikkatimi dağıtacak bir şey bulan ben, hemen bir

öykü kurarım, böylece haçın köşeleri silinir. Binlerce öykü kurdum; gerçek öyküyü, bütün bu cümlelerin değineceği o tek öyküyü bulduğumda kullanılacak cümlelerle sayısız defter doldurdum. Ne var ki, hâlâ bir öykü bulamadım. Ve sormaya başlıyorum. Öykü var mı?

Şimdi şu terastan aşağıda kaynaşan insan kalabalığına bak. Halkın genel hareketlilik ve yaygarasına bak. Şu adam katırıyla sorun yaşıyor. İyi huylu altı aylak, hizmetlerini sunuyor. Öbürleri de bakmadan geçip gidiyor. Bir çiledeki iplik kadar çok sayıda ilgi alanları var. Yuvarlak, ak bulutlara şaşakalmış gökyüzü bak nasıl temizlenmiş. Fersahlarca düz araziyi, sukemerlerini, kırık Roma kaldırımını, Campagna'daki mezar taşlarını ve Campagna'nın ötesinde, denizi, sonra yine daha çok araziyi, sonra denizi canlandır gözünde. Tüm bu beklenti içinde her ayrıntıyı es geçebilirim –diyelim katır arabası– ve onu en kolay biçimde betimleyebilirim. Ama başı katırıyla belada olan bir adamı neden betimleyeyim? Ayrıca, merdivenlerden çıkan şu kızı anlatan öyküler uydurabilirim. 'Adamla karanlık kemeraltında karşılaştı. Adam içinde Çin papağanının olduğu asılı kafesten dönerek, 'Bitti,' dedi.' Ya da yalnızca 'Hepsi bu kadardı.' İyi de neden keyfi kurgumu dayatayım? Neden bunu vurgulayıp öbürünü biçimlendirip, oyuncakçıların tepsi içinde sokakta sattıklarına benzeyen minik figürler eğip bükeyim? Bütün bunların arasından neden bunu –tek bir ayrıntıyı– seçeyim?

Ben burada yaşam derilerimden birini değiştiriyorum ve onların tek söyleyecekleri, 'Bernard Roma'da on gün kalacak,' olacak. Burada bu terasta bir başıma, yönümü kaybetmiş olarak, bir aşağı bir yukarı dolanıp duruyorum. Ama dikkat et, ben yürürken noktalarla tireler nasıl sürekli satırlar oluşturmaya başlıyor; ben bu basamakları çıkarken her şey önceden sahip olduğu cesur, özgür kimliğini nasıl yitiriyor. Büyük kızıl çanak şimdi sarımsı yeşil bir dalganın içindeki kırmızımsı bir çizgi. Tren hareket ettiğinde geride

bıraktığı çalı çitleri gibi, bir buharlı gemi kalktığı sırada denizin dalgaları gibi, dünya da yanımdan öyle geçip gitmeye başlıyor. Ben de hareket ediyorum, bir şeyin diğerini izlediği genel sıraya dahil oluyorum ve ağacın, sonra telefon direğinin, sonra çitteki yarığın gelmesi kaçınılmaz geliyor. Kuşatılmış, dahil olmuş ve rol almış olarak ben hareket ederken de, her zamanki cümleler fokurdamaya başlıyor ve ben bu baloncukları kafamdaki çatı kapağından serbest bırakmak, bunun sonucunda da adımlarımı kafasının arkası yarı tanıdık gelen şu adama yönlendirmek istiyorum. Okulda birlikteydik. Karşılaşacağımıza hiç kuşku yok. Kesinkes bir öğle yemeği yiyeceğiz. Konuşacağız. Ama durun, bir dakika bekleyin.

Bu kaçış anları küçümsenmemeli. Öylesine binde bir olur ki. Tahiti olası hale gelir. Bu alçak duvara yaslanmış dururken uzaklarda, açıkta fışkıran bir su gördüm. Bir yüzgeç dönüyor. Bu yalın görsel izlenim hiçbir neden dizisine bağlı değil, birinin ufukta bir domuz balığının yüzgecini görebileceği gibi sıçrıyor. Görsel izlenimler sıkça, zaman içinde açığa çıkardığımız ve tatlı sözlere döktüğümüz özet anlatımlarla bağ kurar. Bu nedenle ben de Y'nin altına, 'Fışkıran suda bir yüzgeç,' yazıyorum. En son anlatım için aklımın bir köşesine sürekli notlar alan ben, bir kış akşamını bekleyerek bu işareti koyuyorum.

Şimdi gidip bir yerde yemek yiyeceğim, kadehimi kaldıracağım, şarabın içinden bakacağım, her zamanki mesafeli tavrımdan daha da mesafeli olarak gözlemleyeceğim ve güzel bir kadın lokantaya girip de masaların arasından yaklaşırken, kendi kendime, 'Bak, fışkıran sulara doğru geliyor,' diyeceğim. Anlamsız bir gözlem, ama benim için tahripkâr dünyaların ve yıkıma doğru akan suların ölümcül sesiyle, huşu uyandıran, kurşuni bir şey.

Bu nedenle, Bernard (seni anımsıyorum, girişimlerimdeki her zamanki ortağım) bu yeni bölüme başlayalım ve bu yeni,

bu bilinmeyen, garip, tümüyle tanımlanamayan ve korkutucu deneyimin oluşumunu ve kendini biçimlendirmek üzere olan –yeni damlayı– gözlemleyelim. O adamın adı Larpent."

"Bu sıcak öğle sonrasında," dedi Susan, "oğlumla yürüdüğüm bu bahçede, bu tarlada, arzularımın doruğuna eriştim. Bahçe kapısının menteşesi paslanmış, zorlukla kaldırıp açıyor. Çocukluğumun yaman tutkuları, Jinny Louis'i öptüğünde bahçedeki gözyaşlarım, çam kokan sınıftaki öfkem, yabancı yerlerde sivri nallarıyla takırtılar çıkararak yürüyen katırlar gelirken duyumsadığım yalnızlık ve şalları, saçlarındaki bükülü karanfilleriyle çeşmenin başında çene çalan İtalyan kadınları, güven, sahiplenme ve samimiyetle ödüllendirildiler. Huzurlu, verimli yıllar geçirdim. Gördüğüm her şeye sahip olurum. Tohumdan ağaçlar yetiştirdim. Kırmızı balıkların geniş yapraklı zambakların altına saklandığı havuzlar yaptım. Çilek ve marul tarhlarının üstüne ağ gerdim, armutlarla erikleri arılardan korumak için beyaz torbalara doldurdum. Bir zamanlar karyolalarında meyveler gibi ağla sarılı kızlarımla oğullarımın o ağ tuzağını yırtıp benden daha uzun boylarıyla, gölgeleri çimenlere vurarak benimle yürüdüklerini gördüm.

Parmaklıkların içine hapsoldum ve ağaçlarımdan biri gibi dikildim buraya. 'Oğlum' diyorum, 'Kızım,' diyorum ve çiviler, boya ve çit telleri saçılmış tezgâhından başını kaldırıp bakan hırdavatçı bile kapıdaki kelebek ağları, yastıklar, arı kovanlarıyla dolu biçimsiz arabaya saygı duyar. Noel'de saatin üstüne ökseotu asarız, böğürtlenlerimizle mantarlarımızı tartarız, reçel kavanozlarımızı sayarız, her yıl da oturma odasındaki pencerenin panjurunda ölçülmek için orada dikiliriz. Ayrıca ben, aralarındaki gümüş yapraklı bitkileri ölmüşler için bükerek, beyaz çiçeklerden çelenkler yaparım ve ölü çoban için üzüntümü, ölü arabacının karısının duygularını paylaştığımı bildiren bir kart iliştiririm; son dehşetlerini fısıldayan, elime yapışan ölümün eşiğindeki kadınların

güzelce kalemle çizilmiş kaşlarımla bandoyla birlikte zafere yürümekteyim.

Bak burada yerin altında, bu sürekli parlayan ışıkların içinde bile elbiseleriyle nasıl da gösteriş yapıyorlar. Toprağın kurtlu ve ıslak öylece kalmasına bile izin vermeyecekler. Cam vitrinlerde ışıklandırılmış bürümcüklerle ipekler ve kenarları güzel nakışlarla incecik süslenmiş çamaşırlar var. Kızıl, yeşil, eflatun, her renkteler. Nasıl düzenlediklerini, açıp serdiklerini, boyalara batırdıklarını ve kayaları havaya uçuran tüneller açtıklarını düşün. Asansörler çıkıp iniyor; trenler duruyor, trenler denizin dalgaları gibi düzenli olarak harekete geçiyor. Benim bağ kurmama neden olan da bu. Ben bu dünyanın yerlisiyim, onun bayraklarını izlerim. Onlar bu kadar muhteşem serüvenlerle dolu, yürekli, hem de merak uyandırıcıyken ve bir çabalamanın orta yerinde durup boş elle duvara bir şaka çiziktirecek kadar güçlüyken, ben nasıl olur da sığınacak bir yer ararım? İşte bu yüzden de yüzümü pudralayıp dudaklarıma kırmızı ruj süreceğim. Kaşlarımın kavisini her zamankinden daha belirginleştireceğim. Yüzeye yükselip, Piccadilly Circus'ta diğerleriyle birlikte dimdik duracağım. Belirgin bir hareketle taksinin birine işaret edeceğim, şoförü de tarifsiz bir şevkle işaretimi anladığını gösterecek. Hâlâ istek uyandırıyorum. Hafif bir rüzgâr estiğinde, karıştırarak kırmızı yanlarını ortaya çıkardığı buğday başağının sessizce eğilişi gibi sokakta erkeklerin bir baş selamıyla eğildiklerini hissediyorum.

Arabayla kendi evime gideceğim. Vazoları koca demetler halinde başlarını sallayan gösterişli, pahalı çiçeklerle bol bol dolduracağım. İskemlenin birini şuraya, öbürünü de buraya koyacağım, Bernard, Neville ya da Louis gelir diye hazır olması için sigaralar, kadehler ve okunmamış yeni neşeli kapakları olan birkaç kitap koyacağım. Yine de belki Bernard, Neville ya da Louis gelmez de, yeni biri, tanımadığım biri, merdivende yanından geçtiğim ve tam geçerken dönüp 'Gel'

Küçük bir hayvan olan ben, böğürlerimi korkuyla içeri çekip bırakarak çarpıntı ve titreyişler içinde burada duruyorum. Ama korkmayacağım. Kamçıyı böğrüme indireceğim. Sızlanarak gölgelere sığınan küçük bir hayvan değilim ben. Kendimi hazırlamaya zaman bulamadan görüntümün gözüme ilişmesi yalnızca bir an sürdü –zira görüntüme bakmadan her zaman kendimi hazırlarım– ama yılgınlığa düşmeme yetti. Doğru; genç değilim – az sonra boş yere kolumu kaldıracağım ve eşarbım hiçbir uyarıda bulunmaksızın yanıma düşecek. Gecenin içinden gelen o ani iç çekişi duymayacağım ve karanlıkta gelen birini hissetmeyeceğim. Karanlık tünellerde cama akseden bir şey olmayacak. Yüzlere bakacağım ve onların başka bir yüz arandığını göreceğim. İtiraf etmeliyim ki, bir an için, dik bedenlerin yürüyen merdivenlerden bir ölüler ordusunun elleri kolları bağlı ve dehşet verici bir halde aşağıya doğru seyri gibi sessizce inişi ve bizi, hepimizi acımasızca ileri doğru fırlatan devasa motorların çalkalanışı, korkudan sinip, koşarak bir sığınak aramama neden oldu.

Ama şimdi kasten aynanın önünde beni donatan o ufak tefek hazırlıkları yaparken korkmayacağıma yemin ediyorum. Kırmızı sarı, duran kalkan, dakika sektirmeden düzen içindeki o harika otobüsleri düşün. Bir adım kalıncaya kadar yavaşlayan, sonra ileri fırlayan o güçlü güzel arabaları düşün; donanımlı, hazırlıklı, yola devam eden erkeklerle kadınları düşün. Bu bir zafer alayı; bu, bayraklar, pirinç kartallar ve savaşta kazanılmış defne yapraklarıyla taçlanmış başlarla bir zafer ordusu. Peştamallı vahşilerden, saçları küf kokulu, uzun göğüsleri sarkmış, sarkık göğüslerini çekiştiren çocukları olan kadınlardan daha iyiler. Bu geniş anayollar –Güney Piccadilly, Kuzey Piccadilly, Regent Caddesi ve Haymarket– ormanın içinden geçen kumlu zafer patikalarıdır. Ben de küçük rugan ayakkabılarımla, ince bir tülden başka bir şey olmayan mendilimle, kırmızı dudaklarım ve

rı gören ben, elimde makas, gülhatmileri kesiyorum. Vurulup, kakım gibi duvara çivilenme korkusuyla soluk soluğa koşarak geri dönmüştük. Şimdi ölçüyorum, koruyorum. Gece koltukta oturup dikişimi almak için kolumu uzatıyorum ve kocamın horladığını işitiyorum; geçen bir arabanın ışığı camları parlattığında ve yaşam dalgalarımın kök saldığım yerde, dört bir yanımda çalkalandığını, kırıldığını duyumsadığımda başımı kaldırıyorum; iğnemi batırıp çıkarır, ipliğimi patiskadan çekerken çığlıklar duyuyorum ve öbür insanların yaşamlarının köprü ayaklarının çevresindeki samanlar gibi girdaplandığını görüyorum.

Kimi zaman beni sevmiş olan Percival'ı düşünüyorum. Hindistan'da ata bindi ve düştü. Kimi zaman Rhoda'yı düşünüyorum. Gecenin yarısında tedirgin çığlıklar uyandırıyor beni. Ama çoğunlukla durumumdan hoşnut, oğullarımla yürüyorum. Gülhatmilerdeki ölü yaprakları ayıklıyorum. Biraz daha tıknazlaşmış, saçlarım zamanından önce ağarmış olarak, ama parlak, armut biçimi gözlerimle tarlalarımda dolaşıyorum."

"Burada duruyorum," dedi Jinny, "istenen her şeyin buluştuğu metro istasyonunda – Güney Piccadilly, Kuzey Piccadilly, Regent Caddesi ve Haymarket. Londra'nın kalbinde, kaldırımın altında bir dakika için duruyorum. Başımın hemen üstünde sayısız tekerlek dönüyor ve ayaklar yeri çiğniyor. Uygarlığın büyük bulvarları burada birleşiyor, bir o yana gidiyor bir bu yana. Bense yaşamın tam yüreğindeyim. Ama bak – şu aynada görünen benim bedenim. Ne kadar bir başına, ne kadar çökmüş ve ne kadar yaşlı! Genç değilim artık. Artık geçit alayının bir parçası değilim. Milyonlar bu merdivenlerden inip korkunç bir çöküşle karşılaşıyor. Koca tekerlekler karşı konulamaz biçimde durmadan çalkalanarak onları aşağıya inmeye zorluyor. Milyonlar öldü. Percival öldü. Ben hâlâ hareket ediyorum. Ben hâlâ yaşıyorum. Ama işaret edersem kim gelecek?

yataklarına otururum; benim gibi orada doğmuş ve çiftlik avlusuyla, gübre yığınlarıyla, içeri dışarı dolaşan tavuklarla ve iki odada çocuk büyüten anneyle erkenden tanışmış olan dışındakilere dayanılmaz gelen odalar. Sıcak yüzünden camların sırılsıklam olduğunu gördüm, lağımın kokusunu duydum.

Şimdi makasımla çiçeklerimin arasında dururken soruyorum: Gölge nereye girebilir ki? Hangi şok benim emek vererek bir araya getirilmiş, acımasızca baskılanmış yaşamımı gevşetebilir? Yine de kimi zaman doğal mutluluktan, meyve yetiştirmekten; kürekler, tüfekler, kurukafalar, ödül olarak kazanılmış kitaplar ve öbür ganimetlerle evi dağıtan çocuklardan usanıyorum. Bedenden usandım, kendi becerimden, çalışkanlığımdan ve marifetliliğimden, uzun bir masanın etrafında sakınan bakışları altında kendi çocuklarını –hep kendi çocuklarını– toplayıp koruyan ilkesiz anne tavrından usandım.

Soğuk, sağanaklı, ansızın görünüveren sarı çiçekleriyle bahar geldiğinde – o zaman mavi tentenin altındaki eti denetlerken, gümüş rengi, ağır çay ve kuru üzüm torbalarını yerleştirirken, güneşin nasıl yükseldiğini, kırlangıçların çimenlerin üstünden nasıl sekercesine geçtiğini, çocukluğumuzda Bernard'ın kurduğu cümleleri, altında oturup hıçkıra hıçkıra ağladığım kayın ağaçlarının iskelet benzeri köklerine saçılan o gezen ışıkları, göğün mavisini bölen apaydınlık, kat kat, üstümüzde sallanan yaprakları anımsarım. Güvercin havalandı. Fırladım, giderek daha da yükselen, daldan dala kaçan bir balondan sallanan ip gibi uzayan sözcüklerin ardından koştum. Derken sabahın durağanlığı çatlak bir kâse gibi kırıldı ve un torbasını yere koyarken, Yaşam hapsolmuş bir saz parçasını saran cam gibi sarıyor beni diye düşündüm.

Elvedon'a gidip çürümüş yaş mazıları çiğneyerek yürüyen, yazı yazan hanımefendiyi ve koca süpürgeli bahçıvanla-

diye mırıldandığım biri gelir. Bu öğleden sonra gelecek; tanımadığım biri, yeni biri. Suskun ölüler ordusu insin aşağı. Ben ilerlerim."

"Artık bir oda gerekmiyor bana," dedi Neville, "duvarlar ve ateşin ışığı da. Genç değilim artık. Jinny'nin evini kıskançlık duymaksızın geçiyor ve eşikte gergin bir halde kravatını bağlayan genç adama gülümsüyorum. Zarif genç adam zili çalsın; Jinny'yi bulsun. İstersem onu bulurum; istemezsem, geçer giderim. Eskiden içimi kemirip beni yıpratan şeyler etkisini yitirdi – kıskançlık, dalavere ve burukluk temizlendi gitti. Görkemimizi de yitirdik. Gençken nereye olsa otururduk, kapıları çarpıp duran cereyanlı salonlardaki çıplak sıralara bile. Bir gemi güvertesinde hortumlarla birbirlerine su fışkırtan oğlan çocuklarının yaptığı gibi yarı çıplak oradan oraya yuvarlanırdık. Şimdiyse günlük işleri sona erdiğinde, insanların birlikte hareket etmeye karar vermiş, karışık ve sayıları belirlenemeyecek yoğun kalabalıklar halinde metrodan dışarı taşarcasına çıkmasının hoşuma gittiğine yemin edebilirim. Ben kendi yemişimi devşirdim. Tarafsız bakıyorum.

Buna karşın, bizler sorumlu değiliz. Yargıç değiliz. İnsan kardeşlerimize başparmak sıkan işkence aletleri ve ütülerle işkence etmek için çağrılmadık; kürsülere tırmanıp donuk pazar öğle sonralarında onlara konferanslar vermek için çağrılmadık. Bir güle bakmak ya da burada, Shaftesbury Caddesi'nde benim okuduğum gibi Shakespeare okumak daha iyi. Budala burada, kötü adam şurada, orada saltanat kayığında alev almış gibi bir arabada Kleopatra geliyor. Lanetlenmiş tipler de var, burada sulh mahkemesinin duvarı dibinde burunsuz adamlar, ayakları tutuşmuş feryat ediyorlar. Biz yazmazsak şiir budur. Üstlerine düşen rolü hatasız oynarlar ve onlar daha ağızlarını açmadan ne söyleyeceklerini bilirim ve yazılı olması gereken o sözcüğü söyleyecekleri o ilahi anı beklerim. Yalnızca oyunun hatırı için olsa Shaftesbury Caddesi'ni sonsuza kadar yürürüm.

Sonra sokaktan geliş, odalardan birine giriş, konuşan ya da neredeyse konuşma zahmetine bile girmeyen insanlar var. Adam diyor, kadın söylüyor, sonra başka biri daha önce o kadar sıkça yinelenmiş şeyleri söylüyor ki, aslında tek bir sözcük tüm yükü kaldırmaya yeter. Tartışmalar, kahkahalar, eski kindarlıklar – yukarıdan aşağı süzülüyor ve havayı yoğunlaştırıyor. Bir kitap alıp, yarım sayfa herhangi bir şey okuyorum. Çaydanlığın ağzını onarmamışlar daha. Çocuk annesinin giysilerini giymiş, dans ediyor.

Ama o zaman Rhoda ya da Louis de olabilir, feragat eden acılar içinde bir ruh, öbür yana geçiyor, sonra yine dışarı çıkıyor. Bir olay örgüsüne gereksinimleri var, değil mi? Bir neden aramıyorlar mı? Bu sıradan sahne onlar için yeterli değil. O şeyin yazılmış gibi söylenmesini beklemek; cümlenin yumuşak kil dokusunun tam olması gereken yere yayıldığını görerek bir karakter yaratmak; ansızın bir topluluğu göğe karşı ana hatlarıyla algılamak yeterli değil. Yine de istedikleri şiddetse, ölümü de, cinayeti de, intiharı da tek bir odanın içinde gördüm. Biri girer, biri çıkar. Merdivende hıçkırıklar duyulur. İpliklerin koptuğunu, düğümlerin atıldığını ve bir kadının dizlerinde ince beyaz ketenin sessizce dikilişinin sürüp gittiğini duydum. Neden Louis gibi bir sebep aramalı ya da Rhoda gibi uzak bir koruya uçup, defne yapraklarını ayırmalı ve heykeller aramalı? Bu kargaşanın ötesinde güneşin parladığı inancına göre, kanatlarını fırtınaya karşı çırpmalısın, derler; söğütlerle süslenmiş havuzlara güneş dik vurur. (Şimdi kasım; yoksullar rüzgâr ısırığı parmaklarıyla kibritler uzatıyor.) Derler ki hakikat orada bütün olarak bulunur ve burada, açmazlarda sürüklenen erdem orada mükemmel biçimde elde edilir. Rhoda boynunu uzatmış, görmeyen fanatik bakışlarıyla uçarak yanımızdan geçiyor. Şimdi çok varlıklı olan Louis kabarcıklı çatıların arasındaki tavan arası penceresine gidiyor ve Rhoda'nın gözden yittiği yere bakıyor, ama bürosunda daktilolarla telefonların

arasında oturup, eğitimimizi, ruhani canlanmamızı ve doğmamış yeni bir dünyanın ıslahını halletmeli.

Ne var ki şimdi, kapıyı vurmadan girdiğim bu odada, her şey yazılmış gibi söyleniyor. Kitaplığa gidiyorum. İstersem, herhangi bir şeyin yarım sayfasını okurum. Konuşma gereği duymuyorum. Ama dinliyorum. Şaşırtıcı ölçüde tetikteyim. Elbette ki insan bu şiiri çaba göstermeden okuyamaz. Sayfa çoğu kez küf ve çamur lekeli, yırtık ve solmuş yapraklar, mine çiçeği ya da sardunya parçacıklarıyla birbirine yapışmış. Bu şiiri okumak için insanın sayısız gözü olmalı, gece yarısı Atlas okyanusunda belki bir deniz yosununun serpintisi yüzeyi ürperttiğinde ya da dalgalar ansızın ağızlarını açıp bir canavarı omuzladıklarında, birbiriyle yarışan kalın su tabakalarına çevrilen lambalardan biri gibi. İnsan antipatisini, kıskançlıklarını bir yana bırakmalı ve şiiri bölmemeli. İnsanın sabrı, sonsuz bir dikkati olmalı ve ister bir yaprağın üstündeki örümceğin narin ayaklarının sesi, ister herhangi bir yerdeki atık borusundan akan suyun şırıltısı olsun en hafif sesin yayılmasına izin vermeli. Hiçbir şey korku ya da dehşetle bir yana atılmamalı. Bu sayfayı (insanlar konuşurken okuduğum) yazan şair içine kapanmış. Hiç virgül ya da noktalı virgül yok. Dizeler uygun uzunlukta devam etmiyor. Çoğu da düpedüz saçmalık. İnsan kuşkucu olmalı ama risk de almalı ve kapı açıldığında da tümüyle kabullenmeli. Arada da ağlamalı ve bıçağın keskin yanıyla acımasızca her tür is, kabuk ve yapışmış katmanları kesip atmalı. Yani (konuşurken) insan ağını derine, daha da derine atmalı ve kadınla erkeğin söylediklerini usulca çekip yüzeye çıkarmalı ve şiire dönüştürmeli.

Şimdi, onları konuşurken dinledim. Artık gittiler. Yalnızım. Ateşin bir kubbe gibi, ocak gibi yanışını sonsuza dek izlemekten hoşnut kalabilirim; bir anda bir odun kıymığı bir darağacının ya da bir çukurun ya da mutlu bir vadinin görünümüne bürünüyor; derken kıvrılmış ak pullu kızıl bir yılan

oluyor. Perdedeki meyve papağanın gagası altında şişiyor. Ateş, ormanın ortasındaki böceklerin çıtırtısı gibi çıtır çıtır çıtırdıyor. Dışarıda dallar havayı döverken, çıtır çıtır sesler çıkarıyor ve derken, vuruş yapılmışçasına bir ağaç devriliyor. Bunlar bir Londra gecesinin sesleri. Derken beklediğim tek sesi duyuyorum. Yükseliyor, yükseliyor, yaklaşıyor, duraksıyor, kapımda duruyor. Bağırıyorum, 'İçeri gel. Yanıma otur. İskemlenin kenarına otur.' Eski sanrılarla sürüklenirken, 'Yaklaş, daha yaklaş,' diye bağırıyorum."

"Bürodan geliyorum," dedi Louis. "Paltomu buraya asıyorum, bastonumu şuraya bırakıyorum – Richelieu'nün de böyle bir bastonla yürüdüğünü hayal etmek hoşuma gidiyor. Böylece kendimi otoritemden yoksun bırakıyorum. Cilalı bir masada, bir müdürün sağ tarafında oturuyordum. Başarılı girişimlerimizin haritaları duvarda karşımızda duruyor. Dünyayı gemilerimizle bağladık. Yerküre bizim hatlarımızla bağlı. Son derece saygınım. Bürodaki tüm genç bayanlar içeri girişimin farkına varır. Artık akşam yemeğini nerede istersem yiyebilirim ve kibre kapılmaksızın söyleyebilirim ki sanırım kısa süre sonra Surrey'de bir evim, iki arabam, bir limonluğum ve ender bulunur birkaç cins kavunum olacak. Yine de dönerim, çatıdaki odama gelirim, şapkamı asarım ve yumruğumu patronun pürüzlü meşe kapısına indirdiğimden bu yana başladığım o garip girişime yalnızken bıraktığım yerden devam ederim. Küçük bir kitabı açıyorum. Bir şiir okuyorum. Bir şiir yeter.

Ey Batı rüzgârı...

Ey batı rüzgârı, maun masama ve tozluklarıma karşı düşmanca bir tutum içindesin, aynı zamanda, ne yazık ki, metresimin, İngilizceyi asla doğru dürüst konuşmayı becerememen küçük oyuncunun bayağılığına karşı da—

Ey batı rüzgârı, ne zaman eseceksin...

Rhoda, yoğun dalgınlığı, yılan eti rengindeki görmeyen gözleriyle, gece yarısı yıldızlar parlarken de gelse, günün tam ortasındaki en tatsız saatte de gelse, seni yok edemez batı rüzgârı. Rhoda pencerenin önünde durmuş, bacalara ve yoksul insanların evlerindeki kırık camlara bakıyor—

Ey batı rüzgârı, ne zaman eseceksin...

Görevim, omuzlarımdaki yük hep öbür insanlarınkinden büyük olmuştur. Omuzlarıma oturtulmuş bir piramit vardır. Devasa bir işi başarmaya çalıştım. Yaman, ele avuca sığmaz, yırtıcı bir ekibi yönettim. Avustralya aksanımla ucuz restoranlarda oturup kasiyerlere kendimi kabul ettirmeye çalıştım, yine de dinsel ve katı inançlarımı, çözülmesi gereken çelişkilerimle tutarsızlıklarımı asla unutmadım. Çocukken Nil'i düşlerdim, uyanmayı da hiç istemezdim, yine de yumruğumu pürüzlü meşe kapıya indirdim. En çok hayranlık duyduğum Susan gibi, Percival gibi yazgısız doğmuş olmak daha mutluluk getirirdi.

Ey batı rüzgârı ne zaman eseceksin,
Ki o küçük yağmurlar yağabilsin?

Yaşam benim için korkunç bir mesele oldu. Devasa bir emici uzuv; tutkalımsı, yapışkan, doymak bilmez bir ağız gibiyim. Kendimi canlı etten, ortada konuşlanmış taşa çekmeye çalıştım. Her ne kadar Cockney aksanlı metresimi bana kendimi rahat hissettirebilir diye seçmiş olsam da, doğal mutluluğu pek tatmadım. Ama onun tek yaptığı kirli iç çamaşırlarını yere düşürmek oldu ve hizmetçi kadınla dükkân çırakları da fazla ciddi ve kibirli yürüyüşümle alay ederek günde kırk kere arkamdan seslendiler.

Ey batı rüzgârı ne zaman eseceksin
Ki o küçük yağmurlar yağabilsin?

Benim yazgım, yıllardır kaburgalarıma baskı yapan o sivri uçlu piramit neydi ki? Nil'i ve başları üstünde sepetler taşıyan kadınları hatırlamaktı; tahılları bollaştıran ve nehirleri donduran uzun yazlarla kışlar arasında gidip geldiğimi hissetmekti. Ben tek başıma, öylesine gelip geçen biri değilim. Hayatım bir elmasın yüzeyindeki gibi parlayan bir anlık kıvılcım değil. Nöbetçinin biri hücreden hücreye lamba götürürmüşçesine toprağın altındaki dolambaçlı yollarda dolaşıyorum. Yazgımda hatırlamak ve inceli kalınlı, kopuk bir sürü ipliği birlikte dokuma, bunlardan tek bir halat örme gereği; uzun tarihimize, kargaşa ve farklılıklarla dolu günümüze katlanmak vardır. Her zaman anlaşılması gereken daha çok şey; kulak verilmesi gereken bir fikir ayrılığı; azarlanacak bir yanlış vardır. Baca külahları, gevşek arduvaz levhaları, sinsice sokulan kediler ve tavan arası pencereleriyle bu çatılar is lekeli ve kırık döküktür. Kırık camların üzerinden, parlak lastiklerin arasından dikkatli adımlarla yürürken, yalnızca iğrenç ve aç yüzler görüyorum.

Hepsinden – bir sayfada bir şiirden anlam çıkardığımı, sonra da öldüğümü varsayalım. Size kesinlikle söyleyebilirim ki, bu, isteğim dışında olmayacaktır. Percival öldü. Rhoda beni terk etti. Ne var ki ben zayıflamak ve kupkuru kalmak, son derece saygın, altın başlı bastonumla kentin kaldırımlarında tıkır tıkır yürümek için yaşayacağım. Belki de hiç ölmeyeceğim, hatta o sürekliliğe ve sonsuzluğa bile asla ulaşamayacağım—

Ey batı rüzgârı ne zaman eseceksin,
Ki o küçük yağmurlar yağabilsin?

Percival yeşil yapraklarla çiçekleniyor ve yaz rüzgârında hâlâ iç çeken bütün dallarıyla toprağa yayılmış. Başkaları konuşurken sessizliği paylaştığım; sürü toplanıp da bereketli çayırlarda muntazam, parlak tüylü sırtlarıyla dörtnala koştuğunda duraksayıp yana dönen Rhoda, şimdi çöl sıcağı gibi yitip gitti.

Güneş şehrin çatılarını kabarttığında; kuru yapraklar pıtır pıtır toprağa döküldüğünde; biz Rhoda'nın sırrına ererken yaşlı adamlar sivri sopalarıyla gelip küçük kâğıtlarda delikler açtıklarında, Rhoda'yı düşünürüm—

> Ey batı rüzgârı ne zaman eseceksin,
> Ki o küçük yağmurlar yağabilsin?
> Tanrım, sevdiğim kollarımdaydı,
> Ben de yine yatağımda!

Şimdi kitabıma dönüyorum; şimdi girişimime geri dönüyorum."

"Ah hayat, nasıl da korkmuştum senden," dedi Rhoda, "ah insanlar, nasıl nefret etmiştim sizden! Nasıl dürttünüz dirseklerinizle, nasıl yarıda kestiniz; Oxford Caddesi'nde ne kadar iğrenç görünüyor, metroda karşılıklı oturmuş birbirinize bakarken ne kadar sefil duruyordunuz! Şimdi, tepesinden Afrika'yı göreceğim bu dağa tırmanırken, beynimde kahverengi paket kâğıtları ve yüzlerinizin izi var. Tarafınızdan lekelendim ve bozuldum. Kapıların dışında bilet almak için sıraya girdiğinizde çok da kötü kokuyordunuz. Hepsi de grinin ve kahverenginin kararsız tonlarında giyinmiş, bir şapkaya tutturulmuş tek bir mavi tüy bile yok. Hiçbirinin o değil de, bu şey olmaya cesareti yok. Bir günün üstesinden gelebilmek için nasıl bir ruh çözülmesi istiyordunuz; ne yalanlar, eğilmeler, yaltaklanmalar, ağzından bal damlamalar ve alçaklık! Beni nasıl da bir noktaya, bir zamana, bir iskemleye zincirleyip, kendiniz de karşıma oturdunuz! Zamanlar

arasında uzanan beyaz boşlukları benden nasıl da kapıp birer kirli topağa dönüştürdünüz, sonra da yağlı pençelerinizle çöp kutusuna fırlattınız. Ancak benim yaşamımdı onlar.

Ne var ki ben baş eğdim. Alaylarla esnemeler elimle örtüldü. Sokağa çıkıp da bir öfke belirtisi olarak yağmur oluğunda şişe kırmadım. Şevkle titreyerek, şaşırmamış gibi yaptım. Sen ne yaptıysan, onu yaptım. Susan'la Jinny çoraplarını öyle çektiyse, ben de çoraplarımı öyle çektim. Yaşam öylesine berbattı ki, aramıza gölge üzerine gölge diktim. Hayata şunun içinden bak, hayata bunun içinden bak; gül yaprakları olsun, asma yaprakları olsun – bütün caddeyi, Oxford Caddesi'ni, Piccadilly Circus'u, beynimin alaz ve dalgalanmalarıyla, asma yapraklarıyla ve gül yapraklarıyla kapladım. Okul dağıldığında pasajda duran kutular da oluyordu. Üstündeki etiketleri okumak, adlarla yüzleri düşlemek için gizlice çalardım onları. Harrogate belki, Edinburgh belki de, adını unuttuğum kızın birinin kaldırımda durduğu yerde altın ışıltılı bir görkemle dalgalanıyordu. Ama yalnızca isimdi. Louis'i terk ettim; kucaklaşmalardan korktum. Muflonla, giysilerle mavi-siyah bıçak ağzını örtmeye çalıştım. Gün geceye dönsün diye yakardım. Tabak çanak dolabının küçüldüğünü görmeyi, yatağın yumuşadığını duyumsamayı, havada yüzüyormuşçasına asılı kalmayı, uzamış ağaçlarla uzamış yüzlerin, kırda yeşil bir bankın ve birbirlerine gerginlik içinde hoşça kal diyen iki kişinin farkına varmayı dört gözle bekledim. Toprak ekilmemişken sürülür tarlalara tohum ekicilerin savurduğu gibi savuruyorum sözcükleri. Hep geceyi uzatmak ve düşlerle daha çok doldurmak istemişimdir.

Derken salonun birinde müzik ağacının dallarını ayırdım ve yaptığımız evi gördüm; kare dikdörtgenin üstünde duruyordu. Percival'ın ölümünden sonra bir otobüste insanların omuzlarına çarpıp sendelerken, 'İçinde her şeyi olan ev,' dedim kendi kendime; yine de Greenwich'e gittim. Toprak

sette yürürken, hiç bitki örtüsünün olmadığı, buna karşılık orada burada bir iki mermer sütunun bulunduğu dünyanın kıyısında sonsuza dek gürleyeyim diye yakardım. Demetimi saçılan dalgalara fırlattım. Dedim ki, 'İçinde yok et, en uzak noktaya taşı beni.' Dalga parçalandı; demet soldu. Artık Percival'ı nadiren düşünüyorum.

Şimdi bu İspanyol dağına tırmanıyorum ve sanıyorum ki bu katır sırtının benim yatağım olduğunu ve yatarak öleceğimi varsayacağım. Şimdi sonsuz derinliklerle aramda incecik bir tabaka var. Altımdaki şiltede kabartılar yumuşuyor. Tökezleyerek tırmanıyoruz – tökezleyerek yola devam ediyoruz. Benim daracık yolum, ta en tepede yanı başında havuz olan yalnız bir ağaca gelinceye kadar yukarılara tırmanıyor da tırmanıyor. Akşam tepeler katlanan kuş kanatları gibi kendilerini kapadığında, güzellik sularını dilim dilim yardım. Zaman zaman kırmızı bir karanfil kopardım ve bir demet saman. Bir başıma çayırda derinlere battım, elim eski bir kemiğe değdiğinde şunu düşündüm: Rüzgâr bu yüksekliği süpürmek için alçaldığında, bir çimdik tozdan başka bir şey bulamasın.

Katır tökezleyerek tırmanmaya devam ediyor. Tepenin sırtı sis gibi yükseliyor ama en üst noktadan Afrika'yı göreceğim. Yatak altımda esniyor. Şiltenin sarı deliklerinden geçiyorum. Yatağın ayakucundaki yüzü beyaz bir ata benzeyen iyi kadın bir veda işareti yapıyor ve dönüp gidiyor. Öyleyse kim gelecek benimle? Yalnızca çiçekler, şeytanşalgamı ve ay ışığı renkli mayıs. Onları toplayarak gevşek bir çelenk yapacağım sonra da – ah, kime vereceğim? Şimdi sarp kayalıklara çıkacağız. Altımızda ringa sürülerinin ışığı var. Kayalıklar gözden yitiyor. Minik çırpıntılı, gri çırpıntılı sayısız dalga altımızda serili. Hiçbir şeye dokunmuyorum. Hiçbir şey görmüyorum. Batabiliriz, dalgaların üstüne yerleşebiliriz. Deniz kulaklarımda davul çalar. Ak taçyaprakları deniz suyunda koyulaşır. Bir an yüzer, sonra batarlar. Beni yuvarlayan dal-

galar, altına alır sonra. Her şey müthiş bir sağanak gibi iner ve eritir beni.

Ancak o ağacın kısa diken diken dalları var; bu, bir kulübe çatısının talihsizliği. Bu sidik torbası biçiminde kırmızı ve sarı boyalı şeyler insan yüzleri. Ayağımı yere koyarak, ihtiyatla basıyorum ve elimi bir İspanyol hanının sert kapısına bastırıyorum."

Güneş batıyordu. Günün sert taşı çatlamış ve yarıklarından ışık boşalmıştı. Dalgaların arasındaki kırmızı ve altın sarısı yanardönerler, son hızla giden oklardı, tüyleriyse gecenin karanlığıydı. Işınlar, batık adalardan gelen işaretlermiş ya da defne korularında kahkahalar atan utanmaz oğlanlarca atılan oyun okçuklarıymışçasına düzensizce parlayıp dolanıyordu. Ama dalgalar, kıyıya yaklaştıkça, ışıktan soyunuyor, hiçbir ışık huzmesinin işlemediği gri taştan bir duvar yıkılıyormuşçasına, tek bir uzun çarpmayla düşüyordu.

Bir esinti çıktı; yaprakların arasında bir ürperti dolaştı; bu heyecan verici kıpırtı yaprakları öylesine karıştırdı ki, ağaç kütlesini değiştirip kıpır kıpır olur ve kubbeli bütünlüğünü yitirirken, yapraklar da kahverengi yoğunluğunu kaybedip grileşti ya da beyazlaştı. Şahin en tepedeki dala tünedi, gözkapaklarını kırptı, havalandı, uçtu ve süzülerek uzaklaştı; yabani yağmurkuşu bataklıkta feryat etti, kaçarak, daireler çizerek ve uzaklarda bir başına daha da çok feryat ederek. Trenlerle bacaların dumanları yayıldı, parçalandı, denizle tarlaların üstünde asılı duran yün örtünün bir parçası oldu.

Buğdaylar kesilmişti artık. Tüm o akış ve dalgalanmalardan sert, kısa bir anız kalmıştı geriye. Büyük bir baykuş ağır ağır karaağacın birinden, sedirin yüksekliğine uzanan

bir çizgide dalmışçasına kendini havaya fırlatıp yükseldi. Tepelerde artık ağır hareket eden gölgeler kâh genişledi kâh büzüldü. Kırın tepesindeki havuz öylece yansımasız duruyordu. Hiçbir tüylü yüz oraya bakmıyor ya da toynak su sıçratmıyor, hiçbir hararetli ağız suda serinlemiyordu. Kül renkli bir dala tünemiş bir kuş, bir gaga dolusu soğuk su yudumladı. Ne ekin biçme ne de tekerlek sesi geliyordu, yalnızca yelkenlerini dolduran ve çimenlerin tepelerini süpüren rüzgârın ansızın kopan uğultusu vardı. Yağmurdan şişmiş, güneşin ağarttığı bir kemik denizin cilaladığı bir dal gibi parlayıncaya kadar orada öylece kaldı. Baharda tilki kırmızısı renginde yanan ve yaz ortasında esnek yapraklarını güney rüzgârına eğen ağaç, şimdi demir kadar kara ve çıplaktı.

Kara o kadar uzaktaydı ki, artık ne parlayan bir dam ne de ışıldayan pencere görülebiliyordu. Gölgelenmiş toprağın o muazzam ağırlığı kırılgan engelleri, salyangoz kabuğu misali hafif yükleri yutmuştu. Şimdi yalnızca bulutun sıvımsı gölgesi, yağmurun cama vurması, mızrak gibi saplanan tek bir güneş ışığı huzmesi ya da yağmur fırtınasının ansızın her yanı dövüşü vardı. Yalnız ağaçlar uzak tepeleri dikili taşlar gibi işaretliyordu.

Sıcaklığı yitmiş ve yoğunluğunun yanan noktası yayılmış akşam güneşi, iskemlelerle masaları yumuşatıyor, kakılmışçasına kahverengi, sarı dörtgenlerle süslüyordu. Gölgelerle çevrelenmiş olduklarından ağırlıkları renk bir yana eğilip kaymışçasına daha hantal görünüyordu. Şurada bıçak, çatal ve bardak duruyordu, ama uzamış, şişmiş ve olağanüstü bir biçim oluşturmuş olarak. Altın bir çemberle çevrelenmiş olan ayna, kendi gözünde sonsuzmuşçasına sahneyi hareketsiz olarak sabitleştiriyordu.

Bu arada kıyıda gölgeler uzamış, karalık koyulaşmıştı. Demir karası çizme koyu mavi bir havuza dönüşmüştü. Kayalar katılığını yitirmişti. Eski kayığı çevreleyen sular, mid-

yeler dibine batmış gibi kararmıştı. Köpük, bulanık kumun üstünde, orada burada ak bir inci parıltısı bırakarak mora dönüşmüştü.

"HAMPTON COURT," dedi Bernard. "Hampton Court. Buluşma yerimiz. Kırmızı bacalarla Hampton Court'un mazgallı duvarlarına iyi bak. 'Hampton Court' derken ses tonum orta yaşlı olduğumu kanıtlıyor. On, on beş yıl önce soru tonuyla 'Hampton Court?' derdim – nasıl bir yer orası? Göller, labirentler var mı? Ya da beklentiyle: Burada ne olacak bana? Kiminle tanışacağım? Oysa şimdi Hampton Court –Hampton Court– sözcükler, altı telefon mesajı, posta kartı ve birbiri peşi sıra gönderdiğim gürleyen, çınlayan telefon zilleriyle onca emek verip aydınlattığım uzay boşluğunda bir gonga vuruyor: Sonunda resimler beliriyor –yaz öğle sonraları, tekneler, eteklerini hafifçe kaldırmış yaşlı hanımefendiler, kışın bir kül vazosu, martta nergisler– bunların tümü her sahnenin dibinde derinlerde uzanan suyun üstünde yüzüyor.

Orada, buluşma yerimiz olan Han kapısında, şimdiden dikiliyorlar – Susan, Louis, Rhoda, Jinny ve Neville. Şimdiden hep birlikte gelmişler. Bir dakika sonra, onlara katıldığımda başka bir düzenleme, başka bir örüntü ortaya çıkacak. Şimdi ziyan olma yolunda olan, durmaksızın sahneler yaratan şey denetim altına alınacak ve kesinleştirilecek. Bu zorunluluk konusunda sıkıntı çekmekte gönülsüzüm. Şimdiden kırk metre uzaklıktan varoluş düzenimin değiştiğini hissediyorum. Onların topluluğunda mıknatısın çekme gücü kötü etkiliyor beni. Yaklaşıyorum. Onlar görmüyor beni. Şimdi Rhoda beni görüyor, ama karşılaşmanın şokuyla bir yabancıymışım gibi davranıyor. Derken Neville dö-

nüyor. Ansızın elimi kaldırıp Neville'i selamlarken, 'Ben de Shakespeare sonelerinin sayfa aralarına çiçekler koydum,' diye bağırıyorum ve bir anda altüst oluyorum. Küçük kayığım ansızın inip çıkan, çalkalanan dalgaların üstünde düşecek gibi bir o yana bir bu yana sallanıyor. Karşılaşmanın şokuna (bunun altını çizmeliyim) deva olacak şey yok.

Aşınmış sınırları, ham kalmış sınırları birleştirmek de rahatsızlık verici, yalnız ayaklarımızı sürüyerek ağır adımlarla Han'a girip paltolarımızla şapkalarımızı çıkarırken buluşma giderek kabul edilebilir oluyor. Şimdi bir parka, batan güneşin masal gibi aydınlattığı ve ağaçların arasında altın bir çubuk oluşturduğu bir yeşilliğe tepeden bakan uzun, çıplak yemek salonunda toplanıyor ve oturuyoruz."

"Şimdi bu dar masada yan yana otururken," dedi Neville, "ilk heyecan yatışmadan önce ne hissediyoruz? Şimdi dürüstçe, açıkça ve doğrudan, zorlukla buluşmuş eski dostlara uygun biçimde, buluşma konusunda ne hissediyoruz? Keder. Kapı açılmayacak; o gelmeyecek. Ve biz yüklüyüz. Hepimiz orta yaşlarda olduğumuza göre yük bizim omuzlarımızda. Yüklerimizi bırakalım. Yaşamını ne yaptın diye soruyoruz, ya ben? Sen, Bernard; sen, Susan; sen, Jinny; ve Rhoda'yla Louis? Listeler kapılarda asılıydı. Şu ekmekleri bölüp de balıkla salataya girişmeden önce, cebimi yokluyor ve yeterlik belgelerimi buluyorum – üstünlüğümü kanıtlamak için taşıdığım şey. Ben geçtim. İç cebimde bunu kanıtlayacak belgelerim var. Ama senin şu şalgamlar ve buğday tarlalarıyla dolu gözlerin Susan, beni tedirgin ediyor. Cebimdeki şu kâğıtlar –geçtiğimi kanıtlayan feryat– boş tarlada kargaları korkutup kaçırmak için el çırpan adamınkine benzer hafif bir ses çıkarıyor. Şimdiyse Susan'ın bakışları altında o ses de sustu (o el çırpma, benim yaptığım yankı) ve yalnızca ekili toprakları süpüren rüzgârın sesiyle, öten kuşları duyuyorum – belki de sevinçten çılgına dönmüş bir tarlakuşudur. Garson ya da kâh aylakça dolaşan kâh geride

kalıp henüz bitkin bedenlerini gizleyecek kadar kararmamış ağaçlara bakıp duran şu sinsi, ebedi çiftler beni duydu mu? Hayır, alkış sesi kesildi.

Öyleyse kâğıtlarımı çıkarıp, geçtiğimi gösteren yeterlik belgelerimi yüksek sesle okuyarak sizi inandıramıyorsam geriye ne kalıyor? Kalan, Susan'ın yeşil gözlerinin, kristal, armut biçimli gözlerinin asidiyle meydana çıkardığı şey. Bir araya geldiğimizde ve buluşmanın sınırları hâlâ keskinken, her zaman bastırılmayı reddeden birisi olmuştur; bu nedenle onun kimliğine kendi kimliğimiz önünde diz çöktürmek isteriz. Benim için şu anda bu kişi Susan. Susan'ı etkilemek için konuşuyorum. Dinle beni, Susan.

Kahvaltıdayken biri geldiğinde perdemdeki meyve işlemeleri papağanlar gagalayabilsin diye şişmiş olsa bile; biri başparmağıyla işaretparmağı arasında ufalayabilir onu. Erken sabahın ince, kaymağı alınmış sütü opalden maviye, sonra da pembeye döner. O saatte kocanız –tozluklarına vurup kamçısıyla kısır ineği gösteren adam– homurdanır. Hiçbir şey söylemezsiniz. Hiçbir şey görmezsiniz. Gelenek kör etmiştir gözlerinizi. İlişkiniz o saatte sağır, değersiz, boz renklidir. O saatte benimkiyse sıcak ve çeşitlidir. Benim için yineleme yoktur. Her gün tehlikelidir. Yüzeyde pürüzsüz, altta çöreklenen yılanlar gibi kemiklerden ibaretiz. *Times* okuduğumuzu varsayın; tartıştığımızı varsayın. Bir deneyimdir bu. Kış olduğunu varsayın. Kar çatıda yığılıyor ve kırmızı bir mağarada mahsur bırakıyor bizi. Borular patlamış. Odanın ortasına sarı tenekeden bir banyo yerleştiriyoruz. Leğenler için telaşlı bir koşuşturma başlıyor. Şuraya bakın – kitaplığın üstünden de patlamış. Hasara bakıp kahkahalarla karışık, bağrışıyoruz. Bırakın sağlamlık yok edilsin. Hiçbir şeye sahip olmayalım. Yoksa mevsim yaz mı? Göle bir gezinti yapabilir, Çin kazlarının düz ayaklarıyla paytak paytak su kıyısına inmelerini izleyebiliriz ya da önünde titreşen taze yeşillikleriyle kemik benzeri bir kent kilisesi görebiliriz.

(Rastgele seçiyorum; belirgin olanı seçiyorum.) Her görüntü bir tehlikeyi ve candan yakınlığın mucizevi şaşırtıcılığını anlatmak için çizilivermiş arabesk bir süs gibi. Kar, patlamış boru, teneke küvet, Çin kazı – bunlar, geriye bakıldığında her sevginin karakterini okuduğum; her birinin ne kadar farklı olduğunu gösteren yüksekte sallanan işaretler.

Bu arada sen –düşmanlığını hafifletmek istediğimden, yeşil gözlerin benimkilere dikili, kılıksız giysin, kabalaşmış ellerin ve analığın görkeminin diğer bütün işaretleriyle– deniz minaresi gibi aynı kayaya yapışmışsın. Yine de, şu bir gerçek ki seni incitmek istemem; istediğim yalnızca sen girdiğinde yok olan, kendime olan inancımı tazelemek ve yenilemek. Değişmek artık olanaksız. Biz kendimizi hasrettik. Daha önce, Londra'da bir lokantada Percival'la buluştuğumuzda, hepimiz heyecanlandık ve sarsıldık; herhangi bir şey olabilirdik. Şimdiyse seçtiğimiz ya da bizim için seçilmiş gibi görünen – omuzlarımızın arasını kıstıran bir maşa. Ben seçtim. Yaşamın izini dışa doğru değil de, çiğ, beyaz, korunaksız olan yapıya göre içe doğru aldım. Kokusu, rengi, dokusu ve maddesi olacak ölçüde keskin, ama adı olmayan zihinlerin, yüzlerin ve şeylerin izleriyle bulutlandım ve berelendim. Yaşamımın dar sınırlarını ve geçemediği çizgiyi gören sizler için ben yalnızca 'Neville'im. Ama kendim için ölçüsüzüm; iplikleri farkına varılmaksızın yeryüzünün altından geçen bir ağım. Benim ağım kuşattığı şeyden ayırt edilemez durumda. Balinaları kaldırır – devasa su canavarlarını ve beyaz denizanalarını, biçimsiz ve dolaşıp duran ne varsa; ben keşfederim, ben farkına varırım. Gözlerimin önünde – bir kitap açılır; ta en dibine kadar görürüm; yüreğiyse – derinliklerine kadar görürüm. Hangi aşkların titreyerek ateşe dönüştüğünü; kıskançlığın yeşil ışınlarını oraya buraya nasıl fırlattığını; aşkın aşka nasıl çapraşık biçimde kavuştuğunu; aşkın düğüm attığını; aşkın acımasızca koparıp ayırdığını bilirim. Bana da düğüm atılmıştı; ben de koparılarak ayrılmıştım.

Ne var ki bir keresinde, kapının açılıp Percival'ın gelmesini gözlerken; bir kabul salonunda, birbirimizden bağımsız olarak kendimizi sert bir sıranın kenarına atarken başka bir görkem vardı."

"Kayın odunu vardı," dedi Susan, "Elvedon ve ağaçların arasından parlayan saatin yaldızlı kolları. Güvercinler yaprakları parçaladı. Durmaksızın değişen gezgin ışıklar üstümde dolaştı. Benden kaçtılar. Yine de kendim olmak için kötülediğim Neville, masanın üstünde duran elime bak. Parmak eklemlerinde ve avuçta derece derece değişen sağlıklı renge bak. Bedenim her gün, doğru biçimde, iyi bir işçinin elindeki alet gibi bütünüyle kullanıldı. Bıçak temiz, keskin, ortası aşınmış. (Bir tarlada dövüşen hayvanlar, boynuzlarını tokuşturan geyikler gibi savaşırız.) Senin soluk, boyun eğmiş teninin içinden bakıldığında, elmalar ve meyve hevenkleri bile cam altındaymışçasına ince bir zarla örtülü gibi görünür. Bir kişiyle, tek bir kişiyle, ama değişen tek bir kişiyle, etinin yalnızca bir santimini gördüğün; o etin sinirlerini, damarlarını, ağır ya da hızlı kan akışını, ama asla her yanını görmediğin biriyle koltukta gömülüp yatmak. Bahçenin içinde bir ev görmezsiniz; tarlada bir at görmezsiniz; elindeki yama işinden ötelere bakmak için zorlanan yaşlı bir kadın gibi iki büklümseniz, yayılmış bir kasabayı göremezsiniz. Ama ben hayatı bloklar halinde gördüm, somut ve devasa; mazgalları ve kuleleriyle, fabrikaları ve gazölçerleriyle; bir kalıtım örüntüsünden sonra anımsanamayacak kadar eski bir zamanda yapılmış bir mesken olarak. Bu tür şeyler kafamın içinde kareler, çıkıntılı ve çözülmemiş şeyler olarak kalıyor. Ben dolambaçlı ya da tatlı dilli biri değilim; aranızda oturup yumuşaklığınızı katılığımda aşındırıyor; sözcüklerin gümüşi-gri pervane kanadımsı titreşimlerini aydınlık gözlerimin fışkıran yeşiliyle söndürüyorum.

'Şimdi boynuzlarımızı çarpıştırdık. Bu gerekli olan başlangıç, eski dostların selamlaşmasıdır.'"

"Altın, ağaçların arasında battı," dedi Rhoda, "ağaçların arkasındaki yeşil dilimse düşlerde görülen bıçak ağzı ya da kimsenin ayak basmadığı ve giderek incelen bir ada gibi uzanıyor. Şimdi caddeden aşağı inen arabaların ışıkları titreşmeye, göz kırpmaya başladı. Artık âşıklar karanlığa çekilebilir; ağaçların gövdeleri, âşıkların huzurunda şişkin ve müstehcen."

"Eskiden farklıydı," dedi Bernard. "Bir zamanlar akıntıyı istediğimiz gibi engelleyebilirdik. Şimdiyse içinden geçerek Hampton Court'ta toplanıp bir araya geldiğimiz bu deliği açmak için kaç telefon konuşması, kaç posta kartı gerekiyor? Ocaktan aralığa ömür ne kadar da çabuk geçiyor! Çok aşina olduğumuz için gölgeleri bile olmayan şeylerin sert akıntısıyla sürükleniyoruz hepimiz; kıyaslamalar yapmıyoruz; beni de seni de binde bir düşünüyoruz ve bu bilinçsizlikte sürtüşmeden doğan son noktadaki özgürlüğe ulaşıyor ve batık kanalların ağzında büyüyen otları aralıyoruz. Waterloo'dan gelen treni yakalamak için balıklar gibi çok yükseklere sıçramalıyız. Ne var ki, ne kadar yükseğe sıçrarsak sıçrayalım yine gerisin geri dereye düşüyoruz. Artık asla Güney Denizi Adaları'na gitmek için gemiye binmeyeceğim. Roma'ya bir gezi, seyahatlerimin sınırı. Oğullarımla kızlarım var. Yapbozdaki yerime sıkışıp kaldım.

Ama bu yalnızca bedenim –Bernard dediğimiz buradaki şu yaşlı adam– geriye dönüşü mümkün olmayan biçimde sabittir – bu yüzden inanmak istiyorum. Gençken yapabildiğimden de daha önyargısız düşünüyorum ve kendimi bulmak için kepekli tarta dalan bir çocuk gibi gözü dönmüş biçimde harıl harıl aramam gerekirdi. 'Baksana, bu ne? Ya bu? Bu iyi bir armağan olur mu? Hepsi bu mu?' Bu böyle gider. Artık paketlerin neyi sakladığını biliyorum; pek de ilgimi çekmiyor. Bir adamın tohumları, uçuşan koca yelpazeler gibi havaya savuruşu, sonra da onların mor günbatımının

içinden geçerek çıplak olan parlak, sıkıştırılmış tarlaya düşüşü gibi düşüncelerimi havaya savuruyorum.

'Bir cümle.' Tamamlanmamış bir cümle. Peki cümleler nedir? Susan'ın elinin yanına, masaya koyacak; Neville'in yeterlik belgeleriyle birlikte cebimden çıkaracak çok az şey bıraktılar bana. Ben, ne hukuk ne tıp ne de finans konusunda otoriteyim. Ben, nemli saman gibi cümlelerle sarılıyım; fosforlu gibi ışık saçıyorum. Ve her biriniz ben konuştuğumda hisseder: 'Aydınlandım. Işık saçıyorum.' Oyun alanlarında, karaağaçların altında cümleler dudaklarımda fokurdarken küçük oğlanlar, 'Bu iyi işte, bu iyi,' diye hissederlerdi. Onlar da fokurdadılar; onlar da benim cümlelerimle kaçtılar. Ama ben yalnızlık içinde hasret çekerim. Yalnızlık benim mahvolma nedenim.

Ortaçağlarda eşlerini ve kızları boncuklarla, şarkılarla kandıran keşişler gibi geçiyorum evden eve. Ben bir gezginim, konaklamamın bedelini şarkıyla ödeyen bir seyyar satıcıyım; fark gözetmeyen, kolay ağırlanır bir konuğum; sıkça en iyi odada dört direkli karyolaya buyur edilirim; derken ambarın birinde bir saman yığını üstünde yatarım. Pireler vız gelir, ipeğe de itirazım olmaz. Son derece hoşgörülüyüm. Ahlakçı değilim. Hayatın kısalığı ve kırmızı çizgileri yönetmede ne kadar ayartıcı olduğuna ilişkin çok güçlü duygularım var. Akıcı konuşmamla beni yargılarken –ki böyle yargılıyorsunuz– sandığınız kadar fark gözetmeyen biri değilim; kol yenime saklı minik bir küçümseme ve şiddet hançerim var. Ama yoldan saptırılmaya teşneyim. Öyküler kurgularım. Olur olmaz her şeyi eğip büker oyuncak yaparım. Bir kulübenin kapısında bir kız oturuyor; bekliyor; kimi? Baştan çıkarılmış mı, çıkarılmamış mı? Başöğretmen halıdaki deliği görüyor. İçini çekiyor. Karısı parmaklarını hâlâ gür saçlarının dalgaları arasından geçiriyor, derin düşünceler içinde – vesaire. El sallamalar, sokak köşelerinde duraksamalar, birinin yerdeki mazgala sigarasını atması – bunların

tümü öykü. Ama gerçek öykü hangisi? İşte onu ben de bilmiyorum.

Bundan dolayı cümlelerimi, birinin giymesini bekleyerek, dolapta asılı giysiler gibi saklıyorum. Böylece bekleyerek, böylece düşünüp tahminler yürüterek, şu notu, ardından bir başkasını düşerek yaşama tutunmuyorum. Ayçiçeğindeki arı gibi süpürülüp gideceğim. Benim felsefem hep biriktirerek, anbean yükselerek bir seferde cıva gibi hızla bir düzine yolu birden almak. Ne var ki gözü dönmüş ama haşin Louis, tavan arasındaki bürosunda bilinecek olanın gerçek doğası üstüne değiştirilemez sonuçlara varmış."

"Eğirmeye çalıştığım iplik kopuyor," dedi Louis. "Senin kahkahan, senin kayıtsızlığın ve ayrıca güzelliğin koparıyor onu. Yıllar önce Jinny de bahçede beni öptüğünde ipliği koparmıştı. Böbürlenen çocuklar okulda Avustralya aksanımla alay ettiklerinde kopardılar ipliği. 'Anlamı bu,' diyorum; sonra ani bir kasılmayla başlıyor – kibir. Ve derken birden çekilip dağılıyorum. 'Dinle,' diyorum, 'yeri çiğneyen ayaklar, zaferler ve göçler arasında şarkısını söyleyen bülbüle. İnan–' ve birden çekilip dağılıyorum. Kırık çinilerle bin parçaya ayrılmış camların üzerinde buluyorum yolumu. Değişik ışıklar düşüyor, bildiğimiz Leopar beneklerini oluşturuyorlar ve garipler. Hep bir araya geldiğimizde bu uzlaşı anı, şarap ve sallanan yapraklarla akşamın bu anı, gençler beyaz flanel giysileriyle yastıklar taşıyarak nehirden gelirlerken benim için mahzen gölgeleri, işkenceler ve insan üstüne insanla deneyimlenmiş rezilliklerle kapkara. Duygularım öylesine kusurlu ki, burada otururken bile aklımın bize karşı durmadan eklediği ciddi suçlamaları tek bir mor çizgiyle asla silmiyor. Çözüm nedir diye soruyorum kendime ve köprü nerede? Bu göz kamaştırıcı, bu dans eden hayaletlerin tümünü aynı yerde birleştirebilecek tek bir çizgiye nasıl indirgeyebilirim. Böylece düşüncelere gömülüyorum ve bu arada sen kötücül bakışlarınla büzülmüş dudakları-

mı, rengi uçmuş yanaklarımı ve değişmez kaş çatışımı gözlemliyorsun.

Ne var ki aynı zamanda bastonumla pardösümün de farkına varmanı rica ediyorum. Haritalar asılı bir odada, masif maun bir masa miras kaldı bana. Bizim buharlı gemilerimiz, içleri lüks şeylerle dolu olduğundan gıpta edilen bir ün kazandı. Yüzme havuzları ve spor salonları var. Şimdi üstümde beyaz bir pardösü var ve bir anlaşma yapmadan önce küçük bir kitaba başvuracağım.

Bu kurnaz ve ironik tavrımla, dikkatinizi titreyen, kolay incinen, son derece genç ve korunmasız ruhumdan başka bir yöne çekeceğimi umuyorum. Her zaman en genç; en safça şaşıran ben olduğumdan; kaygı ve duygudaşlıkla, üzüntüyle ya da alay ederek en önden koşan olduğumdan – hep burunda bir kurum lekesinin ya da iliklenmemiş bir düğmenin olması mı gerekiyor? Bütün aşağılanmaların acısını çekiyorum. Aynı zamanda acımasız ve mermerimsiyim.

Yaşamış olmanın bir şans olduğunu nasıl söyleyebildiğinizi anlamıyorum. Küçük heyecanlarınız, çocuksu coşkularınız, bir çaydanlığın kaynaması, yumuşak bir esintinin Jinny'nin benekli eşarbını havalandırıp örümcek ağı gibi uçurmasının benim için anlamı saldıran bir boğanın gözlerine ipek serpantinler atmak demek. Sizi kınıyorum. Yine de yüreğim hasretinizi çekiyor. Sizinle ölüm ateşlerinden geçerim. Ne var ki en çok yalnızken mutluyum. Altın sarısı ve mor cüppelerle lüks içinde yaşıyorum. Yine de bacaların üstündeki görüntüyü; uyuz böğürlerini kabarmış baca yığınlarına sürterek kaşıyan kedileri; kırık pencereleri; tuğla kiliseciklerin çan kulelerinden gelen boğuk çan çınlamalarını yeğlerim."

"Önümdekini görüyorum," dedi Jinny. "Bu eşarp, bu şarabi benekler. Bu kadeh. Bu hardal kavanozu. Bu çiçek. Birinin dokunduğu, birinin tattığı şeyleri seviyorum. Kara dönüşüp dokunulabilir olduğunda yağmuru seviyorum. İh-

tiyatsız ve senden çok daha gözü pek biri olarak, beni yıkıma uğratmasın diye güzelliğimi adilikle yumuşatmam. Hepsini birden yutuveririm gider. Etten yapılmıştır; maddeden yapılmıştır. Benim düş gücüm bedene aittir. Görüntüleri Louis'inkiler gibi incecik dokunmuş, lekesizlikten bembeyaz değildir. Sizin sıska kedilerinizle kabarmış baca külahlarınızı sevmiyorum. Çatılarımızın tepelerindeki uyumsuz güzellikler bende nefret uyandırıyor. Kadınlar ve erkekler, üniformalar, peruk ve kostümler, melon şapka ve boynu güzelce açıkta bırakan tenis giysileri ve kadın giysilerinin sonsuz çeşitliliği (tüm giysileri her zaman fark ederim) beni mest ediyor. Onlarla bir girdaba kapılıyorum, içeri dışarı, içeri dışarı, odalara, salonlara, oraya, buraya, her yere, nereye giderlerse girip çıkıyorum. Bu adam atın nalını kaldırıyor. Bu adam özel koleksiyonunun durduğu çekmeceleri açıp kapıyor. Hiç yalnız değilim. Bir alay dostum eşlik ediyor bana. Annem davulu, babam denizi izlemiş olmalı. Alay bandosunun peşi sıra yol boyunca tırıs giden, ansızın bir ağaç gövdesini, kahverengi bir lekeyi koklamak için duran, derken kırma bir sokak köpeğinin peşinden karşıya bir koşu tutturan, sonra da kasaptan gelen büyüleyici et kokusunu koklarken bir patisi havada kalan küçük bir köpek gibiyim. Yolculuklarım garip yerlere götürdü beni. Erkekler, kim bilir kaç tanesi duvardan ayrılıp yanıma geldiler. Yalnızca elimi kaldırmam yetti. Fırlatılan bir ok kadar dosdoğru gizli buluşma yerine geldiler – bu kimi zaman balkonda bir iskemle, kimi zaman da sokağın köşesindeki dükkân oldu. Sizin yaşamlarınızın acıları ve uyuşmazlıkları benim için her gece, kimi zaman oturmuş yemek yerken masa örtüsünün altından dokunan bir parmakla çözülmüştür – o zaman bedenim öylesine akışkan olurdu ki tek bir parmağın dokunuşu bile kendini dolduran, titrek, ışıltılı ve esrimeyle düşen tek bir damlaya dönüşürdü.

Sen oturmuş yazarken, masanın üstünde sayıları birbirine eklerken ben aynanın önünde oturdum. Yani yatak

odamın mabedinde aynanın önünde, burnumla çenemi, koskoca açılan ağzımı ve fazlaca ortaya çıkan dişetlerimi yargıladım. Baktım. Dikkat ettim. Hangi sarı ya da beyazın, hangi parlaklığın ya da sönüklüğün, hangi yuvarlaklığın ya da düzlüğün yakışacağına karar vermiştim. Biri için havai, öbürü içinse tutucuyum, gümüşi bir buz saçağı kadar sert köşeli ya da altın sarısı bir mum alevi kadar haz düşkünüyüm. Sınırlarının en uç noktasına savrulan bir kamçı gibi çıkınca koştum. Orada, köşedeyken gömleğinin önü beyazdı; sonra morardı; dumanla ateş her yanımızı sardı; korkunç bir yangın felaketinin ardından –yine de şömine halısında otururken uykuda olan evde kimse duymasın diye, yüreğimizin tüm sırlarını deniz kabuklarına fısıldarmışçasına sesimizi yükseltmedik bile, ama aşçının bir kez telaşla seğirttiğini duydum, bir kez de saat tik taklarını ayak sesi sandık– hiç bir kalıntı, yanmamış kemik, arkamızda bıraktığınız özel eşyalar gibi madalyonlarda saklayacağınız saç tutamları bırakmaksızın küllere battık.

Şimdi saçım ağarıyor; giderek iç karartıcı oluyorum; ama gün ortasının çiy aydınlığında aynanın önünde yüzüme bakıyorum ve burnumu, çenemi ve kocaman açılan ağzımla fazlaca ortaya çıkan dişetlerimi inceliyorum. Ama korkmuyorum."

"Lamba direkleri vardı," dedi Rhoda, "ağaçlar da istasyondan gelen yolda yapraklarını daha dökmemişlerdi. Yapraklar beni hâlâ saklıyordur belki. Ama ben onların ardına saklanmam. Alışık olduğum duygu şokundan kaçınmak için âdet edindiğim gibi daireler çizmek yerine dosdoğru size doğru yürüdüm. Ancak bu, bedenime belirli bir hile öğretmiş olmamdandır. İçsel olarak bunu öğrenmiş değilim: Korkarım, nefret ederim, severim, sizi kıskanırım ve küçükserim ama asla neşeyle size katılmam. Ağaçlarla posta kutularının gölgelerini kabullenmeyi reddederek istasyondan gelirken, bu uzaklıktan bile palto ve şemsiyelerinizden, birlikte akan

yinelenmiş anlardan oluşan bir maddeye nasıl gömülü durduğunuzu, kendinizi adamış olduğunuzu; çocuklar, otorite, ün, sevgi ve topluma karşı nasıl bir tavır sergilediğinizi kavradım; oysa benim hiçbir şeyim yok. Yüzüm yok.

Burada, bu yemek salonunda boynuzlar, su bardakları, tuzluklar ve masa örtüsünde sarı lekeler görürsünüz. 'Garson!' diyor Bernard. 'Ekmek!' diyor Susan. Ve garson geliyor, ekmek getiriyor. Ama ben fincanın kenarını bir dağ gibi, boynuzların da bir bölümünü görüyorum ve kâsenin bir yanındaki parlaklık karanlığın içindeki harika ve korkunç bir çatlak gibi. Sesleriniz ormanda çatırdayan ağaçlar gibi geliyor. Yüzlerinizle, yüzlerinizin göze çarpmasıyla ve boşluktan gelen yankılı seslerinizle. Gece yarısı bir meydanın parmaklıklarına karşı belirli bir uzaklıkta kımıldamadan durmak ne kadar güzel! Arkanızda köpükten ak bir hilal var, dünyanın kıyısındaki balıkçılar ağ çekip, atıyor. Rüzgâr, eski çağlara ait ağaçların en üst yapraklarını hışırdatıyor. (Yine de biz burada, Hampton Court'ta oturuyoruz.) Papağanlar ciyak ciyak bağırarak ormanın yoğun durgunluğunu bozuyorlar. (Tramvaylar buradan hareket ediyor.) Kırlangıç kanatlarını gece yarısı havuzlarına daldırıyor. (Burada konuşuyoruz.) Birlikte otururken yakalamaya çalıştığım çemberin dış kenarı işte bu. Bu yüzden de kefaret olarak ve tam yedi buçukta Hampton Court'a katlanmalıyım.

Ama mademki bu ekmek dilimleriyle şarap şişelerine tarafımdan gereksinim duyuluyor, yüzleriniz boşlukları ve dikkat çekiciliğiyle güzel; masa örtüsü ve sarı lekesinin de, sonunda tüm dünyayı kucaklayabilecek duygu paylaşımının (gece yatağım havada asılı yüzdüğünde dünyanın kıyısından düşerken kurduğum düş bu) giderek genişleyen çemberinin yayılmasını kabul etmenin çok uzağında olduğuna bakılırsa kişisel soytarılıklara girmeliyim. Çocuklarınla, şiirlerinle, kızarıklıklarınla ya da yaptığın ve acısını çektiğin her neyse onunla beni zorladığında başlamalıyım. Ama ben aldatıl-

madım. Tüm bu oraya buraya çağrılardan, bu çekiştirme ve arayışlardan sonra bir başıma bu incecik çarşaftan geçip ateş uçurumlarına düşeceğim. Sense yardım etmeyeceksin bana. Eski işkencecilerden daha da acımasız olarak, bırakacaksın düşeyim, düştüğümde de parçalara ayıracaksın beni. Ne var ki beyin duvarlarının inceldiği; her şeyin özümsendiği anlar vardır ve öylesine devasa bir balon üfleyebileceğimizi, güneşin onun içinde doğup ve batabileceğini, öğlenin mavisiyle gece yarısının karasını alıp, bir yana fırlatılmışlar olarak buradan derhal kaçabileceğimizi hayal edebilirim."

"Damla üstüne damla," dedi Bernard, "sessizlik çöküyor. Zihnin çatısında oluşuyor, sonra da aşağıdaki havuzlara iniyor. Sonsuza kadar yalnız, yalnız, yalnız – suskunluğun çöküp, halkalarının en uzak sınırlara kadar sürüklediğini duy. Doymuş ve dolu, orta yaş hoşnutluğuyla katılaşmış, yalnızlığın mahvettiği ben'e bırakın suskunluk çöksün, damla damla.

Ne var ki şimdi çöken suskunluk yüzümde çukurlar açıyor, yağmurda avludaki kardan adam gibi burnumu aşındırıyor. Suskunluk çöktükçe tümüyle eriyor, hiçbir özelliği olmayan ve bir başkasından zor ayırt edilen birine dönüşüyorum. Hiç önemi yok. Önemi olan ne var ki zaten? Güzel bir yemek yedik. Balık, dana kotlet ve şarap bencilliğin keskin dişini köreltti. Kaygı dinlenmede. En kibirlimiz, belki de Louis'dir, insanların ne düşündüğünü umursamaz. Neville'in işkenceleri dinlenmede. Bırak gönensinler – onun düşüncesi budur. Susan, bütün çocukları güvende uyurken soluklarını duyuyor. Uyuyun, uyuyun, diye mırıldanıyor. Rhoda gemilerini kıyıya çekmiş. Battılar mı, demir mi attılar, artık umursamıyor. Dünyanın bize enikonu tarafsız sunacağı her öneriyi dikkate almaya hazırız. Bense yalnızca dünyanın güneşin yüzeyinden kazara fırlamış bir çakıltaşı olduğunu ve sonsuz uzay boşluğunun başka hiçbir yerinde yaşam barındırmadığını düşünüyorum."

"Bu sessizlikte," dedi Susan, "sanki tek bir yaprak düşmeyecekmiş ya da kuş uçmayacakmış gibi geliyor."

"Mucize olmuş gibi," dedi Jinny, "ve yaşam burada öylece kalakalmış gibi."

"Ve," dedi Rhoda, "yaşayacak başka zamanımız kalmamış gibi."

"Ama sonsuz uzayın dipsiz boşlukları arasında hareket eden dünyayı dinleyin," dedi Louis. "Gürlüyor. Tarihin aydınlık şeridi geçmişte kaldı, Krallarımız ve Kraliçelerimiz de; geçip gittik biz; uygarlığımız, Nil ve bütün yaşam. Ayrı damlalarımız eridi; soyumuz tükendi, zamanın sonsuz boşluğunda, karanlıkta kaybolduk."

"Sessizlik çöküyor, sessizlik çöküyor," dedi Bernard. "Ama şimdi dinleyin; tik tak; düt düt; dünya bizi geri çağırdı. Biz yaşamın ötesine geçerken bir an için karanlığın uğuldayan rüzgârlarını duydum. Sonra tik tak (saat); sonra düt düt (arabalar). Karaya ayak basıyoruz; kıyıdayız; altımız, bir masada oturuyoruz.

Beni çağıran burnumun anısı. Kalkıyorum; kendi burnumun biçimini anımsayarak 'Savaş,' diye bağırıyorum, 'savaş!' ve şu kaşığı olanca hırçınlığımla masaya vuruyorum."

"Bu sınırsız kaosa karşı koyalım," dedi Neville, "bu biçimi olmayan geri zekâlılığa. Ağacın arkasında hemşireyle sevişen o asker tüm yıldızlardan daha hayranlık uyandırıcı. Yine de bazen titrek bir yıldız görünür açık gökyüzünde, dünyanın güzel olduğunu düşündürür bana, biz kurtçuklar da ağaçları bile şehvetimizle biçimsizleştiririz."

("Yine de Louis," dedi Rhoda, "suskunluk ne kadar da kısa sürüyor. Tabaklarının yanındaki peçetelerini düzeltmeye başladılar bile. 'Gelen kim?' diyor Jinny; Percival'ın artık gelmediğini anımsayan Neville iç geçiriyor. Jinny gözlüğünü çıkarmış. Yüzünü bir ressam gibi dikkatle inceleyerek bir pudra ponponunu burnundan aşağı kaydırıyor ve bir an düşündükten sonra dudaklarına tam da dudakların gereksin-

diği kırmızıyı sürüyor. Bu hazırlıkları izlemenin küçümseme ve korku uyandırdığı Susan mantosunun üst düğmesini iliklıyor. Neye hazırlanıyor ki? Bir şeye, ama değişik bir şeye."

"Kendi kendilerine söylüyorlar," dedi Louis. " 'Zamanı geldi. Hâlâ enerji doluyum,' diyorlar, 'Yüzüm sonsuz boşluğun karalığında biçimlenecek.' Cümlelerini bitirmiyorlar. 'Zamanı geldi,' deyip duruyorlar. 'Bahçeler kapanacak.' Onların akıntısına kapılıp birlikte giderken Rhoda, belki biraz geride oyalanabiliriz."

"Fısıldayacak şeyleri olan komplocular gibi," dedi Rhoda.)

"Bu doğru, aslına bakarsanız biliyorum," dedi Bernard, "şimdi bizim yürüdüğümüz bu caddede, at sırtındaki bir Kral şurada bir köstebek yuvasına takılıp düştü. Ne var ki, sonsuz boşluğun girdaplanan dipsiz uçurumlarının önüne başında altın bir demlik olan bir kişiyi yerleştirmek ne kadar garip geliyor. İnsan kısa süre sonra görünüşe inancını geri kazanıyor: Ama başlarındaki şey için bu hemen olmuyor. Bizim İngiliz geçmişimiz bir santim ışıktır. Sonra da insanlar kafalarına demlikleri koyup 'Ben bir Kralım!' dediler. Hayır, yürürken zaman duygumu geri kazanmaya çalışıyorum, ne var ki gözlerimde akan o karanlıkla kavrama duygumu yitirdim. Bu saray, gökte bir an için görünen bulut kadar hafif görünüyor. Kralları başlarında taçlarıyla art arda tahtlarına koymak – zihnin bir oyunu. Ve bizzat bizler, yan yana yürüyen altı kişi, beyin ve duygu adını verdiğimiz içimizdeki bu rastgele ışık titreşimiyle neye karşı çıkıyoruz; bu selle nasıl savaşabiliriz; sürekliliği olan ne? Ömürlerimiz de ışıksız caddelerden akıyor, tanımlanmaksızın zaman şeridini geçiyor. Bir zamanlar Neville kafama bir şiir fırlatmıştı. Ölümsüzlüğe duyduğum ani inançla, 'Ben de Shakespeare'in bildiklerini biliyorum,' dedim. Ama bu, geçti."

"Mantıksızca, gülünç bir biçimde," dedi Neville, "biz yürüdükçe zaman geri geliyor. Köpek hoplayıp zıplayarak yapıyor bunu. Makine çalışıyor. Zaman o kapıyı çok eski

kılıyor. Üç yüz yıl şimdi o köpeğin karşısında yok olan bir andan biraz daha uzun gibi geliyor. Kral William başında bir perukla atına binmiş ve saraylı hanımlar işlemeli, kafesli etekleriyle çimenliği süpürüyor. Yürürken, Avrupa'nın yazgısının son derece önemli olduğuna ve hâlâ saçma göründüğünden, her şeyin Blenheim Savaşı'na dayandığına inanmaya başlıyorum. Evet; bu bahçe kapısından geçerken açıklıyorum, an şu andır ve ben Kral George'un sadık bir uyruğu oluyorum."

"Bu caddede ilerlerken," dedi Louis, "ben hafifçe Jinny'ye yaslanıyorum, Bernard Neville'le kol kola, Susan'ın eli elimde, ağlamamak çok zor, kendimizi küçük çocuklar sayıp, uyurken bizi koruması için Tanrı'ya dua etmeliyiz. Bayan Curry küçük orgu çalarken karanlıktan korkarak el ele tutuşup şarkı söylemek çok tatlıdır."

"Demir kapılar açıldı," dedi Jinny. "Zamanın dişleri yutmayı bıraktı. Boşluğun dipsiz çukurlarına rujla, pudrayla, incecik cep mendilleriyle üstün geldik."

"Hemen tutuyorum, kavrıyorum," dedi Susan. "Bu eli sımsıkı tutuyorum, kimin olursa olsun, sevgiyle nefretle; hangisi olduğu fark etmiyor."

"Dingin ruh hali ve bedenden ayrılmış olmanın getirdiği ruh hali çöktü üstümüze," dedi Rhoda, "ve zihnin duvarları saydamlaştığında, bu bir anlık hafiflemenin tadını çıkarıyoruz (insanın kaygısızlaşması pek sık olmaz). Mimar Wren'in sarayı sıralardaki sıkıcı, parasız insanlara çalan kuartet gibi bir dikdörtgen oluşturuyor. Dikdörtgenin üzerinde kare duruyor ve biz de 'Burası ikamet ettiğimiz yer. Yapı şimdi görünüyor. Dışarıda pek az şey kalmış,' diyoruz."

"Çiçek," dedi Bernard, "Percival'la yemek yediğimizde lokantada masanın üstünde duran vazodaki kırmızı karanfil altı yaşamdan oluşmuş, altı kenarlı bir çiçeğe dönüşüyor."

"Porsuk ağaçlarının karşısında," dedi Louis, "gizemli bir aydınlık görünüyor."

"Büyük bir acı ve bir sürü darbeyle oluşmuş," dedi Jinny.

"Evlilik, ölüm, gezi, arkadaşlık," dedi Bernard; "kent ve taşra; çoluk çocuk ve bütün bunlar, bu karanlıktan yontulmuş çok yönlü bir nesne; çok yüzlü bir çiçek. Bir an duralım; ne yapmışız, bir bakalım. Porsuk ağaçlarına karşı göz kamaştırsın. Bir ömür. Orada. Sona erdi. Bitti, gitti."

"Şimdi gözden kayboluyorlar," dedi Louis. "Susan Bernard'la. Neville Jinny'yle. Senle ben Rhoda, bir an şu ayaklı taş vazonun yanında duralım. Bu çiftlerin gezindiği korudan hangi şarkıyı duyacağız şimdi ve Jinny eldivenli eliyle göstererek su zambaklarını görmüş gibi yapıyor; Bernard'ı hep sevmiş olan Susan ise 'Mahvolmuş hayatım, ziyan olmuş hayatım,' diyor ona. Göl kıyısında, ay ışığıyla aydınlanmış suyun yanı başında Jinny'nin kiraz rengi tırnaklı küçük elini avucuna alan Neville de 'Aşk, aşk,' diye bağırıyor; Jinny de kuşu yansılayarak, 'Aşk mı, aşk mı?' diye karşılık veriyor. Duyduğumuz hangi şarkı?"

"Göle doğru gözden kayboluyorlar," dedi Rhoda. "Çimenlerin üstünde sürünerek usulca sıvışıyorlar, sanki merhametimizden kadim ayrıcalıkları olan şeyi –rahatsız edilmemeyi– talep etmişler gibi güven içindeler. Ruhlarının gelgiti devrildiği yönde çağlıyor; bizi terk etmemek ellerinde değil. Karanlık, bedenlerinin üstünü örtmüş. Hangi şarkıyı duyuyoruz – baykuşun, bülbülün ya da çalıkuşunun şarkısını mı? Buharlı geminin düdüğü ötüyor; elektrikli raylarda ışık parlıyor; ağaçlar ağırbaşlılıkla eğilip bükülüyor. Parlak ışık Londra'nın üstünde asılı duruyor. Şurada bir yaşlı kadın var, sessiz sedasız geri dönüyor; bir adam, geç kalmış bir balıkçı oltasıyla setten aşağı iniyor. Hiçbir sesi, hiçbir hareketi gözden kaçırmamalıyız."

"Kuşun biri evine doğru uçuyor," dedi Louis. "Akşam onun gözlerini açıyor ve kuş uykuya dalmadan çalıların arasından çabucak bir göz atıyor. Bize geri gönderdikleri; üstelik yalnız onların da değil, bu ya da öbür kralın emriyle bu-

ralarda dolaşan birçok ölümün, erkeklerle kızların, yetişkin erkeklerle kadınların gönderdiği o karmakarışık ve birçok parçadan oluşan iletiyi nasıl bir araya getireceğiz?"

"Gecenin içine bir yük indi," dedi Rhoda, "onu aşağı çekiyor. Her ağaç arkasında kendi gölgesi olmayan bir gölgeyle koskocaman. Türklerin karnı acıktığında ve değişken bir mizaca sahip olduklarında, oruç tutan bir kentin çatılarından davul sesleri geliyor. Geyik sesine benzer keskin haykırışlarla bağırdıklarını duyuyoruz, 'Aç aç!' diye. Tramvayların elektrikli raylardaki gıcırtısına kulak ver, çıkan kıvılcımlara bak. İpek geceliğini üstünden kaydırıvermiş ve eşiğe gelip 'Aç aç' diyen gelin gibi kayın ve huş ağaçlarının dallarını kaldırdığını duyuyoruz."

"Her şey canlı görünüyor," dedi Louis. "Bu gece hiçbir yerden ölüm gelmiyor kulağıma. Şu adamın yüzündeki budalalığın ve şu kadının yüzündeki yaşlılığın büyülü sözlere direnip, ölümü getirebilecek kadar gücü olduğuna inananlar çıkabilir. Ama bu gece ölüm nerede? Ne kadar kabalık, ıvır zıvır, şu bu varsa, sayısız balıkla bereket dolu, kıyıya sürüklenen ve ayaklarımızın dibinde kırılan kırmızı kenarlı mavi gelgitteki cam parçaları gibi un ufak olmuş."

"Hep birlikte yüksek bir yere çıkabilseydik, yeterli bir uzaklıktan bakabilseydik," dedi Rhoda, "hiçbir destek olmaksızın dokunulmadan kalabilseydik – ama övgü ve kahkahaların silik alkış seslerinden rahatsız olan sen ve insan dudağından çıkan uzlaşmaları, doğrularla yanlışları küçümseyen, sadece yalnızlığa ve ölümün vahşetine güvenen ben, bu yüzden ayrıldık."

"Sonsuza kadar," dedi Louis, "ayrıldık. Eğrelti otlarının arasındaki kucaklaşmaları ve kül vazosunun yanında bir sırrı paylaşmak için herkesten ayrı duran komplocular gibi göl kıyısında dikilirken sevgiyi, sevgiyi, sevgiyi kurban ettik. Ama bak, şimdi biz burada dururken ufukta bir dalgalanma oldu. Ağ giderek yükseldi. Suyun yüzüne çıktı. Su, gümüşi,

titreyen küçük balıklarla yarıldı. Atlaya çırpına kıyıya yayıldılar. Yaşam, ağına takılanları çimenlerin üstüne düşürdü. Bize doğru gelen birileri var. Onlar erkek mi, yoksa kadın mı? Üstlerinden, içine daldıkları kabarmış gelgitin belirsiz kumaşı dökülüyor hâlâ!"

"Şimdi" dedi Rhoda, "şu ağacı geçerlerken doğal ölçülerine dönüyorlar. Onlar yalnızca erkekler, yalnızca kadınlar. Gelgitin giysisini üzerlerinden çıkarırlarken, şaşkınlık ve huşu da değişecek. Onlar, bir ordunun kalıntıları, her gece (burada ya da Yunanistan'da) savaşa giden ve her gece yaraları ve harap olmuş yüzleriyle geri dönen temsilcilerimiz gibi, ay ışığına çıkarlarken, merhamet geri dönüyor. Şimdi ışık yine düşüyor üstlerine. Yüzleri var. Tanıdığımız insanlar, Susan ve Bernard, Jinny ve Neville oluyorlar. Şimdi nasıl da bir küçülme oluyor! Nasıl bir büzüşme, nasıl bir aşağılanma! Üstümüze attıkları bu kancalarla; bu selamlamalar ve tanımayla, kabul görmeler, parmakla dürtmeler ve göz göze gelme arayışlarıyla kendimi bir yere saplanmış hissederken, eski titremeler, o nefretle dehşet yine sarıyor beni. Yine de yalnızca konuşmaları gerek ve anımsanan tondaki ilk sözcükleri, beklenenden daimi bir sapma; hareket ederek binlerce geçmiş günü karanlıkta yeniden uyandıran elleri, amacımı sarsıyor!"

"Bir şey göz kırpıyor ve dans ediyor," dedi Louis. "Caddede ilerlerlerken yanılsama geri geliyor. Dalgalanmalar ve sorgulama başlıyor. Seninle ilgili ne düşünüyorum – sen benimle ilgili ne düşünüyorsun? Sen kimsin? Ben kimim? Tedirgin havası üstümüzde titreşiyor, nabız hızlanıyor, göz parlıyor ve hayatın o olmadan akamete uğrayıp biteceği kişisel varoluşun deliliği yeniden başlıyor. Üstümüzdeler. Güney güneşi bu kül vazosunun üstünde parıldıyor. Vahşi, acımasız denizin gelgitine doğru yola çıkıyoruz. Döndüklerinde Tanrı rollerimizi oynamamıza yardım etsin – Susan ve Bernard, Neville ve Jinny."

"Varlığımızla bir şeyi mahvettik," dedi Bernard, "bir dünya belki."

"Yine de zor soluk alıyoruz," dedi Neville, "bunca tükenmişlikten. Koptuğumuz anne bedenine dönmenin tek isteğimiz olduğu o edilgin ve tükenmiş ruh hali içindeyiz. Bunun dışında her şey tatsız, zoraki ve yorucu. Jinny'nin sarı eşarbı bu ışıkta pervane rengi duruyor; Susan'ın gözleri yatışmış. Nehirden güçbela ayırt edilir durumdayız. Bir izmarit aramızdaki tek dikkat çekici nokta. Ve sizi terk ettiğimizden, dokuyu yırttığımızdan; yine tatlı olan daha buruk, daha kara bir suyun tek başına dışarı çıkma baskısına boyun eğdiğimizden dolayı duyduğumuz hüzün memnuniyetimize karışıyor. Ama şimdi bitap düştük."

"Yangınımızdan sonra," dedi Jinny, "madalyonların içine koyacak hiçbir şeyimiz kalmadı."

"Hâlâ doymamış küçük bir kuş gibi ağzımı açık tutuyorum," dedi Susan, "zira elimdem bir şey kaçırdım."

"Gitmeden önce," dedi Bernard, "bir an kalalım. Nehir kıyısındaki sette neredeyse yalnız volta atalım. Neredeyse yatma vakti. İnsanlar evlerine geldiler. Şimdi nehrin karşı kıyısındaki küçük dükkân sahiplerinin yatak odalarındaki ışıkların sönmesini izlemek ne kadar rahatlatıcı. İşte şurada biri – derken bir başkası. Sence bugünkü kazançları ne olmuştur? Yalnızca kirayı ödeyecek, ışık, yiyecek, çocuklara giysi almaya yetecek kadar mı? Tam yetecek kadar ama. Küçük dükkân sahiplerinin yatak odalarındaki ışıklar bize nasıl yaşama karşı bir hoşgörü duygusu veriyor! Cumartesi geliyor, belki sinema için bile para kalır. Belki ışığı söndürmeden önce küçük bahçeye çıkıp, tahta kulübesinde oturan devasa tavşana bir göz atarlar. Pazar günü akşam yemeğinde yiyecekleri tavşandır o. Sonra ışığı kapatırlar. Ardından da uyurlar. Binlerce insan için uyku sıcaklık ve sessizlikten, fantastik bir düşle bir anlık dinlenceden başka bir şey değildir.

'Mektubumu postaladım,' diye aklından geçirir manav, 'pazar gazetesine. Futbol yarışmasında farz et ki beş yüz sterlin kazandım. Tavşanı da öldüreceğiz. Hayat güzel. Hayat iyi. Mektubu postaladım. Tavşanı öldüreceğiz.' Ve uyur.

Bu böyle gider. Dinle. Bir yan hatta vagonlar çarpışıyormuş gibi bir ses var. Bu, hayatımızda bir olayın öbürünü izlediği mutlu sıralamadır. Küt küt küt. Olmalı olmalı olmalı. Gitmeli, uyumalı, uyanmalı, kalkmalı – küfreder gibi yaptığımız, kalplerimize sımsıkı bastırdığımız, olmasa işimizin bitik olduğu ciddi ve insaflı bir sözcük. Yan raydaki vagonların çarpışmasına benzeyen o sese nasıl taparız!

Şimdi nehrin aşağılarında, uzakta koroyu; kalabalık bir buharlı geminin güvertesinde çıktıkları günlük gezintiden sonra üstü açık büyük otobüslerle geri dönen, böbürlenen çocukların şarkısını duyuyorum. Eskiden, avluyu geçerken, kış gecelerinde ya da yazın pencereler açıkken, sarhoşken, mobilyaları kırarken, küçük çizgili kepleriyle araba köşeyi dönerken başlarını aynı yöne çevirirlerken söyledikleri gibi şarkı söylüyorlar yine ve ben onlarla olmak istedim.

Koroyla, girdaplanan suyla ve rüzgârın belli belirsiz kulağa gelen mırıltısıyla kayıp gidiyoruz. Benliklerimizin ufalanmış parçaları iyice un ufak oluyor. İşte bakın! Derken çok önemli bir şey düşüyor. Kendi üzerimdeki denetimimi yitiriyorum. Uyuyacağım. Ne var ki gitmeli, trenimize yetişmeliyiz; istasyona geri dönmeliyiz – yapmalıyız, yapmalıyız, yapmalıyız. Yan yana yürüyen bedenleriz yalnızca. Yalnızca tabanlarımla, bacaklarımın yorgun kaslarında var olmaktayım. Anlaşılan saatlerdir yürüyoruz. İyi de nereye? Anımsayamıyorum. Bir çavlanın üstünden usulca kayan bir kütük gibiyim. Yargıç değilim ben. Fikrim sorulmadı. Evlerle ağaçlar bu gri ışıkta birbirinin aynı görünüyor. Bir direk mi o? Şu, yürüyen bir kadın mı? İşte istasyon; tren beni ikiye

bölecek olsa, daha ötede tek ve bölünemez bir kişi olurdum. Ne var ki garip olan, Waterloo'ya dönüş biletimi sağ elimin parmakları arasında hâlâ, şimdi bile, uyurken bile sımsıkı tutuyor oluşum."

Artık güneş batmıştı. Gökle deniz ayırt edilemiyordu. Kırılan dalgalar ak yelpazelerini kıyının ta içlerine kadar yayıyor, yankılı mağara oyuklarına beyaz gölgeler yolluyor, sonra da çakılların üstünden iç çekerek geri yuvarlanıyordu.

Ağaç dallarını silkeledi ve bir yaprak serpintisi toprağa düştü. Oraya, tam da çürüyüp dağılmayı bekleyecekleri noktaya, mükemmel bir dinginlikle yerleştiler. Bir zamanlar içinde kırmızı ışığı tutan kırık kaptan siyahla gri vuruyordu bahçeye. Koyu gölgeler sapların arasındaki tünelleri karartmıştı. Ardıçkuşu susmuş, solucan kendini emiyormuşçasına çekerek dar deliğine geri dönüyordu. İkide bir aklaşmış, içi boşalmış bir saman eski bir yuvadan uçup çürümüş elmaların arasındaki karanlık çimenlere düştü. Alet kulübesinin duvarına vuran ışık solmuştu ve yılan derisi bomboş, çividen sarkıyordu. Odadaki bütün renkler sınırlarından taşmıştı. Kusursuz fırça darbesi şişmiş ve orantısızca bir yana yatmıştı; dolaplarla iskemleler kahverengi kütlelerini tek bir muazzam belirsizlik içinde eritmişti. Yerden tavana kadar olan yükseklikte titreşen karanlığın devasa perdeleri asılıydı. Ayna, asılı sürüngenlerle gölgelenmiş bir mağaranın ağzı kadar soluktu.

Tepelerdeki o katı madde görüntüsü gitmişti. Gezinen ışıklar görünmeyen ve çökmüş yolların arasından tüylü bir

kamayı sürüklüyordu, ama tepenin katlanmış kanatlarının arasından hiç ışık sızmıyordu ve daha ıssız bir ağaç arayan kuşun çığlığı dışında ses seda yoktu. Yarın kıyısında ormanlardan süpürülmüşçesine gelen havanın ve okyanus ortasındaki bin camsı çukurda soğumuş suyun eşit mırıltıları vardı.

Havada karanlık dalgaları varmışçasına, evleri, tepeleri, ağaçları örterek, batmış bir geminin yanlarını yıkayan su dalgaları gibi ilerledi karanlık. Tek başına duran nesnelerin çevresinde girdaplanarak, onları yutarak; yığın yığın yaz yeşillikleri içindeki karaağaçların sağanak şeklindeki karanlığında kenetlenmiş çiftleri silerek sokakları yıkıyordu. Karanlık tek başına duran dikenli çalıyı ve dibindeki boş salyangoz kabuklarını sarıp sarmalarken, dalgalarını çimenlik gezinti yolları boyunca ve çayırın kırışık teninde yuvarladı. Karanlık daha yükseklere tırmanarak çıplak yaylaların yamaçları boyunca esti ve vadiler çağlayan ırmaklarla, sarı asma yapraklarıyla dolup taşarken bile sert kayalarda karın sonsuza dek yerleşip kaldığı yenmiş, aşınmış doruklarla buluştu ve kızlar verandalarda otururken yüzlerini yelpazeleriyle gölgeleyerek yukarı, kara baktılar. Onları da örttü karanlık.

"Şimdi özetlemek gerekirse," dedi Bernard. "Şimdi hayatımın anlamını size açıklamak için. Birbirimizi tanımadığımıza göre (her ne kadar sizinle sanırım bir kez, Afrika'ya giden bir gemide karşılaştıksa da) rahatça konuşabiliriz. Bir şeyin bir anlığına bana katıldığı yanılsamasına kapıldım; bu şeyin yuvarlaklığı, ağırlığı, derinliği var ve tamamlanmış durumda. Bu, şu anda görünen o ki, benim hayatım. Mümkün olsaydı tümüyle size verirdim. Bir salkım üzüm koparır gibi koparırdım onu. 'Alın. Bu benim hayatım,' derdim.

Ancak ne yazık ki, benim gördüğümü (kişilerle dolu bu yeryüzünü) siz görmüyorsunuz. Beni karşınızda, masada otururken görüyorsunuz, oldukça yapılı, yaşlı bir adam, şakakları kırlaşmış. Peçetemi alıp açtığımı görüyorsunuz. Kendime bir kadeh şarap koyduğumu görüyorsunuz. Ve arkamdaki kapının açıldığını, insanların geçtiğini görüyorsunuz. Ama anlamanızı sağlamak ve size hayatımı vermek için, bir öykü anlatmalıyım –ve öyle çok öykü var ki, öyle çok ki– çocukluk, okul, aşk, evlilik ve ölüm vb öyküleri; hiçbiri de gerçek değil. Yine de çocuklar gibi birbirimize öyküler anlatıp duruyoruz, onları süslemek için de bu gülünç, tantanalı, güzel cümleleri kuruyoruz. Öykülerden nasıl bıktım, dört ayak üstüne güzelce yere inen cümlelerden nasıl yoruldum! Ayrıca yarım sayfa not kâğıdına çizilmiş temiz ve düzgün yaşam tasarımlarına nasıl da güvenmiyorum. Sevgililerin kullandığı gibi naif bir dili özlemeye başladım, kırık dökük sözcükler, kendini iyi ifade edemeyen sözcükler, kaldırımda sürüklenen ayakların sesi gibi. Alçakgönüllülük ve zaman zaman yadsınamaz biçimde

gelen zafer anlarıyla daha çok uyum sağlayan bazı tasarımlar aramaya başladım. Yağmurun yağdığı fırtınalı bir günde, bir hendeğin içinde yatıyorum, derken gökyüzünde devasa bulutlar birbirinin peşi sıra ilerliyor; paramparça bulutlar, küçük bulut kümeleri. O anda beni sevindiren o karmaşa, yükseklik, umursamazlık ve öfke oluyor. Kocaman bulutlar hep bir değişim ve hareket içinde; kükürtlü ve uğursuz bir şey, yuvarlanan, telaş içinde; heybetli, birbirini sürükleyen, kopuk, yitik, bense bir hendekte anı unutmuşum. Ne öykü, ne tasarı, o sırada hiçbir iz görmüyorum.

Ama bu arada, yemek yerken, çocukların resimli bir kitabın sayfalarını çevirmesi, dadının da işaret ederek 'Bu inek. Bu kayık,' demesi gibi o sahneleri zihnimizde çevirelim. Sayfaları çevirelim, ben de eğlenmek için sayfa kenarına bir yorum ekleyeceğim.

Başlangıçta çocuk odası vardı, pencereleri bahçeye açılıyordu, arkada da deniz görünüyordu. Bir şeyin parladığını gördüm – kuşkusuz dolabın pirinç tokmağıydı. Sonra Bayan Constable süngeri başının üstüne kaldırdı, sıktı ve sağdan soldan fışkıran heyecan okları belkemiğinden aşağı süzüldü. Yani soluk aldığımız sürece, zamanın geri kalanında, bir iskemleye, bir masaya ya da bir kadına çarparsak, heyecan okları içimize işler – bir bahçede yürürsek, bu şarabı içersek. Doğrusu kimi zaman, penceresinde ışık olan yeni doğmuş bir çocuğun yaşadığı bir kulübenin önünden geçtiğimde, o yepyeni bedenin üstüne o süngeri sıkmamaları için yakarasım gelir. O zamanlar, bahçe ve her şeyi kapamış gibi duran kuşüzümü yapraklarından bir gölgelik vardı; çiçekler, yeşilin derinliklerinde kıvılcımlar gibi yanıyor; farenin biri ravent yaprağının altında kurtçuklarla boğuşuyor; bir sinek çocuk odasının tavanında ve tabak tabak masum ekmekle tereyağının üstünde vız vız vız uçuyordu. Bütün bunlar bir saniyede olur ve sonsuza kadar sürer. Yüzler korkunç hayaller gibi belirir. Fırlayıp

köşeyi dönerler. 'Merhaba,' der biri, 'işte Jinny. Bu Neville. Şu da gri flanel gömleği ve yılan derisi kemeriyle Louis. Bu da Rhoda.' İçinde beyaz taçyaprakları yüzdürdüğü bir leğeni vardı. O gün Neville'le alet kulübesindeyken ağlayan Susan'dı; bense kayıtsızlığımın eridiğini hissetmiştim. Neville erimedi. 'O yüzden,' demiştim, 'ben kendimim, Neville değilim'; harika bir keşifti. Susan ağladı, ben de onun peşinden gittim. Islak mendili, pompa kolu gibi inip kalkan küçük sırtının görüntüsü, ondan esirgenen şey için ağlayışı tüm sinirlerimi ayağa kaldırdı. 'Dayanılır şey değil bu,' dedim, iskelet kemiği kadar sert köklerin üstüne, onun yanına otururken. O zaman değişen, ama hep orada olan o düşmanların, savaştığımız güçlerin varlığının ilk kez farkına vardım. İnsanın kendini dış etkiler karşısında tepkisiz olarak sürüklenmeye bırakması akıllara sığmaz bir şey. 'Bu senin yolun dünya,' diyor insan, 'benimki bu.' Öyleyse, 'Haydi keşfedelim'; ağladım ve Susan'la tepeden aşağı koştum, seyisin koca çizmeleriyle avluda dolaştığını gördüm. Aşağılarda, yaprakların derinliklerinde, bahçıvanlar çimenleri koca süpürgelerle süpürüyor. Hanımefendi oturmuş yazıyor. Mıhlanıp kalmış, öylece ölmüş, diye düşündüm. 'Bu süpürgelerin tek bir hareketine bile müdahale edemem. Süpürsünler de süpürsünler. Yazmakta olan o kadının donup kalmışlığına da.' İnsanın, bahçıvanların süpürmesini durduramaması ve bir kadının yerini değiştirememesi garip. Orada ömrüm boyunca kaldılar. İnsanın düşman olan bu varlıklarla, koca taşlardan bir çemberle kuşatılmış olarak, Stonehenge'de uyanması gibi bir şey. Derken bir tahtalı güvercin uçarak ağaçtan dışarı uçtu. Ben de ilk kez âşık olduğumdan, bir şey yazdım –tahtalı güvercinle ilgili bir şiir– tek bir cümle, beynimde bir yer açılmıştı çünkü, hani şu insanın arasından her şeyi görüverdiği ani saydamlaşmalardan biri. Ardından parıltının sivri uçlu parmakları şömine tablasının köşesine mavi havuzcuklar

damlatadursun; daha çok ekmekle tereyağı ve üstünde karmakarışık, yanardöner, titreşen ışık adalarının olduğu çocuk odasının tavanında vızıldayan daha çok sinek. Günbegün çaya oturduğumuzda, bu görüntüleri izlerdik.

Ne var ki, hepimiz farklıydık. Balmumu – belkemiğini kaplayan bakir balmumu hepimizde değişik yerlerde erir. Bektaşiüzümü çalılarının altında hizmetçi kıza kur yapan çizmeli oğlanın homurtusu; ipte asılı çamaşırların sertçe uçuşması; hendekteki ölü adam; ay ışığında kaskatı kesilmiş elma ağacı; kurtlarla kaynaşan fare; masmavi damlayan ışıltı – beyaz balmumumuz bunların her biriyle farklı eğilimdedir ve farklı bir yol izler. Louis insan etinin doğasından iğrenir; Rhoda'ysa acımasızlığımızdan; Susan paylaşamaz; Neville komut bekler; Jinny ise aşk ve bu böyle gider. Farklı bedenler haline gelirken, son derece acı çektik.

Yine de bu aşırılıklardan korundum ve birçok arkadaşımdan daha uzun ömürlü oldum; ben biraz topluca, saçı ağarmış, göğüs kafesi adeta düzleşmiş biriyim; çünkü hayatın manzarası çatıdan görünmez, üçüncü kat penceresinden görünür, bu beni mutlu ediyor, bir kadının bir erkeğe söylediği değil, o erkek ben olsam bile. O halde okulda nasıl gözüm korkutulabilirdi? İşleri benim için nasıl zorlaştırabilirlerdi ki? Doktor kasırgada savaş gemisi yürütüyormuş gibi sallanarak şapele girer ve otorite sahibi kişiler hep aşırı duygusal olduğundan buyruklarını megafondan bağırırdı – ben Neville gibi ondan nefret etmiyor, Louis gibi de ona saygı duymuyordum. Şapelde birlikte otururken notlar alırdım. Sütunlar, gölgeler, pirinçten andaçlar, dua kitaplarının arkasında pul değiş tokuşu yapan, pulları kapmak için birbirine çullanan oğlanlar; paslı pompanın sesi; ölümsüzlüğü ve erkek gibi davranmamızı haykıran Doktor'un gürleyişi vardı; Percival bacağını kaşıyordu. Ben öyküler için notlar alıyor, cep defterimin sayfasının kenarına portreler çiziyor ve bir biçimde kendimi uzak tutuyordum. İşte size gördüğüm birkaç kişi.

Percival o gün şapelde oturmuş, dosdoğru karşısına dikmişti gözlerini. Bir de ensesine fiske vurma âdeti vardı. Hareketleri her zaman dikkat çekiciydi. Hepimiz ensemize fiske vururduk – ama başarılı olamazdık. Onda kendini her tür okşamadan koruyan bir güzellik vardı. Hiç de erken gelişmiş biri olmadığından, zihinsel ve ahlaki gelişimimiz için yazılanları hiç yorum yapmaksızın okudu ve onu pek çok alçaklık va aşağılanmadan koruyacak olan o muhteşem soğukkanlılığıyla (Latince sözcükler kendiliğinden geliyordu) bunun onu pek çok alçaklık va aşağılanmadan koruyacağını, Lucy'nin uçuk sarı atkuyruğu ve pembe yanaklarıyla kadın güzelliğinin doruğu olduğunu düşündü. Böyle korunduğu için daha sonra beğenisi olağanüstü bir inceliğe ulaştı. Ama müzik olmalıydı, çılgın bir halk şarkısı örneğin. Pencereden hızlı, anlaşılmayan bir yaşamın av şarkısı gelmeliydi – tepelerin arasında haykırılan ve sönen bir seda. İrkiltici olan, beklenmedik olan, nedenini açıklayamadığımız, uyumu hiçliğe çeviren – onu düşündüğümde bunun aniden aklıma gelmesi. Küçük gözlem aleti menteşelerinden çıkıyor. Sütunlar yıkılıyor, Doktor bir hayal gibi sürüklenip gidiyor ve ani bir coşkunluk ele geçiriyor beni. Onu uyutabilecek hiçbir ninni aklıma gelmemiştir.

Şimdi yine kaşığımı daldırıp iyimserlikle 'arkadaşlarımızın karakterleri' dediğimiz o önemsiz nesnelerden birini daha çıkarayım – Louis. Gözünü vaize dikmiş oturuyordu. Bütün varlığı alnında toplanmış gibi, dudakları sıkılmıştı, gözleri bir noktaya dikilmişti, ama ansızın bir kahkahayla aydınlanıverdi. Bir yandan da kusurlu bir kan dolaşımının cezası olarak mayasıldan mustaripti. Mutsuz, arkadaşsız ve sürgünde olduğundan, kimi zaman, kendine güven duyduğu anlarda, kıyıya vuran köpüklü dalgaların nasıl evinin kumsalını süpürdüğünü anlatırdı. Gençliğin acımasız gözü onun şiş eklemlerine dikilmişti. Evet, ama bir yandan da ne kadar kırıcı, ne kadar zeki ve kavrayışlı, ne kadar sert olduğunu

çabucak sezinleyiverdik; karaağaçların altına uzanıp kriket izler gibi yaptığımızda, vereceği onayı nasıl da doğallıkla beklerdik; bu onay nadiren gelirdi. Onun üstünlüğüne içerlenirken, Percival'ınkine tapınılırdı. Resmi ve kuşkucuydu, ayaklarını vinç gibi kaldırırdı, çıplak yumruğuyla bir kapıyı darmadağın ettiğine ilişkin bir efsane vardı. Ne var ki bu tür bir rivayete sarılmak için ulaştığı en yüksek nokta fazla zayıf, fazla duygusuzdu. İnsanları birbirine bağlayan basit bağlardan yoksundu. Uzak dururdu, esrarengizdi; içinde korkutan bir şey barındıran o yaratıcı kesinliğe sahip bir eğitmendi. Cümlelerim (Ay'ı nasıl tanımlayabilirim ki) onayını almazdı. Beri yandan hizmetçilere rahat davrandığım için umutsuzluğa varan bir kıskançlık duyuyordu bana. Kendi liyakatine dair algısı umudunu kırdığından değildi bu. Disipline duyduğu saygıya uygun düşen bir şeydi. Sonunda da başarılı oluyordu. Yine de, yaşamı mutlu değildi. Ama bakın – avucumda yatarken gözü beyaza dönüyor. Ansızın insanların ne olduğuna dair o duygu yitip gidiyor. Louis'i parlaklık kazanabileceği havuza geri götürüyorum.

Sıra Neville'de – sırtüstü yatıp gözlerini yaz göğüne dikmiş. Aramızda bir parça diken pamuğu gibi uçardı; tembelce oyun alanının güneşli köşesine uğramaktan vazgeçmezdi, dinlemezdi, ama uzak da değildi. Onun sayesinde Latin klasikleriyle tam olarak temasa girişmeden çevrelerinden dolaştım, aynı zamanda da bizi geri dönülmez biçimde bir yana meyilli yapan bazı inatçı düşünce alışkanlıkları edindim – diyelim haçlar ve haçların şeytanın işareti oldukları gibi. Yarım sevgilerimizle, yarım nefretlerimiz ve bu noktalardaki belirsizliklerimiz ona göre savunulamaz kalleşliklerdi. Sallanan, sesi hep yüksek çıkan, pantolon askıları ısıtıcının üstünde sallanınca oturmasını istediğim Doktor, Neville için bir engizisyon aletinden başka bir şey değildi. Sonunda tembelliğini telafi eden bir tutkuyla Catullus, Horatius ve Lucretius'a yöneldi; tembel ve uykulu uzanıyordu, evet, ama

omzunun üzerinden arkaya bakarak, coşkuyla kendinden geçmiş bir halde kriketçileri fark ederek ve bir karıncayiyenin hızlı, hünerli ve yapışkan dilini andıran aklıyla o Romalı cümlelerin her bir büklüm ve kıvrımını araştırdı ve hep bir kişiyi, yanında oturmak için tek bir kişiyi aradı.

Öğretmenlerin karılarının uzun etekleri heyula gibi, tehditkâr, fışırdayarak geçerken ellerimiz keplerimize uçardı. Ardından da o yoğun donukluk, kesintisiz ve tekdüze, inerdi üstümüze. Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey o kasvetli su israfını yüzgeciyle kıramazdı. O dayanılmaz can sıkıntısının ağırlığını kaldıracak hiçbir şey olmazdı. Sömestrler geçti. Biz büyüdük; değiştik; çünkü, hayvanız elbet. Herhangi bir nedenle her zaman farkında değiliz; otomatik olarak soluk alıyoruz, yemek yiyoruz, uyuyoruz. Yalnızca ayrı ayrı değil, maddenin farklılaşmamış su kabarcıkları gibi var olmaktayız. Bir hamlede bir teneffüs dolusu oğlan süpürülür, krikete, futbola koşar. Bir ordu Avrupa'yı boydan boya yürüyerek geçiyor. Parklarda, salonlarda toplanıyoruz ve azimle kendine ayrı bir varoluş kuran her döneğe (Neville, Louis ve Rhoda) azimle karşı çıkıyoruz. Öyle bir yapım var ki, Louis'in ya da Neville'in söylediklerine benzer bir iki bariz ezgi duyduğumda, geceleri avluların öbür ucundan duyulan o eski, neredeyse sözsüz ve neredeyse anlamsız şarkısını söyleyen koronun sesine karşı konulmaz biçimde çekiliyorum; şimdiyse, çevremizde insanları tiyatroya götüren arabalarla otobüslerin patlar gibi duyulan gürültüsünü duyuyoruz. (Dinle; arabalar bu lokantanın önünden nasıl hızla geçiyor; arada nehrin aşağısında, bir buharlı gemi denize açılırken, bir siren ötüyor.) Evsizin biri trende bana enfiye çekmeyi önerse, kabul ederim. Olayların cömert, belirli bir biçimi olmayan, sıcak, çok zeki olmayan ama son derece kolay ve oldukça kaba yanlarını seviyorum; kulüplerde, salonlarda erkeklerin, donlarıyla yarı çıplak madencilerin konuşmalarını – içten, son derece iddiasız ve görünürde yemek, sevgi, para,

hoşgörüyle geçinip gitmek dışında bir hedefi olmayan ki bu da büyük umutların, ideallerin ya da o tür şeylerin olmadığı anlamına gelir; iyi iş çıkarmak dışında iddia taşımayan ne varsa. Bunların hepsini seviyorum. Sonunda onlara katıldım, Neville surat asarken ya da Louis, ben asil bir tavırla onlarla hemfikir olurken, topuklarının üzerinde döndüğünde.

Böylece mum gibi pardösüm, kesinlikle eşit ve düzenli olmayan büyük çizgiler halinde, şuradan bir damla, buradan bir damla derken, eridi. Şimdi bu saydamlığın arasından o harikulade çayırlar göründü; önceleri hiç ayak basılmamış bu yerler son derece ay beyazı ve ışıklıydı; gülün, güz çiğdeminin, kayanın olduğu kadar benekli ya da kara yılanın da çayırlarıydı; tedirgin edici, bağlayıcı ve yanıltıcı. İnsan yataktan atlar, pencereyi açar ve pırrr, kuşlar havalanır! Kanatların bu ani çırpınışını, o coşkuyu, ilahiyi ve karmaşayı; seslerin kargaşa ve uğultusunu bilirsiniz; bahçe gözden yiten, göz kırpan yarılmış bir mozaikmişçesine tüm damlalar parlayıp titriyor; henüz bir bütün oluşturmamışlar ve bir kuş pencerenin yanı başında şarkı söylüyordur. Bu şarkıları ben duydum. O hayaletleri izledim. Joan'ların, Dorothy'lerin, Miriam'ların ve adını unuttuğum nicelerinin caddeden geçip aşağıya nehre bakmak için köprünün tepesinde durduğunu gördüm. Aralarından havalanan birbirinden farklı bir iki tanesi, pencerenin yanı başında gençliğin kendinden geçmiş bencilliğiyle şarkı söyleyen kuşlardı; salyangozları taşların üstünde kırıp, gagalarını yapışkan, cıvık nesneye batırdılar; sert, haris, amansız; Jinny, Susan ve Rhoda. Doğu kıyısında ya da güney kıyısında eğitim görmüşlerdi. Atkuyruklarını iyice uzattılar ve büyüme çağının göstergesi olan irkilmiş tay görünümü edindiler.

Şeker yemek için yan yan bahçe kapısına ilk gelen Jinny oldu. Çok zekice insan elinden yemleniyordu, ama kulakları ısırabilirmiş gibi geriye yatıktı. Rhoda çılgındı – Rhoda'yı kimse asla yakalayamazdı. Hem korkmuştu hem de becerik-

sizdi. Bütünüyle kadınlaşan ilk Susan oldu, tam anlamıyla dişiydi. O kaynar gözyaşlarını yüzüme damlatan oydu, korkunç ve güzel; ikisi birden asla. Şairler emniyete gereksinim duyduklarından, şairler ona tapınsın diye doğmuştu; oturup dikiş diken, 'Seviyorum, nefret ediyorum,' diyen; ne rahat ne de refah içinde olan, ama şiir yaratıcılarının özellikle bayıldığı katışıksız tarzın üst düzey ama etkisiz güzelliğiyle uyum içinde bir niteliği olan biri. Babası uçuşan sabahlığı, yıpranmış terlikleriyle büyük taşlarla döşeli koridorlarda ve odadan odaya dolaşırdı. Sakin gecelerde bir mil ötede gümbürtüyle bir su duvarı inerdi. Kadim köpek kendini zorlukla koltuğundaki yerine çekerdi. Aklı kıt bir hizmetçinin evin en üst katında dikiş makinesinin tekerleğini çevirirken güldüğü duyulurdu.

Susan'ın mendilini bükerek, 'Seviyorum, nefret ediyorum,' diye ağlayışı, kederimin ortasında bile gözlemlediğim bir şeydi. 'Değersiz bir hizmetçinin, tavan arasında güldüğünü' gözlemledim ve o küçük dram parçası, kendi deneyimlerimize hiç de tamamen gömülmediğimizi gösteriyor. Her acının kıyısında işaret eden; tıpkı onun buğdayların pencereye ulaştığı o yaz sabahı evde bana 'Söğüt ırmağın yanındaki çayırda büyüyor. Bahçıvanlar koca süpürgelerle süpürüyor, hanımefendi de oturmuş yazıyor,' diye fısıldadığı gibi fısıldayan bir gözlemci oturur. Böylece o beni kendi açmazımızın dışında ve ötesinde olana; simgesel ve belki de bu yüzden sürekli olana yöneltti; uyuduğumuz, yemek yediğimiz, soluk aldığımız öylesine hayvanca, öylesine tinsel ve çalkantılı yaşamlarımızda herhangi bir süreklilik varsa eğer.

Söğüt ağacı ırmağın kıyısında büyüdü. Düzgün çayırda Neville, Larpent, Baker, Romsey, Hughes, Percival ve Jinny'yle oturuyordum. Baharda dik yeşil kulaklarla beneklenen, sonbaharda portakal rengine dönen hav gibi tüylerin arasından kayıklar gördüm; binalar; bir ayağı çukurda, acele eden kadınlar gördüm. Kavrama sürecindeki şu ya da bu aşamayı işaretlemek için çayıra kibrit üstüne kibrit göm-

düm; (felsefe, bilim ya da kendim olabilirdi konu) bu arada hiçbir yere bağlı olmaksızın yüzen aklımın bir kenarı, bir süre sonra zihnimin içine çekip üstünde çalışacağı uzak duyumlar yakaladı; çanların ezgisi; her yandan gelen mırıltılar; yiten görüntüler ve bisiklete binmiş giderken arkadaşlarımın bedenlerinin ana hatlarından ve kavak ağacından taşan yaşamın o kalabalık ve ayırt edilemeyen kaosunu saklayan perdenin bir ucunu kaldırıyormuş gibi gelen bir kız.

Ağaç tek başına sonsuz akıntımıza karşı durdu. Zira ben değişip durdum; Hamlet'tim, Shelley'ydim; Dostoyevski'nin bir romanının adını unuttuğum bir kahramanıydım; tüm bir dönem boyunca, inanılmaz derecede, Napoléon'dum; ama en çok Byron'dım. Bir süre, haftalar boyunca uzun adımlarla odalara girip, kaşlarım hafifçe çatık eldivenlerimle paltomu iskemlelerin arkasına atma rolü bana düştü. Kutsal bir özel amaç için her zaman kitaplığa gidiyordum. Bu yüzden de o müthiş cümle haznemi oldukça uygunsuz birinin üstünde uçmaya bıraktım – evlenir evlenmez gömülmüş bir kız; her kitap, her cam önü beni Byron yapan kadına yazdığım bitmemiş mektup sayfalarıyla dolup taşıyordu. Çünkü mektubu başka birinin üslubunda sonlandırmak zordur. Onun evine telaş içinde vardım; karşılıklı andaçlar verdik birbirimize, ama öylesine bir yoğunluk için kuşkusuz olgunlaşmamış olduğundan evlenmedim onunla.

Burada yine müzik olmalı. Percival'ın müziği olan o yabani av şarkısı değil de, ilk aşkın insanı uçuran anlarını betimlemeye yeltenen bu zayıf ve aptalca elyazmalarının – üzerinde ne kadar da düşünülmüş! ne kadar makul– yerini alacak acı veren, boğuk, içten gelen, bir yandan da tarlakuşu gibi süzülerek yükselen, birkaç çanın bir arada çalınışına benzeyen bir şarkı olmalı. Günün üstünden mor bir gölge kayıp gitti. Bir odaya o gelmeden önce, bir de sonra bak. Dışarıda kendi yollarına giden masumlara bak. Ne görüyor ne de duyuyorlar; yine de yollarına devam ediyorlar. Bu ışık

saçan, yapışkan atmosferde hareket ederken, insan nasıl her hareketin farkında olur – bir gazete alırken bile insanın eline yapışıp kalan bir şey. Derken insanın içi boşalır – bitkin düşer, bir örümcek ağı gibi örülür ve acı içinde bükülüp bir dikeni çepeçevre sarar. Ardından tam bir kayıtsızlığın gök gürlemesi; ışık söner; derken ölçülemeyen sorumsuz neşenin dönüşü; kimi tarlalar sonsuza kadar yemyeşil ışıldayacak gibidir ve bakir kır görüntüleri sanki dünyanın ilk şafağının ışığında belirir – örneğin Hampstead'de, bir parça yeşil olmaya görsün; tüm yüzler aydınlanır, herkes tatlı bir neşenin telaşı içinde birleşir, sonra da tamamlanmanın verdiği o mistik duygu, ardından da köpekbalığı derisinin sertliğini anımsatan törpüleme – kadın mektubu almadığında, gelmediğinde ürperme duygusunun o kara okları. Boynuzlu kuşkuların sert kılları saldırıya geçer; dehşet, dehşet, dehşet – iyi ama kişi bir havlama, homurtu dışında birbirini izleyen hiçbir şeye gereksinim duymazken bu ardışık cümleleri acı içinde ince ince işlemenin ne yararı var? Ve yıllar sonra orta yaşlı bir kadını lokantada pelerinini çıkarırken görmenin.

Ama konuya dönelim. Yine hayatın parmaklarımızın arasında çevirdiğimiz küre biçimi somut bir nesne olduğunu varsayalım. Düz ve akla yatkın bir öykü yaratabildiğimizi varsayalım, öyle ki bir şey çıkarıldığında –örneğin aşk– sırayı izleyip bir sonrakine geçiyoruz. Diyordum ki bir söğüt ağacı vardı. Sağanak şeklinde sarkan dallarında; buruşmuş, eğrilmiş gövdesinde yanılsamalarımızın dışında kalan şeylerin etkisi vardı, yine de bu kalıcı olmuyor, dallar bir an için değişikliğe uğruyor, buna karşın durağanlığın, değişmezliğin ve yaşamlarımızın yoksun olduğu bir katılığın arasından görünüyordu. Bu nedenle de yaptığı yorum; sunduğu standartlar ve hayatımız akarken değişmemizin nedeni ölçülebilir görünüyor. Neville, örneğin, benimle çayırda otururdu. Ama herhangi bir şey, diyelim, dalların arasından nehirdeki bir sandala, kesekâğıdından muz yiyen bir adama bakışını

izlemek kadar; bütün bunlar bu kadar açık olabilir mi? Sahne öyle bir yoğunlukla oradan kesip çıkarılmış ve Neville'in bakışının niteliğiyle öylesine nüfuz ediciydi ki, onu bir an için ben de görebildim; söğüt ağacının dalları arasından görünen kayık, muzlar, genç adam. Sonra solup gitti.

Rhoda dalgın dalgın dolaşarak geldi. Uçuşan cüppesiyle dolaşan her âlimden ya da nallı ayaklarıyla çayırdan sallanarak geçen, arkasına saklandığı her eşekten istifade ederdi. Hangi korku kararsız kalıp, kendini saklayarak onun o gri, ürkmüş ve hülyalı gözlerinin derinliklerinde bir aleve dönüşüyordu ki? Gaddar ve kinci olsak da, o derece kötü değiliz. Kuşkusuz temelde iyiyiz, yoksa hiç tanımadığım biriyle özgürce konuştuğum gibi konuşmak olanaksız olurdu – vazgeçmek zorunda kalırdık. Onun gördüğü söğüt ağacı kuşların ötmediği gri bir çölün kıyısında büyüdü. O bakarken yapraklar kurudu, önünden geçerken acıyla silkiniyorlardı. Tramvaylarla otobüsler caddede boğuk boğuk homurdanıyor, kayaların üstünden geçip köpükler saçarak hızla uzaklaşıyorlardı. Rhoda'nın çölünde vahşi hayvanların gizlice su içmeye geldiği bir havuzun yanında, güneşle aydınlanmış tek bir sütun vardı belki de.

Sonra Jinny geldi. Ateşiyle ağacı aydınlattı. Kuru toz içme isteğiyle susuz, hummalı, buruşuk bir gelincik gibiydi. Ok gibi fırlayarak, kemikli bedeniyle, hiç de dürtüsel olmayan bir hareketle, hazırlıklı olarak geldi. Kuru topraktaki yarıkların üstünde minicik alevler zikzaklar çiziyordu. Söğütleri dans ettirdi ama bir yanılsama değildi bu, çünkü orada olmayan hiçbir şeyi görmemişti. Bir ağaç vardı; bir ırmak vardı; öğleden sonraydı; biz buradaydık; ben ince yünlü kumaştan takım elbisemle, o yeşiller içinde. Geçmiş yoktu, gelecek yoktu; yalnızca ışık çemberinin içindeki o an, bedenlerimiz ve kaçınılmaz doruk, kendinden geçiş vardı.

Kendini çimenlere bırakıp tedbirli davranarak yaydığı (abartmıyorum) yağmurlukla bir alan oluşturan Louis, insana varlığını kabul ettiriyordu.

Etkileyiciydi. Doğruluğunu; mayasıl yüzünden paçavralara sarılı kemikli parmaklarıyla bir daimi dürüstlük elmasını arayışını selamlayacak kadar zekâm vardı. Kutular dolusu yanmış kibriti ayaklarımın dibinde, çayırdaki deliklere gömdüm. Gaddar ve iğneleyici dili tembelliğimi azarladı. Alçakça düş gücüyle beni büyüledi. Kahramanları melon şapka giyiyor ve on sterline piyano satmaktan söz ediyorlardı. Onun manzarasında tramvay gıcırdıyor; fabrika keskin dumanlarını boşaltıyordu. Noel'de kadınların yatak örtülerinin üstünde sarhoş, çıplak yattığı aşağılık sokaklara ve kentlere sık sık uğrardı. Onun sözcükleri saçma kulesinden düşer, suya çarpar ve suyu yukarı fışkırtırdı. Bir sözcük buldu, yalnızca Ay için bir sözcük. Sonra da ayağa kalkıp gitti; hepimiz ayağa kalktık, hepimiz gittik. Ama ben duraklayarak ağaca baktım ve sonbaharda hummalı, sarı dallara bakarken, bir tortu oluştu; ben oluştum; bir damla düştü; ben düştüm – başka deyişle, tamamlanmış bir deneyimden ben çıkmıştım.

Kalktım ve uzaklaştım – ben, ben, ben; Byron, Shelley, Dostoyevski değil, ama ben, Bernard. Kendi adımı bile bir iki kez yineledim. Bastonumu sallayarak bir dükkâna girdim –müziği sevdiğimden değil– ve Beethoven'in gümüş çerçeveli bir resmini satın aldım. Müziği sevdiğimden değil de, yaşamın bütünü, ustaları, serüvencileri, muhteşem insanlar uzun bir sıra halinde ardımda belirdiğinden; bense vârisleriydim; ben, onların devamıydım; ben, mucizevi biçimde bunu sürdürmekle görevlendirilmiştim. Bu yüzden, bastonunu sallayarak, gözlerim kendini beğenmişlikten değil, daha çok alçakgönüllülükten buğulu, cadde boyunca yürüdüm. Kanatlar ilk pır'la havalandı, ilahi ve haykırış; şimdi biri içeri giriyor; o kupkuru, uzlaşmaz, içinde oturulan eve; bütün gelenekleriyle, masalarda sergilenen nesneleriyle, birikmiş ıvır zıvırıyla ve hazineleriyle dolu o mekâna giriyor. Amcamı anımsayan aile terzisini ziyaret ettim. İnsanlar kalabalık gruplar halinde ortaya çıkmaya başladılar, ilk yüzler

gibi (Neville, Louis, Jinny, Susan, Rhoda) belirgin hatlara sahip değiller; şaşkınlar, yüz hatları yok ya da yüz hatları çok hızlı değiştiğinden yokmuş gibi görünüyor. Bununla birlikte en tuhafından bir ham coşku ve kuşkuculuk durumunda, kızararak, yine de tepeden bakarak, darbeyi yedim; karışık duygular; karmaşık, rahatsız edici ve aynı anda her yanda ve her yerde yaşamın etkilerine karşı bütünüyle hazırlıksız. Ne kadar üzücü! Az sonra ne söyleyeceğinden asla emin olamamak ne kadar alçaltıcıdır ve göze batan her taşla birlikte, kuru çöller gibi parlayan o acılı suskunluklar; sonra söylememesi gerekeni söylemek, ardından da insanın kolay kazanılan para sağanağıyla memnuniyetle değiş tokuş edeceği, ama orada, Jinny'nin yaldızlı bir sandalyede müsterih bir halde oturduğu o partide, değiş tokuş edemediği o dürüstlükten sapmayan samimiyetin denetçiliğinin bilincinde olmak.

Derken hanımefendinin biri etkili bir jestle, 'Gel benimle,' diyor. Onu özel bir odaya götürüyor ve mahremiyetini şereflendirmesine izin veriyor. Soyadlar artık önadlara dönüşüyor; önadlar ise lakaplara. Hindistan, İrlanda ya da Fas için ne yapılabilir? Yaşlı beyefendi soruyu süslü avizenin altında durarak yanıtlıyor. İnsan kendini şaşırtıcı derecede bilgi yüklü bulabiliyor. Dışarıda birbirinden ayırt edilemeyen güçler homurdanıyor; içerideyse biz bizeyiz, her şey açık, burada, bu küçük odada, haftanın her gününü oluşturabileceğimize dair bir duygu içindeyiz. Cuma ya da cumartesi. Yumuşacık ruhun üstünde sedefli, parlak, duyuların gagalarını boş yere vurdukları bir kabuk oluşuyor. Benim üstümdeki birçoğununkinden daha çabuk biçimlendi. Çok geçmeden başkaları tatlı yemişken ben armudumu kesebildim. Kesin ve derin sessizlikte cümlemi sona erdirebilirdim. Kusursuzluğun tuzağı da o zamana rastlar. İnsan, ipi doğru parmağa bağlayıp erken kalkarsa İspanyolca öğrenebilir, diye düşünür. İnsan saat sekizdeki akşam yemeği, bir buçuktaki öğle yemeğiyle

randevu defterindeki küçük boşlukları doldurabilir. Gömleklerini, çoraplarını, boyunbağlarını yatağının üstüne serer.

Ama bu aşırı kesinlik, bu düzenli ve askeri ilerleme hatadır; kolaya kaçmadır, bir yalandır. Her zaman altı çok derindir, beyaz yeleklerimiz ve terbiyeli resmiyetimizle belirtilen saatte tam zamanında gitsek de, düş kırıklıklarının, çocuk tekerlemelerinin, sokaktaki bağrış çağrışın, tamamlanmamış cümle ve görüntülerin –karaağaçlar, söğütler, süpüren bahçıvanlar, yazı yazan kadınlar– bir hanımefendiye yemeğe giderken refakat ettiğimizde bile yükselip alçalan çağıltılı akışı söz konusudur. İnsan çatalı büyük bir dikkatle masa örtüsünün üstünde düzeltirken binlerce yüz ekşir ve asılır. Bir kaşıkta bulup çıkarabileceğiniz hiçbir şey yoktur; olay diyebileceğimiz hiçbir şey. Yine de bu akıntı canlıdır da ve derindir. İçine gömülmüş biri olarak bir lokmayla öbürü arasında durup, kararlı gözlerle ani bir aydınlanma, bir neden ansızın beni buluncaya kadar belki de içinde tek bir kırmızı çiçek olan vazoya bakardım. Ya da Strand boyunca yürürken, güzel, efsanevi bir hayalet kuş, balık ya da bulut, aklımdan çıkmayan bir kavramı ilk ve son kez kuşatmak için ateşli kenarlarıyla yüzerek gelirken 'İstediğim cümle bu,' derdim; ardından da dükkân vitrinlerindeki şeylerin ve boyunbağlarının yeniden canlanan hazzının farkına vararak hızlı adımlarla yürürdüm.

Kristal, birinin dediği gibi yaşam küresi, ele sert ve soğuk gelmekten uzak, duvarları en incesinden havadır. Bastırırsam hepsi birden patlar. Bu kazandan hangi cümleyi tamamlanmış olarak çıkarırsam çıkarayım, milyonlarca başka balık kazanı içinde gümüş kaynarmış gibi fokurdatarak sıçrayıp cızırdarken ve parmaklarımın arasından kayarken, yakalanmalarına izin veren, ipe dizili altı küçük balıktır. Yüzler tekrar hatırlanıyor, yüzler ve yüzler –güzelliklerini benim baloncuğumun duvarlarına bastırıyorlar– Neville, Susan, Louis, Jinny, Rhoda ve diğer binlercesi. Onları gerektiği gibi

düzenlemek; birini diğerlerinden ayrı tutmak ya da bütün etkisi yaratmak –müzik gibi– nasıl da olanaksız. Uyumu ve uyumsuzluğu, üstteki ezgisi, alttaki karmaşık baslarıyla, derken gelişip olgunlaşan nasıl bir senfoni! Her biri kendi ezgisini çalıyor, keman, flüt, trompet, davul ya da enstrüman her neyse. Neville'le 'Hamlet'i tartışalım'. Louis'le bilimi. Jinny'yle aşkı. Derken birden, bir an öfkeye kapılıp, koca bir haftayı sessiz sedasız bir adamla pencerelerinden boşanan yağmur ve akşam yemeklerinde yalnızca koyun, koyun ve yine koyun eti yenen bir handa geçirmek üzere Cumberland'e gidiş. O hafta kayda geçmemiş duyguların kargaşasında hâlâ taş gibi durur. Domino oynamamız ve sert koyun eti için dalaşmamız o zamana rastlar. Sonra tepelerde yürüdük. Kapıdan gözetleyen küçük bir kız o mektubu verdi bana, mavi kâğıda yazılmıştı, yazılanlardan beni Byron yapan kızın köy eşrafından biriyle evleneceğini öğrendim. Tozluk giyen, kamçılı, akşam yemeğinde şişman öküzlerle ilgili konuşmalar yapan bir adam – alaycı bir tavırla feryat ettim, yarışan bulutlara baktım ve kendi başarısızlığımı hissettim; özgür olma, kaçma, bağımlı olma, bir hedefe ulaşma, devam etme, Louis olma, kendim olma arzumu; üzerimde yağmurluğumla tek başıma çıkıp yürüdüm ve yücelikten nasibini almamış ebedi tepelerin eteğinde homurdanıp durdum; eve gelince ete suç bulup, eşyamı topladım ve kargaşaya, işkenceye geri döndüm.

Yine de yaşam güzeldir, yaşam hoşgörülüdür. Pazartesiyi salı izler, ardından çarşamba gelir. Zihin halkalar oluşturur; kimlik sağlamlaşır; insan geliştikçe acıyı özümseyip sindirir. Giderek artan harıl harıl çalışma ve dayanıklılıkla açılıp kapanarak, kapanıp açılarak gençliğin telaş ve ateşinden hizmet için yararlanılır, ta ki bütün varoluş bir saatin ana yayı gibi içeri dışarı genişlemiş gibi gelene kadar. Ocaktan aralığa kadar su ne hızlı akar! Çok iyi tanındığı için artık gölgesi olmayan şeylerin seliyle süpürülüp gideriz. Suyun yüzeyinde gideriz, gideriz...

Ne var ki insan sıçramak zorunda (size bu öyküyü anlatmak için) olduğundan, ben burada, bu noktada sıçrıyorum ve şimdi kesinlikle sıradan olan nesnelere ışık tutuyorum – ocak demiriyle maşa; onları bir süre sonra beni Byron yapan hanımefendinin evlenmesinin ardından, üçüncü Bayan Jones diyebileceğim birinin ışığı altında gördüğümde örneğin. O, birini yemeğe beklerken özel bir elbise giyen, özel bir gül koparan, insan tıraş olurken 'Sakin ol, sakin ol, bu önemli bir durum' diye hissetmesini sağlayan bir kızdır. Derken 'Çocuklara nasıl davranıyor?' diye sorarsınız. İnsan onun şemsiyesini pek de beceriyle idare edemediğini gözlemler; ama köstebek tuzağa düştüğünde bunu umursadığını; sonuçta kahvaltı için yaptığı ekmek (tıraş olurken bir yandan da evlilik yaşamının sonu gelmez kahvaltıları geçiyordu aklımdan) tamamen yavan olmaz – kahvaltıda bu kızın karşısında oturan birine ekmek somununa konmuş bir yusufçuk hiç de şaşırtıcı gelmez. Bir yandan da bende dünyada yükselme arzusunu esinledi; ayrıca yeni doğmuş bebeklerin henüz yavan yüzlerine merakla bakmamı sağladı. Ve zihnimin nabzındaki biraz sert –tik tak tik tak– vuruş daha muhteşem bir ritim kazandı. Oxford Caddesi boyunca gezindim. Oğullarımla kızlarımı düşünerek, biz sürdürenleriz, biz vârisleriz, dedim; bu duygu anlamsız olduğu kadar görkemliyse, insan bunu bir otobüse atlayarak ya da akşam gazetesi alarak saklayabilse bile, yine de insana çizmelerini bağlatan ve onu artık farklı mesleklere adanmış eski arkadaşlara yönelten yaşam şevkinin garip bir unsurudur. Tavan arası sakini Louis, her zaman ıslak olan fıskiyeli havuzun su perisi Rhoda; ikisi de o zaman bana olumlu gelene şimdi ters düşüyorlar; ikisi de bana çok açık görünen bir şeyin öbür yanını gösterdi (evlenmemiz, evcimenleşmemiz gibi); bunun için onları sevdim, onlara acıdım ve farklı yazgılarına son derece gıpta ettim.

Bir zamanlar bir biyografi yazarım vardı, uzun zaman önce öldü, ama o bildik aşırı dalkavukluğuyla hâlâ benim

izimden gitseydi, bu noktada 'O sıralarda Bernard evlendi ve bir de ev satın aldı... Arkadaşları onda evcimenliğe giderek artan bir eğilim gözlemlediler... Çocuklarının doğumundan sonra gelirini artırmayı çok arzu etmeye başladı,' derdi. Bu biyografi üslubudur ve görevi bölük pörçük, olgunlaşmamış parçaları bir araya getirmektir. Yine de insan mektuplara 'Sayın Beyefendi,' diye başlayıp, 'Saygılarımla,' diye bitiriyorsa eğer, bu biyografi üslubunda kusur bulamaz; ayrıca yaşamlarımızın kargaşası boyunca Roma yolları gibi döşenmiş bu cümleleri küçümseyemez; onlar bizi polislerin o ağır ölçülü adımlarıyla uygar insanlar gibi yürümeye zorladığından, insan aynı zamanda içinden her türlü saçmalığı mırıldanabilir – 'Hav hav diye havlar köpekler'*, 'Ölüm kanat ger üstüme'**, 'Mutlu birleşmesine hiçbir engel yok bence gerçekten sevenlerin'*** vb. 'Mesleğinde biraz başarı kazandı... Bir amcadan küçük bir miktar para kaldı' – işte biyografi yazarı böylece devam eder ve insan pantolon giyiyor ve pantolonunu askıyla yukarı çekiyorsa, her ne kadar zaman zaman böğürtlen toplamaya gitmek çekici gelse de, bütün bu cümlelerle taş sektirmece oynamak çekici gelse de, bunu söylemek zorundadır. İnsan bunu söylemek zorundadır.

Demek istiyorum ki insan tarlalar boyunca nasıl yürürse ben de yaşam yolunda öyle ilerleyen belli türden bir adam oldum. Çizmelerim sol yandan azıcık yıprandı. İçeri girdiğimde belirli yeni düzenlemeler yapılırdı. 'Bernard geldi!' Farklı insanlar ne kadar da farklı söylerler bunu! Birçok oda var – birçok Bernard. Çekici ama zayıf; güçlü, ama kibirli; zeki, ama acımasız; çok iyi biri, ama hiç kuşkum yok ki feci derecede sıkıcı; sevimli, ama soğuk; kılıksız ama –öbür oda-

---

* Politik bir altmetni olan bir çocuk tekerlemesinden. (ç.n.)

** *On İkinci Gece*, II. Perde, 4. Sahne, Çev.: Sevgi Sanlı, İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler dizisi. (ç.n.)

*** Shakespeare'in 116. sonesinin başlangıç dizesi. *Soneler*, Çev.: Talât Sait Halman, İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler dizisi. (ç.n.)

ya geçince– züppe, maddeci ve iki dirhem bir çekirdek. Benim kendimi algılayışım ise farklıydı; bunların hiçbiri değildim. Şimdi tamamen benim karım olan; benimle buluşmayı umduğu zaman özel bir gül takan ve ağaç kurbağasının yeşil yaprağın doğru yanındaki gölgede oturmuş olması gerektiği gibi, bilinçdışının ortasında bana varoluş duygusunu tattıran kız olmadığı kesinkes ortada olan karımla kahvaltıda, ekmek somununun önünde kendimi sağlamca mıhlamaya yatkınım. 'Versene'... derdim. 'Sütü'... Yanıtlardı ya da 'Mary geliyor'... derdi: Tüm çağların ganimetlerini miras almış olanlar için basit sözler; ama o zaman, günbegün, ömrün meddücezirinde, insan kahvaltıda kendini tamamlanmış ve bir bütün olarak hissettiğinde, söylendiği gibi değil. Kaslar, sinirler, bağırsaklar, damarlar, tüm bunlar harika çalışan dilin minik ok ve titreşimini olduğu kadar, varlığımızın bobinleriyle yaylarını, makinenin bilinçsiz mırıltısını oluşturur. Açılarak kapanarak; kapanarak açılarak; yiyerek içerek; kimi zaman konuşarak – tüm işleyiş bir saatin ana yayı gibi genişler ve daralır. Kızarmış ekmekle tereyağı, kahveyle domuz pastırması, *Times* ve mektuplar – ansızın telefon ivedilikle çaldı, ben de sakince kalkıp, açmaya gittim. Siyah ahizeyi kaldırdım. İletiyi özümsemeye kendini uyduran beynime kolayca odaklandım – Britanya İmparatorluğu'nun emirlerini üstlenmek için olabilirdi (insanın böyle hayalleri olur); dinginliğimi gözlemledim; dikkat atomlarımın nasıl da olağanüstü bir canlılıkla yayıldığına, hat ara sıra koptuğunda nasıl yoğunlaştığına, iletiyi özümsediğine, olayların yeni gidişatına nasıl uyum sağladığına dikkat ettim ve ahizeyi yerine koyduğumda rolümü oynamak için çağrıldığım daha zengin, daha güçlü ve daha karmaşık bir dünya yaratmıştım ve her neyse, onu yapabileceğime dair hiç kuşkum yoktu. Şapkamı başıma oturttuğum gibi, benim gibi başlarına şapkalarını oturtmuş çok sayıda erkeğin yaşadığı dünyaya yürüdüm, trenlerde ve metroda itiş kakış karşılaştığımızda,

aynı hedefe –hayatımızı kazanmak– ulaşmak için binlerce tuzak ve hileyle hazırlanmış olarak, rakiplerle yoldaşların o bilinen göz kırpışıyla selamladık birbirimizi.

Yaşam güzeldir. Yaşam iyidir. Salt yaşam süreci tatmin edicidir. Sağlığı yerinde sıradan bir adamı alalım. Yemek yemeyi, uyumayı sever. Temiz havayı solumayı ve Strand boyunca hızlı adımlarla yürümeyi sever. Ya da kent dışında bahçe kapısına tünemiş bir horoz ötüyordur; bir tay tarlanın çevresinde dörtnala koşuyordur. Hep bir sonra yapılacak bir şey vardır. Pazartesiyi salı izler; salıyı da çarşamda. Her biri aynı refah dalgacıklarını yayar, aynı ritim kıvrımını yineler; taze kumu bir ürpertiyle kaplar ya da yokluğunda azıcık gevşekçe de olsa çekilir. Derken varlık halkalar oluşturur; kimlik güçlenir. Havaya fırlatılan ve yaşamın her köşeden vahşi rüzgârlarıyla oraya buraya saçılan tohumlar gibi ateşli ve sinsi olan, artık sistemli, düzenlidir ve bir amaçla savruluyordur – görünen o.

Tanrım ne hoş! Tanrım ne güzel! Tren banliyölerin arasından ilerler ve yatak odası pencerelerinden ışıklar görünürken, küçük dükkân sahiplerinin yaşamları ne kadar da tahammül edilebilir, derdim. Pencerede durmuş, ellerinde torbaları, akın akın kente yollanan işçileri izlerken, bir karınca sürüsü kadar faal ve enerjik, dedim. Ocak ayında bir parça kar örtüsünün üstünde bir topun peşinde sayı yapmaya çalışan beyaz şortlu adamları gördüğümde de, ne zorluk, ne enerji ve nasıl da zora koşulan kollarla bacaklar diye düşündüm. Şimdi küçük bir mesele için –et olabilir– huysuzlanmak, o muazzam durağanlığı, çocuğumuz doğmak üzere olduğundan titreşimi evlilik yaşamımızın neşesini artıracak küçük bir dalgacıkla bozmak lüks gibi görünebilir. Akşam yemeğinde iğneleyici sözler söyledim. Beş şilini havaya savurabilecek bir milyonermişim ya da mükemmel bir baca onarıcısıymışım da, ayak taburesine bilerek takılmışım gibi mantıksızca konuşup durdum. Yukarı, yatmaya çıkarken

tartışmamızı merdivenlerde tatlıya bağladık ve pencerede durmuş mavi bir taşın içi kadar duru gökyüzüne bakarken, 'Tanrı'ya şükürler olsun,' dedim, 'bu düzyazıyı şiire uydurmamız gerekmiyor. Küçük bir konuşma yeter.' Çünkü olasılıkların alanı ve anlaşılırlığı, görünen o ki, yaşamlarımızı damlarla bacaların tüm sivriliklerinin ötesine, kusursuz uç noktaya kadar yaymaya, daha da yaymaya bırakmanın dışında şimdiye kadar başka hiçbir engel çıkarmadı.

İnsanı yere çakan ölüme gelince – Percival'ınki. 'Mutluluk hangisi?' dedim (çocuğumuz doğmuştu), 'hangisi acı?' Merdivenlerden inerken, bedenimin her iki yanından söz ederek, tamamen fiziksel bir hareketi kastediyordum. Aynı zamanda evin durumunun da farkındaydım; perde uçuşuyor; aşçı şarkı söylüyor; gardırobun yarı açık kapısından içi görünüyordu. 'Ona (kendime) soluklanması için bir an daha ver,' dedim merdivenlerden inerken. 'Şimdi bu oturma odasında acı çekecek. Kaçışı yok.' Ne var ki acı karşısında sözler yetersizdir. Çığlıklar, çatırtılar, yarılmalar, keten örtülerin üstünü yalayan beyazlık, zaman ve mekân duygusuna müdahale; ayrıca geçip giden nesnelerin aşırı derecede sabit olduklarına dair o duygu; çok uzak, ardından çok yakın gelen sesler; derin bir yara alan et ve fışkıran kan; ansızın bükülüveren bir eklem olmalı – bütün bunların altında beliren çok önemli, ancak uzak, tek başına tutulması gereken bir şey var. Dışarı çıktım ben de. Onun asla göremeyeceği ilk sabahı gördüm – serçeler bir çocuğun elindeki ipten sallanan oyuncaklar gibiydi. Nesneleri bağlantılarına bakmadan, dışarıdan görmek ve kendi içlerindeki güzelliğin farkına varmak – ne garip! Derken bir sıkıntının savuşturulduğu duygusu; numara, gibi yapmak ve gerçekdışılık gitti, insanı görünmez ve yürürken her şeyi içi görünür kılan bir tür saydamlıkla birlikte hafiflik geldi – ne garip! 'Peki şimdi bundan sonraki keşif ne olacak?' dedim ve onu elimde sımsıkı tutabilmek için gazete ilanlarını göz ardı edip, gidip resimlere baktım.

Madonnalar ve sütunlar, kemerler ve portakal ağaçları hâlâ yaratılışın ilk günündeki gibi, ama acıya aşina, orada öylece duruyorlardı, ben de baktım. 'İşte,' dedim, 'kimse bölmeden bir aradayız.' Bu özgürlük, bu dokunulmazlık o zaman bir kazanım gibi görünmüştü, sonradan içimde öyle bir esrimeyi harekete geçirdi ki, şimdi bile hâlâ o esrimeyi ve Percival'ı geri getirmek için oraya giderim. Ne var ki bu sürmedi. İnsana işkence eden zihninin korkunç faaliyetidir – nasıl düştü, nasıl baktı, onu nereye taşıdılar; ipleri çekiştiren peştamallı adamlar; sargılar ve çamur. Derken belleğin korkunç vuruşu gelir –bu ne öngörülebilir ne de savuşturulabilir bir şeydir– onunla Hampton Court'a gitmemem. O pençe tırmaladı; o diş yırttı; gitmedim. Önemi olmadığını söyleyerek sabırsızca karşı çıkmasına rağmen; neden bölecek, neden topluluğumuzun kesintisiz bir arada olduğu o anı bozacaktım? – Yine de diye asık suratla yineledim, gitmedim ve böylece, sığındığımız yerden bu işgüzar şeytanlarca kovulunca da Jinny'ye gittim, çünkü onun odası vardı; küçük sehpaları, üzerlerine minik süslerin serpiştirildiği küçük sehpaları olan bir oda. Orada gözyaşları içinde itiraf ettim – Hampton Court'a gitmemiştim. Jinny ise benim için önemsiz olan, ama ona işkence eden başka şeyler de anımsayarak, paylaşamayacağımız şeyler olduğunda yaşamın nasıl mahvolduğunu gösterdi bana. Çok geçmeden elinde bir notla hizmetçi girdi, Jinny nota yanıt vermek için döndüğünde, ben de kime, ne yazdığını merak ettiğimde, Percival'ın mezarına ilk yaprağın düştüğünü gördüm. Bu anın ötesine geçmek için kendimizi zorladığımızı ve onu sonsuza kadar arkamızda bıraktığımızı gördüm. Daha sonra kanepede yan yana otururken kaçınılmaz olarak başkalarının ne söylediğini anımsadık; 'bugün açan zambak, mayısta açacak olandan daha güzeldir'; Percival'ı bir zambakla kıyasladık – saçının dökülmesini, otoriteleri sarsmasını, benimle yaşlanmasını istediğim Percival; zambaklarla örtülmüştü bile.

Sonunda anın içtenliği geçti; simgeselleşti; benimse katlanamadığım bir şeydi bu. Bu zambakımsı tatlı yapışkanı sızdırmaktansa kahkaha ve eleştiriyle kutsal değerlere saygısızlık edelim ve Percival'ı cümlelerle örtelim, diye bağırdım. Bu yüzden birden durdum, geleceği ve üstünde düşünüp tahmin yürüteceği bir şeyi olmayan Jinny ise o ana tam bir dürüstlükle saygı gösterdi, kamçıyla bedenine vurup, yüzünü pudraladı (bunun için sevdim onu) ve eşikte durup, rüzgâr karıştırmasın diye elini saçlarına bastırarak bana el salladı; sanki –zambakların büyümesine izin vermeme konusundaki– kararlılığımızı teyit eden bu hareketi nedeniyle ona saygı duydum.

Hiçbir hayal kırıklığı barındırmayan bir berraklıkla caddenin aşağılık değersizliğini gözlemledim; verandalarını; pencerelerin perdelerini; kasvetli giysileri, alışveriş yapan kadınların açgözlülükleriyle kendilerinden hoşnutluklarını; yün atkılarıyla hava alan yaşlı adamları; karşıdan karşıya geçenlerin dikkatini; yaşamaya devam etme konusundaki evrensel kararlılığı ve gerçekte bunca aptal ve saf olduğunuzdan, dedim, bir çatıdan herhangi bir arduvaz parçası uçabilir, herhangi bir araba yoldan çıkabilir, sarhoşun birinin, elinde sopayla sendelemesinde hiçbir mantık yoktur – hepsi bu. Kulise girmesine izin verilmiş biri gibiydim; efektlerin nasıl yapıldığı gösterilen biri gibi. Sonunda kendi rahat, sıcacık evime döndüm ve oda hizmetçisinden yukarı çoraplarımla ayaklarımın ucuna basarak çıkma uyarısı aldım. Çocuk uyuyordu. Odama gittim.

Bir kılıç yok muydu, şu duvarları, bu korunmayı, bu çocuk sahibi olup perdelerin ardında yaşamayı ve her geçen gün kitaplarla, resimlerle daha içlidışlı olup, onlara bağlanmayı yerle bir edecek hiçbir şey yok muydu? En iyisi insanın hayatını kusursuzluk peşindeki Louis gibi yakıp kül etmesi; ya da Rhoda gibi bizleri terk edip üstümüzden uçarak çöle gitmesi; ya da milyonların arasından Neville'e benzeyen tek

bir kişiyi seçmesi; ya da en iyisi Susan gibi güneşin sıcaklığıyla soğuktan donmuş çimenleri sevmesi ve onlardan nefret etmesi ; ya da Jinny gibi dürüst bir hayvan olmasıydı. Tümünün de kendi coşkuları ve ölümle ilgili ortak duyguları vardı, bu da onları yararlı kılıyordu. Bu yüzden de tüm arkadaşlarımı sırayla ziyaret ederek, beceriksiz parmaklarımla kilitli kutularını zorla açmaya çalıştım. Üzüntümü içimde tutarak –hayır, üzüntümü değil de, şu yaşamımızın kavranması olanaksız doğasını– onları incelemek için birinden öbürüne gittim. Kimisi rahiplere gider; diğerleri şiire; ben arkadaşlarıma, kendi yüreğime giderim, cümlelerle parçalar arasında kırılmamış bir şey ararım – ayda ya da ağaçta yeterince güzellik bulamayana giderim; tek bir kişinin dokunuşunun bile onun için her şey demek olacağı ama onu bile yakalayamamış olana, ben hiç de mükemmel değilken, öylesine zayıf ve tarifsiz derecede yalnızken giderim. Orada oturdum.

Bu, öykünün sonu mu olmalı? Bir tür iç geçiriş? Dalganın son bir titreyişi? Bir oluğa damla damla akan, sonunda guruldayarak akıp yiten su mu? Masaya dokunayım da – böylece– anın duyusunu yeniden yakalayayım. Şişelerle dolu bir büfe; ekmek dolu bir sepet; bir tabak muz – rahatlatıcı görüntüler bunlar. İyi de ortada öykü yoksa, nasıl bir son ya da başlangıç olabilir? Söylemeye çalıştığımızda yaşam belki de ona davrandığımız kadar kırılgan değildir. Gece geç saatlere kadar oturmanın daha fazla denetim barındırmaması garip geliyor. Bu durumda yazı masasının gözleri pek de yararlı sayılmaz. Geri çekilen suların kuru bir yarığa varıncaya kadar uzaklara, daha da uzaklara gitmeye zorlanması ne garip. Tek başıma otururken, tükenmişiz gibi geldi; bizim sularımız boğadikeni başaklarını ancak gevşekçe kuşatabilir; ıslatmak için en uzaktaki çakıla uzanamayız. Sona erdi, biz bittik. Ama durun –ben gece oturup bekledim– yine bir dürtü geçiyor tepeden tırnağa içimizden; kabarıyoruz, ak serpintilerden yelemizi şöyle arkaya doğru savuruyoruz; kıyıya

çarpıyoruz; sınırlanacak gibi değiliz. Sonuçta tıraş oldum, yıkandım; karımı uyandırmadım ve kahvaltımı ettim; şapkamı giyip dışarı, hayatımı kazanmaya çıktım. Pazartesiden sonra salı gelir.

Yine de azıcık kuşku kaldı, bir soru işareti. Kapıyı açtığımda insanları böyle meşgul görmek şaşırtmıştı beni; biri süt mü şeker mi dese de demese de bir fincan çay alırken duraksadım. Yıldızların ışığı milyonlarca ve milyonlarca yıl gezdikten sonra şimdi olduğu gibi elimin üstüne düşüyor –bir an için soğuktan tam bir şoka uğrayabilirdim– daha fazlası değil, düş gücüm çok zayıf. Yine de bir kuşku kaldı. O akşam bir odada masalarla iskemlelerin arasında pervane kanadı gibi bir gölge titreşti beynimde. Örneğin o yaz Susan'ı görmeye Lincolnshire'a gittiğimde yarı dolu bir yelkenlinin o tembel hareketi gibi hamile bir kadının iki yana sallanışıyla bahçenin öbür ucundan bana doğru gelirken, 'Devam ediyor ama neden?' diye düşündüm. Bahçede oturduk, çiftlik arabaları samanla saçak saçak geldiler; kırlarda kargalarla güvercinlerin her zamanki gevezelikleri vardı; meyvelerin üstü bir ağ örtüyle kapatılmıştı; bahçıvan toprağı kazıyordu. Arılar vızıldayarak çiçeklerin mor tünellerine dalıyordu; arılar günebakanların altın kalkanlarına kendilerini gömüyorlardı. Çayırda küçük dal parçacıkları rüzgârla yuvarlanıyordu. Her şey ne kadar ritmik, yarı bilinçli, sisle sarmalanmış gibiydi; ama benim için nefret dolu, insanın kollarıyla bacaklarını ağında hapsetmiş, kasılmalara yol açan bir tuzaktı. Percival'ı reddeden kadın buna, bu her şeyin üstünü örtene kendini bırakmıştı.

Trenimi beklemek için bir banka otururken, doğanın saçmalığına nasıl teslim olduğumuzu, nasıl boyun eğdiğimizi düşündüm. Sık, yeşil yaprak örtüsüyle kaplı ormanlar önümde uzanıyordu. Derken küçük bir koku dokunuşuyla ya da duyuları harekete geçiren bir sesle o eski imge –yerleri süpüren bahçıvanlarla, yazı yazan hanımefendi– geri dön-

dü. Elvedon'da kayın ağaçlarının yanında o kişileri gördüm. Bahçıvanlar süpürüyordu; hanımefendi de masada oturmuş, yazıyordu. Ne var ki ben çocukluğun sezgilerine olgunluğun getirdiği bir katkıda bulundum – doygunluk ve felaket; yazgımızda olandan kaçınılmazlık duygusu; ölüm; sınırların bilgisi; yaşamın insanın düşündüğünden nasıl çok daha kırıcı olduğu. Sonra çocukken bir düşmanın varlığı kendini ortaya çıkarmıştı; ona karşı koyma gereksinimi canımı yakmıştı. Ayağa fırlayıp, 'Hadi keşfedelim,' diye bağırmıştım. Durumun dehşeti de sona ermişti.

Şimdi orada, sona erecek durum neydi? Sıkıcılık ve felaket. Ya keşfedilecek olan neydi? Yapraklarla orman hiçbir şeyi örtmüyordu. Bir kuş havalanırsa şiir yazmamalıyım artık – daha önce gördüğümü yinelemeliyim. Bu yüzden de varoluşun kıvrımlarındaki satırbaşlarını gösterecek bir değneğim olsaydı, burası en aşağısı olurdu; burada sırtımı bir çite dayamış, şapkam gözlerimin üstünde oturur ve koyunlar adım adım sert, sivri uçlu bacaklarıyla kendi tahtadan yollarında amansızca ilerlerken, varoluş burada, gelgitin ulaşmadığı bu yerde, çamurda hiçbir işe yaramaksızın çörekleniyor; ne var ki kör bir bıçağı bileğitaşına sürterek uzun süre tutarsanız bir şey fışkırır – çentikli ucuyla ateş; bıçağı mantıksızlığa, amaçsızlığa, her zamanki kümelenmiş şeylere tuttuğunuzda, düşmanlık ve aşağılama tek bir alev olarak fışkırır. Aklımı, varoluşumu, o eski kederli, neredeyse cansız nesneyi aldım ve bu ıvır zıvırın, sapla samanın, kazadan artakalan iğrenç küçük parçaların, yağlı su yüzeyinde yüzen, kıyıya vuran enkazın arasında kamçıladım. Ayağa fırladım. 'Savaş! Savaş!' diye yineledim. Bu çaba ve mücadeledir, bu sürekli savaştır, bu paramparça edip parçaları birleştirmektir – bu gündelik savaş, yenilgi ya da zaferdir, ilgi çekici kovalamacadır. Yayılmış ağaçlar bir düzen içinde, yaprakların yeşil yoğunluğu incelip dans eden bir ışığa dönüştü. Sözcüklerle onları biçimsizlikten kurtardım.

Tren geldi. Peron boyunca ilerleyerek bir yerde durdu. Trenime yetiştim. Akşam Londra'ya döndüm. Sağduyu ve tütünden oluşan atmosfer ne kadar tatmin edici; üçüncü sınıf vagona sepetleriyle güçlükle tırmanan yaşlı kadınlar; emilen pipolar; yol kenarındaki istasyonlarda ayrılan arkadaşların iyi geceler'i, yarın görüşürüz'leri ve derken Londra'nın ışıkları – gençliğin göz kamaştırıcı coşkusu değil, paçavraya dönmüş eflatun flama değil, ama buna karşın hâlâ Londra'nın ışıkları; yüksek bürolardaki sert, elektrik ışıkları; kuru kaldırımlar boyunca dizi dizi sokak lambaları; sokak pazarlarının üstünde homurdanan alevli lambalar. Düşmanın işini bir an için bitirdiğimde bunların tümünü seviyorum.

Aynı zamanda, örneğin bir tiyatroda, varoluş gösterisinin kükreyişini bulmak hoşuma gider. Tarlanın kil renkli, sınıflandırılıp tanımlanamayan topraktan hayvanı burada doğrulup kalkıyor, sonsuz beceri ve çabasıyla yeşil ormanlarla tarlalara, geviş getirerek ölçülü adımlarla ilerleyen koyunlara karşı savaş başlatıyor. Ve elbette ki, uzun gri sokaklardaki pencereler aydınlanmıştı; yol yol halılar kaldırımı bölüyordu; süpürülmüş ve süslenmiş odalar, ateş, yemek, şarap, sohbet vardı. Solgun elleriyle erkekler, kulaklarından sarkan sallantılı inci küpeleriyle kadınlar girip çıkıyorlardı. Dünyanın eseri olarak yaşlı adamların yüzlerine kırışıklıklarla alaycılığın oyulmuş olduğunu gördüm; güzellik beslendiğinden ileri yaşlarda bile yeni ortaya çıkmış gibi duruyordu ve gençlik öylesine hazza eğilimliydi ki insan, demek ki haz var diye düşünüyordu; anlaşılan çayırlar onun için yayılmalı; deniz minik dalgalara doğranıyor; ormanlar gençlik için, gençliğin beklentisi için parlak renkli kuşlarla hışırdıyor. İnsan orada Jinny ve Hal'la, Tom ve Betty'yle karşılaşırdı; orada şakalaşır, sırlarımızı paylaşırdık ve asla kapıda durum ve yılın o zamanı elverdiğince başka bir odada yine buluşmayı ayarlamadan ayrılmazdık. Hayat güzeldir; hayat iyidir. Pazartesiden sonra salı gelir, çarşamba da onu izler.

Öyle, ama bir süre sonra, bir farkla. Bir gece odanın görünüşündeki, iskemlelerin düzenindeki bir şey çağrıştırabilir bunu. Köşedeki kanepeye gömülmek, bakmak, dinlemek rahatlatıcı gelebilir. Derken arkaları pencereye dönük iki kişi bir söğüt ağacının dört bir yana yayılmış dalları arasında belirir. Bir duygu şokuyla insan, 'Bunlar güzelliği giymiş, özellikleri olmayan kişiler,' diye düşünür. Ardından dalgacıklar yayılırken gelen duraklamada, konuşulması gereken kız kendi kendine, 'Yaşlı bir adam,' der. Ama yanılıyordur. Yaş değildir; damla düşmüştür ve bir tane daha. Zaman, planlanmış olana ikinci sarsıntıyı yaşatmıştır. Frenküzümü yapraklarından oluşan kemerden sürünerek çıkıp, daha geniş bir dünyaya açılıyoruz. Her şeyin gerçek düzeni –bu bizim daimi yanılsamamızdır– artık görülebiliyor. Böylece yaşamımız bir anda, bir oturma odasında göğü bir baştan bir başa aşan günün görkemli yürüyüşüne ayak uydurur.

İşte bu nedenledir ki rugan ayakkabılarımı giyip, kabul edilebilir bir kravat takmak yerine Neville'i aradım. Beni Byron olduğum; Meredith'in genç erkeği olduğum ve ayrıca Dostoyevski'nin bir kitabındaki adını unuttuğum kahraman olduğum zamandan tanıyan en eski arkadaşımı aradım. Onu yalnız buldum, okuyordu. Son derece derli toplu bir masa, düzenli bir biçimde dümdüz çekilmiş bir perde; Fransızca bir kitabın sayfalarını ayıran bir kâğıt bıçağı – hiç kimse, diye düşündüm, onları ilk gördüğümüz zamanki tavır ve giysilerini değiştirmez. Tanıştığımızdan bu yana bu giysilerle, bu iskemlede oturmuştu. Burada özgürlük vardı, burada mahremiyet vardı ve ateşin ışığı perdedeki yuvarlak bir elmayı bölüyordu. Orada konuştuk, oturup konuştuk; o yolda gezindik; ağaçların altında, mırıldanan kalın yapraklı ağaçların, dallarından meyveler sarkan ağaçların altında uzanan, birlikte çok sık dolaştığımız o yolda; şimdi o ağaçlardan bazılarının çevresindeki çimenler kuruduğundan çevresinde oyun oynar, şiir okuruz, en sevdiğimiz belli bazı

şiirleri – çimenler bizim sürekli düzensiz gidip gelmelerimizle çiğnenip çoraklaşıyor. Beklemem gerekirse, okurum; gece uyanırsam bir kitap için rafı el yordamıyla yoklarım. Kafamda kaydedilmemiş şeylerden oluşan, şişen ve sürekli büyüyen muazzam bir yığın var. Arada sırada ondan büyük bir parça kopardığımda, bu Shakespeare de olabilir, Peck adlı yaşlı bir kadın da; yatakta sigara içerken kendi kendime 'Bu Shakespeare. Bu Peck' derim – kesin bir onaylama ve söylenmese de sonsuz haz veren bir bilgi şokuyla. Derken Peck'lerimizi, Shakespeare'lerimizi paylaştık; birbirimizdeki baskıları kıyasladık ve birbirimizin kavrayışının kendi Peck ve Shakespeare'imizi daha iyi kavramamızı sağlamasına izin verdik; ardından da, ara sıra birkaç sözcükle bölünen o sessizliklerden birine gömüldük, sanki sessizliğin artıkları arasından bir yüzgeç yükselmiş gibi; derken yüzgeç, yani düşünce, etrafına küçük bir tatmin, hoşnutluk dalgası yayarak yeniden derinliklere gömülür.

Evet, ama ansızın insan saatin tik taklarını duyar. Bu dünyaya gömülmüş olan bizler, bir başka dünyanın varlığının farkına varırız. Acı verir bu. Zamanımızı değiştiren Neville olmuştu. Eskiden beri, yanıp sönen bir pırıltıyla Shakespeare'den bize kadar uzanan, aklın sınırsız zamanıyla düşünmüş olan Neville ateşi karıştırdı ve belirli bir kişinin yaklaştığını işaret eden öbür saatle yaşamaya başladı. Zihninin engin ve asil faaliyet alanı büzüldü. Tetikteydi. Sokaktan gelen sesleri dinlediğini fark edebiliyordum. Bir yastığa nasıl dokunduğuna dikkat ettim. Sayısız insanoğlunun içinden ve tüm geçmiş zamanlardan tek bir kişiyi, belirli tek bir anı seçmişti. Holde bir ses duyuldu. Söylediği şey havada huzursuz bir alev gibi dalgalandı. Bir adımını öbür adımlarından nasıl ayırdığını izledim; kimliğinin belirgin bir işaretini bekledim ve kapının tokmağına uzanmışken yılan çevikliğiyle bir göz atıverdim. (Algılarının şaşırtıcı doğruluğu bundan kaynaklanıyor; hep tek bir kişi tarafından eğitilmiştir.) Öylesine yoğun bir tutku,

başkalarını durağan, parlak bir sıvıdan yabancı bir madde gibi fırlatır atar. Tortu dolu, kuşku dolu, cep defterlerine yazılacak cümleler ve notlarla dolu kendi karmaşık ve bulutlu doğamın farkına vardım. Perdenin kıvrımları durağan ve heybetli bir görünüm aldı; masanın üstündeki kâğıt ağırlığı arttı; perdedeki iplikler ışıldadı; her şey belirgin, dışadönük ve içinde olmadığım bir sahneye dönüştü. Bu nedenle kalktım ve ondan ayrıldım.

Tanrım! Odadan çıkarken nasıl da yakaladı beni, o eski acının dişleri! Orada olmayan biri için duyulan istek. Kim için? Önce bilmiyordum; sonra Percival'ı anımsadım. Onu aylardır düşünmemiştim. Onunla gülmek, onunla Neville'e gülmek – istediğim buydu, kol kola girip birlikte gülerek yürüyüp gitmek. Ama Percival orada değildi. Boştu orası.

Ölülerin sokak köşelerinde ya da düşlerde üstümüze atlamaları ne garip.

Üstüme ara ara çok sert ve soğuk esen bu bora o gece öbür arkadaşları, yarenlik, güven ve iletişim isteği duyan Rhoda'yla Louis'i ziyaret etmem için Londra'nın öte ucuna gönderdi beni. Merdivenleri tırmanırken düşündüm, onların yakınlık dereceleri neydi? Yalnızken neler söylüyorlardı? Rhoda'yı, beceriksiz hareketlerle çaydanlıkla uğraşırken canlandırdım gözümde. Arduvaz damların üstünden ötelere bakıyordu – hayalleri saplantı haline getirmiş, düş kuran, o hep ıslak fıskiyeli çeşmenin perisi. Geceye bakmak için perdeyi araladı. 'Uzakta!' dedi. 'Kırlar ayın altında karanlık.' Zili çaldım; bekledim. Louis belki de kedi için bir fincan tabağına süt koyuyordu; dokun yan kapakları gibi kapanan, suların o müthiş çalkantısının üstüne çabanın ağır eziyetiyle kendilerini kapatan kemikli elleriyle ve Mısırlılarla Hintlilerin, çıkık elmacıkkemikli adamların ve hayvan kılından yapılma gömlekler giyen münzevilerin söylediklerini bilen Louis. Kapıyı çaldım: Bekledim; açan olmadı. Yeniden taş merdivenlerden aşağı indim. Arkadaşlarımız – ne kadar

mesafeli, ne kadar sağır, ne kadar nadir ziyaret edilen ve kendilerine ilişkin ne kadar az şey bildiğimiz kişiler. Ben de arkadaşlarım için belirsiz ve bilinmeyenim; ara sıra görünen, çoğu zaman hiç görünmeyen bir hayalet. Yaşam hiç kuşkusuz, bir düştür. Alevimiz, birkaç gözde dans eden erişilemeyecek bir hedef, çok geçmeden uçup gidecek ve her şey sönüp bitecek. Arkadaşlarımı anımsadım. Susan'ı düşündüm. Tarlalar satın almıştı. Seralarında salatalıklarla domatesler olgunlaştı. Geçen yılın donuyla ölmüş olan asma bir iki yaprak sürüyordu. Çayırlarında oğullarıyla hantal hantal yürüyordu. Peşinde tozluklu adamlarla arazide oradan oraya gidiyor, değneğiyle bir çatıyı, çitleri, onarılması gereken yıkılmış bir duvarı işaret ediyordu. Güvercinler, becerikli, kaba parmaklarından serpeceği taneler için paytak paytak peşinden gidiyordu. 'Ama şafakta kalkmıyorum artık,' dedi. Sonra Jinny – eğlenceli ve hiç kuşkusuz yeni bir genç adam. Olağan konuşmaların kritik aşamasına ulaşmışlardır. Oda kararmış, iskemleler düzenlenmiştir. O ise hâlâ anı bulma çabasındadır. Kristal kadar sert ve duru yanılsamalar olmaksızın, günü, eyerin göğüs kayışını takmadan at sırtında geçirdi. Sivri uçların batmasına aldırmadı. Lüleleri alnında ağardığındaysa, onları korkusuzca kıvırıp öbürlerine kattı. Böylece onu gömmeye geldiklerinde düzensiz hiçbir şey olmayacaktı. Kıvrılmış duran kurdele parçacıkları bulunacaktı. Ama kapı yine de açılıyor. 'Kim o?' diye soruyor, hazırlıklı, onu karşılamak üzere kalkıyor, aynı ilkbaharın ilk gecelerinde saygın insanların ölçülü davranışlar içinde uyumaya gittikleri büyük Londra evlerinin altındaki ağaç aşkını zorlukla gizlediğinde; tramvay gıcırtıları onun keyif çığlıklarına karıştığında ve o tatmin olmuş doğanın bütün tatlılığıyla serinlemiş yığılırken, yaprakların dalgalanarak onun dermansızlığını ve enfes bitkinliğini gölgelemeleri gerektiğinde olduğu gibi. Arkadaşlarımızı ne kadar az ziyaret ettiğimiz, ne kadar az tanıdığımız – bu gerçek; ama yine de

tanımadığım biriyle karşılaşıp da oradan kaçmak istediğimde, burada, bu masada, 'yaşamım' dediğim şey, geri dönüp baktığım tek bir yaşam değil; ben tek bir kişi değilim; ben birçok insanım; yine de kim olduğumu –Jinny, Susan, Neville, Rhoda ya da Louis– ya da kendi yaşamımı onlarınkinden nasıl ayırt edeceğimi bilmiyorum.

Sonbahar başlarındaki o gece bir araya gelip Hampton Court'ta bir kez daha yemek yerken böyle düşündüm. Başlangıçta rahatsızlığımız hatırı sayılır düzeydeydi, o ana kadar her birimiz bir ifadeye bağlı kalmıştık ve buluşma yerine gelmek üzere yolda olan, şu ya da bu biçimde giyinmiş, baston taşıyan ya da taşımayan diğer kişi, bununla çelişiyor gibiydi. Jinny'nin Susan'ın kaba saba parmaklarına baktığını, sonra da kendininkileri sakladığını gördüm; Neville'in derli toplu ve özenli olduğunu düşünen bense, kendi yaşamımın müphemliğinin tüm bu cümlelerle bulandığını hissettim. Derken Neville böbürlenmeye girişti, çünkü tek bir odadan, tek bir kişi olmasından ve kendi başarısından utanıyordu. Not alan suç ortakları, masanın casusları Louis ve Rhoda 'Sonuç olarak, Bernard garsonun bize ekmek –bizden esirgenen bağı– getirmesini sağlayabilir,' diye düşünüyorlardı. Bir an için aramızda bizim olmayı başaramadığımız, ama bir yandan da unutamadığımız eksiksiz bir insanın bedeninin uzanmış olduğunu gördük. Olabileceğimiz her şeyi gördük, kaçırdığımız her şeyi ve bir an başkasının hakkına haset ettik; çocukların ortadaki tek ve yegâne kekin kesildiğini ve kendi dilimlerinin yok oluşunu izlediği gibi.

Neyse ki şarap şişemiz vardı ve bu ayartılmanın etkisi altında husumetimizi yitirdik ve kıyaslamaktan da vazgeçtik. Yemeğin ortalarında dışımızdaki, bizden olmayan o devasa siyahlığın çevremizde kendini genişlettiğini fark ettik. Rüzgâr ve tekerleklerin gürültüsü zamanın kükreyişine dönüştü ve biz de koşuştuk – nereye? Peki kimdik biz? Bir an için söndürülmüş, yanan kâğıttaki kıvılcımlar gibi tükenmiştik

ve ardından karanlık kükredi. Geçmiş zamana, geçmiş tarihe gittik. Benim için bu yalnızca bir saniye sürer. Kendi kavgacılığımla da sona erer. Bir kaşıkla masaya vurdum. Pergelle ölçebilseydim bir şeyleri, yapardım; ama elimdeki tek ölçü cümle olduğuna göre, cümleler kuruyorum – bu olayda ne olduklarını unuttum. Hampton Court'ta bir masada altı kişi olduk. Kalktık, cadde boyunca birlikte yürüdük. İncecik gerçekdışı alacakaranlıkta, dar bir geçitten kesik kesik yankılanan gülme sesleri gibi sevimlilik ve canlılık bana geri döndü. Geçidin karşısında, bir sedir ağacına karşı göz kamaştırıcı parlaklıkta Neville'i, Jinny'yi, Rhoda'yı, Louis'i, Susan'ı ve kendimi, hayatımızı, kimliğimizi gördüm. Kral William hâlâ gerçek bir kral değilmiş gibi, tacı da baştan aşağı allı pullu görünüyordu. Ne var ki biz – tuğlalara karşı, dallara karşı, nasıl da milyonlarca insan arasından, bir anlığına geçmişin ve gelecek zamanın ölçüsüz bolluğundan çıkan biz altı kişi orada zafer kazanmış olarak kavrulduk. O an her şeydi; o an yetti. Ardından da Neville, Jinny, Susan ve ben bir dalga kırılırken patlayıp parçalandık, teslim olduk – karşımıza çıkan ilk yaprağa, kusursuz kuşa, çemberiyle bir çocuğa, zıplayan bir köpeğe, sıcak bir günün ardından ağaçlarda birikmiş sıcağa ve hafifçe dalgalanan sularda ak kurdeleler gibi kıvrılan ışıklara bıraktık kendimizi. Ayrıldık; Rhoda'yla Louis'i terasta büyük vazonun yanında dururken bıraktık ve ağaçların karanlığında kaybolduk.

Bu dalıştan döndüğümüzde –ne tatlı ne derindi!– ve yüzeye çıktığımızda suç ortaklarının biraz pişmanlıkla hâlâ aynı yerde durduklarını gördük. Onların sakladıklarını biz yitirmiştik. Araya girdik. Ne var ki yorgunduk ve iyi de kötü de olsa, başarıyla tamamlanmış ya da bırakılmış da olsa, o karanlık örtü çabalarımızın üstüne çöküyordu; nehre hâkim terasta durakladığımız bir anda ışıklar sönüyordu. Buharlı gemiler yolcularını kıyıya çıkarıyordu; uzaklardan sanki insanlar şapkalarını sallıyor ve son şarkıya katılıyorlarmış gibi

bir tezahürat ve şarkı sesleri geliyordu. Koronun sesi suyun karşı tarafından gelirken, ömrüm boyunca beni etkileyen, aynı şarkıyı söyleyen başka insanların seslerinin kükreyişiyle yükselip alçalmaya; neredeyse anlamsız bir cümbüş, duygu, zafer ve arzunun kükreyişiyle yukarılara fırlatılıp düşmeye sevk eden o eski dürtünün harekete geçtiğini hissettim. Ama şimdi değil. Hayır! Kendimi toplayamıyordum; kendimi koparamıyordum; bir dakika önce beni hevesli, keyifli, kıskanç, sakıngan kılmış olan şeylerin ve bir yığın başka şeyin suya düşmesini engellemeyi beceremiyordum. Kendimi o sonsuz uzaklara fırlatıp atma duygusundan, sefahatten, istemeden sele kapılıp gitmekten; orada, uzakta köprünün kemerlerinin altından, bir grup ağacın ya da denizdeki dalgalara dönüşen kabaran suyun üzerinde, denizkuşlarının kazıklara tünediği bir adanın etrafından sessizce sürüklenmekten kendimi alamadım – kendimi bu sefahatten alamadım. Sonunda ayrıldık.

O zaman, Susan, Jinny, Neville, Rhoda ve Louis'in karıştığı bu akıntıya kapılıp gitmek bir tür ölüm müydü? Elementlerin yeniden bir araya gelişi miydi? Gelecek olana dair bir işaret miydi? Aralıklarla bölünen bir öğrenci olduğumdan notlar aceleyle karalandı ve defter kapandı. Hiçbir biçimde derslerimi belirlenmiş saatte söylemiyorum. Daha sonra, iş çıkışı saatinde Fleet Caddesi'nde ilerlerken, o anı anımsadım ve sürdürdüm. 'Kaşığımı masa örtüsüne sonsuza dek vurmam mı gerekiyor? Ben de razı olmayacak mıyım?' Otobüsler tıkanmıştı; biri diğerinin peşi sıra gelip taş bir zincire halka eklenmiş gibi bir klik sesiyle durdu. İnsanlar geçti.

Ellerinde evrak çantalarıyla inanılmaz bir hızla bir o yana bir bu yana kaçışan çok sayıda insan taşmış bir nehir gibi geçip gidiyordu. Tünelin içindeki bir tren gibi kükreyerek geçiyorlardı. Fırsat bulunca ben de geçtim; karanlık bir geçide daldım ve saçımı kestikleri dükkâna girdim. Başımı arkaya eğdim ve bir örtüyle sarmalandım. Karşımda eli kolu bağlanmış bedenimle ve geçip giden; duran, bakınan,

umursamazca yola devam eden insanları gördüğüm aynalar vardı. Berber makasını öne arkaya hareket ettirmeye başladı. Soğuk çeliğin gidip gelişini durduramayacak kadar güçsüz hissettim kendimi. Kesildik ve örtüler içinde yattık dedim; nemli çayırlarda, kuru dalların ve çiçeklerin üstünde yan yana yatıyoruz. Çıplak çitlerin üzerinde rüzgârla kara maruz kalmamız gerekmiyor artık; kuvvetli rüzgâr süpürürcesine estiğinde dik durmaya ya da yükümüzü taşımaya uğraşmamız gerekmiyor artık ya da kuş dala usulca yaklaşırken ve nem yaprağı ağarttığında mırıldanmadan durmamız. Kesildik, düştük. En hızlı olduğumuz zamanlarda uyuyan, biz uykuya yattığımızda da kıpkızıl yanan o duyarsız evrenin bir parçası oluyoruz. İneceğimiz istasyondan vazgeçtik, şimdi sırtüstü yatıyoruz, gücümüzü yitirdik ve nasıl da kısa sürede unutulduk! Bunun üzerine berberin gözünün ucunda sokakta bir şey ilgisini çekmiş gibi bir ifade gördüm.

Berberin ilgisini çeken neydi? Berber sokakta ne görmüştü? Bu yüzden mi anımsanıyorum? (Zira ben gizemci değilim; bir şey hep dürter beni – merak, gıpta, hayranlık, berberlere duyduğum ilgi ve benzerleri beni yüzeye çıkarır.) Paltomdaki saçları fırçalarken onun kimliğinden emin olmak için kendimi epey zorladım, sonra bastonumu sallayarak Strand'e yürüdüm; benim zıddım olarak her zaman sinsice davranan, gözlerinde her zaman korku olan, her zaman çölde bir dayanak arayan ve onu bulmak için giden Rhoda'yı anımsadım; kendini öldürmüştü. 'Bekle,' dedim hayalimde onun koluna girerek (arkadaşlarımızla böyle bağ kuruyoruz). 'Şu otobüsler geçinceye kadar bekle. Bu kadar tehlikeliyken karşıya geçme. Bu adamlar senin kardeşlerin.' Onu ikna ederken aynı zamanda kendi ruhumu da ikna ediyordum. Çünkü bu tek bir hayat değil; hem ben erkek miyim, yoksa kadın mıyım; Bernard mıyım, yoksa Neville miyim; Louis, Susan, Jinny ya da Rhoda mıyım, her zaman bilmiyorum – insanın bir diğeriyle ilişkisi öyle garip ki.

Bastonumu sallayarak, yeni kesilmiş saçlarımla, ensem karıncalanarak St. Paul Katedrali'nin yanındaki sokakta Almanya'dan ithal ucuz oyuncakların sergilendiği bütün o tablaların, işten çıkış saatinde açık kanatlarının oluşturduğu siperliğin altından otobüslerle kadın ve erkeklerin sel gibi aktığı, kuluçkaya yatmış tavuğun önünden geçtim. Louis'in bu merdivenleri tertemiz takım elbisesiyle, elinde bastonuyla zarafetten yoksun ve çevresinden kopuk bir halde yürüyüşüyle nasıl tırmanacağını düşündüm. Binlerce yıldır aynı ninnileri dinlemiş ve bu eski seremonilere benden çok daha saygılı biri olarak o Avustralya aksanıyla ('Babam Brisbane'de banker') gelirdi diye aklımdan geçirdim. İçeri girdiğimde, aşınmış burunlardan, parlak pirinçlerden, bir çocuğun sesi kubbenin etrafında yolunu kaybetmiş, dolanan bir güvercin gibi feryat ederken o telaştan ve söylenen ezgilerden hep etkilenmişimdir. Ölülerin sırtüstü uzanışı ve huzuru etkiler beni – eski bayrakları altında dinlenen savaşçılar. Sonra hantalca yuvarlanmış parşömen tomarlarını andıran mezarın aşırı süslemelerle bezenmişliğine ve anlamsızlığına alayla bakarım; trompetler, zaferler, hanedan armaları ve sonsuz yaşamın dirilişinin son derece yüksek perdeden yinelenen kesinliği. Etrafta dolaşan meraklı gözüm sonra bana huşu içinde bir çocuğu; ayaklarını sürüyen bir emekliyi ya da işten çıkış saatinde zavallı zayıf göğüslerinde taşıdıkları Tanrı bilir hangi mücadelenin yükünü avutacak olan yorgun tezgâhtar kızların boyun eğişini gösterir. Başıboş dolaşırım, bakarım ve merak ederim, kimi zaman da epey sinsice bir başkasının duasından gelen ışık huzmesinin üzerinde kubbeye, dışarıya, öteye, nereye giderse oraya yükselmeye çalışırım. Ama ardından kendimi yitik ve feryat eden bir güvercin gibi düşerken, telaşla kanat çırparken, inerken ve canavar biçimli garip bir heykele, yıpranmış bir burna ya da anlamsız bir mezar taşına eğlenerek, şaşkınlıkla tünerken bulurum; sonra da yine çocuğun sesi kubbeye yükselir ve org zaman zaman ağır ve sıkıcı bir zafer anının

keyfini çıkarırken, gezi rehberlerinin sayfalarını karıştırarak geçen gezginleri izlerim. Öyleyse Louis nasıl hepimizi aynı çatı altında toplar? Kırmızı mürekkebi ve o fevkalade güzel kalem ucuyla nasıl bizi toplayıp bir haline getirecek? Kubbede feryat eden ses giderek zayıfladı.

Derken bastonumu sallayarak yine sokaktayım, kırtasiyecilerin vitrinlerindeki tel tepsilere, sömürgelerde yetişen meyvelerin durduğu sepetlere bakıyor, bir yandan da 'Pillicock oturdu Pillicock tepesine*' ya da 'Geri dönün, geri dönün, köpekler havlıyor' ya da 'Dünyanın büyük çağı daha yeni başlıyor'** ya da 'Ölüm kanat ger üstüme' diye mırıldanıyor, şiirle saçmalığı karıştırarak bir akıntıda yüzüyorum. Her zaman bir sonra yapılacak bir şey vardır. Pazartesiyi salı izliyor: çarşamba, perşembe. Her biri aynı dalgacığı yayıyor. Varoluş aynı bir ağaç gibi çemberler üretiyor. Bir ağaç gibi, düşüyor yapraklar.

Bir gün tarlaya açılan bir bahçe kapısına yaslanmış dururken ritim durdu; uyaklar ve mırıldanmalar, saçmalık ve şiir. Zihnimde bir boşluk temizlenip açıldı. Alışkanlığın sık yaprakları arasından gördüm. Bahçe kapısının üstüne eğilmiş dururken, bunca dökün tüden, bunca başarısızlıktan ve ayrılıktan pişmanlık duydum, çünkü hayat bunca yüklümlülükle doluyken insan bir arkadaşını görmeye Londra'nın öbür ucuna gidemediği gibi mavi suda balık avlayan çıplak bir adam görmek için bir gemiye atlayıp Hindistan'a da gidemez. Hayat hiçbir zaman kusursuz olmamış, sonu gelmeyen bir cümledir dedim. Trende karşılaştığım herhangi bir gezgin satıcıdan enfiye alan benim gibi biri için tutarlılığı – kuşakların, Nil'e kırmızı sepetler taşıyan kadınların ve fetihlerle göçler arasında şarkı söyleyen bülbülün verdiği duyguyu korumak benim için imkânsız olmuştu. Bu öyle muazzam bir

---

* *Kral Lear*, William Shakespeare, III. Perde, 4. Sahne, İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi. (ç.n.)

** Shelley'nin 'Hellas' adlı yapıtından. (ç.n.)

girişim olmuştu ki, dedim ve merdiveni çıkmak için sürekli ayağımı kaldırmaya nasıl devam edebilirim? İnsan birlikte kuzey kutbuna gittiği bir arkadaşıyla nasıl konuşursa öyle hitap ettim kendime.

Birçok büyük serüvende benimle olan o benliğe seslendim; herkes yatmaya gittiğinde ateşin başında oturarak korları bir çubukla karıştıran vefalı adama; bir kayın ormanında gizemli bir biçimde katman katman gelişmiş, bir söğüt ağacının altındaki bankta oturan, Hampton Court'ta alçak bir duvara dayanan adama; acil durumlarda kendini toplayıp masaya kaşığıyla vurarak 'Razı gelmeyeceğim,' diyen adama.

Şimdi bahçe kapısına yaslanmış, aşağıda renk dalgalarının yuvarlandığı tarlalara bakarken, bu benlik hiç yanıt vermedi bana. Hiç karşı çıkmadı. Tek cümle kurmaya kalkışmadı. Yumruğu sıkılmadı. Bekledim. Kulak kabarttım. Hiçbir şey gelmedi, hiçbir şey. Ansızın tümüyle terk edilmiş olduğuna duyduğum inançla, 'Şimdi hiçbir şey yok' diye bağırdım. Hiçbir yüzgeç bu sınırsız denizin boşluğunu yaramaz. Yaşam beni mahvetti. Konuştuğumda sözlerim yankılanmıyor, farklı sözcükler de. Bu arkadaşlarımın ölümünden de, gençliğin ölümünden de daha gerçek bir ölüm. Ben yalnızca bu kadarcık yer kaplayan berberdeki sarmalanmış kişiyim.

Altımdaki sahne soldu. Güneş tutulması gibiydi, güneş gidip dünyadan çekildiğinde büyüyüp serpilmiş yaz yeşilliği soldu, kurudu, yapaylaştı. Ayrıca kıvrılan tozlu bir yolda oluşturduğumuz grupların dans ettiğini, nasıl bir araya geldiğini, nasıl birlikte yemek yediğini, bu ya da şu odada nasıl buluştuğunu gördüm. Kendi yorulmak bilmez meşguliyetimi gördüm – nasıl birinden öbürüne koştuğumu, bir şeyleri getirdiğimi ve taşıdığımı, geziye çıkıp döndüğümü, şu ya da bu gruba katıldığımı, burada öpüp, şurada geri çekildiğimi; her zaman koku peşindeki köpek gibi burnum yerde, olağanüstü bir amaç uğruna işi sıkı tuttuğumu; zaman zaman başın şöyle bir silkinişiyle, zaman zaman kopan bir şaşkınlık

çığlığıyla, umutsuzlukla derken yeniden burnumun kokuya geri döndüğünü gördüm. Nasıl bir keşmekeş – nasıl bir karışıklık; burada bir doğum, şurada bir ölümle; özlülük ve tatlılık; çaba ve elem; ve durmadan bir oraya bir buraya koşan ben. Artık bitti. Artık doyasıya yemek için iştahım yok; artık içimde insanları zehirleyecek iğnelerim yok; artık ne keskin dişler ve kenetlenmiş eller ne de meyve bahçesinin duvarına vuran güneşi ve armutla üzümü duyumsama arzusu var.

Ağaçlar kaybolmuştu, yeryüzü bir gölgeler viranesiydi. Kışa yaraşan manzaranın sessizliğini hiçbir ses bozmuyordu. Hiçbir horoz ötmüyordu; hiç duman yükselmiyordu; tek bir tren hareket etmiyordu. Benliği olmayan bir adam, dedim. Bahçe kapısına yaslanmış ağır bir beden. Ölü bir adam. Duygulardan arınmış bir umutsuzluk ve tam bir düş kırıklığıyla toz dansını; hayatımı, arkadaşlarımın hayatlarını ve o olağanüstü mevcudiyetleri, süpürgeli adamları, yazı yazan kadınları, ırmağın kıyısındaki söğüt ağacını inceledim – bulutlar ve hayaletler de tozdan yapılmıştı; bulutlar bir kaybolup bir yoğunlaşırken, altın sarısına ya da kızıla dönüşürken, sivri tepelerini yitirip değişken ve anlamsız, oradan oraya dalgalanırken değişen tozdan. Bir defter taşıyan, cümleler kuran bense salt değişiklikleri kaydettim; bir gölge, gölgelerin farkına varma azmindeyim. Şimdi benliksiz, ağırlığım ve görme yetim olmaksızın, dedim, ağırlıksız ve yanılsamasız bir dünyada nasıl ilerleyebilirim?

Umutsuzluğumun ağırlığı yaslandığım kapıyı açıp beni, yaşını başını almış, yapılı, saçı ağarmış bir adamı, renksiz, boş tarlaya itti. Artık yankılar duymak yok, hayaletler görmek yok, karşı çıkmayı hayal etmek yok, yalnızca her zaman gölge bırakmadan yürümek, ölü toprakta hiçbir iz bırakmamak var. Orada, bir ayaklarını öbürünün önüne atarak ot çiğneyen koyunlar ya da bir kuş ya da küreğini toprağa daldıran bir adam olsa, yürürken takılıp sendeleyeceğim bir böğürtlen çalısı ya da ıslak yapraklarla nemli, içine düşüle-

bilecek bir hendek bile olsa – ama hayır, melankoli patikası düzlükte ilerleyerek daha çok kış havasına, renksizliğe ve aynı manzaranın birbirinin eşi sıkıcı görüntüsüne götürür.

Öyleyse güneş tutulmasından sonra ışık dünyaya nasıl geri geliyor? Mucize eseri. Çok zayıf. İncecik huzmeler halinde. Cam bir kafes gibi asılı. En küçük sarsıntıda parçalanacak bir çember. Orada bir kıvılcım var. Bir an sonrası boz bir galeyan. Ardından da yeryüzü ilk defa, bir iki kez soluk alıp veriyormuşçasına bir duman. Sonra o bulutlarla kaplı göğün altında birisi yeşil bir ışıkla yürüyor. Derken beyaz bir hayalet bükülerek beliriyor. Ormanlık alanlar nabız gibi mavi yeşil atıyor, tarlalar giderek kırmızıyı, altın sarısını ve kahverengiyi içiyor. Ansızın bir ırmak mavi bir ışık yakalıyor. Yeryüzü rengi suyu yavaşça soğuran bir süngerı gibi, emiyor. Ağırlaşıyor; yuvarlanıyor; asılı kalıyor; yerleşip ayaklarımızın altında sallanıyor.

Sonunda manzara bana geri döndü ve altımda tarlaların renk dalgaları içinde yuvarlandığını gördüm, ne var ki şimdi şu farkla; ben gördüm, ama görülmedim. Gölgesiz yürüdüm, habersizce geldim. Eski pelerin, eski yanıt; sesleri geri püskürten oyuk el düşmüştü üstümden. Bir hayalet kadar uçucu, adımladığım yerde hiç iz bırakmadan, yalnızca algılayarak, tek başıma daha önce hiç ayak basılmamış yeni bir dünyada yürüdüm; yeni çiçeklere hafifçe dokunarak, tek heceli çocuk sözcükleri dışında bir şey konuşamadan; cümlelere sığınmaksızın – ben, onca şey yapmış; sahipsiz, hep kendi benzerleriyle yürümüş; tek başına, hep boş ocak ızgarasını ya da altın kulplu dolabı paylaşacağı birini bulmuş olan ben.

Ancak benliksiz görülen dünyayı nasıl betimleyeceğim? Bunun için sözcükler yok. Mavi, kırmızı – onlar bile dikkat dağıtıyor, ışığın geçmesine izin vermek yerine, yoğunlaşıp ışığı saklıyor. İyi ifade edilmemiş sözcüklerle herhangi bir şeyi nasıl yeniden söylemeli ya da tarif etmeli? Usulca etkisini yitirmesi, yavaştan bir dönüşüme uğraması dışında, bu kısa bir

yürüyüş boyunca bile alışılmış olur – bu sahne de. İnsan hareket ettikçe ve bir yaprak diğerini tekrarladığında körlük geri dönüyor. İnsan bakarken hayalet cümleleri silsilesiyle güzellik geri geliyor. İnsan o değerli soluğu alıp verir; aşağıda vadide; kulaklarında asılı dumanla tren tarlalardan geçip gider.

Ne var ki bir an için denizin çağladığı yerden, ormanların sesinden uzakta çayırlara oturmuştum; evi, bahçeyi, kırılan dalgaları görmüştüm. Resimli bir kitabın sayfalarını çeviren yaşlı dadı durmuş ve 'Bak, gerçek bu işte,' demişti.

Ben de bu gece Shaftesbury Caddesi'nde yürürken düşünüyordum. Resimli kitaptaki o sayfayı düşünüyordum. Ve palto asmak için gidilen o yerde seninle karşılaştığımda, 'Kiminle karşılaştığımın önemi yok. Bütün bu küçük 'varoluş' olayı bitti. Kim bu bilmiyorum; umursamıyorum da; birlikte yemek yiyeceğiz,' dedim kendi kendime. Paltomu astım, senin omzuna dokundum ve 'Benimle otur,' dedim.

Şimdi yemek bitti; kabuklar ve ekmek kırıntılarıyla çevrelenmiş durumdayız. Bu demeti bölüp sana vermeye çalıştım; ama içinde bir öz ya da hakikat var mı, bilmiyorum.Tam olarak nerede olduğumuzu da bilmiyorum. O gökyüzü uzantısı hangi kente yukarıdan bakıyor? Oturduğumuz yer Paris mi, Londra mı, yoksa kartalların süzülerek uçtuğu yüksek dağların eteğindeki servilerin altında yatan pembe badanalı evleriyle bir güney kenti mi? Şu an emin olamıyorum.

Unutmaya başlıyorum şimdi. Masaların sabitliğinden buranın ve şu anın gerçekliğinden kuşku duymaya, parmak eklemlerimi görünüşte sert olan nesnelerin köşelerine gösterişli bir hareketle vurarak 'Sert misin?' demeye başlıyorum. O kadar değişik şey gördüm, o kadar değişik cümleler kurdum ki. Yeme içme ve gençken insanı içine hapseden ruhun kılıfı olan o ince sert kabuğun yüzeylerinde gözlerimi ovuşturma süreçlerinde kaybettim – sertlik ve gençlerin amansız gagalarından gelen tık sesi bunun sonucu. Şimdi soruyorum 'Kimim ben?' diye. Bernard'dan, Neville'den, Jinny'den,

Susan'dan, Rhoda'dan ve Louis'den söz edip durdum. Ben onların tümü müyüm? Ben tek ve ayrı mıyım? Bilmiyorum. Burada birlikte oturduk. Ne var ki şimdi Percival öldü, Rhoda öldü; bölündük; burada değiliz.Yine de bizi ayıran bir engel göremiyorum. Benimle onlar arasında bölünme yok. Konuşurken 'Ben sizim' diye hissettim. Fazlasıyla üstünde durduğumuz bu farklılığın, bunca hararetle baş tacı ettiğimiz bu kimliğin üstesinden gelindi. Evet, yaşlı Bayan Constable süngerini kaldırıp da tepemden aşağı sıcak sular akıtarak beni ete büründürdüğünden beri duyarlı ve sezgili oldum. Şurada, alnımda Percival düştüğünde aldığım darbe. Burada ensemde Jinny'nin Louis'e verdiği öpücük var. Gözlerim Susan'ın gözyaşlarıyla dolu. Uzakta Rhoda'nın gördüğü, altın bir iplik gibi titreyen sütunu görüyorum ve atladığında yol açtığı rüzgârın şiddetini hissediyorum.

Böylelikle burada, bu masada hayatımın öyküsünü ellerimin arasında biçimlendirmeye ve senin önüne bir bütün olarak koymaya geldiğimde, uzağa, derine giden şu ya da bu hayata gömülüp onun bir parçası olan şeyleri anımsamalıyım; düşleri de, beni çevreleyen şeyleri de; şu derdini yarım yamalak anlatan yaşlı hayaletler olan ve gece gündüz akıldan çıkmayan; uykusunda dönüp duran, karmakarışık çığlıklar atan, ben kaçmaya çalışırken hortlak parmaklarını uzatıp beni yakalayıveren evin sakinlerini – belki de bir zamanlar olduğumuz insanların gölgeleri; doğmamış benlikler. Yaşlı hayvan da burada; parmaklarını iç uzuvların bağlarında gezdiren; yemeği yalayıp yutan, geğiren; konuşması gırtlaktan ve iç organlardan gelir gibi olan vahşi kıllı adam – eh işte o burada. İçimde yerleşiyor. Bu akşam bıldırcın, salata ve sakatat ziyafetine kondu. Şu anda da pençesinde iyi cins brendiyle dolu bir bardak var. Alacalı, mırıldanıyor ve içeceğimi yudumlarken tüm belkemiğimden aşağı sıcak korku titreşimleri fırlatıyor. Evet yemekten önce ellerini yıkadığı doğru, ama hâlâ kıllılar. Üstüne pantolonlar, yelekler giyip

düğmelerini ilikliyor, ama içindeki organlar aynı. Akşam yemeği için hâlâ onu bekleyip beklemediğim sorusunda ısrarlı. İstediği şeyi, oburluğunu ve açgözlülüğünü ortaya koyan yarı budalaca hareketlerle sürekli parmağıyla göstererek yüzünü ekşitiyor. İnanın bana kimi zaman onu denetlemekte zorlanıyorum. O adam, o kıllı, maymunumsu adam kendi rolünü benim hayatıma kattı. Yeşil şeylere daha yeşil bir parıltı katmış, kızıl alevli, yoğun, yakıcı dumanlı meşalesini her yaprağın ardına tutuyordu. O serin bahçeyi bile aydınlattı. Kızların bir anda kırmızı ve zehirleyici bir saydamlıkla parlayıvermiş gibi göze çarptığı kasvetli arka sokaklarda meşalesini savurmuştu. Ah, ne kadar da yükseğe fırlatmıştı meşalesini! Çılgın danslara yönlendirdi beni.

Ama artık bitti. Şimdi bu akşam bedenim, zemini halı döşeli, mırıltıların yükseldiği, mihrabından dumanlar tüten serin bir tapınak gibi kat kat yükseliyor; ama kayıp güvercin feryat ederken, mezarların üzerinde flamalar titreşirken ve gece yarısının karanlık havası açık pencerelerin önünde ağaçları sallarken, burada, yukarıda, sakin kafama yalnızca ezginin güzel esintileriyle tütsü dalgaları geliyor. Bu aşkınlıktan aşağı baktığımda ekmeğin kalmış kırıntıları bile ne kadar güzel! Armut kabukları nasıl da biçimli helezonlar oluşturmuş – kimi deniz kuşlarının yumurtaları gibi ne kadar ince ve benekli. Yan yana dümdüz konmuş çatallar bile duru, mantıklı ve tam olmaları gerektiği gibi görünüyor; bıraktığımız boru şeklindeki ekmekler sarı tabanlı, üstleri parlak ve sert. Gizemli mavi damarlarla işli kemikten yelpazesiyle elime, onun şaşırtıcı becerikliliğine, esnekliğine, yumuşacık kıvrılıverme ya da ansızın bastırma yetisine –sonsuz duyarlığına– bile hayranlık duyabilirim.

Ölçüsüz kavrayıcılığıyla her şeyi tutan, doluluktan titreyen, yine de belirgin olan – artık arzu onu dışarı ve uzaklara gitmeye zorlamadığından, artık merak onu bin bir renge boyamadığından, görünen o ki artık benliğim de içinde çok şey

barındırıyor. Derinlerde, yükselip alçalmaksızın hiçbir şeyin ulaşmadığı bir yerde yatıyor, artık o ölü 'Bernard' dediğim adam, cebinde notlar aldığı bir defter bulunduran adam – ay üstüne cümleler, insanların nasıl göründükleri, döndükleri, izmaritlerini attıkları; K harfinin altında kelebek tozu, Ö harfinin altında ölümü adlandırma biçimleri. Ama şimdi kapıyı, sonsuza dek menteşelerinde dönecek olan cam kapıyı açık bırakın. Bir kadın gelsin, akşam için giyinmiş bıyıklı genç adam otursun: Bana söyleyebilecekleri bir şey var mı? Hayır! Bunların tümünü de biliyorum. Kadın ansızın kalkıp giderse de, 'Canım,' derim, 'artık sana göz kulak olmama izin vermiyorsun'. Düşen dalganın tüm yaşamım boyunca çınlayan ve beni uyandırıp dolabın altın halkasını görebilmemi sağlayan sarsıntısı tuttuğum şeyi titretmiyor artık.

Öyleyse şimdi olayların gizemlerini yüklenerek, burayı terk etmeden, iskemlemden hiç kımıldamadan bir casus gibi yaşamayı sürdürebilirim. Vahşilerin kamp ateşinin çevresinde oturdukları çöl topraklarının ücra sınırını ziyaret edebilirim. Gün yükseliyor; kız ateşin ısıttığı şeffaf mücevherleri alnına götürüyor; güneşse ışınlarını dosdoğru uykudaki evin düzeyine indirir; dalgalar sığlıklardaki kum yığınlarını derinleştirir; kendilerini kıyıya atarlar; serpintiler gerisin geri eser; sularını sürükleyerek kayığı ve boğadikenlerini sarar. Kuşlar koro halinde şarkı söyler; çiçek sapları arasından derin tüneller geçer; ev beyazlaşmıştır; uyuyan gerinir; yavaş yavaş her şey harekete geçer. Işık seli odaya dolar ve gölgeleri art arda gizemli kıvrımların arasında asılı kaldıkları yere sürükler. En ortadaki gölgede ne var? Bir şey var mı? Hiçbir şey yok mu? Bilmiyorum.

Ah, ama yüzün var. Gözünü yakalıyorum. Kendimi son derece devasa bir tapınak, bir kilise, koca bir evren, kuşatılmamış ve her yerde, her şeyin sınırında ve burada da bulunabilecek kapasiteye sahip biri olarak düşünen ben, şimdi senin gördüğünden başka hiçbir şey değilim – bir dirseğini masaya dayamış, sol elinde bir kadeh yıllanmış brendi tutan

(kendimi bardakta görüyorum), oldukça yapılı, şakakları ağarmış yaşlıca bir adam. Bu senin bana indirdiğin darbe. Yürürken güm diye posta kutusuna çarptım. Bir o yana bir bu yana sendeliyorum. Şapkam uçmuş – bastonumu düşürmüşüm. Kendimi fena halde komik duruma düşürdüm ve sokaktan geçen herkes haklı olarak bana güldü.

Tanrım yaşam nasıl tarifsiz derecede iğrenç! Bize ne kadar da pis hileler yapıyor; bir an özgürüz; bir sonraki an böyle. Bir kez daha ekmek kırıntılarıyla kirli peçeteler arasındayız. Bıçak şimdiden yağla birlikte donmuş. Düzensizlik, alçaklık ve çürümüşlük sarmış bizi. Ölü kuşların bedenlerini ağızlarımıza alıp durmuşuz. Peçetelere bulaşmış bu yağlı kırıntılarla ve inşa etmek zorunda olduğumuz minik cesetlerle. Hep yeniden başlar; hep düşman oradadır, gözleri bizimkileri bulur; parmakları bizimkileri büker; çaba hazırda bekliyordur. Garsonu çağır. Hesabı öde. Kendimizi iskemlelerden koparıp ayağa kalkmalıyız. Paltolarımızı bulmalıyız. Gitmeliyiz. Gitmeli, gitmeli, gitmeli – tiksindirici bir sözcük. Bir kez daha dokunulmazlığım olduğuna inanan ve 'Şimdi hepsinden kurtuldum,' demiş olan ben, sahip olduklarımı dört bir yana saçarak ve bana onları toplamayı, bir araya getirmeyi, yığmayı, güçlerini toplamayı, doğrulup düşmanımla yüzleşmeyi bırakarak, dalganın beni tepetaklak alaşağı etmiş olduğunu fark ediyorum.

Bunca acı çekme yetisi olan bizlerin bu kadar acı verebilmesi garip. Afrika'ya giden bir geminin iskele tahtasında karşılaştığımızı sandığım o bir seferi saymazsak yalnızca aşina olduğum birinin yüzünün –yalnızca göz, yanak ve burun deliklerinin sezdirmesiyle– böyle bir hakarette bulunma gücüne sahip olabilmesi garip. Bakarsınız, yersiniz, gülümsersiniz, sıkılırsınız, hoşlanırsınız, rahatsız olursunuz – bildiğim bu kadar. Yine de bir iki saat yanı başımda oturmuş olan bu gölgenin, ardında iki gözün gözetlediği bu maskenin beni geriye götürme, bütün o öbür yüzlerin arasında elimi kolu-

mu bağlama, beni sıcak bir odaya kapatma ve pervane gibi mumdan muma koşturma gücü var.

Ama durun. Perdenin ardında hesabı toplarlarken bir an bekleyin. Şimdi beni kabukların, kırıntıların ve et artıklarının arasına sendeleyerek yollayan darbe için sizi kınadığım gibi, aynı zamanda üstümde baskı yarattığınız bakışlarınızla nasıl bunu, şunu, öbürünü algılamaya başladığımı tek hecelik sözcüklerle kaydedeceğim. Saat tik tak çalışıyor; kadın hapşırıyor; garson geliyor – aşama aşama bir araya geliş, tek oluş, sürecin hızlanışı ve birleşme. Dinleyin: Bir ıslık sesi geliyor, tekerlekler hızla dönüyor, kapı menteşeleri üstünde gıcırdıyor. Ben karmaşıklık, gerçeklik ve mücadele duygusunu yeniden kazanıyorum, bunun için size teşekkür ederim. Hem azıcık acıma duygusu, biraz gıpta ve büyük ölçüde iyi niyetle elini tutuyor, sana iyi geceler diliyorum.

Yalnızlık için şükürler olsun! Şimdi tek başımayım. Şu pek de iyi tanımadığım kişi gitti; trene yetişmek, taksiye binmek, bir yere ya da tanımadığım birine gitmek için. Bana bakan o yüz gitti. Baskı kalktı. İşte boş kahve fincanları. Şurada çevrilmiş iskemleler var, ama kimse oturmuyor. Boş masalar var, ama bu akşam artık kimse onlarda yemek yemeye gelmiyor.

Şimdi zafer şarkımı söyleyeyim. Yalnızlık için Tanrı'ya şükürler olsun. Beni yalnız bırakın. Bu varoluş peçesini, gece ve gündüz, gece boyunca ve gündüz boyunca en küçük bir solukla değişen bu bulutu savurup atayım. Burada oturduğum süre boyunca değişmekteydim. Göğün değiştiğini izledim. Bulutların yıldızları örttüğünü, sonra özgür bıraktığını, ardından yine örttüğünü gördüm. Şimdi artık değişmelerine bakmıyorum. Şimdi kimse beni görmüyor, ben de değişmiyorum artık. Göz baskısından, bedenin isteklerinden, yalanlar ve cümleler için duyulan tüm gereksinimlerden kurtaran yalnızlık için Tanrı'ya şükürler olsun.

Tıka basa cümlelerle dolu kitabım yere düştü. Gün doğarken yorgun argın kâğıt parçaları, eski tramvay biletleri,

orada burada top yapılıp süpürülmesi için döküntülerin arasında bırakılmış bir notu toplamaya gelen hizmetçimin süpürmesi için masanın altında duruyor.

Ay için söylenecek cümle nedir? Ya aşk için söylenecek cümle? Ölümü hangi adla anmalıyız? Bilmiyorum. Âşıkların kullandığı gibi naif bir dile, odaya girip de annelerini dikiş dikerken bulup parlak bir parça yün, bir tüy ya da basma parçası kaptıklarında çocukların konuştuğu gibi tek heceli sözcüklere ihtiyacım var. Bir ulumaya; bir feryada ihtiyacım var. Fırtına bataklığı aşıp umursamadan yattığım hendeğin üstünden esip geçtiğinde hiçbir sözcüğe ihtiyacım olmaz. Derli toplu hiçbir şeye. Ayakları sağlamca yere basan hiçbir şeye. Bağrımızda çılgın müzik yaparak, yanlış cümlelerle sinirden sinire çarpıp uyumla tınlayan o yankı ve harika tınıların hiçbiri yok. Cümlelerle işim bitti.

Kahve fincanı ve masa suskunluk içindeyken çok daha iyi.Tünediği kazıkta kanatlarını açan yalnız deniz kuşu gibi kendi başıma oturmak çok daha güzel. Bırakın burada sonsuza dek süssüz şeylerle oturayım; bu kahve fincanı, bu bıçak, bu çatal, kendinde şeylerle, bense kendim olarak. Dükkânı kapatıp gitme zamanının geldiği yolundaki imalarınızla canımı sıkmayın. Beni rahatsız etmemeniz; öylece, sessiz, yalnız oturmama izin vermeniz için tüm paramı seve seve verirdim.

Ama şimdi kendi yemeğini bitiren başgarson ortaya çıkıp kaşlarını çatıyor; cebinden boyun atkısını çıkarıyor ve gösterişli bir tavırla gitmeye hazırlanıyor. Gitmeliler; panjurları kapatıp masa örtülerini katlamalı ve ıslak paspası masaların altından şöyle bir geçirmeliler.

Öyleyse lanet olsun size. Her ne kadar hepsinin üstesinden gelip hepsiyle işimi bitirdimse de, kalkıp bana ait olan paltoyu bulmam; kollarımı geçirmem, gece havasına karşı iyice sarınıp sarmalanıp gitmem gerek. Ben, ben, ben, bunca yorgunluğumla, harcanmışlığımla ve nesnelerin yüzeylerine

sürtmekten neredeyse aşınmış burnumla, giderek ağırlaşan, çaba sarf etmekten hoşlanmayan orta yaşlı bir adam olan ben bile yola çıkıp son trene binmeliyim.

Yine önümde her zamanki sokağı görüyorum. Uygarlığın güneşliği yanmış. Gökyüzü cilalanmış balina kemiği gibi karanlık. Yine de lamba ışığından mı, şafaktan mı bilinmez, bir tutuşma var gökte. Bir tür hareket – bir yerlerde, çınar ağacında serçeler cik cik ötüyor. Gün ağarıyormuş duygusu var. Buna şafak söküyor demeyeceğim. Şehirde, sokakta durmuş, oldukça sersemlemiş olarak göğe bakan orta yaşlı bir adam için şafak nedir? Şafak göğün bir nevi ağarması, bir nevi yenilenmesidir. Başka bir gündür; başka bir cuma; martın, ocağın ya da eylülün başka bir yirmisidir. Başka bir genel uyanıştır. Yıldızlar geri çekilip söner. Sığ kumluklar dalgaların arasında kendilerini derinleştirir. İncecik pus tabakası tarlaların üstünde kalınlaşır. Güllerde, hatta yatak odası penceresinin yanından sarkan soluk gülde bile bir kırmızılık birikir. Bir kuş öter. Kulübe sakinleri erkenden kandillerini yakar. Evet, bu sonsuza dek sürüp giden yenilenmedir, ardı arkası kesilmeyen yükseliş, düşüş, yükseliş ve yine düşüştür.

İçimde de dalga yükseliyor. Şişiyor, sırtını kamburlaştırıyor. Bir kez daha yeni bir arzunun, binicisinin önce mahmuzlayıp sonra geri çektiği gururlu bir ata benzer bir şeyin içimde yükseldiğini fark ediyorum. Şimdi beni taşıyan sen, bu kaldırım parçasında eşelenip dururken, bize doğru ilerlediğini algıladığımız düşman nedir? Ölümdür. Ölüm düşmandır. Mızrağımı indirip, saçlarım genç bir adamınkiler, Hindistan'da at koşturan Percival'ınkiler gibi geriye doğru uçuşarak at üstünde kendisine doğru koştuğum, ölümdür. Atımı mahmuzluyorum. Yenilmeden ve boyun eğmeden, kendimi sana doğru savuracağım, Ey Ölüm!"

Dalgalar kıyıda kırıldı.